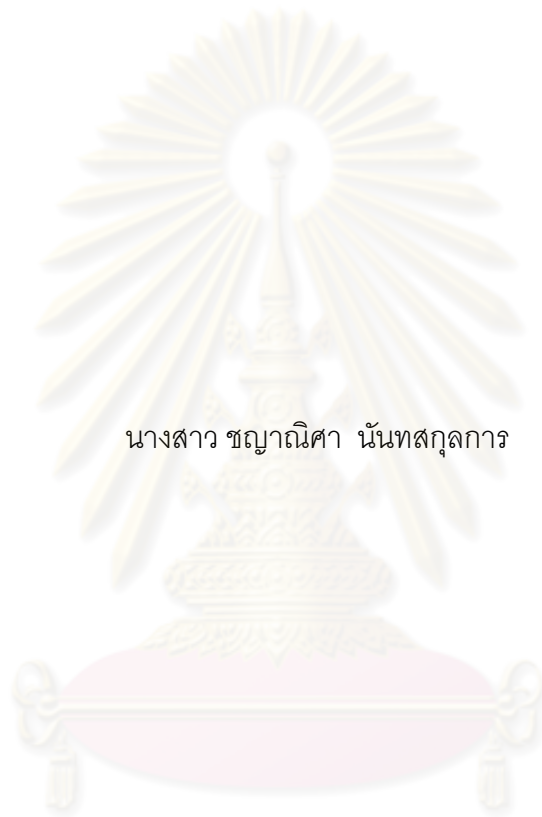

จีนกับสนธิสัญญาการค้าไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

นางสาว ชญาณิศา นันทสกุลการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHINA AND NUCLEAR NON-PROLIFERATION TREATY

Miss Chayanisa Nanthasakulkarn

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in International Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เงินกับสนธิสัญญาการค้าไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

โดย

นางสาวชญาณิศ นันทสกุลการ

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

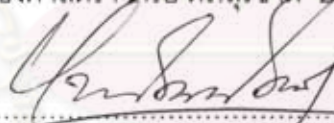
ศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

 ..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

 ..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัศร์ เทพชาติ)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชญาณิศา นันทสกุลการ : จีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์.

(CHINA AND NUCLEAR NON-PROLIFERATION TREATY)

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร. ไชยวัฒน์ คำชู, 171 หน้า.

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของจีนที่มีต่อการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1949 – 1992 การศึกษาวิจัยได้นำกรอบความคิดเรื่องการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation) มาเป็นแนวในการวิเคราะห์และอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยวิทยานิพนธ์นี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า เหตุสำคัญที่ทำให้จีนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 นั้นเป็นเพราะจีนต้องการฟื้นฟูภาพลักษณ์ที่ดี โดยแสดงความรับผิดชอบในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ให้ความร่วมมือกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า จีนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มีเหตุสำคัญหลักเนื่องจากการตระหนักถึงปัญหาด้านภาพลักษณ์ที่จีนต้องเร่งฟื้นฟู ในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ต้องมีความรับผิดชอบและให้ความร่วมมือกับระบอบระหว่างประเทศ เนื่องจากปัญหาที่สั่งสมมาหลายประการในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ที่มีลักษณะละเมิดต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผย ได้แก่ การสร้างความร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับอิหร่าน ปากีสถาน และแอลจีเรีย วาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของฝรั่งเศส และโครงการพัฒนา นิวเคลียร์สมัยใหม่

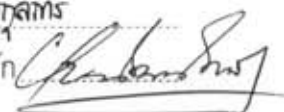
ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนิสิต ญาณิศา นันทสกุลการ

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

5080709924 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORDS : CHINA / NON-PROLIFERATION POLICY / NPT

CHAYANISA NANTHASAKULKARN : CHINA AND NUCLEAR NON-PROLIFERATION TREATY. THESIS ADVISOR : PROF. CHAIWAT KHAMCHOO, Ph.D., 171 pp.

The main purpose of this thesis is to study the Chinese non-proliferation policy through its accession to the Nuclear Non-proliferation Treaty (NPT) during the period 1949 – 1992. By using the international cooperation approach as a framework for analysis, the thesis analyzes and describes a decisive factor affecting China's non-proliferation policy towards its accession to NPT in 1992. The assumption of this study is that China decided to join the Nuclear Non-proliferation Treaty in 1992 because China wanted to restore its image by cooperating with the international non-proliferation regime in accordance with its responsibility as a major power.

The study confirmed the hypothesis that China decided to accede the Nuclear Non-proliferation Treaty because it was concerned with its image as a major power. Due to several issues that have affected its image since the late 1980s, including its violation of the non-proliferation regime as evidenced by its nuclear cooperation agreement with Iran, Pakistan and Algeria, the "China Threat" discourse, its own nuclear development and France's accession to Nuclear Non-proliferation Treaty.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department : International Relations.....

Student's Signature *Chayanisa Nanthasakulkarn*

Field of Study : International Relations.....

Advisor's Signature *Chaiwat Khamchoo*

Academic Year : 2010.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่ง อีกทั้งช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข ประธานกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร. ประภัสสร เทพชาติ กรรมการสอบ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้การช่วยเหลือตรวจสอบ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้าในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งคณาจารย์ท่านอื่นๆ ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนข้าพเจ้าเสมอมา

ข้าพเจ้าขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฝ่ายบัณฑิตศึกษา และห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ที่ช่วยเหลือข้าพเจ้าในกระบวนการ และงานเอกสารต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเสมอมา

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ผู้มีพระคุณสูงสุด และพี่สาว ของข้าพเจ้า ที่ได้ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาของการเรียนและการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ส่วนหนึ่งของความสำเร็จในครั้งนี้ยังเกิดจากเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ ดูแลทุกข์สุข อีกทั้งยังคอยกระตุ้นเตือนให้ทราบถึงกำหนดการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสำคัญเป็นอย่างยิ่งตลอดระยะเวลาการศึกษาในสถาบันอันทรงเกียรติแห่งนี้ ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 สำนวนวรรณกรรม.....	8
1.3 กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	15
1.4 สมมติฐาน.....	19
1.5 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	19
1.6 ขอบเขตในการศึกษา.....	19
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
1.8 วิธีดำเนินการศึกษา.....	20
1.9 การนำเสนอ.....	21
2 จีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์	
2.1 การกำหนดนโยบายต่างประเทศของจีน.....	22
2.2 บทบาทกองทัพปลดแอกกับนโยบายต่างประเทศ.....	30
2.3 สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์.....	32
2.4 จีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์.....	36
2.4.1 นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระยะแรก (ค.ศ. 1949 – 1960)	36
(1) สภาวะแวดล้อมในยุคสงครามเย็น.....	36
(2) สงครามเกาหลี.....	37
(3) ทักษะของผู้นำจีนต่ออาวุธนิวเคลียร์.....	39

บทที่	หน้า
(4) นโยบายนิวเคลียร์ของจีน.....	42
(5) ความสัมพันธ์จีน – โซเวียต ค.ศ. 1949 - 1960.....	45
(6) ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์จากโซเวียตสู่จีน.....	46
2.4.2 นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระยะที่สอง (ค.ศ. 1960-1984)	48
(1) การก่อตัวขึ้นของความขัดแย้งระหว่างจีน-โซเวียต.....	48
(2) ความขัดแย้งระหว่างจีน-โซเวียตที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนานิวเคลียร์.	50
(3) สนธิสัญญาห้ามทดลองนิวเคลียร์ (Limited Test Ban Treaty: LTBT)..	52
(4) นโยบายนิวเคลียร์ของจีนหลังแตกหักกับโซเวียต.....	54
(5) ความสำเร็จในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของจีน.....	57
(6) การประกาศหลักการ no-first-use (NFU).....	60
(7) ทักษะของจีนต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในยุคเหมา...	63
(8) การเปิดลงนามสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1968.....	64
(9) จีนกับองค์การสหประชาชาติ.....	65
(10) จีนกับการเข้าเป็นสมาชิก IAEA.....	69
2.4.3 นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระยะที่สาม (ค.ศ. 1984-1992).....	71
(1) การปรับนโยบายต่างประเทศจีนในสมัยเติ้งเสี่ยวผิง.....	71
(2) แนวคิดพหุภาคีนิยมและสถาบันระหว่างประเทศของจีน.....	74
ก. นโยบายโดดเดี่ยวตนเองในยุคเหมา.....	74
ข. พหุภาคีนิยมในแบบของจีน.....	74
(3) ทักษะคดีที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์หลังยุคเหมา...	76
(4) ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์จีน – สหรัฐฯ.....	77
(5) ระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน.....	81
(6) จีนกับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธ นิวเคลียร์ ค.ศ. 1992.....	84
3 ระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กับการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีน	
3.1 จีนกับการควบคุมอาวุธแบบพหุภาคีนิยม.....	87
3.2 ประเด็นที่กระทบต่อภาพลักษณ์ของจีน.....	89
3.2.1 พฤติกรรมประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน.....	90
(1) ความร่วมมือระหว่างจีน – อิหร่าน.....	90

บทที่	หน้า
(2) ความร่วมมือระหว่างจีน – ปากีสถาน.....	94
(3) ความร่วมมือระหว่างจีน – แอลจีเรีย.....	98
3.2.2 วาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน”.....	100
3.2.3 โครงการนิวเคลียร์สมัยใหม่.....	106
3.2.4 การประกาศเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของฝรั่งเศส.....	109
3.3 ระบอบระหว่างประเทศกับการฟื้นฟูสภาพลักษณะของจีน.....	111
3.4 การปรับตัวเมื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์.....	114
3.4.1 การเปลี่ยนแปลงระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์.....	114
3.4.2 องค์การควบคุมระบบการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์.....	116
4 จีนกับการประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์	
4.1 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ครั้งที่ 4 ค.ศ. 1990.....	120
4.2 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ครั้งที่ 5 ค.ศ. 1995.....	122
4.3 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ครั้งที่ 6 ค.ศ. 2000.....	128
4.4 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ครั้งที่ 7 ค.ศ. 2005.....	135
5 บทสรุป.....	142
รายการอ้างอิง.....	148
ภาคผนวก.....	160
ภาคผนวก ก.....	161
ภาคผนวก ข.....	169
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	171

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงลำดับกฎหมายควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน.....	82
3.1	แสดงข้อตกลงความร่วมมือจีน – อิหร่าน.....	94
3.2	แสดงข้อตกลงความร่วมมือจีน – ปากีสถาน.....	97
3.3	แสดงข้อตกลงความร่วมมือจีน – แอลจีเรีย.....	99
3.4	แสดงจำนวนหัวรบนิวเคลียร์ทุกรูปแบบโดยประมาณที่จีนสะสมไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1964–2008.....	107

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

CD	Committee Disarmament
CTBT	Comprehensive Test Ban Treaty
IAEA	International Atomic Energy Agency
LTBT	Limited Test Ban Treaty
NFU	No First Use
NWFZ	Nuclear Weapon Free Zone
NNWS	Non Nuclear Weapon State
NPT	Nuclear Non-proliferation Treaty
NWS	Nuclear Weapon State
PLA	People Liberation Army
UNDC	UN Disarmament Commission
WMD	Weapons of Mass Destruction

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในอดีตปัญหาการสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์นั้นเริ่มต้นที่สงครามมหาอำนาจอันได้แก่ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต และเริ่มมีการแพร่กระจายและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ไปยังประเทศอื่นๆ ส่งผลให้เกิดความไร้เสถียรภาพด้านความมั่นคงในระดับระหว่างประเทศ จากความวิตกกังวลดังกล่าวนี้ได้นำมาสู่การร่างสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non – proliferation Treaty: NPT) ซึ่งถูกเสนอโดยประเทศไอร์แลนด์โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างกฎและระเบียบปฏิบัติในระดับระหว่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นการสร้างและรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม แทนรูปแบบการเจรจาระดับทวิภาคีและพหุภาคีในประเด็นการควบคุมอาวุธ* ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา มีข้อสรุปและข้อบังคับไม่แน่นอน สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ฉบับนี้ถูกสร้างขึ้นระหว่างการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติหลายครั้ง กระทั่งแล้วเสร็จและเปิดให้ลงนามในปี ค.ศ. 1968¹ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear nonproliferation regime) ที่ได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตในฐานะรัฐอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear weapon state) อย่างแข็งขัน

ในส่วนของจีนนั้นมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสร้างอาวุธนิวเคลียร์มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 ท่าทีและทัศนคติของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นอยู่ในแง่ลบมาโดยตลอด โดยที่จีนอ้างว่าสนธิสัญญาฉบับนี้เป็นเครื่องมือของมหาอำนาจที่นำมาใช้ในการผูกขาดอำนาจในการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ จีนจึงปฏิเสธที่จะร่วมลงนามเป็นภาคีของสนธิสัญญาดังกล่าวและดำเนินโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของตนเองมาโดยตลอด จนกระทั่งสถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งพฤติกรรมของจีนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ทำให้ท่าทีและทัศนคติของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ก็ได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จนนำมาสู่การตัดสินใจเข้าร่วมลงนามเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1992

---

* เช่น การเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตตามข้อตกลง START I, การลงนามในสนธิสัญญา Limited Test Ban Treaty: LTBT ในปี ค.ศ. 1963

¹ Nuclear Non-Proliferation Treaty [Online], 5 June 2008. Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Nuclear_Nonproliferation_Treaty

นโยบายเกี่ยวกับการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้รับการศึกษาจากนักวิชาการชาวตะวันตกอย่างแพร่หลาย เช่น การศึกษาพฤติกรรมของจีนที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ทั้งก่อนและหลังลงนามเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การศึกษาบทบาทของจีนที่มีผลกระทบต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การศึกษาถึงความเป็นไปได้ที่จีนจะเมิดสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และการควบคุมอาวุธระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งเป็นงานเขียนที่มีทั้งงานเขียนที่วิพากษ์และงานเขียนที่สนับสนุนบทบาทของจีน

ในอีกด้านหนึ่ง งานเขียนของนักวิชาการชาวตะวันออกที่ศึกษาความเป็นมาของนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนตั้งแต่อดีตนั้นพบว่าได้รับการพัฒนาอย่างมาก² จีนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะนโยบายต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ พัฒนาการของนโยบายต่างประเทศจีนกรณีสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นสามารถแบ่งการพิจารณาได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่³

1. ระยะเวลาที่นโยบายต่างประเทศของจีนเน้นถึงสิทธิแห่งชาติอันที่จะได้มาซึ่งอาวุธนิวเคลียร์ (ค.ศ. 1949-1960)
2. ระยะเวลาที่ยอมรับในบรรทัดฐานระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องการห้ามเผยแพร่อาวุธนิวเคลียร์ แต่จีนยังแสดงตนเป็นอิสระจากระบบปฏิบัติดังกล่าว (ค.ศ. 1960-1984)
3. ระยะเวลาที่จีนเริ่มปรับตัวและบูรณาการนโยบายต่างประเทศเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ให้เข้ากับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และประชาคมระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1984-1992)

---

¹ ได้แก่ Alastair Iain Johnston จากงานเขียนเรื่อง China's new 'Old thinking', *International Security* (Winter 1995-1996), Zachary Davis จากงานเขียนเรื่อง China's nonproliferation and export control policies, *Asian Survey* (June 1995), Banning N. Garrett and Bonnie S. Glaser จากงานเขียนเรื่อง Chinese perspectives on nuclear arms control, *International Security* (Winter 1995-1996), Shirley Kan จากงานเขียนเรื่อง Chinese proliferation of weapons of mass destruction: Current policy issues, *CRS Issue Brief* (October, 1996), Wendy Frieman จากงานเขียนเรื่อง New members of the club: Chinese participation in arms control regimes 1980-1995 (Spring – Summer, 1996) เป็นต้น

² Mingquang Zhu, "The evolution of China's nuclear nonproliferation policy," *The Nonproliferation Review* (Winter 1997): 40.

³ Zachary S. Davis, "China's nonproliferation and export control policy: Boom or bust for the NPT regime?," *Asian Survey* 6 (June 1995): 587-593.

1.1. นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะแรก (ค.ศ. 1949 – ค.ศ. 1960)

นโยบายในห้วงเวลานี้ครอบคลุมเวลาดังแต่ปี ค.ศ. 1949 หลังจากเกิดการปฏิวัติจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้น จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1960 เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างจีนสหภาพโซเวียตเริ่มสร้างความร่วมมือในประเด็นเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

ในช่วงเวลานี้ผู้นำจีนยอมรับว่าอาวุธนิวเคลียร์เป็นอาวุธตามแบบ (conventional weapons) ที่สามารถครอบครองได้อย่างอิสระ ถึงแม้โดยทั่วไปรับรู้ถึงศักยภาพในการทำลายล้างที่มีอย่างมหาศาล เหมา เจ๋อตง ผู้นำจีนในขณะนั้นเคยกล่าวไว้ระหว่างการให้สัมภาษณ์กับนักข่าวชาวอเมริกา ชื่อ แอนนา หลุยส์ สตรอง (Anna Louis Strong) เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 หลังจากทีสหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ลงที่ญี่ปุ่นสองครั้งว่า

“ระเบิดนิวเคลียร์เป็นเพียงเสือกระดาษที่สหรัฐอเมริกาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความหวาดกลัวให้กับคนทั่วโลก ดูแล้วมันเป็นเรื่องที่น่ากลัวมาก แต่ทว่าในความเป็นจริงมันไม่ได้เป็นเช่นนั้น จริงอยู่ที่ระเบิดนิวเคลียร์เป็นอาวุธทำลายล้างระดับสูง (Weapons of Mass Destruction: WMD) แต่ผลลัพธ์จากสงครามจะถูกตัดสินโดยประชาชนเท่านั้น ไม่ใช่จากอาวุธสมัยใหม่อ่างนิวเคลียร์”⁴

ซึ่งบทสัมภาษณ์นี้ถูกนำมาตีพิมพ์และเผยแพร่อย่างกว้างขวางหลังจากที่จีนถูกคุกคามความมั่นคงจากการขยายสงครามทางอากาศของสหรัฐอเมริกา แต่คำพูดของเหมาที่ว่าระเบิดนิวเคลียร์เป็นเสือกระดาษนั้นไม่ได้แสดงว่าเหมาไม่ให้ความสำคัญแก่ระเบิดนิวเคลียร์

ทัศนคติที่ผู้นำจีนมีต่ออาวุธนิวเคลียร์ในช่วงนี้เชื่อว่ารัฐอธิปไตยมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อการป้องกันตนเอง (self-defense) รัฐอธิปไตยสามารถพัฒนาอาวุธชนิดใดที่ขึ้นมาได้ ดังนั้น จีนจึงริเริ่มการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ซึ่งตรรกะที่ปรากฏอยู่บนรากฐานความคิดของผู้นำจีนในขณะนั้นมีความชัดเจนตามแนวคิดแบบสังคมนิยม ที่รัฐมีหน้าที่ดำเนินการแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจและรักษาไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยตามคำกล่าวของ โจว เอิน ไหล (Zhou Enlai) ว่า “เพราะนานาประเทศกำลังพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์

⁴ Selected work of Mao Zedong, 4 (Peking: Foreign Language Press, 1968), p. 100 in Mingquang Zhu, “The evolution of China’s nuclear nonproliferation policy,” *The Nonproliferation Review* (Winter 1997): 41. “The atom bomb is a paper tiger which the U.S. reactionaries use to scare people. It looks terrible, but in fact it isn’t. Of course, the atom bomb is a weapon of mass destruction, but the outcome of a war is decided by the people, not by one or two new types of weapons”

แน่นอนว่าจีนต้องกระทำเช่นเดียวกัน พวกเราล้วนหวังให้การสั่งห้ามพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์มีผลบังคับได้จริง แต่ถึงอย่างไรนานาชาตก็ยังคงต้องพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ต่อไป”⁵

เมื่อจีนเริ่มพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้รับความช่วยเหลือสำคัญจากสหภาพโซเวียตอย่างเต็มที่ที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าสหภาพโซเวียตเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นที่สุดของจีนในช่วงเวลานั้น⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1957 จอมพลหนี (Marshal Nie Rongzhen) หัวหน้าโครงการการพัฒนาระเบิดนิวเคลียร์และขีปนาวุธของจีนได้เยือนกรุงมอสโก หนีและผู้ร่วมโครงการพัฒนานิวเคลียร์ชาวโซเวียตได้ลงนามในข้อตกลง “Agreement on Producing New Weapons and Military Technological Equipment and Establishing Synthetic Atomic Industry” เป็นข้อตกลงที่สหภาพโซเวียตให้คำมั่นว่าจะให้ความช่วยเหลือจีน พัฒนาและผลิตอาวุธนิวเคลียร์⁷ หลังจากการลงนามฉบับนี้ เครื่องมืออุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต่างๆ ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์จากสหภาพโซเวียตได้ถูกทยอยส่งมายังประเทศจีน ซึ่งรวมถึงขีปนาวุธระยะสั้นด้วย นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคเรื่องระเบิดปรมาณูและขีปนาวุธยังได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำงานกับโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ในประเทศจีน ซึ่งความร่วมมือที่จีนได้รับจากสหภาพโซเวียตในครั้งนี้ได้รับการยกย่องจากผู้นำจีนเป็นอย่างมากในฐานะผู้นำโลกคอมมิวนิสต์

หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1960 ความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตและจีนนั้นเริ่มเสื่อมสลายลงด้วยปัญหาระหว่างประเทศเช่นเรื่องพรมแดน อุตุการณ์ทางการเมืองของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ผู้นำทั้งสองประเทศมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน เป็นต้น รวมทั้งการที่สหภาพโซเวียตได้หันไปสร้างความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ประเทศซึ่งเปรียบเสมือนศัตรูของลัทธิคอมมิวนิสต์⁸ แน่นอนว่าความสัมพันธ์ที่เสื่อมทรามลงนี้ได้กระทบถึงความร่วมมือด้านอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างจีนและสหภาพโซเวียตด้วย สหภาพโซเวียตได้ยกเลิกความช่วยเหลือโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่เคยให้กับจีน รวมทั้งปฏิเสธที่จะจัดหาอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์และข้อมูลทางเทคนิค

⁵ Selected works of Zhou Enlai on foreign affairs (California: Stanford University Press, 1988), p. 319 in Mingquang Zhu, “The evolution of China’s nuclear nonproliferation policy,” *The Nonproliferation Review* (Winter 1997): 41. “Since many countries are developing them, surely China has to do the same. We would hope nuclear weapons could be banned, but until then we will still have to develop them”

⁶ John Wilson Lewis and Xue Litai, *China builds the bomb* (California: Stanford University Press, 1988), pp.39-41.

⁷ O.B. Borisov and B.T. Koloskov, *Soviet – Chinese relations 1945-1970* (Bloomington: Indiana University Press, 1975), pp. 140-142.

⁸ Harold C. Hinton, “Sino-Soviet relations: Background and overview,” in *China, the Soviet Union and the west: Strategic and political dimensions in the 1980s*, Douglas T. Stuart and William T. Tow (eds.), (Colorado: Westview Press, 1981), pp. 9-15.

ในการสร้างขีปนาวุธและอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้ประณามการกระทำดังกล่าวของรัสเซียว่าเป็นการทรยศมิตรประเทศ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มประเทศสังคมนิยม

1.2. นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะที่สอง: ระยะที่จีนให้การการยอมรับในบรรทัดฐานระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แต่จีนยังแสดงตนเป็นอิสระจากระบบปฏิบัติดังกล่าว (ค.ศ.1960 - ค.ศ. 1984)

ในระยะที่สองนี้ครอบคลุมเวลากว่า 20 ปีซึ่งอยู่ในช่วงเปลี่ยนถ่ายอำนาจผู้นำจากรุ่นที่หนึ่ง (เหมา เจ๋อตง) สู่นำรุ่นที่สอง (เติ้ง เสี่ยว ผิง) เป็นช่วงเวลาที่จีนเริ่มก้าวเข้าสู่มาตรฐานการควบคุมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ กล่าวคือจีนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การพลังงานปรมาณูสากล (International Atomic Energy Agency: IAEA) ในปี ค.ศ. 1984⁹ และเริ่มสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเองหลังจากที่ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีนและสหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จ

กระทั่งในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ.1964 จีนได้ทำการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ลูกแรกสำเร็จ การทดลองครั้งสำคัญนี้ได้ยกระดับฐานะของจีนในระบบการเมืองระหว่างประเทศจากกลุ่มประเทศที่ไม่ใช้รัฐอาวุธนิวเคลียร์ (non-nuclear weapon state) มาเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear weapon state) ซึ่งช่วงเวลาเดียวกันนี้สองชาติมหาอำนาจนิวเคลียร์อื่นได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต ได้ก้าวเข้าสู่กระบวนการเจรจาเพื่อกำหนดข้อตกลงที่ใช้บังคับในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ข้อตกลงดังกล่าวได้แก่ Limited Test Band Treaty: LTBT ในปี ค.ศ.1963 และสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-Proliferation Treaty: NPT) ในปี ค.ศ. 1968 ข้อตกลงทั้งสองฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อหยุดและยับยั้ง การแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของรัฐที่มีนิวเคลียร์ในครอบครองเป็นหลัก สนธิสัญญาทั้งสองฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ แต่จุดมุ่งหมายประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงระหว่างชาติมหาอำนาจดังกล่าวคือ ต้องการกีดกันจีนให้ออกจากการสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของนิวเคลียร์ด้วย¹⁰ เพราะถ้าหากจีนยินยอมลงนามใน LTBT ในปี ค.ศ.1963 จีนจะไม่สามารถทดสอบระเบิดนิวเคลียร์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1964 ได้

⁹ Nuclear Threat Initiative, China and the IAEA [Online], 12 June 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/sec1.htm>.

¹⁰ ชาติที่ประสบความสำเร็จและมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองแล้วในขณะนั้นได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และสหราชอาณาจักร

¹⁰ Zachary S. Davis, "China's nonproliferation and export control policy: Boom or bust for the NPT regime?," Asian Survey 6 (June 1995): 587-591.

ถึงแม้ว่าจีนจะอยู่ในช่วงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ แต่ผู้นำจีนได้ยืนยันว่าจีนเป็นประเทศที่รักสันติภาพที่มีสิทธิในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของตนเอง เพื่อที่จะทำลายฐานะการถือครองอาวุธนิวเคลียร์แบบผูกขาดของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต และเป็นการหยุดภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์และการข่มขู่ด้วยอาวุธนิวเคลียร์จากชาติมหาอำนาจที่จีนเผชิญมาตลอดสองทศวรรษ ผู้นำจีนเห็นว่าพฤติกรรมของสองรัฐมหาอำนาจนั้นเป็นอันตรายต่อเสรีภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของโลก¹¹ จุดยืนดังกล่าวนี้ของจีนจึงได้รับการปฏิบัติเรื่อยมาตลอดช่วงปี ค.ศ. 1962 - 1984 พร้อมกันนั้นจีนได้แสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าจีนจะไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมการนำเข้าหรือส่งออกอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งนั่นทำให้เห็นว่าจีนยอมรับในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ดังนั้นในช่วงนี้นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนจึงมีความก้าวหน้าอย่างมาก อีกทั้งหลังจากการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินลูกแรกของจีนประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1964 จีนได้ให้หลักประกันกับนานาชาติในหลักการที่ว่าด้วย “no-first use” กล่าวคือจีนจะไม่เป็นฝ่ายเริ่มโจมตีรัฐใดๆก่อนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ และจีนจะโจมตีกลับด้วยอาวุธนิวเคลียร์เมื่อจีนถูกโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์เท่านั้น¹²

ในปี ค.ศ. 1968 สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้เปิดให้มีการลงนามอย่างเป็นทางการ ณ กรุงนิวออร์ค จีนได้ยอมรับเพียงหลักการที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาดังกล่าวเท่านั้น และยังคงวิพากษ์สนธิสัญญาฯ ว่าเป็นการกีดกันจีนไม่ให้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต เพื่อที่จะดำรงสถานะรัฐอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear weapon state) แบบผูกขาดต่อไป จีนจึงปฏิเสธที่จะลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวที่เปรียบเสมือนหลักสำคัญของระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

1.3. นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะที่สาม: ระยะที่จีนเริ่มปรับตัวและบูรณาการนโยบายต่างประเทศเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ให้เข้ากับประชาคมระหว่างประเทศ (international community) (ค.ศ. 1984-1992)

ในช่วงนี้ เต็ง เสี่ยว ผิง ผู้สืบทอดอำนาจรุ่นที่สองของจีน ได้นำประเทศเข้าสู่แผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น ผ่านนโยบายเปิดประเทศ การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารประเทศในครั้งนี้จะสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้ได้นั้น เต็ง เสี่ยว ผิง เห็นว่าทั้งเสถียรภาพภายในประเทศและสันติภาพในระบอบระหว่างประเทศนั้นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น “สภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยจะส่งผลให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจประสบ

¹¹ Leo Yuen-Yun Liu, *China as nuclear power in world politics* (London: Macmillan, 1972), pp. 25-26.

¹² Savita Pande, “Chinese nuclear doctrine,” *Strategic Analysis* 23, 12 (March 2000): 2021-2022.

ความสำเร็จด้วยดี”¹³ การใช้นโยบายเปิดประเทศของจีนครั้งนี้ไม่เพียงแต่ต้องการสร้างความร่วมมือทางด้านการค้าการลงทุนกับชาวต่างชาติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความตั้งใจที่จะสร้างความร่วมมือทางด้านการเมืองและความมั่นคงกับประเทศอื่นๆ ด้วย ซึ่งก็รวมถึงประเด็นการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่ก่อนหน้านี้จีนได้รับแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตให้เข้าร่วมในระบอบปฏิบัตินี้มาตลอด หลังจากทีจีนประสบความสำเร็จในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในปี ค.ศ.1964

จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสำนักงานพลังงานปรมาณูสากลอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.1984 ทำให้จีนได้แลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างเจ้าหน้าที่ของจีนกับนักวิชาการชาวตะวันตกมากขึ้น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเช่นนี้ส่งผลให้จีนบูรณาการและปรับนโยบายให้เข้ากับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น ซึ่งสร้างผลลัพธ์ในทางบวกต่อระบอบดังกล่าว จีนประกาศนโยบายอย่างเป็นทางการและมีความชัดเจนว่า “จีนจะไม่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนชาติใดๆ ที่มีความพยายามในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์”¹⁴ จะเห็นได้ว่าท่าทีและทัศนคติของจีนเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน เมื่อเทียบกับนโยบายนิวเคลียร์ของจีนในระยะแรก

ก่อนหน้านี้ในปี ค.ศ. 1968 จีนได้กล่าวปฏิเสธที่จะลงนามในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (nonproliferation regime) โดยยกประเด็นเรื่อง “การแบ่งแยก” (discrimination) มาอ้างถึงความไม่ชอบธรรมของสนธิสัญญาฯ แต่ในปี ค.ศ.1990 ผู้แทนจีนได้เข้าร่วมในการประชุมครั้งที่สี่ ของ NPT Review Conference ที่จัดขึ้น ณ นครเจนีวา ในฐานะผู้สังเกตการณ์ ผู้แทนจีนได้กล่าวยอมรับว่า “สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มีบทบาทอย่างสำคัญในการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพของโลก”¹⁵ ในปีเดียวกันนายกรัฐมนตรี หลี่ เฝิง ได้ประกาศว่า “รัฐบาลจีนได้ตัดสินใจยอมรับในหลักการของสนธิสัญญาฯ เพื่อที่จะสนับสนุนให้สนธิสัญญาดังกล่าวบรรลุถึงเป้าหมาย ในการระงับการผลิตอาวุธนิวเคลียร์รวมทั้งการทำลายอาวุธนิวเคลียร์ที่ถูกสร้างขึ้นแล้ว”¹⁶ ในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ.1992 จีนได้เข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการ และเข้า

¹³ Selected work of Deng Xiaoping, 3 (Beijing: People's Press, 1983), p. 56 in Mingquang Zhu, “The evolution of China's nuclear nonproliferation policy,” *The Nonproliferation Review* (Winter 1997): 44.

¹⁴ Pan Zhenqiang, *China insistence on no-first-use nuclear weapons* [Online], 4 August 2008 Available from : <http://irchina.org/en/news/view.asp?id=403>

¹⁵ Xinhua, *Must Prohibit and Dismantle Nuclear Weapons Comprehensively*, September 13, 1990 [Online], 4 August 2008. Available from: http://www.xinhua.com/en/pol_446588.htm

¹⁶ Xinhua, *Chinese Government Decides to Accede to NPT in Principle*, August 11, 1991 [Online] 4 August 2008. Available from: http://www.xinhua.com/en/pol_448231.htm

ร่วมการประชุม NPT Review Conference ครั้งที่ห้า ในฐานะประเทศสมาชิกเป็นครั้งแรกในเดือนเมษายน ค.ศ.1995

จะเห็นได้ว่า ท่าทีและนโยบายต่างประเทศของจีนที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเท่นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนในปี ค.ศ.1992 นับเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ รวมทั้งความมั่นคงระหว่างประเทศ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้จีนปฏิเสธและมีทัศนคติต่อสนธิสัญญาฉบับนี้ในแง่ลบมาโดยตลอด ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องการศึกษาเพื่ออธิบายว่าแท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงนโยบายของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุใด รวมทั้งศึกษาบทบาทของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ภายหลังการลงนามเป็นภาคีในสนธิสัญญาดังกล่าวว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

1.2 สาระวจรรณกรรม

วจรรณกรรมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องนโยบายต่างประเทศจีนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหนังสือ บทความ และวารสารวิชาการ สามารถจำแนกงานเขียนออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. วจรรณกรรมที่ศึกษานโยบายต่างประเทศจีนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
2. วจรรณกรรมที่ศึกษาบทบาทของจีนที่ส่งผลต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
3. วจรรณกรรมที่ศึกษาถึงปัจจัยการเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน

ผลงานวิชาการกลุ่มแรกที่ศึกษานโยบายต่างประเทศจีนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มีดังนี้

ผลงานเรื่อง China's nonproliferation and export control policy: Boom or bust for the NPT regime? โดย Zachary S. Davis¹⁷ กล่าวถึงการเติบโตของจีนที่มีอำนาจมากขึ้นทำให้กระทบต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก งานเขียนมุ่งเน้นอธิบายความขัดแย้งระหว่างนโยบายเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนกับการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ เพราะจีนยังมีกฎหมายควบคุมที่ไม่ดีพอ ซึ่งเกิดจากอำนาจทาง

¹⁷ Zachary S. Davis, "China's nonproliferation and export control policy: Boom or bust for the NPT regime?," *Asian Survey* 6 (June 1995): 587-603.

การเมืองของนักการเมืองและข้าราชการจีนที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งเส้นแบ่งระหว่างการส่งออกเพื่อประโยชน์ด้านพลเรือนกับด้านการทหารนั้นมีความกำกวมอยู่มาก ดังนั้นวิวัฒนาการของนโยบายต่างประเทศจีนเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จึงขึ้นอยู่กับสองปัจจัยภายในประเทศตามที่กล่าวไปแล้วเป็นหลัก

ผลงานเรื่อง The evolution of China's nuclear nonproliferation policy โดย Mingquan Zhu¹⁸ กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศจีนเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในมุมมองของนักวิชาการจีนที่มีความเห็นแตกต่างจากนักวิชาการตะวันตกที่อธิบายว่า พัฒนาการนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนนั้นมีประสิทธิภาพมาก รวมทั้งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนที่มีแนวโน้มที่ดีมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเกิดขึ้นแบบคู่ขนานกับพัฒนาการของนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน

ผลงานเรื่อง New members of the club: Chinese participation in arms control regime 1980 – 1995 โดย Wendy Frieman¹⁹ ผู้เขียนกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศจีนที่บูรณาการเข้ากับชุมชนระหว่างประเทศ หลังจากที่จีนใช้นโยบายโดดเดี่ยวตนเองมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าการที่จีนยอมรับและเข้าร่วมในระบอบการควบคุมอาวุธ และความพยายามในการปฏิบัติตามกฎระเบียบและบรรทัดฐานระหว่างประเทศนั้นถึงแม้จะมีผลดี แต่ในอีกด้านหนึ่งจีนได้สร้างปัญหาให้กับระบบความมั่นคงระหว่างประเทศไปพร้อมๆ กัน ผู้เขียนอธิบายปัจจัยประกอบหลายประการที่สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของจีนมากขึ้น เช่น เหตุผลทางด้านประวัติศาสตร์ของจีน ข้อมูลทางด้านการทหารของจีนที่เข้าถึงได้ยาก และกลไกการปฏิบัติแบบ national technical means เป็นต้น

ผลงานเรื่อง Foreign and domestic influences on China's arms control and nonproliferation policies: Bate Gill และ Evan S. Medeiros²⁰ ผู้เขียนนำเสนอวิวัฒนาการนโยบายการควบคุมอาวุธและนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนในช่วงปี 1990s ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ จีนเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาหลายฉบับ เช่น สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 เข้าร่วมใน Chemical Weapon Convention: CWC และ Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT ในเวลาต่อมา ซึ่งจีนใช้เวลา

¹⁸ Mingquan Zhu, "The evolution of China's nuclear nonproliferation policy," *The Nonproliferation Review* (Winter 1997): 40-47.

¹⁹ Wendy Frieman, "New members of the club: Chinese participation in arms control regime 1980 – 1995," *The Nonproliferation Review* (Spring-Summer 1996): 15-30.

²⁰ Bate Gill and Evan S. Medeiros, "Foreign and domestic influences on china's arms control and nonproliferation policies," *The China Quarterly* (2000): 66-94.

ในการพิจารณานานหลายปี ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและอิทธิพลที่เพิ่มมากขึ้นของข้าราชการสมัยใหม่ของจีน ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และการควบคุมอาวุธในระดับระหว่างประเทศ อีกทั้งยังได้พิจารณาปัจจัยจากต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อจีนโดยเน้นไปที่แรงกดดันแบบพหุภาคี (multilateral) และเอกภาคี (unilateral) ให้จีนยอมรับในบรรทัดฐานระหว่างประเทศ

ผลงานเรื่อง The new player in the game: China, arms control and multilateralism โดย Jing-dong Yuan²¹ งานเขียนชิ้นนี้กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศจีนที่มีแนวโน้มมาสู่แนวทางพหุภาคีนิยม (multilateralism) มากขึ้นที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วง 1970s เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1971 ที่เริ่มทำให้ประจักษ์ถึงบทบาทของจีนในชุมชนระหว่างประเทศ รวมถึงการเข้าเป็นสมาชิกทั้งในองค์การระหว่างประเทศที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในประเด็นทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรวมทั้งเรื่องการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วย ผู้เขียนกล่าวว่าการที่จีนเข้าสู่ระบบพหุภาคีนิยมนี้ทำให้เห็นความเชื่อมโยง 3 ประการ ได้แก่ 1. จีนเริ่มตระหนักเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมและยอมรับในหลักการของพหุภาคี ที่จะสามารถส่งเสริมผลประโยชน์ของจีนผ่านวิธีการทางทูตและการเจรจา 2. มุมมองและทัศนคติของจีนเปลี่ยนไป กล่าวคือ อนุสัญญาหรือสนธิสัญญาในระดับระหว่างประเทศที่จีนเคยอ้างว่าเป็นเครื่องมือของมหาอำนาจที่ใช้ในการกีดกันและแบ่งแยกนั้นมีความเป็นสากลและครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากความเท่าเทียมกันของประเทศที่เข้าร่วมในอนุสัญญาหรือสนธิสัญญานั้นๆ และ 3. ฐานะของจีนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบันนั้นสร้างอิทธิพลและผลประโยชน์ให้กับจีนมากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความมั่นคง แต่ในขณะเดียวกันจีนต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้นด้วย นั่นหมายถึงการยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบระหว่างประเทศ

ผลงานวิชาการในกลุ่มที่สองที่ศึกษาบทบาทของจีนที่ส่งผลต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระบบการเมืองระหว่างประเทศมีดังนี้

ผลงานเรื่อง China's new diplomacy โดย Evan S. Medeiros และ M.Taylor Farvel²² ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับระบบระหว่างประเทศนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต การทูตจีนสมัยใหม่ตั้งแต่ปี 1990s มีบทบาทในเชิงรุกมากขึ้น ลดการเผชิญหน้าและหันมาใช้แนวทางความสัมพันธ์

²¹ Jing-dong Yuan, "The new player in the game: China, arm control and multilateralism" in *China turns to multilateralism: Foreign policy and regional security*, Guoguang Wu and Helen Lansdowne, (eds.), (New York: Routledge, 2008), pp. 51-67.

²² Evan S. Medeiros and M.Taylor Farvel, "China's new diplomacy," *Foreign Affairs* 82, 6 (November-December 2003): 22-35.

เชิงสร้างสรรค์ สร้างความสัมพันธ์กับรัฐที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันและระดับโลก โดยยึดถือในสถาบันระหว่างประเทศ กฎระเบียบ และบรรทัดฐานเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติจีน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไปและอย่างระมัดระวัง ซึ่งรวมไปถึงบทบาทของจีนที่มีต่อการแก้ไขปัญหาการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระดับระหว่างประเทศด้วย

ผลงานเรื่อง U.S. – China nuclear cooperation agreement: China's nonproliferation policy โดย Qingshan Tan²³ งานเขียนชิ้นนี้กล่าวถึงข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ของสหรัฐฯและจีน ที่เกิดขึ้นจากความต้องการของแต่ละฝ่ายที่ประจวบเหมาะกันกล่าวคือ ด้านจีนนั้นต้องการเทคโนโลยีนิวเคลียร์จากต่างชาติเพื่อนำมาพัฒนาโครงการพลังงานภายในประเทศอย่างเร่งด่วน จึงทำให้จีนเปลี่ยนแปลงนโยบายนิวเคลียร์จากการประณามระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มาเป็นการยอมรับในบรรทัดฐานและการปฏิบัติตามระบอบดังกล่าว ซึ่งจีนเห็นว่าจะเอื้อให้โครงการพลังงานนิวเคลียร์ที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนสามารถดำเนินไปได้ ในขณะเดียวกันสภาของสหรัฐฯ ได้มีมติผ่านร่างกฎหมายที่ร่างขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการสร้างความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ในทางสันติ จึงเป็นเหตุเอื้อให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐบาลสหรัฐฯและจีนในรูปแบบ agency to agency ภายหลังการเจรจาผ่านข้อตกลงระหว่างสหรัฐฯและจีน ผู้เขียนเห็นว่าเกิดผลลัพธ์ 3 ประการ คือ 1. เกิดความเข้าใจต่อกฎหมายเรื่องการสร้างความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ในทางสันติของสหรัฐฯมากขึ้น 2. เกิดความกระจ่างในนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนมากขึ้น และ 3. ความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯกับจีนในครั้งนี้จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองในด้านอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

ผลงานเรื่อง Chinese – Pakistani nuclear/missiles ties and balance of power politics โดย T.V. Paul²⁴ บทความนี้นำเสนออย่างชัดเจนว่าจีนเป็นประเทศที่ส่งเสริมการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับปากีสถานที่ให้ความช่วยเหลือเรื่องเครื่องมือ เทคโนโลยี และความรู้ในอันที่จะได้มาซึ่งอาวุธนิวเคลียร์ โดยจีนต้องการถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาสร้างความสัมพันธ์และเริ่มมีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ ซึ่งนโยบายรูปแบบนี้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ทางการเมืองแบบจีนเพื่อแสวงหาอำนาจและศักดิ์ศรีแบบดั้งเดิม กล่าวคือการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์แห่งชาติสูงสุด ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ของจีนนับเป็นการละเมิดต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และการควบคุมอาวุธในระดับระหว่างประเทศ

²³ Qingshan Tan, "U.S. – China nuclear cooperation agreement: China's nonproliferation policy," *Asian Survey* 29,9 (September 1989): 870-882.

²⁴ T.V. Paul, "Chinese – Pakistani nuclear/missiles ties and balance of power politics," *The Nonproliferation Review* 10,2 (2003): 21-29.

งานเขียนเรื่อง China in world politics: Policies, processes, prospect โดย Judith F. Kornberg และ John R. Faust²⁵ ส่วนหนึ่งของงานเขียนเล่มนี้ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายต่างประเทศจีนกับระบอบระหว่างประเทศ (international regime) ซึ่งนโยบายต่างประเทศประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงระดับโลกคือ เรื่องการควบคุมอาวุธ ซึ่งผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าจีนเป็นประเทศผู้ส่งออกอาวุธรายใหญ่เข้าสู่ตลาดระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในตะวันออกกลางและเอเชียตั้งแต่ยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา และเพิ่มบทบาทมากขึ้นในช่วง 1990s ในกรณีของอาวุธนิวเคลียร์นั้นถึงแม้ว่าจีนจะร่วมลงนามเป็นภาคีในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 แล้วนั้น จีนยังคงมีพฤติกรรมละเมิดต่อสนธิสัญญาดังกล่าว ดังเช่นการบรรจุขีปนาวุธที่จะให้ความช่วยเหลืออิหร่านและแอลจีเรียในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ โดยที่ไม่ผ่านการตรวจสอบและควบคุมด้านความปลอดภัยจาก IAEA อีกทั้งความร่วมมือกับปากีสถานที่มีมานานกว่า 20 ปี เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่า สมุดปกขาวเรื่องนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนจัดทำเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะทุกๆ ปีนั้นเชื่อถือไม่ได้

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของจีนต่อวิกฤตนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี (ค.ศ. 1992-2006) ของยุพดี สวัสดิชัย²⁶ ได้ศึกษาบทบาทของจีนบนคาบสมุทรเกาหลี ที่มีผลสืบเนื่องมาจากความต้องการของจีนในการมุ่งรักษาสันติภาพและเสถียรภาพบนคาบสมุทรเกาหลี และความต้องการให้คาบสมุทรเกาหลีปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์ จึงทำให้จีนเข้าไปมีบทบาทต่อวิกฤตนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นจากปัญหาโครงการพัฒนาและครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือในเชิงสร้างสรรค์และใช้แนวทางสันติวิธี ซึ่งมีแรงผลักดันทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ

ผลงานสองกลุ่มข้างต้นเน้นศึกษานโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนโดยกลุ่มแรกเน้นศึกษาวิเคราะห์การดำเนินนโยบายในภาพรวมซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 ถึง 1990 ส่วนผลงานในกลุ่มที่สองเน้นวิเคราะห์บทบาทของจีนหรือผลกระทบหลังจากที่จีนได้เปลี่ยนแปลงนโยบายมาเข้าร่วมกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แล้ว นอกจากนี้ ยังมีผลงานในกลุ่มที่สามที่ศึกษาถึงปัจจัยการเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ซึ่งเป็นผลงานที่มีความใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มากที่สุด โดยผลงานในกลุ่มที่สามนี้มีอยู่ไม่

²⁵ Judith F. Kornberg and John R. Faust, *China in world politics: Policies, processes, prospect* (London: Lynne Rienner, 2005), pp. 221-246.

²⁶ ยุพดี สวัสดิชัย, “บทบาทของจีนต่อวิกฤตนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี (ค.ศ. 1992-2006),” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550)

มากนักโดยเฉพาะผลงานที่เน้นศึกษาเหตุปัจจัยหลักของการเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และมักจะวิเคราะห์สาเหตุโดยภาพรวมของการเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ผลงานวิชาการที่อยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่

ผลงานเรื่อง Chinese perspective on nuclear arms control โดย Banning N. Garrett และ Bonnie S. Glaser²⁷ ได้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเข้าร่วมกับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนโดยเน้นการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิเคราะห์ทางการทหารชาวจีน อดีตข้าราชการจีนระดับสูง เป็นต้น ผลงานชิ้นนี้ชี้ว่าจีนเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เช่น สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ สนธิสัญญาป้องกันการทดลองนิวเคลียร์อย่างครอบคลุม การลงนามในเขตปลอดนิวเคลียร์ มีปัจจัยมาจากความต้องการเพิ่มความโปร่งใสในระบบการทหารของจีนในระยะยาว เพื่อส่งเสริมความไว้วางใจในระดับระหว่างประเทศ และดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศอื่นๆ ได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้จีนยังคาดหวังและเล็งเห็นว่าจีนสามารถดำรงตนเป็น free rider ในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ อีกทั้งยังสามารถสร้างผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงได้จากการเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องอีกด้วย

ผลงานของ Alastair Iain Johnston เรื่อง Learning versus adaptation: Explaining change in Chinese arms control policy in the 1980s and 1990s²⁸ ส่วนหนึ่งของงานเขียนนี้ได้ยกเหตุปัจจัยหลายประการที่ล้วนเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนในช่วงทศวรรษ 1980 ถึง 1990 ซึ่งผู้เขียนชี้ว่าเป็นช่วงที่นโยบายการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ของจีนมีความต่อเนื่องมากที่สุด ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ ความจำเป็นในการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับชุมชนระหว่างประเทศที่ในขณะนั้นให้ความสำคัญไปที่การสร้างสันติภาพ แนวคิดของผู้ที่มีมุมมองต่อระบบการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากภัยคุกคามเป็นผลประโยชน์ด้านความมั่นคง นอกจากนี้จีนยังเริ่มพิจารณาถึงต้นทุนที่จะเกิดขึ้นทั้งในกรณีที่จีนแสดงตนอยู่ภายนอกหรือเข้าร่วมกับระบบการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งผลงานชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าจีนเลือกเรียนรู้และปรับตัวเพื่อเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เพื่อประโยชน์ในการเป็น free rider และยอมรับว่าการแสดงตนอยู่นอกระบบการไม่

²⁷ Banning N. Garrett and Bonnie S. Glaser, "Chinese perspective on nuclear arms control," *International Security* 20, 3 (Winter 1995-1996): 43-53.

²⁸ Alastair Iain Johnston, "Learning versus adaptation: Explaining change in Chinese arms control policy in the 1980s and 1990s," *The China Journal* 35 (January 1996): 27-43.

แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในขณะที่จีนมีฐานะเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์นั้นจะทำภาพลักษณ์ของจีนในฐานะผู้นำของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาอีกด้วย

และผลงานของ Jing-dong Yuan เรื่อง The evolution of Chinese nonproliferation policy 1989-1999: Progress, problem, and prospect²⁹ บทความนี้เน้นศึกษาและอธิบายความเปลี่ยนแปลงของนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 ซึ่งมีความเห็นตรงกับ Alastair Iain Johnston ว่าเป็นช่วงที่นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ซึ่งบ่งชี้ได้จากการเข้าร่วมในสนธิสัญญาหลากหลายฉบับตามกรอบการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศเป็นต้น โดยข้อถกเถียงหลักของบทความนี้คือ การเปลี่ยนแปลงนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนในช่วงทศวรรษ 1990 เกิดขึ้นเพราะจีนวิตกกังวลถึงภาพลักษณ์ของจีนในระดับระหว่างประเทศ โดยจีนคาดหวังว่าการเปลี่ยนแปลงทิศทางนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จะเป็นก้าวสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของจีนในฐานะสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชนระหว่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกันจีนยังคงแสดงความลังเลที่จะเข้าร่วมในสนธิสัญญาบางฉบับที่อาจกระทบต่อการค้าขายอาวุธที่สามารถสร้างผลประโยชน์ทางการค้าได้อย่างมหาศาล ซึ่งในกรณีนี้จีนจึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของจีนและความมั่นคงของโลก โดยอาศัยการออกกฎหมายภายในประเทศเพื่อความโปร่งใส และเพิ่มความเข้มงวดในระบบการควบคุมการส่งออกให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นไปอีก

จากงานเขียนวิชาการทั้งสามประเภทข้างต้นพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษานโยบายของจีนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการควบคุมอาวุธและระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในภาพรวม แต่ยังไม่มีการเขียนใดที่มุ่งศึกษาไปที่การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจีนที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นการเฉพาะ ซึ่งปรากฏการณ์ที่จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นับเป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นว่าจีนยอมรับและสนับสนุนระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อันเป็นพฤติกรรมของรัฐที่ยอมรับและร่วมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษา โดยจะศึกษาผ่านวรรณกรรม ข้อมูลทางวิชาการ สุนทรพจน์ของผู้นำฝ่ายจีนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้าน

²⁹ Jing-dong Yuan, The evolution of Chinese nonproliferation policy 1989-1999: Progress, problem, and prospect [Online], 9 October 2009. Available from: http://www.ciapnet.org/olj/meria/meria598_yuan.html

1.3 กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากการวิจัยเรื่องจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ฉบับนี้ ผู้ศึกษามุ่งหวังที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งเปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ และกรอบความคิดที่ผู้ศึกษาเห็นว่าเหมาะสมและสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ คือ กรอบความคิดที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศ (international cooperation)

ความร่วมมือ หมายถึง การที่ตัวแสดงได้ทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนโยบายของตนในประเด็นหนึ่งๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายร่วมกันและเข้ากับผลประโยชน์ที่คาดไว้ของกันและกัน โดยผ่านกระบวนการประสานนโยบายของแต่ละฝ่าย³⁰ ความร่วมมือระหว่างรัฐในระบบระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตยสามารถเกิดขึ้นได้โดยมี “สถาบัน” (institution) เข้ามากำกับ โดยจะมีสถานะเหมือนผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ที่มีบทบาทในการที่จะทำให้ความร่วมมือระหว่างรัฐในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นบรรลุผลได้ โดยแนวทางหรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มของตัวแสดงที่จะแสดงพฤติกรรมร่วมมือระหว่างกันภายใต้ระบบระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตย ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ³¹ ได้แก่ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับร่วมกัน (mutuality of interest) แนวโน้มของการดำเนินความสัมพันธ์และผลประโยชน์ในอนาคต (the shadow of the future) และจำนวนผู้แสดงบทบาทในการตกลงร่วมกัน (the number of actors)

1. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับร่วมกัน (mutuality of interest)

สามารถอธิบายถึงผลกระทบต่อระดับความร่วมมือ คือ ถ้าตัวแสดงมีระดับของความขัดแย้งกันในเรื่องของผลประโยชน์มากยิ่งขึ้นเท่าใด โอกาสของการที่จะร่วมมือก็ยิ่งจะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ตัวแสดงจะคำนึงถึงผลตอบแทน อันได้แก่ ผลประโยชน์ที่จะได้รับว่ามีมากน้อยเพียงไรในแง่ของผลประโยชน์ร่วมกันนั้น โครงสร้างที่แสดงถึงการก่อให้เกิดผลตามที่ต้องการจากการร่วมมือไม่ได้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของรัฐเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับว่าตัวแสดงแต่ละตัวมองผลประโยชน์ของตนอย่างไร ดังนั้น การเข้าใจประเด็นของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันจึงต้องเข้าใจด้วยว่า ผลประโยชน์ของตัวแสดงนั้นๆ ได้ผ่านกระบวนการรับรู้มาอย่างไร และมี

³⁰ Robert O. Keohane, *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy* (Princeton: Princeton University Press, 1984), pp. 51-52.

³¹ Robert Axelrod and Robert O. Keohane, "Achieving cooperation under anarchy," *World Politics* 38 (October 1985): 226-254.

การเรียงลำดับความสำคัญของผลประโยชน์ต่างๆ อย่างไร สิ่งสำคัญที่ส่งผลให้ความร่วมมือนั้นๆ บรรลุความสำเร็จต้องคำนึงถึงการเลือกใช้กลยุทธ์ในการดำเนินการและการพิจารณาถึงสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆด้วย

2. แนวโน้มของการดำเนินความสัมพันธ์และผลประโยชน์ในอนาคต (the shadow of the future)

การที่แต่ละรัฐเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมมือเท่าไร แนวโน้มที่จะเกิดความร่วมมือก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น โดยความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะเกิดความร่วมมือได้มากกว่าทางด้านความมั่นคง

ดังนั้น การพิจารณาถึงความคุ้มค่าในอนาคตจะมีความสำคัญอย่างมากต่อความคุ้มค่าในปัจจุบัน ความไม่ต้องการที่จะร่วมมือกันในปัจจุบันจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการตอบโต้บ้างในอนาคต ซึ่งปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงความคาดหวังในอนาคตนั้น ประกอบด้วย

- ผลประโยชน์ในระยะยาว (shadow of the future)
- ความสม่ำเสมอของการได้รับผลประโยชน์ (regularity of stakes)
- ความเชื่อถือได้ของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำของฝ่ายอื่นๆ (reliability of information about changes in the other's action)
- ผลสะท้อนกลับที่รวดเร็วที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง (quick feedback about changes in the other's action)

การคำนึงถึงผลประโยชน์ในอนาคตจึงมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจในความร่วมมือ เนื่องจากการมองว่าจะได้รับผลตอบแทนอย่างไรบ้าง แม้ว่าจะได้เพียงเล็กน้อยหรือคาดว่าจะได้รับในอนาคต ก็มีส่วนสำคัญต่อความร่วมมือด้วยเช่นกัน

3. จำนวนผู้แสดงบทบาทในการตกลงร่วมกัน (the number of actors)

จำนวนของตัวแสดงมีผลต่อความร่วมมือด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ความร่วมมือจะเกิดขึ้นได้ยากหากตัวแสดงมีจำนวนมากเกินไป เนื่องจากจะกระทบต่อการต่างตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งจะกลายเป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหา การลงโทษต่อประเทศที่กระทำผิดด้วย รวมทั้งการที่ค่านิยมของตัวแสดงแต่ละตัวมีความแตกต่างกันและมีมากน้อยต่างกัน ทำให้โอกาสที่ความร่วมมือจะสำเร็จหรือล้มเหลวมีมากขึ้นด้วย

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผลักดันให้ตัวแสดงสร้างหรือขยายขอบเขตความร่วมมือระหว่างประเทศก็คือ การมีภัยคุกคาม หรือแนวโน้มที่จะเกิดภัยคุกคามร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ภัยคุกคามในรูปของการใช้กำลังรุนแรง นอกจากนี้แล้ว ความร่วมมือระหว่างประเทศยังอาจเกิดขึ้นจากความต้องการจะลดโอกาสของการเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ³² ซึ่งในประเด็นนี้ เดวิด มิทรานี (David Mitran) มีความเห็นว่า ความร่วมมือที่เกิดขึ้นนั้นเริ่มต้นจากเรื่องทางเทคนิคบางประเภทที่ประเทศต่างๆ ไม่สามารถดำเนินการตามลำพังเนื่องจากแต่ละฝ่ายมีทรัพยากรอยู่จำกัด หลังจากนั้นแล้วความร่วมมือดังกล่าวก็จะค่อยๆ ขยายขอบเขตออกไปตามลำดับ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศจะขยายขอบเขตออกจากประเด็นที่เป็นเรื่องเฉพาะไปสู่ความร่วมมือที่มีระดับที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น พัฒนาการของความร่วมมือระหว่างประเทศนั้นจะดำเนินไปบนพื้นฐานของการประสานนโยบายและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประเทศสมาชิก เพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ที่มีความสำคัญสูงสุดของทุกฝ่ายแนวความคิดต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือจะเกิดขึ้นเมื่อบรรดาตัวแสดงต่างๆ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันเห็นว่า พวกตนมีภัยคุกคาม หรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน ซึ่งลำพังศักยภาพ และทรัพยากรของแต่ละฝ่ายอยู่ไม่สามารถช่วยให้จัดการกับภัยคุกคามหรือบรรลุถึง ผลประโยชน์เหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามต้องการ เงื่อนไขเช่นนี้ทำให้ตัวแสดงต่างๆ จำเป็นต้องประสานนโยบายในเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหานั้นเข้าหากัน เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถบรรลุความต้องการได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องทุ่มเททรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดลงไปใช้ในการดำเนินการในปริมาณที่มากเกินไป

การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศนอกจากจะสามารถสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมได้แล้ว ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรอบความร่วมมือนั้นๆ ทั้งผลประโยชน์ด้านความมั่นคง และผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ใช้ในการกำหนดทิศทางและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ความเชื่อมโยงระหว่างการสร้างภาพลักษณ์กับการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้นมีปรากฏอยู่ในงานเขียนของ Hongying Wang³³ ได้ศึกษาเรื่องการสร้างภาพลักษณ์ของชาติจีนกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ชี้ให้เห็นว่าการสร้างภาพลักษณ์ในด้านต่างๆ ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ของจีน การสร้างภาพลักษณ์ของจีนที่เกี่ยวข้องกับกิจการระหว่างประเทศมีหลายส่วน เช่น ภาพลักษณ์การเป็นประเทศรักสันติ การเป็นชาติมหาอำนาจ การเป็นประเทศกำลังพัฒนา การเป็นผู้สร้างความร่วมมือในระดับระหว่าง

³² James E. Dougherty and Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Contending theories of international relations* (New York: Harper & Row Publisher, 1981), p. 279.

³³ Hongying Wang, "National image building and Chinese foreign policy," *China: An international Journal* 1, 1 (March 2003): 46-72.

ประเทศ ซึ่งในส่วนหลังนี้เป็นภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยของวิทยานิพนธ์ งานเขียนของ Wang มีข้อมูลที่บ่งชี้ว่ากระบวนการสร้างภาพลักษณ์ของจีนในเรื่องการเป็นผู้สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคปฏิวัติ ซึ่งภาพลักษณ์ที่จีนเร่งฟื้นฟูเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และภาพลักษณ์การเป็นผู้สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศนับเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติจีน ทั้งผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้จากงานเขียนของ Robert O. Keohane ได้อธิบายแนวคิดความร่วมมือระหว่างประเทศไว้ว่า ชื่อเสียงและภาพลักษณ์เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างประเทศ และในขณะเดียวกันชื่อเสียงและภาพลักษณ์เป็นความคาดหวังที่สำคัญที่สุดในการที่ฝ่ายต่างๆ จะใช้ประเมินความสามารถของรัฐบาลที่จะสร้างความน่าเชื่อถือว่าจะรักษาและปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ แม้ในอนาคตอาจเกิดเหตุเฉพาะหน้าที่อาจทำให้ตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบก็ตาม³⁴ อีกทั้ง ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้กำหนดยุทธศาสตร์ในช่วงเวลาต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและมุ่งรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของรัฐทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศโดยการลงนามเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยผลประโยชน์ด้านความมั่นคงที่จีนจะได้รับ เช่น การกีดกันประเทศเพื่อนบ้านให้ออกห่างจากการสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์ การลดกองกำลังนิวเคลียร์ของประเทศมหาอำนาจอื่น และผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เช่น การค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่เฟื่องฟูมากขึ้นเนื่องจากมีความโปร่งใสและได้รับตรวจสอบจากองค์กรระหว่างประเทศ หรือในด้านการค้าที่จีนได้สิทธิการเป็นประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งคีนจากสหรัฐฯ จากก่อนหน้าที่จีนประสบปัญหาด้านภาพลักษณ์ที่เสื่อมเสียจากการละเมิดระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เป็นต้น³⁵

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังของการแสดงพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศของตัวแสดงต่างๆ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้อธิบายถึงมูลเหตุของการเกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ ดังกรณีที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงนโยบายของจีนที่มีต่อการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

³⁴ Robert O. Keohane, *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*, pp. 116-117.

³⁵ Alastair Iain Johnston, "China and arms control in the Asia-Pacific region," in *Superpower maritime strategy in the pacific*, Frank C. Langdon and Douglas A. Ross, (eds.) (London: Routledge, 1990), pp. 173-175.

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

เหตุสำคัญที่ทำให้จีนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 นั้นเป็นเพราะจีนต้องการฟื้นฟูภาพลักษณ์ที่ดีโดยแสดงความรับผิดชอบในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ให้ความร่วมมือกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ

1.5 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการนโยบายของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปี ค.ศ. 1992
2. เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จนนำมาสู่การเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการ
3. เพื่อศึกษาบทบาทของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์หลังการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

1.6 ขอบเขตในการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้จะเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งเป็นปีที่จีนตัดสินใจลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการ รวมถึงศึกษาบทบาทของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เรื่อยมาจนถึงปี ค.ศ. 2008

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการนโยบายต่างประเทศจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบถึงเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จนนำมาสู่การเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการ
3. ทำให้เข้าใจถึงบทบาทของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์หลังการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
4. เป็นข้อมูลประกอบการทางวิชาการในแง่ของการสร้างความเข้าใจต่อแนวคิด หลักปฏิบัติของนโยบายต่างประเทศจีน กรณีสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้ดียิ่งขึ้น

1.8 วิธีดำเนินการศึกษา

เนื่องจากการศึกษางานวิจัยเรื่องจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นี้ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-proliferation Treaty: NPT) และบทบาทที่เกิดขึ้นกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ภายหลังจากเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาดังกล่าวของจีน ดังนั้นการศึกษาของผู้วิจัยจึงกระทำโดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร (documentary research) โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลโดย

การค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้นต่างๆ ที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ เอกสารนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของสาธารณรัฐประชาชนจีน คำแถลงและแถลงการณ์ของผู้นำและผู้แทนรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นและสร้างความเข้าใจในภาพรวมของการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์หรือบิดเบือน ซึ่งจะช่วยให้ได้รับข้อเท็จจริงที่ปราศจากอคติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการตีความเพื่อการสมมติฐานต่อไป

การค้นคว้าจากเอกสารชั้นรองที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร บทวิจารณ์ รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น จากเว็บไซต์ของกระทรวงการต่างประเทศจีน สำนักข่าวของจีน คือ สำนักข่าวซินหัว (Xinhua News Agency) หนังสือพิมพ์พีเพิล เดลี (People Daily Newspaper) วารสารปักกิ่งรีวิว (Beijing Review Journal) เป็นต้น ซึ่งจะเน้นไปที่ข้อมูลฝ่ายจีนเป็นหลักโดยจะคัดเลือกเพื่อนำมาเชื่อมโยงความคิดเพื่อให้เห็นถึงนโยบายและบทบาทของจีนที่ส่งผลต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศและใช้ประกอบการสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การอธิบายความและวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) จากข้อมูลที่ได้ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของตัวแปรของปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่องสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
3. สรุปผลการศึกษาจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมา โดยอาศัยทั้งวิธีสรุปความเป็นมาของเรื่อง (summarizing historical details) ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่องสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในเชิงประวัติศาสตร์ที่

ผ่านมา และใช้วิธีสรุปความเก็บประเด็น (descriptive inference) ในส่วนที่ต้องการพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศเรื่องสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ รวมทั้งพิจารณาบทบาทของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วย

1.9 การนำเสนอ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะนำเสนอเนื้อหาโดยจะแบ่งออกเป็น 5 บท ดังต่อไปนี้

- บทที่ 1: **บทนำ** ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา การสำรวจวรรณกรรม กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา สมมติฐาน วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีการดำเนินการศึกษา และวิธีการนำเสนอ
- บทที่ 2: **จีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์** ศึกษาการดำเนินนโยบายของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ว่ามีพัฒนาการอย่างไร ตั้งแต่อดีตก่อนการเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาจนกระทั่งถึงช่วงการลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีในปี ค.ศ. 1992 ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของจีนในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
- บทที่ 3: **ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กับการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีน** นำเสนอเหตุผลสำคัญที่ผลักดันให้จีนเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
- บทที่ 4: **จีนกับการประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์** พิจารณาบทบาทและจุดยืนของจีนจีนผ่านการประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT Review Conference) ในครั้งที่ผ่านมา รวมทั้งพิจารณาบทบาทของจีนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากอาวุธนิวเคลียร์ตามหลักการของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
- บทที่ 5: **บทสรุป**

บทที่ 2

จีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

เนื้อหาที่น่าสนใจส่วนนี้จะกล่าวถึงการกำหนดนโยบายต่างประเทศของจีนว่ามีขั้นตอนและเกี่ยวข้องกับส่วนใดบ้าง โดยเฉพาะนโยบายของจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ที่มีวิวัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแนวคิดอุดมการณ์ในแบบของจีน โดยจะเริ่มศึกษาทิศทางการดำเนินนโยบายของจีนตั้งแต่เริ่มต้นสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่อยมาจนกระทั่งถึงจุดเปลี่ยนแปลงของนโยบายจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เมื่อจีนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 โดยจะแบ่งการศึกษาออกเป็นสามช่วงเวลา ได้แก่ 1) ระยะเวลาที่นโยบายต่างประเทศของจีนเน้นถึงสิทธิแห่งชาติอื่นที่จะได้มาซึ่งอาวุธนิวเคลียร์ (ค.ศ. 1949-1960) 2) ระยะเวลาการยอมรับในบรรทัดฐานระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องการห้ามเผยแพร่อาวุธนิวเคลียร์ แต่จีนยังแสดงตนเป็นอิสระจากระบบปฏิบัติดังกล่าว (ค.ศ. 1960-1984) และ 3) ระยะเวลาที่จีนเริ่มปรับตัวและบูรณาการนโยบายต่างประเทศเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ให้เข้ากับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และประชาคมระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1984-1992)

การศึกษาในบทที่ 2 เน้นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่จะช่วยสร้างความเข้าใจถึงสาเหตุการดำเนินนโยบายของจีนที่มีต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น ในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษาได้ลำดับเหตุการณ์สำคัญซึ่งล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจและแนวคิดในการดำเนินนโยบายของจีนที่มีต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เริ่มต้นจากการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงต่อระบบพหุภาคีนิยม และวิพากษ์ถึงความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จนนำมาสู่การยอมรับและเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในที่สุด เช่น ทศนะผู้นำจีนที่มีต่อนิวเคลียร์ ความสัมพันธ์จีน-โซเวียต การประกาศหลักการ no first use การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ เป็นต้น

2.1 การกำหนดนโยบายต่างประเทศของจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านต่างๆ ของประเทศแบบเบ็ดเสร็จตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และส่งต่อแก่รัฐบาลเพื่อนำไปสู่ขั้นปฏิบัติ ตาม

ธรรมนูญของพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้น ได้กำหนดให้มีการประชุมสมัชชาพรรคแห่งชาติ (National Party Congress) ในทุกๆ 5 ปี โดยสมัชชาพรรคแห่งชาติเป็นองค์กรสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และเป็นศูนย์รวมของผู้นำพรรค โดยในการประชุมสมัชชาพรรคแห่งชาติแต่ละครั้งจะบ่งบอกทิศทางนโยบายในการบริหารประเทศซึ่งรวมถึงทิศทางของนโยบายต่างประเทศด้วย

นับตั้งแต่ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนจนถึงปัจจุบัน พรรคฯ ได้มีการจัดประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์รวมทั้งหมด 17 ครั้ง ซึ่งการประชุมสมัชชาสมัยที่ 17 ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 15 - 21 ตุลาคม ค.ศ. 2007 สำหรับการประชุมสมัชชาพรรคครั้งต่อไปในสมัยที่ 18 นั้นจะจัดให้มีขึ้นช่วงปลายปี ค.ศ. 2012 โดยภาพรวม นโยบายต่างประเทศของจีนมาจากองค์กรที่สำคัญ¹ ดังต่อไปนี้

1. พรรคคอมมิวนิสต์จีน

การกำหนดนโยบายต่างประเทศจีนถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยภายในพรรคฯ นอกเหนือจากสมัชชาแห่งชาติแล้ว ยังมีอีกองค์กรและหน่วยงานอีกหลายระดับที่มีความเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ เช่น คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party Central Committee) คณะกรรมาธิการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Politburo Standing Committee – PSC) คณะกรรมาธิการทหาร (Military Commission) และองค์กรของพรรคฯ ที่สำคัญอื่นๆ เช่น สำนักเลขาธิการกลาง ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ และฝ่ายโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

2. ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล

รัฐบาลเป็นผู้นำนโยบายต่างประเทศที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนกำหนดขึ้นมาสู่การปฏิบัติ โดยจะมีกลไกของรัฐบาลที่ประกอบด้วยองค์กรสำคัญๆ เป็นผู้ปฏิบัติงาน อันได้แก่ สำนักประธานาธิบดี ซึ่งมีประธานาธิบดีเป็นผู้มีตำแหน่งสูงสุดเป็นประมุขของประเทศและเป็นตัวแทนทำพิธีทางการทูต คณะรัฐมนตรี ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและรับผิดชอบการบริหารประเทศ รวมทั้งมีอำนาจตัดสินใจในการบริหารงานมากกว่าการกำหนดนโยบาย คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยอดีตนายกรัฐมนตรีในแต่ละด้านที่ชำนาญการ จะเข้าร่วมประชุมในวาระที่สำคัญๆ ด้วย และทำหน้าที่คล้ายเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาล กระทรวงการต่างประเทศ เป็นองค์กรซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบประจำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สร้างความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ และกระทรวงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศที่มีบทบาทติดต่อกับทุกประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและการค้า และยังติดต่อเพื่อเปิดทางให้กับรัฐบาลที่ยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับจีน

¹ สรุปและเรียบเรียงจาก เซียน ธีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 41 – 50.

3. รัฐสภาหรือสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ

ถึงแม้จะไม่มีบทบาทในการกำหนดหรือดำเนินนโยบาย แต่สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติก็ยังเป็นฝ่ายรับฟังแถลงรายงานการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน ที่สำคัญคือรัฐสภาจะมีหน้าที่ในการประกาศสงครามซึ่งยังไม่เคยปรากฏมาก่อน และคอยดูแลและปฏิบัติหน้าที่ในส่วนพิธีการมากกว่า เช่น การให้สัตยาบันหรือการยกเลิกสนธิสัญญาหรือข้อตกลงสำคัญต่างๆ ที่ทำกับต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ การอนุมัติแต่งตั้งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการทหารส่วนกลางแห่งรัฐและคณะกรรมการอื่นๆ ภายใต้คณะกรรมการรัฐสภานั้นจะมีคณะกรรมการย่อยอีกสองคณะ ได้แก่ คณะกรรมการกิจการต่างประเทศและคณะกรรมการชาวจีนโพ้นทะเล โดยมีหน้าที่หลักคือ การแลกเปลี่ยนการเยือนกับต่างประเทศ และการต้อนรับแขกต่างประเทศ

4. องค์กรอื่นๆ

นอกจากองค์กรของภาครัฐแล้วยังมีกลไกต่างๆ ที่เป็นการทุกระดับประชาชน ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ และองค์กรมวลชนซึ่งเป็นตัวแทนจากสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เชิญเข้ามาเป็นแนวร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศด้วย รวมถึงสมาคมต่างๆ ที่ดำเนินการทุกระดับประชาชน เช่น สมาคมวิเทศสัมพันธ์แห่งประชาชนจีน และสถาบันกิจการต่างประเทศของจีน เป็นต้น

5. ผู้นำสูงสุดของจีน

ในทางปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับกัน ผู้นำสูงสุดของจีนมักจะเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคฯ และประธานาธิบดีควบคู่ไปพร้อมกัน ดังนั้นจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดและตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศมากที่สุด นับแต่การก่อตั้งและสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 เป็นต้นมานั้น จีนได้เกิดผู้นำสูงสุดรวม 4 ท่าน ได้แก่ เหมาเจ๋อตง (ค.ศ.1949-1976) เติ้งเสี่ยวผิง (ค.ศ. 1978-1995) เจียงเจ๋อหมิน (ค.ศ. 1995-2003) และ หูจิ่นเทา (ค.ศ.2003 ถึง ปัจจุบัน)

ยุคเหมาเจ๋อตงมีทิศทางของนโยบายต่างประเทศที่ยึดถืออุดมการณ์สำคัญเป็นอันดับแรกสุด เหมาดำเนินนโยบายภายใต้หลักการ “พึ่งพิงฝ่ายเดียว” (lean to one-side) ซึ่งได้แก่สหภาพโซเวียตผู้นำแห่งโลกคอมมิวนิสต์ และต่อต้านจักรวรรดินิยมของสหรัฐอเมริกา ซึ่งแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจีนได้ยึดหลักการนี้มาตั้งแต่เริ่มสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ยุทธศาสตร์นี้เป็นทางเลือกเดียวของจีนในขณะนั้น ภายใต้สภาพแวดล้อมทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ แต่ด้วยยุทธศาสตร์ดังกล่าวจีนนั้นไม่ได้สูญเสียอิสรภาพของตนเองและไม่ได้ตกเป็นบริวารของโซเวียต ยุทธศาสตร์นี้ดำรงอยู่ภายใต้พื้นฐานของความเท่าเทียมและผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย จีนดำเนินยุทธศาสตร์ด้วยความจำเป็นต่อการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคง

อำนาจอธิปไตย และไม่ต้องยื่นหยัดต่อสู้กับจักรวรรดินิยมโดยลำพัง จะกล่าวไปแล้วคือยุทธศาสตร์นี้เกิดขึ้นเพราะจีนและโซเวียตมีศัตรูเป็นประเทศเดียวกัน ยุทธศาสตร์นี้จึงถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินนโยบายตลอดช่วงทศวรรษ 1950 กระทั่งปี ค.ศ. 1960 เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างจีน-โซเวียตไม่เป็นปกติ เกิดความขัดแย้งรุนแรงหลายประการ ทั้งเรื่องกรณีพิพาทเขตแดน อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และแน่นอนว่าได้รวมถึงความขัดแย้งที่เกิดจากประเด็นความช่วยเหลือด้านอาวุธนิวเคลียร์ที่โซเวียตเริ่มถอนกำลังความช่วยเหลือออกจากจีนในปี ค.ศ. 1959 และความช่วยเหลือได้สิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิงในปี ค.ศ. 1960

หลังจากนั้นจีนจึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายครั้งใหญ่ โดยหันมาใช้นโยบายการพึ่งพาตนเอง (self-reliance) และ ลัทธิฝ่ายซ้าย (radicalism) ซึ่งนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในประเทศครั้งใหญ่คือ การปฏิวัติวัฒนธรรม เนื่องจากเหมาเห็นว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่เปลี่ยนแปลงไปในโซเวียตจะเกิดขึ้นกับจีนด้วยไม่ช้าก็เร็ว จีนดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยการปฏิเสฐฐานะผู้นำโลกคอมมิวนิสต์อย่างสิ้นเชิง และไม่ต้องรับแนวคิดแบบทุนนิยมตามแบบตะวันตก ซึ่งจีนดำเนินนโยบายนี้ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาตลอดช่วงปี ค.ศ. 1960 – 1969²

เมื่อก้าวเข้าสู่ทศวรรษใหม่การดำเนินนโยบายของจีนได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงผู้นำของสหรัฐฯ ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศนี้ผ่อนคลายความตึงเครียดลงการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ เกิดขึ้นในช่วงปลายสงครามเย็นราวปี ค.ศ. 1970 ถึงแม้ว่าจีนจะยังไม่ใช่ประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น แต่จีนได้สร้างดุลแห่งอำนาจใหม่ขึ้น ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากโลกสองขั้วอำนาจมาเป็นสามขั้วอำนาจที่นับรวมเอาจีนเข้าไว้ด้วย จีนได้รับประโยชน์จากสหรัฐฯ ที่ร่วมต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าของโซเวียตไปพร้อมด้วย ซึ่งจีนเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะรักษามลประโยชน์จีนได้มากที่สุด แต่จีนยังคงระมัดระวังที่จะเลือกพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์ และยังยึดมั่นในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็ง และใช้เป็นหลักในการกำหนดนโยบายด้านต่างๆ ของจีน³

ในยุคเติ้งเสี่ยวผิง เป็นผู้ริเริ่มผลักดันและมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจีนจากสมัยเหมา หลักการและอุดมการณ์ชาตินิยมคอมมิวนิสต์ที่เคยใช้เป็นหลักในการกำหนดทิศทางนโยบายต่างประเทศนั้นได้ผ่อนคลายลง โดยหันมาให้ความสำคัญกับ

² Joseph Yu-Shek Chang and Franklin Wankun Zhang, *Chinese foreign policy under Mao and Deng: A systematic and comparative analysis* [Online], 2 January 2009. Available from:

journals.upd.edu.ph/index.php/kasarinlan/article/download/1415/1373

³ Michael Yahuda, *The international politics of the Asia-Pacific* (London: Routledge, 2004), pp. 74-77, 174-175.

ผลประโยชน์แห่งชาติมากขึ้นทั้งในด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ผลประโยชน์แห่งชาติจึงนำมาใช้เป็นแก่นสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของจีน⁴ ภายใต้สภาพแวดล้อมในขณะนั้น เต็งเคยกกล่าวว่า “สงครามไม่เกิดขึ้นหรอก ฉะนั้นไม่ต้องกลัว” ดังนั้นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศจึงเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ใช่ การทหาร โดย การเริ่มเปิดนโยบายเปิดประเทศและนโยบายปฏิรูปทั้งทางด้านการเมืองและ เศรษฐกิจตามแบบฉบับของจีนที่เน้นย้ำถึงควมมีอิสระและความเป็นตัวของตัวเองของพรรค คอมมิวนิสต์ แต่นโยบายต่างประเทศจีนที่เด่นชัดและยึดถือต่อเนื่องกันมาไม่เปลี่ยนแปลงคือ ประเด็นการให้ความเคารพต่อพรรคคอมมิวนิสต์ต่างประเทศ ในการที่จะไม่แทรกแซงกิจการ ภายในกันและกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติภายใต้ผลประโยชน์แห่งชาติที่แตกต่างกัน⁵ และการ ฟังพาดตนเองเป็นหลักยึดถือปฏิบัติที่ไม่เปลี่ยนแปลง พร้อมกันนั้นจีนก็จะมุ่งรักษามิตรภาพและ ความร่วมมือกับต่างประเทศ ตามแนวทางของหลักปรัชญาหรือหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 5 ประการ (Five Peaceful Coexistence) นโยบายเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่จีนยึดถือปฏิบัติมาตลอด นับตั้งแต่ได้ดำเนินนโยบายเปิดประเทศ ก่อนการสิ้นสุดของสงครามเย็นการเมืองภายในของจีนได้ มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเพื่อผ่องถ่ายอำนาจทางการเมืองสู่ผู้นำรุ่นที่สาม ในการประชุม คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเต็มคณะครั้งที่ 4 ของ “สมัชชา 13” ระหว่างวันที่ 23 – 24 มิถุนายน ค.ศ. 1989 ได้มีมติให้เจียงเจ๋อหมิน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเติ้งเสี่ยวผิงเข้าดำรง ตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนคนใหม่ และต่อมาในเดือนกันยายนของปีเดียวกันนั้น เติ้งเสี่ยว ผิงได้ยื่นหนังสือถึงคณะกรรมการการเมืองเพื่อลาออกจากตำแหน่งประธานคณะกรรมการ ทหารส่วนกลางเพื่อเกษียณตัวเองปิดฉากบทบาททางการเมือง และเขาได้ถึงแก่กรรมในเดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1997

ในสมัยของประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินผู้นำรุ่นที่สาม ต่อจากเหมาเจ๋อตง และเติ้งเสี่ยวผิง ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ประธานคณะกรรมการทหาร ส่วนกลาง และตำแหน่งประธานาธิบดี จากการประเมินสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศหลังยุค สงครามเย็นแล้ว เจียงเจ๋อหมินได้ปรับแนวทางและเปลี่ยนแปลงนโยบายระหว่างประเทศ โดย บุรณาการความคิดของผู้นำที่สำคัญในอดีต ทั้ง เหมาเจ๋อตง โจวเอินไหล และเติ้งเสี่ยวผิง เข้าไว้ ด้วยกัน โดยปรับเปลี่ยนให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้ สอดคล้องกับนโยบายความมั่นคงของจีนที่ต้องการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการ พัฒนาด้านเศรษฐกิจ ตามแนวนโยบายเปิดประเทศและนโยบายการปฏิรูป รวมทั้งพยายามสร้าง

⁴ เตียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 17

⁵ วรศักดิ์ มหัทธโนบล, เศรษฐกิจการเมืองจีน (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 199.

และรักษาเงื่อนไขที่สนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนใช้การทูตในการจัดการกับภัยคุกคามต่อความมั่นคงของจีน และลดความตึงเครียดกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย

ภายใต้การนำของเจียงเจ๋อหมิน การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนยังคงยึดมั่นในความอิสระ และมุ่งสู่สันติภาพ ส่งผลให้จีนมีบทบาทมากขึ้นในประชาคมระหว่างประเทศเพื่อรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคและของโลก ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1996 เจียงเจ๋อหมินได้นำยุทธศาสตร์แนวความคิดความมั่นคงใหม่ (new security concept) มาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ โดยระบุไว้ในเอกสารนโยบายการป้องกันประเทศจีน (China's National Defense)* ว่า แนวความคิดความมั่นคงใหม่เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งให้ความสำคัญในประเด็นความมั่นคงร่วมกัน (mutual security) มากขึ้น โดยในความร่วมมือนั้นประกอบด้วยความเสมอภาค (equality) ความเชื่อใจระหว่างกัน (mutual trust) ผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) และการประสานงานร่วมกัน (coordination) เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนให้จีนสามารถบรรลุเป้าหมายตามนโยบายเปิดประเทศ และนโยบายปฏิรูป

ยุทธศาสตร์นี้ยังให้การสนับสนุนความร่วมมือด้านความมั่นคงทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยจีนดำเนินนโยบายที่ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานสำคัญ 2 ประการคือ การแก้ปัญหาต่างๆ กับประเทศเพื่อนบ้านด้วยการเจรจาแบบสันติวิธี และมุ่งแสดงบทบาทในทางสร้างสรรค์ต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงในระดับภูมิภาค ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้การพัฒนาประเทศของจีนสามารถก้าวไปสู่ความมั่นคงอย่างมีเสถียรภาพ และยังทำให้จีนมีแนวทางปฏิบัติและมีบทบาทที่ชัดเจนบนเวทีโลกมากขึ้นด้วย จีนเน้นย้ำถึงยุทธศาสตร์นี้ต่อประชาคมโลกในวาระโอกาสที่ เจียงเจ๋อหมิน ได้ขึ้นกล่าวสุนทรพจน์ในการประชุม World Disarmament Conference ณ กรุงเจนีวา เมื่อปี ค.ศ. 1999⁶ ว่าสถานการณ์โลกในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นวิธีการที่ดีที่สุดในการทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จนั้น จีนจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ที่ยึดมั่นในแนวทาง 3 ประการด้วยกัน⁷ คือ

* ยุทธศาสตร์แนวความคิดความมั่นคงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทุกประเทศสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นผ่านรูปแบบการเจรจาและความร่วมมือ เพื่อแสวงหาข้อตกลงจากความแตกต่างและปัญหาระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจเกิดขึ้นใหม่ในอนาคต ด้วยสันติวิธีซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่สันติภาพและความมั่นคงอย่างแท้จริง ตามทัศนะของเจียงเจ๋อหมินเชื่อว่า ความมั่นคงเกิดขึ้นจากความร่วมมือ การเจรจา และความไว้น้ำใจระหว่างกัน ไม่ใช่การเผชิญหน้าแต่อย่างใด

⁶ The new security concept proposed by China, 2005 [Online], 11 January 2009. Available from: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjz/zwjg/zwbdt/127609.htm>

⁷ China is working actively to put the new security concept into practice, 2001 [Online], 11 January 2009. Available from: http://news.xinhuanet.com/english/2001-09/13/content_550412.htm

1. ความร่วมมือด้านความมั่นคงนั้นไม่ควรถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะในเหล่าประเทศที่มีทัศนคติและแนวทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น แต่ควรรวมถึงประเทศต่างๆ ที่มีทัศนคติและแนวทางการพัฒนาที่แตกต่างกันด้วย
2. ความร่วมมือภายใต้แนวคิดความมั่นคงใหม่นี้ ควรมีความยืดหยุ่นและมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่นกลไกที่จะนำมาใช้สร้างความมั่นคงร่วมกันนั้นควรเกิดขึ้นจากเวทีการปรึกษาหารือทั้งในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี ไม่ควรเกิดจากรัฐใดรัฐหนึ่ง
3. ส่งเสริมการรวมกลุ่มผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือในระดับพหุภาคีให้มีความเข้มแข็งเพื่อสู้กับภัยทางด้านความมั่นคง

จากนโยบายดังกล่าว ทำให้จีนเน้นใช้วิธีการทางการทูตจัดการกับภัยคุกคามต่อความมั่นคงและลดความตึงเครียดกับเพื่อนบ้าน โดยเพิ่มการเจรจาและการติดต่อกับประเทศต่างๆ อย่างใกล้ชิดมากขึ้น นโยบายนี้มีความต่อเนื่องและมีพัฒนาการมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการต่างประเทศจีนที่สามารถทำให้ฐานะประเทศสังคมนิยมขนาดใหญ่มีความมั่นคงในระดับระหว่างประเทศและสร้างสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เอื้อประโยชน์แก่จีนเองอีกด้วย นอกจากนี้ จีนยังได้มีส่วนร่วมในการรักษาสันติภาพของโลกผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การไม่เข้าร่วมในการแข่งขันด้านอาวุธและกำลังทหาร การต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้า และการไม่เข้าแทรกแซงและรุกรานประเทศใดๆ ทุกรูปแบบ รวมทั้งความพยายามส่งเสริมให้องค์การสหประชาชาติได้รับความสำคัญในฐานะเป็นองค์กรกลางในการกำกับดูแลและรักษาสันติภาพของโลก และที่สำคัญอีกประการคือ จีนได้ตั้งปณิธานที่จะยกระดับฐานะของตนเองให้สูงยิ่งขึ้นไปอีกในเวทีประชาคมระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะจีนตระหนักดีว่า การดำรงอยู่ของภาวะโลกแบบหลายขั้วอำนาจนั้น จีนจำเป็นต้องมีฐานะในระบบระหว่างประเทศที่มั่นคง จึงจะสามารถรักษาผลประโยชน์ของตนและโลกไว้ได้

หูจิ่นเทา ผู้นำรุ่นที่ 4 ได้เข้ารับตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนเมื่อวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 2003 และจากการประชุมสภาประชาชนสมัยที่ 10 ได้มีมติให้หูจิ่นเทาเข้ารับตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีคนที่ 6 ต่อจากอดีตประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน

ภายใต้การนำของหูจิ่นเทา แม้จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับรัฐบาลเจียงเจ๋อหมิน แต่ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อทำให้จีนมีแนวทางการปฏิบัติทางการทูตในเชิงรุกมากขึ้น และมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม เห็นได้จากนโยบายต่างประเทศของจีนในปัจจุบันที่เน้นหลักสำคัญของการดำเนินนโยบาย^๑ ดังนี้

^๑ Sukee Han, "China's peaceful development and the future of the six-party talks," *Korea and World Affairs* (Summer, 2005): 238-241.

- 1) จีนมีความมุ่งมั่นต่อหลักการของนโยบายที่มีความอิสระอย่างต่อเนื่อง
- 2) จีนจะดำเนินการต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าและมุ่งรักษาสันติภาพของโลก
- 3) จีนจะช่วยสนับสนุนและเอื้อให้เกิดระเบียบทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีความยุติธรรมและมีเหตุผล
- 4) จีนพร้อมพัฒนาความร่วมมือกับทุกประเทศอย่างเป็นมิตร ให้ความเคารพอธิปไตยและดินแดนอันเป็นหนึ่งเดียวกัน การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน การไม่แทรกแซงกิจการภายในของแต่ละประเทศ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
- 5) จีนจะดำเนินตามนโยบายในทุกมิติเพื่อเปิดตัวเองสู่โลกภายนอก และพร้อมต่อการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานความสำคัญทางการค้า ซึ่งมีความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ตลอดจนการแลกเปลี่ยนทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมกับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกเพื่อสนับสนุนความมั่นคงร่วมกัน
- 6) จีนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการทูตในรูปแบบพหุภาคี พร้อมทั้งยึดมั่นในการใช้กำลังเพื่อรักษาสันติภาพของโลกและการพัฒนาร่วมกันต่อไป

นอกจากนี้ผู้นำจีนยังได้ตระหนักถึงความมั่นคงทางด้านการพัฒนาตามนโยบายเปิดประเทศและนโยบายปฏิรูปที่ดำเนินมาแล้วก่อนหน้านี้ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในทางปฏิบัติให้มากขึ้นเขาจึงนำยุทธศาสตร์แนวคิดความมั่นคงใหม่ของ เจียงเจ๋อหมิน มาปรับใช้เป็นยุทธศาสตร์ “การพัฒนาโดยสันติ” (peaceful development)^{*} โดยเริ่มนำมาปฏิบัติใช้ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2004 ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยสันติมีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) การพัฒนาโดยสันติเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาของจีนเพื่อนำไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้
- 2) เนื่องจากสันติภาพเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาก็เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการมีสันติภาพด้วยเช่นกัน จีนจึงมุ่งสนับสนุนสันติภาพของโลกเพื่อให้การพัฒนาของจีนรอดไปข้างหน้าและเจริญเติบโตอย่างมั่นคง เพราะการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีสันติภาพและเสถียรภาพ
- 3) การพัฒนาของจีนยึดมั่นในกำลังความสามารถ การปฏิรูป และนวัตกรรม
- 4) จีนมุ่งแสวงหาผลประโยชน์และการพัฒนาร่วมกันกับประเทศต่างๆ
- 5) จีนมุ่งสร้างโลกให้มีสันติภาพและความมั่นคงร่วมกัน

---

^{*} หูจินเทาได้พัฒนายุทธศาสตร์ทางการทูตหรือการพัฒนาโดยสันติ จากความคิดริเริ่มของ Zheng Bijian อดีตผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ของสถาบัน China's Central Party ที่มีขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2003 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ การมีความรับผิดชอบ การส่งเสริมสันติภาพ และการไม่ใช้กำลัง เพื่อแสดงให้เห็นว่าจีนเคารพสันติภาพ และต้องการเป็นมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบต่อการดำเนินกิจการต่างๆ ในภูมิภาค

นอกจากจะพิจารณาหลักการดำเนินนโยบายต่างประเทศของผู้นำในยุคต่างๆแล้ว ส่วนงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการเข้าประสานความเข้าใจ และจัดการควบคุมการปฏิบัติให้บรรลุตามกรอบและข้อตกลงที่จีนได้วางไว้ คือกระทรวงการต่างประเทศที่รับมอบนโยบายมาจากผู้บริหาร มาสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ ซึ่งส่วนงานในกระทรวงการต่างประเทศที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง การควบคุมอาวุธ และการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ คือ กรมการควบคุมอาวุธ (Department of Arms Control) หน่วยงานนี้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1997 เนื่องด้วยจีนมีปฏิสัมพันธ์กับส่วนงานเรื่องการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและด้วยลักษณะเฉพาะขององค์ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินงาน และยังรวมถึงความซับซ้อนในทุกะดับ การเจรจาทั้งระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศ จึงมีความจำเป็นต้องจัดตั้งกรมการควบคุมอาวุธขึ้นดูแลโดยเฉพาะ ซึ่งก่อนหน้านั้นภาระหน้าที่ทั้งหมดจะรวมอยู่ในกรมองค์การระหว่างประเทศและสร้างภาระงานที่มากเกินไป⁹ ทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลด้านต่างๆ ของระบอบการควบคุมอาวุธ และการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งแสดงทิศทางของนโยบาย และจุดยืนที่ชัดเจนของจีนในเวทีการประชุมนานาชาติ รวมทั้งดูแลผลประโยชน์ของจีนโดยที่ไม่กระทบต่อกระบวนการส่งเสริมสันติภาพในระดับโลกอันเนื่องมาจากการลงนามในข้อตกลงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และระบอบการควบคุมอาวุธอื่นๆ ซึ่งปัจจุบัน ข้อเสนอ ข้อเสนอแนะ หรือข้อสนับสนุนจาก กรมการควบคุมอาวุธมีบทบาทอย่างมากซึ่งส่งผลต่อการดำเนินนโยบายด้านการควบคุมอาวุธ การปลดอาวุธ และการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนทั้งสิ้น¹⁰ นับเป็นหน่วยงานเฉพาะทางที่มีความสำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งและจะยังเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ

2.2 บทบาทกองทัพปลดแอก (People Liberation Army: PLA) กับนโยบายต่างประเทศ

ทหารเป็นเครื่องมือสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ จีนใช้กำลังทหารในหลายวัตถุประสงค์ เช่น เมื่อถูกกดดันจากประเทศที่มีอำนาจเข้มแข็งกว่า เช่น สงครามเกาหลี หรือจากโซเวียตกับปัญหาหมู่เกาะพาราเซล หรือใช้ทหารเป็นกำลังป้อมปรางประคองกับบุคคลนโยบายอื่น เช่น เป็นสัมพันธมิตรกับโซเวียตเพื่อคานอำนาจสหรัฐฯ และรื้อฟื้นสัมพันธภาพกับสหรัฐฯ เพื่อคานอำนาจโซเวียตใช้ทหารฝึกยุทธศาสตร์การรบแบบ

⁹ Evan S. Medeiros, *Reluctant restraint: The evolution of China's nonproliferation policies and practices, 1980 – 2004* (Singapore: NUS Press, 2009), pp. 222-223.

¹⁰ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, *Department of Arms Control* [Online], 15 January 2009. Available from: <http://www.mfa.gov.cn/eng/gjw/cjkk/>

สงครามประชาชนอย่างยืดเยื้อ และรวมไปถึงการดำเนินโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นพลังอำนาจที่ผู้นำจีนเชื่อว่าสามารถป้องปรามศัตรูที่จะรุกรานจีนได้ในระดับหนึ่ง ถึงแม้จีนจะรู้ว่าสหรัฐฯ – โซเวียตจะมีแสนยานุภาพทางการโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาวุธนิวเคลียร์ที่เหนือกว่าจีนมาก แต่จีนก็ต้องการทำช่องว่างแห่งอำนาจที่ว่ามีให้น้อยลง¹¹

การใช้กำลังทหารของจีนเข้าจัดการกับปัญหาระหว่างประเทศนั้นมีรูปแบบ และจุดเน้นที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขระหว่างประเทศและตามทัศนคติผู้นำที่มีต่อความรุนแรงของปัญหา และการเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสมกับปัญหาความขัดแย้งนั้นๆ เช่นสงครามประชาชน (civil war) สงครามตามรูปแบบ (conventional war) และสงครามนิวเคลียร์ (nuclear war) ในสมัยของเหมานั้น ยุทธวิธีหลักคือการใช้สงครามประชาชน ส่วนผู้นำรุ่นใหม่เช่น Deng เสี่ยวผิง นั้นให้ความสำคัญและเพิ่มความพร้อมทั้งสงครามตามรูปแบบมากขึ้น ส่วนอาวุธนิวเคลียร์นั้นจีนยังคงเห็นว่าไม่มีความสำคัญและจีนยังคงเห็นว่าเป็นเสียกระดาษมาตลอด แต่ผู้นำจีนทั้งเหมาและเติ้งเห็นตรงกันว่าอาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องปรามศัตรู ฉะนั้นจีนจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธที่จะสร้างและพัฒนาระเบิดนิวเคลียร์ชนิดต่างๆเช่นเดียวกับมหาอำนาจอื่น เมื่อแนวโน้มด้านยุทธศาสตร์การใช้กำลังรบของจีนได้ถูกเปลี่ยนจากการป้องกันเชิงรับ (passive defense) มาสู่หลักการป้องกันเชิงรุก (active defense) กล่าวคือมุ่งปรับปรุงกองทัพให้มีประสิทธิภาพและฉับไวในการปฏิบัติการ การนำเอาอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่และเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้เพื่อการพัฒนากองทัพให้เข้มแข็ง การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อการป้องปราม (deterrent) ทั้งหมดไม่ใช่เพื่อการคุกคามประเทศอื่นที่อ่อนแอกว่าแต่เพราะจีนมียุทธศาสตร์ในระยะยาวคือการหลีกเลี่ยงสงคราม¹²

20 ปีที่ผ่านมาเราได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดด้านความมั่นคงของจีนอย่างรวดเร็ว จากเหตุสองประการ ประการแรก การสิ้นสุดสงครามเย็นซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนและความเป็นไปได้ของการเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐต่อรัฐที่เป็นคู่แข่งของจีนในขณะนั้น ซึ่งรวมทั้งโซเวียตที่จีนตัดความสัมพันธ์มาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1960 จีนตระหนักได้ว่าจะได้รับผลประโยชน์จากการสร้างสันติภาพ (peace dividend) ซึ่งจะเอื้อให้จีนฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศที่เคยอยู่ในสหภาพโซเวียตได้ง่ายขึ้น รวมทั้งกลุ่มประเทศในเอเชียด้วย ในขณะที่เดียวกันจีนไม่มีผลประโยชน์จากการส่งออกแนวคิดปฏิวัติของเหมาให้กับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ อีกแล้ว ประการที่สอง ความมั่นคงของจีนได้เปลี่ยนแปลงให้ความสนใจในประเด็นอื่นมากขึ้นนอกเหนือจากความมั่นคงแบบดั้งเดิม เช่นปัญหาการก่อการร้าย ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจการค้า ความมั่นคงด้านพลังงาน

¹¹ เซียน ถิระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน, หน้า 66.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

และทรัพยากร เป็นต้น ดังนั้น จีนมีความจำเป็นต้องปรับมุมมองการพัฒนายุทธศาสตร์ครั้งใหญ่ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับระบบความมั่นคงที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามเย็น

ถึงแม้ประเด็นความมั่นคงจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแล้วนั้น แต่บทบาทของกองทัพปลดแอกที่มีต่อยุทธศาสตร์ต่างประเทศก็ไม่ได้ลดน้อยลง การขับเคลื่อนแนวคิดเชิงอุดมคติแบบเหมา ในรูปแบบสงครามประชาชนได้ถูกแทนที่ด้วยการให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ให้ทันสมัย ในขณะที่จีนพัฒนายุทธศาสตร์อย่างรอบด้านและรวดเร็ว แต่จีนยังคงมุ่งสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในระบบระหว่างประเทศ ไปพร้อมกับการระแวดระวังปัญหาความมั่นคงที่อาจก่อตัวขึ้นจากความขัดแย้งทุกประเภท กองทัพปลดแอกมีหลักการเข้ารับมือกับสถานการณ์ที่จีนไม่เห็นด้วยผ่านสองแนวทางปฏิบัติ คือจีนจะแสวงหาหุ้นส่วนในระดับระหว่างประเทศ และเข้าร่วมในองค์การระหว่างประเทศที่กำกับดูแลส่วนงานด้านความมั่นคง เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าจีนเป็นส่วนหนึ่งในประเด็นความขัดแย้ง และจีนจะพยายามส่งเสริมสถานะที่เป็นชาติมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบ โดยมาแสวงหาพันธมิตรและ status quo¹³

นอกจากนี้ กองทัพปลดแอกเป็นภาคส่วนที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อการตัดสินใจเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน โดยมีส่วนร่วมเจรจาในด้านรายละเอียดของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ทำการวิจัยผลกระทบที่เกิดขึ้นในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และรวมถึงนโยบายด้านการควบคุมอาวุธของจีน นอกจากนี้ยังเป็นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติโดยตรง มีหน่วยงานภายในกองทัพที่เกี่ยวข้องกับงานควบคุมอาวุธได้แก่ PLA General Armament Department และ PLA General Staff Department¹⁴

2.3. สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มีจุดเริ่มต้นจากสถานการณ์ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง โลกได้ถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่ายที่คิดเห็นตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงทั้งในด้านอุดมการณ์และความคิดในการแสวงหาพันธมิตรทางการเมืองซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความแข็งแกร่งให้แต่ละฝ่าย ได้แก่โลกคอมมิวนิสต์และโลกเสรีนิยม แทนที่จะเป็นการร่วมกัน

¹³ Marc Lanteigne, *Chinese foreign policy: An introduction* (London: Routledge, 2009), pp. 75 – 79.

¹⁴ Nuclear Threat Initiative, *China's arms control bureaucracy* [Online], 21 June 2009.

Available from <http://www.nti.org/db/china/primer.htm> ; Wen L. Hsu, "The impact of government restructuring on Chinese nuclear arms control and nonproliferation policymaking," *Nonproliferation Review* 6,4 (Fall 1999): 162-165.

* ดูสนธิสัญญาฉบับเต็มในภาคผนวก ก

พัฒนาระบบเศรษฐกิจทั่วโลกที่บอบช้ำจากพิษของสงคราม และได้กลายเป็นว่าประเทศต่างๆ อยู่ร่วมกันด้วยความหวาดระแวงและให้ความสำคัญสูงสุดกับความมั่นคงของชาติซึ่งก็เป็นสาเหตุที่สามารถนำมาใช้อธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดบางประเทศจึงเลือกที่จะพัฒนาศักยภาพอาวุธนิวเคลียร์ของตัวเองมากกว่าที่จะเข้าร่วมต่อต้านการสร้างอาวุธนิวเคลียร์และส่งเสริมให้มีการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ที่ถูกสร้างขึ้นก่อนหน้านี้

ท่ามกลางความตึงเครียดที่เกิดขึ้น เกิดการเจรจาทางการทูตแบบพหุภาคีของกลุ่มประเทศที่อยู่ในพื้นที่สูงเสี่ยงต่อการถูกโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ผลการเจรจาเป็นข้อมูลที่ล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจของบรรดาผู้แทนถาวรจากประเทศต่างๆ ประจำองค์การสหประชาชาติมีมติเป็นเอกฉันท์ให้สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติออก resolution 1665 ขึ้นในปี ค.ศ. 1965 โดยทั่วไปมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Irish resolution เพื่อเป็นการให้เกียรติและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าประเทศไอร์แลนด์เป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้นำที่เสนอให้มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับเพื่อควบคุมสิทธิครอบครองและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์อย่างจริงจัง ตาม resolution 1665 ฉบับนี้มีใจความโดยสรุปว่า “สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้รัฐทุกรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในครอบครองใช้ความพยายามอย่างที่สุดที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยรัฐอาวุธนิวเคลียร์จะต้องยอมรับเงื่อนไขที่จะใช้ควบคุมการสร้างและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ อีกทั้งจะไม่เปิดเผยข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการสร้างอาวุธนิวเคลียร์กับรัฐอื่นที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง และรัฐที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองต้องไม่สร้างหรือแสวงหาด้วยวิธีการอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งอาวุธนิวเคลียร์”

ด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่องในการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ส่งผลให้สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติอธิบายรายละเอียดถึงสิ่งที่นานาประเทศต้องการอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เริ่มปรากฏให้เห็นแล้วว่าการแพร่กระจายของอาวุธนิวเคลียร์เป็นภัยคุกคามและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของทุกประเทศ และยังทำให้ความสำเร็จในการควบคุมอาวุธกลายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก สมัชชาฯ ขอวิงวอนต่อคณะกรรมการลดกำลังอาวุธ (Committee on Disarmament) ทั้ง 18 ชาติเร่งพิจารณาปัญหาการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเร่งด่วน และเร่งรัดให้เริ่มการเจรจาหรือเพื่อร่างสนธิสัญญาฉบับแรกใช้กันอย่างเร็วที่สุด เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพ โดยสมัชชาฯ ได้กำหนดเงื่อนไขของร่างสนธิสัญญา ไว้ดังต่อไปนี้

(1) สนธิสัญญาควรป้องกันช่องโหว่ที่จะเอื้อให้รัฐอาวุธนิวเคลียร์ และรัฐที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ใช้อำนาจเพื่อการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทุกประเภททั้งในทางตรงและทางอ้อม

(2) สนธิสัญญาควรกำหนดแนวทางเพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในระดับเหมาะสม และสามารถยอมรับได้ รวมถึงพันธกรณีที่ใช้บังคับต่อรัฐอาวุธนิวเคลียร์และรัฐที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์

(3) สนธิสัญญานี้ควรเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะทำให้หลักการลดอาวุธอย่างสมบูรณ์ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาวุธนิวเคลียร์

(4) สนธิสัญญาควรมีบทบัญญัติที่ยอมรับได้และสามารถปฏิบัติได้จริง

(5) สนธิสัญญาไม่ควรส่งผลกระทบในทางลบที่กระทบต่อสิทธิของกลุ่มประเทศที่ร่วมกันร่างสนธิสัญญาฉบับอื่นๆ เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ในระดับภูมิภาคที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้

ต่อมาสนธิสัญญาได้ถูกร่างขึ้นหลายฉบับโดยสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต และนำเสนอต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่ และคณะกรรมการลดกำลังอาวุธทั้ง 18 ประเทศ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1968 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ ได้ปรับเอา resolution 2373 (XXII) ที่ผ่านโตะการเจรจาและพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมอย่างถี่ถ้วนแล้วออกบังคับใช้เป็นสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์¹⁵

สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-proliferation Treaty: NPT) เป็นสนธิสัญญาที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์ ข้อบังคับ และระเบียบปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยเปิดให้ลงนามครั้งแรกในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1968 และมีผลบังคับใช้ในอีกสองปีต่อมาในวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1970 หลังจากการให้สัตยาบันของประเทศอังกฤษ สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา และประเทศผู้ลงนามอีก 40 ประเทศ สนธิสัญญาฯ มีระยะเวลาบังคับใช้ในช่วงแรก 25 ปี แต่จากการประชุม NPT Review and Extension Conference ในปี ค.ศ. 1995 ที่จัดขึ้นที่องค์การสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์ก ระหว่างวันที่ 17 เมษายน ถึง 12 มีนาคม ค.ศ. 1995 ในที่ประชุมที่มีผู้แทนของรัฐภาคีเข้าร่วมเห็นชอบโดยไม่มีการลงคะแนนเสียงให้ต่ออายุการบังคับใช้สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ออกไปอย่างไม่มีกำหนด (indefinitely extension) ปัจจุบันสนธิสัญญาฯ มีประเทศเข้าร่วมลงนามทั้งสิ้น 189 ประเทศ

สนธิสัญญาฯ ประกอบด้วยบทนำและบทบัญญัติ 11 มาตรา โดยเนื้อหาสาระแล้วสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ หลักการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (non-

¹⁵ Boutros Ghili (ed.), *The United Nations and nuclear non – proliferation*, (1995), pp. 3 – 7.

* สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นี้มีเพียง 4 ประเทศเท่านั้นที่ไม่ลงนามเป็นประเทศสมาชิก ได้แก่ อินเดีย อิสราเอล ปากีสถาน และเกาหลีเหนือ ในกรณีของเกาหลีเหนือนั้นได้ถอนตัวออกไปในปี ค.ศ. 1993

proliferation) หลักการลดกำลังอาวุธ (disarmament) และสิทธิในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ (the right to peacefully use nuclear energy)

หลักการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

ประเทศที่ได้รับการยอมรับในทางนิตินัยว่าเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear weapon state) ตามสนธิสัญญาฯ มีจำนวน 5 ประเทศด้วยกัน ได้แก่ ฝรั่งเศส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และจีน ซึ่งทั้ง 5 ประเทศนี้ล้วนเป็นสมาชิกถาวรคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในสนธิสัญญาฯ ระบุว่ารัฐอาวุธนิวเคลียร์ทั้งห้า ต้องไม่ส่งต่ออาวุธนิวเคลียร์หรือเครื่องมืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับระเบิดนิวเคลียร์ทุกประเภท และต้องไม่อนุญาตให้ สนับสนุน หรือแนะนำไม่ว่าในทางใด ให้แก่รัฐที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์เพื่อให้ได้มาซึ่งอาวุธนิวเคลียร์ (มาตรา 1)

ภาคีของสนธิสัญญาฯ ที่มีสถานะเป็นรัฐที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ต้องไม่รับ สร้าง และร้องขออาวุธนิวเคลียร์ทุกประเภทจากรัฐอาวุธนิวเคลียร์ และต้องไม่แสวงหาหรือรับความช่วยเหลือใดๆ เพื่อการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง (มาตรา 2)

ภาคีของสนธิสัญญาฯ ที่มีสถานะเป็นรัฐที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ต้องยอมรับการพิทักษ์ป้องกัน (safeguard) จากองค์การพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) เพื่อตรวจสอบการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติและการใช้สอยเทคโนโลยีนิวเคลียร์จะต้องไม่ถูกนำไปใช้เพื่อการผลิตอาวุธนิวเคลียร์หรือเครื่องมืออุปกรณ์เกี่ยวกับระเบิดนิวเคลียร์อื่นๆ (มาตรา 3)

หลักการลดกำลังอาวุธ

ตัวบทนำของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้ระบุยืนยันเจตนารมณ์ของสนธิสัญญาฯ ฉบับนี้ไว้ว่า เพื่อลดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจากนิวเคลียร์และช่วยเพิ่มความไว้วางใจในระบบระหว่างประเทศ โดยเนื้อหาสาระและเงื่อนไขทางกฎหมายที่ระบุอยู่ในสนธิสัญญาฯ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อหยุดการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ และสนับสนุนการลดกำลังอาวุธให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ตามมาตรา 6 ของสนธิสัญญาฯ ได้ขยายความจากบทนำให้มีความชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือสนธิสัญญาฯ ระบุว่าประเทศสมาชิกของสนธิสัญญาฯ ทุกประเทศทั้งประเทศที่มีสถานะเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์และประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ต้องร่วมกันจัดเวทีเจรจาและติดตามผลการเจรจาด้วยความเชื่อมั่นที่ดีต่อกัน (good faith) เพื่อสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพเข้าจัดการกับปัญหาการแข่งขันกันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ และการลดกำลังอาวุธภายใต้การบังคับใช้สนธิสัญญาฯ อย่างเข้มงวดและการควบคุมผ่านระบบระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพ

สิทธิในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ

รัฐที่ไม่ใช้รัฐอาวุธนิวเคลียร์มีข้อตกลงที่จะต้องยอมรับระบบการพิทักษ์ป้องกันจาก IAEA เพื่อติดตามการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในทางสันติทุกประเภท โดย IAEA จะปฏิบัติหน้าที่ควบคุมแหล่งทรัพยากรหรือวัตถุพิเศษที่สามารถแตกตัวในปฏิกิริยานิวเคลียร์ (special fissionable materials) ที่ใช้ในกระบวนการสร้างพลังงานนิวเคลียร์ในดินแดนของรัฐนั้นๆ รวมถึงติดตามการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในด้านอื่นๆ โดยจะไม่กีดกันสิทธิของประเทศที่ไม่ใช้รัฐอาวุธนิวเคลียร์หรือสร้างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงซึ่งเทคโนโลยีนิวเคลียร์และองค์ความรู้ที่มีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในทางสันติ¹⁶

สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ฉบับนี้มีอายุเก่าแก่ที่สุดในบรรดาสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ และได้รับการยอมรับจากทั้งกลุ่มรัฐอาวุธนิวเคลียร์และกลุ่มประเทศที่ไม่ใช้รัฐอาวุธนิวเคลียร์¹⁷

2.4. จินกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

2.4.1. นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะแรก (ค.ศ. 1949 – ค.ศ. 1960)

(1) สภาวะแวดล้อมในยุคสงครามเย็น

สงครามเย็นเกิดจากสภาพความขัดแย้งหลังการยุติของสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างสหรัฐกับสหภาพโซเวียต ที่ไม่ได้ใช้กำลังรบเข้าจัดการกับคู่แข่งโดยตรง แต่เป็นการโฆษณาต้านอุดมการณ์เพื่อเอาชนะระหว่างกัน สภาพการณ์ของสงครามเย็นนั้นจึงถือเอาอุดมการณ์เป็นพื้นฐาน โลกจึงถูกแบ่งออกเป็นสองค่าย คือฝ่ายทุนนิยมที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ (ค่ายตะวันตก) และฝ่ายสังคมนิยมที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ (ค่ายตะวันออก) ถึงแม้ว่าอุดมการณ์จะถูกนับเอาว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการต่อสู้ในช่วงสงครามเย็นก็ตาม แต่เครื่องมือต่อรองประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลในการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ คือ อาวุธนิวเคลียร์ ในระยะแรกมีแนวโน้มว่าข้อตกลง “การจำกัดอาวุธทางยุทธศาสตร์” (Strategic Arms Limitation Talk: SALT) ระหว่างสหรัฐฯ

¹⁶ Harald Miller and Richard Kokoski, The Non – proliferation Treaty: Political and technological prospect and dangers in 1990 (Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 1990), pp. 72 – 75.

¹⁷Wendy Frieman, China, arms control, and nonproliferation (London: RoutledgeCurzon, 2004), p. 12.

และสหภาพโซเวียตจะประสบผลสำเร็จในปี ค.ศ. 1972 แต่มีสถานการณ์หลายประการที่ทำให้ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐกับสหภาพโซเวียตเพิ่มมากขึ้น¹⁸ และเกิดความเสี่ยงที่จะเกิดการข่มขู่และคุกคามด้วยนิวเคลียร์ ในช่วงสงครามเย็นความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐ และสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้นำของแต่ละฝ่ายจึงส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทิศทางกระดิ่งนโยบายของประเทศอื่นๆ ที่อยู่ร่วมฝ่ายต่างๆ แม้ว่าจะมีกลุ่มประเทศขนาดเล็กรวมตัวกันเป็น “กลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” (Non-Aligned Movement: NAM) ก็ยังคงต้องเผชิญกับแรงกดดันที่เกิดจากความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ ซึ่งได้รวมถึงจีนด้วยในฐานะประเทศคอมมิวนิสต์ที่ยอมรับสหภาพโซเวียตในฐานะผู้นำ

แม้ว่าสงครามเย็นจะเป็นการต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าทั้ง 2 ประเทศได้พัฒนาสร้างอาวุธนิวเคลียร์ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณอย่างจริงจัง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อต่อรองและสร้างดุลอำนาจกับระเบียบโลกแบบสองขั้วอำนาจ เมื่อจีนเข้าร่วมในสงครามเกาหลีซึ่งเป็นสงครามที่เกิดจากความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ที่วุ่นวายนี้ จีนได้รับบทเรียนสำคัญและเกี่ยวข้องกับกำหนดยุทธศาสตร์ของจีน คือจีนต้องสร้างอาวุธนิวเคลียร์เพื่อลดภัยคุกคามและสร้างข้อได้เปรียบในการต่างประเทศที่ได้เปรียบมากขึ้น¹⁹

(2) สงครามเกาหลี

ในช่วงสงครามเกาหลีปี ค.ศ. 1950 ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-โซเวียตดำเนินไปอย่างปกติและราบรื่นมาก สถานการณ์ได้ส่งผลให้จีนตัดสินใจเข้าร่วมสงครามครั้งนี้ด้วย เหตุผลหลักคือ ภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ของสหรัฐ และยังมีปัจจัยเสริมจากความเชื่อของจีน ได้แก่ 1) นิวเคลียร์ไม่สามารถกำหนดความพ่ายแพ้หรือชัยชนะของสงครามได้ 2) ปริมาณนิวเคลียร์ที่สหรัฐครอบครองอยู่ยังมีน้อยมากและไม่พอที่จะสร้างความเสียหายให้แก่แผ่นดินจีนได้ทั้งหมด 3) ศักยภาพนิวเคลียร์ของโซเวียตนั้นเพียงพอที่จะเข้าทำสงครามนิวเคลียร์กับสหรัฐหากจีนถูกรุกรานด้วยนิวเคลียร์ในสงครามครั้งนี้²⁰

เนื่องด้วยเหมาเป็นผู้นำสูงสุดที่มีอิทธิพลอย่างมาก ดังนั้น ทศนะของเหมาจึงสามารถโน้มน้าวผู้บริหารในระดับสูงทั้งในฝ่ายบริหารและฝ่ายกองทัพให้เชื่อว่าหากจีนเข้าแทรกแซงในสงครามเกาหลี สหรัฐจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์โจมตีจีนหรือเกาหลีเหนือ และยังเชื่อกันว่าสหรัฐ จะเป็น

¹⁸ สุรชาติ บำรุงสุข, ค.ศ. 2000: ยุทธศาสตร์โลกหลังสงครามเย็น (กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2537), หน้า 17-20.

¹⁹ William E. Griffith, *Cold war and coexistence: Russia, China and the United States* (London: Prentice-Hall International, 1971), pp. 55-58.

²⁰ William R. Harris, “Chinese nuclear doctrine: The decade prior to weapons development (1945-1955),” *The China Quarterly* 21 (January – March 1965): 87-91.

ฝ่ายฝ่ายแพ้สงคราม ส่วนหนึ่งมาจากความมั่นใจว่าสหภาพโซเวียตจะสามารถรักษาความมั่นคงให้จีนได้ นอกจากการพิจารณาความเป็นไปได้เรื่องการเกิดสงครามนิวเคลียร์ จีนเองไม่สามารถเพิกเฉยหากสหรัฐฯ เข้าแทรกแซงในสงครามแล้วได้รับชัยชนะ มิฉะนั้นทั้งจีนและสหภาพโซเวียตก็จะถูกคุกคามต่อไป นอกจากนี้ จีนเป็นประเทศที่ยึดมั่นในหลักมิตรร่วมอุดมการณ์ เมื่อเกาหลีเหนือขอร้องให้ช่วยจีนก็ต้องช่วย และที่สำคัญเพื่อรักษาสถิติประโยชน์สูงสุดของจีนเอง หากจีนปล่อยให้สหรัฐฯ เข้ายึดดินแดนของเกาหลีเหนือก็จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของจีนอย่างมาก

เมื่อกองกำลังสหประชาชาติภายใต้การนำของสหรัฐฯ ข้ามเส้นขนานที่ 38 มุ่งสู่พรมแดนจีน-เกาหลีเหนือ จีนได้ตัดสินใจส่งกองกำลังทหารข้ามแม่น้ำยาหลูไปช่วยรบในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1950 โดยที่สหภาพโซเวียตยอมส่งอาวุธสำหรับทหาร 20 กองพล แต่ไม่เต็มใจที่จะส่งกองกำลังสู้รบทางอากาศเข้ามาช่วย²¹ จีนเข้าร่วมในสงครามเกาหลีในฐานะตัวแทนของสหภาพโซเวียตที่ช่วยลดการเผชิญหน้าระหว่างสองชาติมหาอำนาจ จีนส่งกำลังพล สหภาพโซเวียตส่งกำลังอาวุธ และแน่นอนว่าจีนได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมสงครามเพราะจีนมีดินแดนติดกับคาบสมุทรเกาหลีมากกว่า ถ้าจีนไม่เข้าร่วมสงคราม และหากสหรัฐฯ สามารถยึดคาบสมุทรเกาหลี และเข้าตั้งฐานทัพในคาบสมุทรแล้วนั้น จะส่งผลกระทบต่อปัญหาความมั่นคงของจีนทันที จึงเป็นคำตอบว่าเพราะเหตุใดประเทศที่เพิ่งจะผ่านสงครามและสถาปนาประเทศขึ้น และยังมีควมยากจนเช่นจีนจึงเข้าร่วมในสงครามเกาหลี โดยเป้าหมายของการทำสงครามครั้งนี้ คือการผลักดันกองกำลังสหประชาชาติไปอยู่ใต้เส้นขนานที่ 38 ตามเดิม²²

ท้ายสุดจากการผลักดันรุก - รับของทั้งสองฝ่ายอย่างยาวนานเป็นการทดสอบแสนยานุภาพด้านการทหารระหว่างกัน ในที่สุดองค์การสหประชาชาติ เกาหลีเหนือ และจีน ได้ทำข้อตกลงสงบศึกในวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1953 ที่หมู่บ้านบันมุงจอน²³ แต่ก็ยังเกิดภาวะตึงเครียดเป็นระยะๆ จวบจนปัจจุบัน ถึงแม้ว่าสงครามเกาหลีไม่ได้เปลี่ยนเป็นสงครามนิวเคลียร์ตามคำขู่ของสหรัฐฯ แต่เมื่อสงครามสิ้นสุดทัศนคติผู้นำจีนได้เปลี่ยนแปลงไปและตั้งคำถามว่าโซเวียตที่มีนิวเคลียร์จะช่วยคุ้มกันและการันตีความมั่นคงให้จีนไปได้ตลอดหรือไม่ หลังสิ้นสุดสงครามเกาหลีอีกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกันคือ วิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันได้ตอกย้ำจีนให้เปลี่ยนแปลงแนวคิดที่มีต่อนิวเคลียร์ที่สหรัฐฯ ใช้ข่มขู่แล้วซ้ำแล้ว และเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อโซเวียตเมื่อโซเวียต

²¹ Edward Friedman, "Nuclear blackmail and the end of the Korean war," *Modern China* 1, 1 (January 1975): 75-91.

²² Robert Jervis, "The impact of the Korean war on the cold war author," *The Journal of Conflict Resolution* 24, 4 (December 1980): 563-592.

²³ เซียน ธีระวิทย์, *นโยบายต่างประเทศจีน*, หน้า 238.

แสดงความล้มเหลวที่จะใช้นิวเคลียร์รับรองความมั่นคงให้จีนระหว่างการสู้รบ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้จีนต้องการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง

(3) ทักษะของผู้นำจีนต่ออาวุธนิวเคลียร์

เริ่มแรกผู้นำจีน (เหมา เจ๋อตง) ไม่เพียงเชื่อว่าอาวุธนิวเคลียร์จะเข้ามาบีบคั้นทางยุทธศาสตร์ด้านการทหารและความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างจริงจัง ซึ่งจุดยืนทางความคิดนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดแบบดั้งเดิมของจีน เหมา กล่าวย้ำเสมอว่า ผลของสงครามมักจะถูกตัดสินภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ เช่น เงื่อนไขด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศ, ยุทธศาสตร์เฉพาะบุคคลที่ใช้ดำเนินการรบ, แรงสนับสนุนจากภายนอกที่มีต่อแต่ละฝ่าย, ทิศทางและวิธีการดำเนินรูปแบบของสงคราม ผู้นำจีนได้วิพากษ์ถึงอาวุธนิวเคลียร์แก่สาธารณชนครั้งแรกในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1946 ผ่านบทสัมภาษณ์ของแอนนา หลุยส์ สตรอง ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของวลีที่ว่า “All reactionaries are paper tigers”²⁴ อำนาจของสหรัฐฯ หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นเพียงสิ่งหลอกหลวง จากเหตุการณ์การทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ที่เมืองนางาซากิ ประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นการสร้างความตื่นกลัวหวาดผวา แต่ตามทัศนะของผู้นำจีนเห็นว่าแท้จริงแล้วนิวเคลียร์ไม่ทรงอำนาจขนาดนั้น เพราะหากพิจารณาโดยเปรียบเทียบแล้วอาวุธรูปแบบใหม่เช่นอาวุธนิวเคลียร์นี้ไม่สามารถเปรียบเทียบกับพลังการต่อสู้ของประชาชนได้เลย ดังนั้น ตามทัศนะของเหมาส่วนที่สำคัญที่สุดและมีอำนาจมากที่สุดที่ใช้ตัดสินผลของสงครามคือประชาชน

ระเบิดนิวเคลียร์เป็นเพียงอาวุธรูปแบบใหม่ชนิดหนึ่งที่ถูกพัฒนามาจากรถหุ้มเกราะหรือเครื่องบินเท่านั้น ทัศนะนี้ได้รับการถ่ายทอดมาตลอดช่วงต้นของสงครามเย็นและมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจด้านการทหาร เช่นการตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามเกาหลีในปี ค.ศ. 1950 ด้วยความมั่นใจว่าอาวุธนิวเคลียร์ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันว่าสหรัฐฯ จะมีชัยชนะเหนือจีน อีกทั้งยังเกิดโฆษณาชวนเชื่อจากพรรคคอมมิวนิสต์ที่เผยแพร่ต่อกองทัพและประชาชนว่า “อย่า

²⁴ แนวความคิดแบบดั้งเดิมของจีน (Chinese Traditional Thinking) จากงานเขียนเรื่อง Art of War โดย Sun Tzu ได้ยกยุทธศาสตร์เฉพาะของชนชาติจีน 5 ประการที่ใช้เป็นเครื่องชี้วัดชัยชนะหรือความพ่ายแพ้ของสงคราม อันได้แก่ (1) ศีลธรรม (moral law) (2) สวรรค์ (heaven) (3) โลก (earth) (4) ผู้ออกคำสั่ง (commander) และ (5) ระเบียบวิธีและหลักการ (method and discipline)

²⁴ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” in *Cold war statesmen confront the bomb: Nuclear diplomacy since 1945*, John Lewis, Phillip H. Gordon and Ernest R. May (eds.) (London: Oxford University Press), p. 1.

กลัวระเบิดนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ” ดังนั้นอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐฯจึงยังไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นภัยคุกคามต่อจีนรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นมิตรประเทศกับจีนด้วย²⁵

ในระหว่างที่จีนสร้างโฆษณาชวนเชื่อเรื่องอาวุธนิวเคลียร์อยู่นั้นก็มีหลักฐานบ่งชี้ว่า ผู้นำจีนสนับสนุนโครงการศึกษาและวิจัยที่ริเริ่มก่อตั้งโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยเริ่มทำการศึกษารวบรวมที่ตั้งที่นำมาใช้สร้างอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเท่ากับว่าผู้นำจีนเริ่มเล็งเห็นประโยชน์ของอาวุธนิวเคลียร์ต่อกองทัพปลดแอกของจีนขึ้นมาบ้างแล้ว

เมื่อจีนตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามเกาหลีประสบการณ์ที่จีนได้รับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี ส่งผลให้จีนมีแนวคิดด้านยุทธศาสตร์เปลี่ยนไป ถึงแม้ผู้นำจีนจะเชื่อว่าความสำเร็จของจีนในสงครามเกาหลีที่สามารถหยุดยั้งสหรัฐฯ ได้เป็นความสามารถและศักยภาพของกองทัพปลดแอก แต่จีนต้องหันมายอมรับความจริงที่ว่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในสงครามสมัยใหม่ (modern warfare)²⁶

ผู้บังคับบัญชากองทัพจีนในเกาหลีเหนือ Peng Dehuai มีข้อเสนอต่อผู้นำจีนภายหลังสงครามสิ้นสุดแล้วว่าการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพยุทธโศปกรณ์ในกองทัพจีนนั้นถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งความเห็นนี้มีความสำคัญต่อการทหารของจีนเป็นอย่างมาก เพราะจากสงครามเกาหลีได้แสดงให้เห็นแล้วว่าอาวุธสมัยใหม่ส่งผลต่อชัยชนะของสงคราม Peng Dehuai เสนอว่ากองทัพจีนควรยกระดับความสามารถต่อสู้เพื่อรองรับการกำหนดยุทธศาสตร์แบบใหม่ เช่นสงครามนิวเคลียร์อย่างเร่งด่วน นอกจากความคิดของผู้บัญชาการกองทัพจีนที่ประจำการในสงครามเกาหลีท่านนี้แล้ว เต็งเสี่ยวผิง ผู้สืบทอดอำนาจรุ่นต่อไปของผู้นำจีนนั้นก็มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เต็ง กล่าวว่จีนต้องศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างมากเพื่อไล่ตามเทคโนโลยีด้านยุทธโศปกรณ์สมัยใหม่ และเอาชนะเทคโนโลยีด้านการทหารแบบร่วมสมัย (modern military technology) ให้ได้ เพื่อเป็นหนทางในการลดช่องว่างความได้เปรียบด้านเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นระหว่างจีนกับมหาอำนาจสหรัฐฯ ให้มากที่สุด จากสถานการณ์ที่จีนประสบพบเจอมาจากสงครามเกาหลีผนวกกับความคิดเห็นที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันของผู้นำทางการเมืองและการทหารจีนหลายท่าน จีนจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมพร้อมและตั้งรับการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ที่อาจจะเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1954-1955 ในช่วงเวลานี้โซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือจีนในการก่อสร้างอุตสาหกรรมการผลิตวัตถุระเบิดที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์มากกว่า 150 แห่ง ทุกโรงงานที่สร้างขึ้นนั้น โจว เอิน ไหล นายกรัฐมนตรีของจีน

²⁵ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” pp. 195-196.

²⁶ Edward Friedman, “Nuclear blackmail and the end of the Korean war,” *Modern China* 1, 1 (January, 1975): 75-91.

เป็นผู้กำหนดจุดก่อสร้างบนแผนที่ซึ่งกำหนดระยะห่างระหว่างทัศนพิสัย (perspective site) กับฐานทัพของสหรัฐฯที่ประจำการอยู่ในเกาหลีใต้ ได้หวั่น และญี่ปุ่น²⁷

นอกจากกรณีสงครามเกาหลีแล้ว ยังมีกรณีพิพาทที่หมู่เกาะมัตสุ (Quemoy/Jinmen) ช่วงปลายปี ค.ศ. 1954 เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้จีนเห็นภัยคุกคามนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ เนื่องจากสหรัฐฯข่มขู่จีนด้วยอาวุธนิวเคลียร์เพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยของสหรัฐฯเหนือหมู่เกาะไต้หวัน วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1954 ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้กล่าวต่อสาธารณชนว่ามีความเป็นไปได้อย่างมากที่สหรัฐฯ จะใช้อาวุธนิวเคลียร์หยุดยั้งความพยายามของจีนที่จะรวมหมู่เกาะไต้หวันและพร้อมที่จะทำสงครามนิวเคลียร์กับจีนในกรณีอื่นๆ ทั่วทั้งของสหรัฐฯ ในครั้งนี้สร้างแรงกดดันให้แก่ผู้นำจีนเป็นอย่างมาก และเป็นครั้งแรกที่ผู้นำจีนยอมรับว่า ภัยคุกคามนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ เป็นปัญหาต่อความมั่นคงของจีนอย่างจริงจัง²⁸

จีนเริ่มวิตกกังวลมากขึ้นเมื่อสหรัฐฯ ริเริ่มโครงการพัฒนาขีปนาวุธนิวเคลียร์ขึ้นอีกในปี ค.ศ. 1958 หลังกรมการป้องกันประเทศของสหรัฐฯ (US Defense department) ออกมาประกาศว่าโครงการนี้ทำการศึกษาเพื่อทดลองติดตั้ง IBM บนภาคพื้นตะวันออกไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนพื้นที่ของเกาะไต้หวันและเกาหลีใต้ อีกทั้งยังยืนยันว่าการทดลองยิงขีปนาวุธจะมีขึ้นเร็วขึ้นอย่างแน่นอน พฤติกรรมของสหรัฐฯที่กล่าวมานี้ ทำให้จีนต้องยอมรับกับข้อเท็จจริงว่าไม่ใช่แค่เพียงการข่มขู่ แต่สหรัฐฯนั้นเตรียมพร้อมเสมอที่จะทำสงครามนิวเคลียร์กับจีน²⁹

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นถึงภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ ที่กำลังใกล้จะเกิดขึ้นทุกที อีกทั้งยังทำให้ผู้นำจีนรู้สึกที่อาวุธนิวเคลียร์กำลังจะกลายมาเป็น “เสือ” จริงๆเสียแล้ว ผู้นำจีนออกโรงเตือนประชาชนให้เตรียมพร้อมกับความหายนะที่อาจเกิดขึ้น หากสหรัฐฯใช้อาวุธนิวเคลียร์โจมตีจีนตามคำข่มขู่ที่จริง

ปีค.ศ. 1958 การประชุมครั้งที่ 2 ของ Eight Party Congress เป็นจุดเริ่มต้นของยุทธศาสตร์ Great Leap forward ผู้นำจีนชี้แจงว่าการเตรียมตัวรับมือจากการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเพราะ “คนบ้า” อาจจะเริ่มเปิดฉากทำสงครามได้ทุกเมื่อ นอกจากนี้ผู้นำจีนยังกล่าวเพิ่มเติมในที่ประชุมพรรคฯด้วยว่า จีนควรปรับทัศนคติที่มีต่อภัยคุกคามนิวเคลียร์อย่างเหมาะสม “เรารู้สึกทั้งกลัวและไม่กลัวนิวเคลียร์ เหตุที่ไม่กลัวเพราะนิวเคลียร์ไม่ได้ตัดสินผลแพ้ชนะของสงคราม และเหตุที่กลัวเพราะนิวเคลียร์เป็นอาวุธทำลายล้างระดับสูง ดังนั้น

²⁷ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” p. 202.

²⁸ Ibid., pp. 198-200.

²⁹ Alice Langley Hsieh, *Communist China’s strategy in the nuclear era* (New Jersey: Prentice-Hall, 1962), pp.109-119.

จีนต้องจัดการความกลัวนี้ด้วยทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ (scientific attitude)³⁰ ในขณะเดียวกัน ผู้นำจีนยังไม่แน่ใจว่าความช่วยเหลือจากโซเวียตที่จะป้องกันภัยคุกคามจากสหรัฐฯ ให้จีนนั้นจะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจหรือไม่

(4) นโยบายนิวเคลียร์ของจีน

เมื่อจีนตัดสินใจที่จะสร้างนิวเคลียร์กลับพบว่า เทคโนโลยีนิวเคลียร์มีความซับซ้อนมาก เกินกว่าความรู้ของนักวิทยาศาสตร์ด้านนิวเคลียร์ชาวจีนที่มีอยู่ในขณะนั้น รวมทั้งปัญหาด้านทรัพยากร วัตถุดิบ รวมทั้งงบประมาณที่ไม่เพียงพอ แต่ก่อนหน้าที่ทางการจีนจะมีนโยบายจัดตั้งโครงการพัฒนานิวเคลียร์อย่างเป็นทางการนั้น มีนักศึกษา นักวิทยาศาสตร์ชาวจีนได้เดินทางไปศึกษาในประเทศตะวันตกจำนวนหนึ่ง และบางส่วนได้สำเร็จการศึกษากลับมาถึงประเทศจีนแล้ว ในช่วงต้นทศวรรษ 1950 ซึ่งในจำนวนนี้ได้มีผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านนิวเคลียร์ พลังงานขั้นสูง ฟิสิกส์ รังสีวิทยา เป็นต้น ส่วนกลุ่มของนักวิทยาศาสตร์ที่เดินทางกลับมาจากสหรัฐฯ อังกฤษ และฝรั่งเศส ได้นำตำราเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์และเครื่องมือที่ใช้ทำการวิจัยนิวเคลียร์กลับมาด้วย ซึ่งอุปกรณ์เครื่องมือส่วนใหญ่นี้เป็นรายการต้องห้ามนำเข้าจากสหรัฐฯ มายังจีน นอกจากนี้ นักวิทยาศาสตร์ทั้งหมดนี้ยังได้รับแรงบันดาลใจจากความเป็นชาตินิยมของชาวจีนเอง ที่เรียนรู้ว่าจีนต้องพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตัวเอง เพราะนิวเคลียร์จะทำให้จีนหลุดพ้นจากการดูถูกเหยียดหยามจากประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐฯ หรือแม้กระทั่งพันธมิตรอย่างโซเวียตก็ตาม ปลายปี ค.ศ. 1952 กลุ่มนักวิทยาศาสตร์เหล่านี้ได้ร่างแผนการวิจัยนิวเคลียร์ โดเมนภารกิจแรกของแผนการวิจัยนี้คือ การสร้างห้องทดลองนิวเคลียร์ และเตาปฏิกรณ์ให้สำเร็จภายในปี ค.ศ. 1957³¹ ในส่วนวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการวิจัยนั้นจีนได้ค้นพบแร่ยูเรเนียมที่ Guanxi ในปี ค.ศ. 1954 ซึ่งการค้นพบนี้ส่งผลอย่างมากต่อแนวคิดของผู้นำจีนที่ต้องการสร้างนิวเคลียร์ด้วยตนเองอย่างทันทีทันใด หลังจากที่อธิบดีกรมธรณีวิทยาเข้ารายงานผลการค้นพบครั้งนี้และอธิบายต่อผู้นำจีนและนายกรัฐมนตรี โจว เอิน ไหล ว่า แร่ยูเรเนียมเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยานิวเคลียร์ฟิชชัน (fission) ซึ่งการค้นพบแหล่งแรกก็ม่นตรังสีชนิดนี้จำนวนมากในจีนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้โครงการพัฒนานิวเคลียร์ของจีนนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้เร็วยิ่งขึ้น³² จากจุดเริ่มต้นนี้ถือเป็นนิมิตหมายที่ดีและยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้นำจีนว่าจีนมีศักยภาพเพียง

³⁰ Alice Langley Hsieh, *Communist China's strategy in the nuclear era*, p. 13.

³¹ Asian Analyst Supplements Agency, "China's nuclear development," (August 1969): 4-9.

³² Leo Yueh-yun Liu, *China as nuclear power in world politics* (London: Macmillan Press, 1972), pp. 33-

พอที่จะสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง ส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ของประธานเหมาและได้นำมาใช้ ประกอบกับการดำเนินนโยบายนิวเคลียร์ของจีนด้วยคือ ความใส่ใจในรายละเอียด กล่าวคือ นิวเคลียร์ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้นำจีนการสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จีนกำลังจะทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากนั้นถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะในอดีตจีนไม่เคยยอมรับอาวุธสมัยใหม่ที่ใช้ในสงครามสมัยใหม่เช่นนิวเคลียร์มาก่อน ผู้นำจีนจึงต้องการเรียนรู้และทำความรู้จักกับอาวุธนิวเคลียร์ให้มากขึ้น ดังนั้นจึงจัดให้มีการบรรยายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ฟิสิกส์นิวเคลียร์ คุณสมบัติของแร่ยูเรเนียม รวมถึงความรู้ด้านธรณีวิทยา เป็นต้น เมื่อการบรรยายจบลงผู้นำจีนกล่าวขึ้นในห้องประชุมว่า “หลายปีที่ผ่านมาเราุ่นวายอยู่กับการจัดการสิ่งอื่นๆ จนทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะมาสนใจในรายละเอียดของอาวุธนิวเคลียร์ โดยไม่ช้าก็เร็วเราต้องหันกลับมาให้ความสำคัญ บัดนี้คงไม่ช้าเกินไปที่เราจะเริ่มต้น และเราจะต้องประสบความสำเร็จ” ผู้นำจีนกล่าวอย่างมั่นใจและเชื่อมั่นว่าจีนจะสามารถสร้างนิวเคลียร์ได้สำเร็จ เพราะจีนมีพร้อมทุกประการแล้ว ทั้งทรัพยากรบุคคลและวัตถุดิบ อีกทั้งยังได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตอีกด้วย³³

ในช่วงการริเริ่มดำเนินโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของจีนนั้น ครุสซอฟ (ผู้นำโซเวียต) เชิญผู้แทนจีนเข้าร่วมการประชุมวอร์ซอแพค ค.ศ. 1955 ผู้แทนจีน Peng Dehui รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้มีโอกาสเจรจาพิพาทกับผู้นำโซเวียต บรรลุข้อตกลงให้มีความร่วมมือด้านการทหารระหว่างทั้งสองประเทศ อาทิเช่นการให้ขีปนาวุธพิสัยไกล (long range missile) แก่จีนเพื่อใช้ป้องกันและรักษาความมั่นคงตามแนวชายฝั่ง ผู้นำโซเวียตเชื่อว่าความร่วมมือด้านการทหารระหว่างจีนและโซเวียตนี้ จะสร้างแรงกดดันให้กับสหรัฐฯ มากขึ้นเป็นสองเท่าหากสหรัฐฯ คิดที่จะรุกรานจีน³⁴ ซึ่งฝ่ายจีนแสดงความพอใจเป็นอย่างมากต่อท่าทีของโซเวียตในกรณีนี้ ผู้นำจีนเชื่อว่าความสำเร็จที่เกิดจากการร่วมมือด้านการทหารระหว่างจีน-โซเวียตนั้นจะช่วยลดภัยคุกคามจากสหรัฐฯ ที่แสดงท่าทีแข็งกร้าวเมื่อเผชิญหน้ากับจีนโดยเฉพาะการประกาศว่าจะใช้นิวเคลียร์ทำสงครามกับจีน

เดือนกันยายน ค.ศ. 1957 จอมพลหนี่ รองนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่กำกับดูแลอุตสาหกรรมนิวเคลียร์และด้านการทหาร ได้เริ่มภารกิจเยือนกรุงมอสโก เพื่อแสวงหาความช่วยเหลือจากโซเวียตในการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ของจีน การเดินทางเยือนโซเวียตของหนี่ในครั้งนี้ ประสบความสำเร็จในการลงนามพิธีสารจีน – โซเวียต (Sino-Soviet Protocol) เพิ่มอีกฉบับหนึ่งในเดือนตุลาคม³⁵ ซึ่งพิธีสารนี้ระบุอย่างชัดเจนว่าโซเวียตจะช่วยจัดหาอาวุธนิวเคลียร์ต้นแบบเพื่อใช้ในการศึกษา รวมทั้งเครื่องมืออื่น ๆ ที่มีความจำเป็น แต่ภายในพิธีสารฉบับนี้โซเวียตไม่ได้ระบุ

³³ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” p. 204.

³⁴ Ibid., p. 205.

³⁵ Savita Pande, “Chinese nuclear doctrine,” *Strategic Analysis* 23,12 (March 2000): 2017-2018.

รายละเอียดอย่างเฉพาะเจาะจงและวันเวลาที่ชัดเจนว่าเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นเหล่านั้นจะถูกส่งมาเมื่อไหร่อย่างไร³⁶

ภัยคุกคามนิวเคลียร์จากสหรัฐฯ ต่อจีนที่ปรากฏชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ โน้มนำให้ผู้นำจีนตั้งปณิธานที่ชัดเจนขึ้นว่าจีนต้องการนิวเคลียร์เช่นกัน ผู้นำจีนกล่าวด้วยว่า “หากจีนไม่ต้องการถูกรังแก จีนต้องมีระเบิดนิวเคลียร์”³⁷ ประการแรกที่ผู้นำจีนทำคือตัดงบประมาณด้านการทหารและงบประมาณที่ใช้บริหารประเทศให้อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อทุ่มเทสรรพกำลังทั้งด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคลมามุ่งพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ให้สำเร็จ โดยมีเงื่อนไขเวลา 10 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 จากการประชุมคณะกรรมการทหารส่วนกลางที่จัดขึ้นระหว่าง 27 พฤษภาคม – 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1958 ผู้นำจีนได้มอบแผนนโยบายเพื่อการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ (The Guideline for Developing Nuclear Weapons) โดยอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมและระบุถึงวัตถุประสงค์หลักในการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ดังต่อไปนี้³⁸

(1) ประเทศจีนกำลังคิดค้นพัฒนาระเบิดนิวเคลียร์เพื่อที่จะเตือนศัตรูที่มีเป้าหมายประสงค์จะรุกรานจีน ไม่ใช่เพื่อการโจมตีมิตรประเทศ

(2) เหตุผลหลักที่จีนมีโครงการพัฒนานิวเคลียร์นั้นเพื่อปกป้องสันติภาพ และรักษามวลมนุษยชาติให้รอดพ้นจากฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ด้วยนิวเคลียร์ (nuclear holocaust) และเพื่อให้บรรลุข้อตกลงการปลดอาวุธนิวเคลียร์และทำลายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหมดอย่างสมบูรณ์

(3) จีนต้องมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อพัฒนาห้วงอวกาศโมโนนิวเคลียร์ให้มีสมรรถนะการยิงห้วงได้ในระยะไกล ซึ่งการพัฒนานี้จีนไม่มีเจตนาสร้างนิวเคลียร์เพื่อทำสงคราม

(4) ในกระบวนการการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ จีนไม่ควรเลียนแบบจากนิวเคลียร์ต้นแบบของประเทศอื่น เพราะจีนมีเป้าหมายต้องก้าวตามให้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน การเลียนแบบคือวิธีการพัฒนาที่ต้องเดินตามหลังผู้อื่นอยู่เสมอ

5) เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์โครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่กำหนดขึ้นอย่างคร่าวๆ นี้โดยเร็ว จีนต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ วัสดุดิบ และงบประมาณให้มากที่สุด โดยโครงการอื่นๆ ที่ดำเนินอยู่ก่อนหน้าตามแผนปฏิรูปประเทศให้หยุดเอาไว้ก่อน

³⁶ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” p. 206.

³⁷ Mao Zedong, “On the ten major relationships,” in Selected works of Mao Zedong, (Beijing: People’s Publishing House, 1977), p. 288 in Savita Pande, “Chinese nuclear doctrine,” *Strategic Analysis* 23,12 (2000) 2017. “If we are not to be bullied in the present –day world, we cannot do without the bomb”

³⁸ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” p. 210.

(5) ความสัมพันธ์จีน-โซเวียต ค.ศ. 1949 – 1960

หากย้อนกลับไปประวัติศาสตร์เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำการปฏิวัติสำเร็จในปี ค.ศ. 1949 สหภาพโซเวียตเป็นประเทศแรกในโลกที่ให้การรับรองรัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการและในโลกคอมมิวนิสต์ด้วยกัน สหภาพโซเวียตก็เปรียบเหมือนรุ่นพี่ของจีนมาตั้งแต่นั้น³⁹ ในปี ค.ศ. 1950 จีนได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ พันธมิตร และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Treaty of Friendship, Alliance, and Mutual Assistance) กับโซเวียต สนธิสัญญาฉบับนี้มีระยะเวลากว่าสามสิบปี โดยเป็นการแสดงถึงเจตจำนงของทั้งสองฝ่ายที่ต้องการช่วยเหลือกันและกัน ในกรณีที่จีนถูกโจมตีจากประเทศญี่ปุ่นหรือพันธมิตรของญี่ปุ่น ซึ่งก็หมายถึงสหรัฐฯ นอกจากนี้ จีนจะได้รับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการทหารแล้ว ฝ่ายรัสเซียได้ส่งทีมที่ปรึกษาและช่างเทคนิคเข้าไปในจีนจำนวนมากเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้เข้มแข็งมากขึ้น

ในปีเดียวกันจีนต้องพึ่งพาโซเวียตเพิ่มมากขึ้นเมื่อเกิดสงครามเกาหลี เพราะจีนถูกปิดล้อมทางเศรษฐกิจโดยมติขององค์การสหประชาชาติตามคำเรียกร้องของสหรัฐฯ ในสมัยที่สตาลินขึ้นเป็นผู้นำของโซเวียตนั้นจีนมีความพอใจในความช่วยเหลือของโซเวียตความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศนี้อยู่ในระดับดีและมีความแน่นแฟ้น ต่อมา เมื่อครุสชอฟขึ้นมาเป็นผู้นำด้วยทัศนคติที่แตกต่างจากสตาลินในเรื่องระบบโลก และการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเสื่อมทรามลงจากข้อขัดแย้งหลายประการ เช่น ครุสชอฟพยายามดำเนินนโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับค่ายตะวันออก (peaceful coexistence) เพื่อหลีกเลี่ยงสงครามนิวเคลียร์ โดยถือว่าระบบสังคมและการเมืองที่แตกต่างกันไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินความสัมพันธ์แต่ประการใด⁴⁰ นอกจากนี้ในการประชุมพรรคฯ ครั้งที่ 20 ครุสชอฟกล่าวประณามสตาลินอย่างรุนแรงโดยมีเป้าประสงค์เพื่อมุ่งทำลายชื่อเสียงของสตาลิน (De-Stalinization) โดยไม่ปรึกษาหารือกับพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศอื่นๆ เสียก่อน⁴¹ อีกทั้งยังมีปัญหาการแข่งขันเพื่อเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ของกลุ่มประเทศโลกที่สาม⁴² ปัญหากรณีพิพาทเรื่องพรมแดนที่จีนเห็นว่าสนธิสัญญาที่จีนเคยลงนามกับโซเวียตในช่วงศตวรรษที่ 19 นั้นไม่เป็น

³⁹ นรนิติ เศรษฐบุตร, นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช), หน้า 114.

⁴⁰ Donald S. Zagoria, The Sino-Soviet conflict 1956-1961 (Princeton: Princeton University Press, 1966), p. 10.

⁴¹ Wozniuk Vladimir, Understanding soviet foreign policy: Reading and document (New York: McGraw-Hill, 1990), pp. 138-139.

⁴² Thomas G. Hart, Sino-Soviet relations: Re-examining the prospect for normalization (England: Gower, 1987), p.4.

ธรรม และปัญหาที่ทำให้ทั้งสองประเทศแตกหักในที่สุดคือ โซเวียตยกเลิกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนานิวเคลียร์จีน-โซเวียตลงในปี ค.ศ. 1959

ก่อนหน้าที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างจีนกับโซเวียตจะต้องตัดความสัมพันธ์กันนั้น ต้องยอมรับว่าโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของจีนมีโซเวียตเป็นตัวช่วยที่สำคัญที่สุด ที่ช่วยส่งเสริมและผลักดันให้จีนประสบความสำเร็จในการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ทั้งโดยเต็มใจและไม่เต็มใจ

(6) ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์จากโซเวียตสู่จีน

นอกจากความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจที่โซเวียตให้ความช่วยเหลือจีนตามสนธิสัญญาฯ ที่กระทำขึ้นในปี ค.ศ. 1950 นั้น ภายหลังจากความสำเร็จในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของโซเวียตในปีเดียวกัน ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ได้เดินทางมาสู่จีนด้วย ในอีกทางหนึ่งผู้นำโซเวียตเห็นว่าเป็นการยกระดับขีดความสามารถในเรื่องกองทัพและอาวุธให้เจริญรุดหน้าไปพร้อมกัน ในฐานะมิตรประเทศคอมมิวนิสต์ที่แน่นแฟ้นที่สุด ในช่วงต้นทศวรรษ 1950 โครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนยังล่าช้าอยู่มาก ภายหลังจากการสนับสนุนและผลักดันในการดำเนินโครงการจากนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาจีนที่ได้เดินทางไปศึกษาในประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐฯ ในด้านพลังงานนิวเคลียร์ หรือฟิสิกส์นิวเคลียร์ เป็นต้น ในช่วงเริ่มต้นของโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนราวปี ค.ศ. 1949 นั้น จีนได้แต่งตั้งคณะผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นเพื่อประสานงานการพัฒนาโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนเองด้วย และขณะเดียวกันนั้นฝ่ายโซเวียตอยู่ในช่วงเวลาแห่ง “การพัฒนาและสร้างสรรค์เทคโนโลยีนิวเคลียร์” ให้ทัดเทียมชาติตะวันตกอื่นๆ⁴³ ซึ่งมีศักยภาพนิวเคลียร์ที่ก้าวหน้ากว่าโซเวียตมาก อาทิ สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมันตะวันตก ซึ่งในส่วนของเยอรมันตะวันตกได้ประโยชน์ด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์จากการถูกครอบครองประเทศโดยสหรัฐฯ

ช่วงปี ค.ศ. 1953 หลังการเสียชีวิตของอดีตผู้นำโซเวียต (สตาลิน) กลุ่มผู้นำชุดใหม่ที่เข้ามามีอำนาจและมีบทบาทและยังเป็นตัวหลักสำคัญในการเมืองโซเวียต ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์จีน-โซเวียตด้วยนั่นคือ ครุสชอฟ ทิศทางการดำเนินความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงตามผู้นำคนใหม่นี้ได้เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือของโซเวียตที่มีต่อจีนในประเด็นโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์อย่างแยกไม่ออก⁴⁴ ผู้แทนผู้นำ Mikoyan ได้พัฒนาความสัมพันธ์ผ่านความสัมพันธ์ระดับ

⁴³ Viktor M. Gobarev, "Soviet policy towards China: Developing nuclear weapons 1949-1969," *The Journal of Slavic Militaries Studies* 12, 4: 2-5

⁴⁴ John Wilson Lewis and Xue Litai, *China builds the bomb* (Stanford: Stanford University Press, 1988), pp. 37-39.

บุคคลกับเหมามาก่อนหน้าที่ ครุสชอฟจะขึ้นมาใช้อำนาจแล้ว กล่าวคือ ช่วงระหว่างการตรวจเยี่ยมหน่วยบัญชาการทหารของโซเวียตในแมนจูเรียระหว่างสงครามประชาชน เหมาได้แสดงความประสงค์ร้องขอต่อผู้นำโซเวียตให้จัดหาระเบิดนิวเคลียร์ให้ โดยให้เหตุผลว่าจะนำมาใช้เพื่อป้องกันความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในสงครามเกาหลีระหว่างที่ยังไม่ได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ อีกทั้งยังให้เหตุผลอีกว่าอเมริกามีความพยายามที่จะโจมตีเกาหลีเหนือและจีนในไม่ช้า⁴⁵

ผู้นำโซเวียตปฏิเสธความต้องการของ แต่ผู้นำโซเวียตให้คำมั่นว่าจะเพิ่มระดับการสนับสนุนด้านการทหารให้กับจีน ตามบริบททางการเมืองของความสัมพันธ์จีน-โซเวียตที่ยังอยู่ในฐานะพันธมิตร ฝ่ายจีนเฝ้าระวังอย่างอดทน จนกระทั่งการเยือนปักกิ่งของครุสชอฟในปี ค.ศ. 1954 การเจรจาเพื่อขอติดตั้งอาวุธนิวเคลียร์ในจีนโดยความสนับสนุนจากโซเวียตได้บรรลุผล แต่กระนั้น ครุสชอฟยังคงย้ำว่า จีนและประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปไม่มีความจำเป็นต้องผลิตและครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ เพราะได้อยู่ใต้ชายคาการป้องกันอาวุธนิวเคลียร์จากโซเวียตอยู่แล้ว ซึ่งจีนปฏิเสธแนวทางนี้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่ฝ่ายจีนจากกรณีสงครามเกาหลีสะท้อนให้เห็นว่าจีนไม่สามารถไว้วางใจ หรือรอคอยความช่วยเหลือในการป้องกันความมั่นคงจากภัยคุกคามนิวเคลียร์จากโซเวียตโดยลำพัง เหมาได้กล่าวว่า หากจีนสามารถมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครองได้จำนวนหนึ่งถึงสองลูกก็จะทำให้สหรัฐฯ ตระหนักถึงศักยภาพทางความมั่นคงของจีนมากขึ้น และจีนสามารถโจมตีสหรัฐฯ ได้ทันทีหากสหรัฐฯ ใช้อาวุธนิวเคลียร์เข้าร่วมทำสงครามโดยไม่ต้องพึ่งกองกำลังทหารของโซเวียต

ในขณะที่จีนถูกขัดขวางการพัฒนาศักยภาพด้านนิวเคลียร์ทั้งจากโซเวียต จีนจึงเปลี่ยนแนวทางเพื่อให้ได้มาซึ่งอาวุธนิวเคลียร์ จากวิธีการร้องขอความช่วยเหลือเปลี่ยนมาเป็นการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง (own truly Chinese bomb) ช่วงเวลานี้ จีนประสบความสำเร็จการดำเนินการในเบื้องต้นด้านเศรษฐกิจ และความช่วยเหลือด้านวิชาการเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ที่โซเวียตมีให้ นั่น ทำให้จีนมองเห็นความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง และแยกเป็นอิสระในด้านความมั่นคงจากโซเวียต เดือนเมษายน ค.ศ. 1955 รัฐบาลจีนและโซเวียตได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการวิจัยและให้ความช่วยเหลือการใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในทางสันติกับจีน ตามข้อตกลงนี้ ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาชาวจีนจำนวนมากหลั่งไหลเดินทางเข้าไปศึกษาความรู้ด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ และหลักวิชาความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับพลังงานนิวเคลียร์ในโซเวียตเป็นจำนวนมาก ต่อมาศูนย์การวิจัยระหว่างประเทศได้ถูกก่อตั้งโดยความร่วมมือระหว่างจีน โซเวียต โดยใช้ชื่อว่า Soviet Joint Institute for Nuclear Studies ในเมืองการศึกษาของโซเวียตชื่อดูบนา (Dubna) ใกล้กับเมืองหลวงกรุงมอสโก สถาบันนี้เป็นสถาบันเฉพาะที่ผลิตนักวิชาการที่มีความ

⁴⁵ Viktor M. Gobarev, "Soviet policy towards China: Developing nuclear weapons 1949-1969," *The Journal of Slavic Military Studies* 12, 4: 20.

เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในกลุ่มประเทศสังคมนิยม ซึ่งจีนเองก็ได้ประโยชน์จากการพัฒนาบุคลากรผ่านสถาบันที่มีชื่อเสียงแห่งนี้เป็นจำนวนมาก นอกจากเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่จะเอื้ออำนวยให้จีนมีศักยภาพเพียงพอที่จะผลิตอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเองแล้ว หลังจากการลงนามในข้อตกลงความช่วยเหลือข้างต้นจีนยังได้รับรายงานวิจัยจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับด้านการทหารและเทคโนโลยีนิวเคลียร์มาพร้อมด้วย⁴⁶

ดังนั้น ในช่วงที่ครุสชอฟขึ้นเป็นผู้นำโซเวียตนั้น อาจกล่าวได้ว่าจีนได้รับความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์จากโซเวียตอย่างเพียงพอที่สุด ถึงแม้ว่า ครุสชอฟจะทราบดีว่าจีนไม่ได้ต้องการเพียงแค่การใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในทางสันติเท่านั้น แต่ครุสชอฟยังคงให้ความช่วยเหลือต่อไปเพราะจีนยังคงรักษาสถานะพันธมิตรได้อย่างไม่บกพร่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการตัดสินใจให้ความช่วยเหลือของโซเวียต อันเนื่องมาจากครุสชอฟเห็นว่า ความสัมพันธ์จีน – โซเวียตนั้นไม่มีทางที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นศัตรูกันได้ ความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นของมิตรประเทศทั้งสองนี้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยส่งเสริมให้มีชัยเหนือลัทธิทุนนิยม ซึ่งครุสชอฟเชื่อว่าจีนก็คิดเห็นเช่นเดียวกัน เพราะว่าทั้งสองประเทศเผชิญอยู่กับศัตรูคนเดียวกัน คือสหรัฐอเมริกา

แต่ความขัดแย้งได้ก่อตัวขึ้นเมื่อโซเวียตยกเลิกข้อตกลงที่จะสนับสนุนพัฒนาเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์อาวุธนิวเคลียร์ของจีนในปี ค.ศ. 1959 รวมทั้งการที่โซเวียตยอมรับสนธิสัญญาห้ามทดลองนิวเคลียร์ (Limited Test Ban Treaty: LTBT) ที่ทำขึ้นร่วมกับสหรัฐฯ และกำลังจะมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1963⁴⁷

2.4.2 นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะที่สอง (ค.ศ.1960 - ค.ศ. 1984)

(1) การก่อตัวขึ้นของความขัดแย้งจีน – โซเวียต

จีนเริ่มไม่มั่นใจกับท่าทีของโซเวียตเมื่อครั้งที่ทั้งสองประเทศได้บรรลุข้อตกลงเพิ่มเติมว่าโซเวียตจะให้ความช่วยเหลือจีนพัฒนานิวเคลียร์ในปี ค.ศ.1957 แต่โซเวียตยังไม่มีความชัดเจนในรายละเอียด ฝ่ายจีนจึงกดดันให้โซเวียตระบุข้อมูลที่ยังแบ่งรับแบ่งสู้ทั้งหลายให้ชัดเจนและตรงประเด็น แต่ผู้นำโซเวียตกลับตอบว่า “เราไม่พร้อมที่จะเจรจาเรื่องนี้ในขณะนี้ และยังไม่พร้อมเจรจาในอนาคตอันใกล้นี้ด้วย” กว่าจีนจะได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตนั้นกินเวลาอีกหลาย

⁴⁶ Martin Zuberi, “Soviet and American technological assistance and the pace of Chinese nuclear test,” *Strategic Analysis* 24, 7: 1248-1250.

⁴⁷ Oran R. Young, “Chinese views on the spread of nuclear weapons,” in *Sino-Soviet relations and arms control*, Morton H. Halperin (ed.), (London: M.I.T. Press, 1967), p.16.

เดือน จนปี ค.ศ. 1958 ผู้แทนจากโซเวียตเดินทางมาจีนเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงข้อตกลงของโซเวียตที่จะให้กับจีนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ถึงขณะนี้ผู้นำในพรรคฯหลายคนเริ่มกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า โซเวียตพยายามหาข้อแก้ตัวต่างๆนานา ที่จะไม่ช่วยจีนพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955 ที่จีนเริ่มเจรจาขอความช่วยเหลือจากโซเวียตเป็นต้นมา ชำร่ายยังมีข้อมูลอีกว่าโซเวียตนั้นยังต้องการรวบรวมกองกำลังป้องกันชายฝั่งของจีนเข้ามารวมอยู่ในระบบการป้องกันทางทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงของโซเวียตอีกด้วย ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ผู้นำจีนเห็นว่าโซเวียตนำมาใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาอำนาจควบคุมด้านการทหารเหนือจีนในระยะยาว⁴⁸

ความเคลงใจในกรณีนี้ยังไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดจนกระทั่งปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1958 ช่วงการเยือนปักกิ่งของครุสชอฟ ผู้นำโซเวียตได้อธิบายกับเหมาว่า โซเวียตไม่เคยมีความตั้งใจที่จะร่วมมือในการสร้างโครงการพัฒนานิวเคลียร์ตามแนวชายฝั่งของจีน ซึ่งข้อมูลที่จีนได้รับผ่านคณะผู้แทนของโซเวียตนั้นเป็นข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างจีนและโซเวียต ซึ่งการยืนยันของผู้นำโซเวียต ระหว่างการเยือนจีนในครั้งนี้ได้ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับโซเวียตได้บ้าง อย่างไรก็ตามความเคลงใจที่ทั้งสองฝ่ายมีต่อกันก็ยังคงดำเนินต่อไป

วิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันในช่วงที่จีนต้องเผชิญหน้ากับสหรัฐฯ โซเวียตได้เสนอตัวเข้าช่วยเหลือจีนในการใช้กำลังอาวุธนิวเคลียร์เพื่อข่มขู่สหรัฐฯ แต่จีนได้ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว โดยจีนให้เหตุผลว่าจีนสามารถเข้าควบคุมสถานการณ์ได้ และยังบอกผ่านไปถึงผู้นำโซเวียตอีกด้วยว่าสหรัฐฯยังไม่พร้อมที่จะโจมตีจีนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ และถึงแม้ว่าสหรัฐฯตั้งใจจะกระทำเช่นนั้นจริงจีนมีความพร้อมที่จะเข้าจัดการกับปัญหานี้โดยไม่ต้องเรียกร้องความช่วยเหลือจากโซเวียต จากวลีดังกล่าวนี้ฝ่ายโซเวียตอาจตีความได้ว่า จีนต้องการจะหักหน้าโซเวียตไม่มากก็น้อยเพื่อแสดงให้เห็นว่า จีนไม่ต้องการที่จะเรียกร้องและรอความช่วยเหลือจากโซเวียตอีกต่อไป โดยเฉพาะความช่วยเหลือเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ที่โซเวียตแสดงท่าทีลังเลให้จีนเห็นมาตั้งแต่เหตุการณ์สงครามเกาหลี หลังจากนั้นจดหมายจากผู้นำโซเวียตได้ส่งถึงผู้นำจีน เนื้อความในจดหมายระบุว่า รัฐบาลโซเวียตตัดสินใจเลื่อนการส่งแบบจำลองนิวเคลียร์ เครื่องมือและเทคโนโลยีอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่จะเข้ามาฝึกอบรมเทคโนโลยีเหล่านี้ให้กับนักวิทยาศาสตร์ชาวจีน ในขณะเดียวกันนั้นนักวิทยาศาสตร์ชาวโซเวียตจำนวนมากได้เดินทางออกจากจีนเพื่อการพักผ่อน⁴⁹

⁴⁸Viktor M. Gobarev, "Soviet policy towards China: Developing nuclear weapons 1949-1969," *The Journal of Slavic Military Studies* 12, 4: 27-30.

⁴⁹Asian Analyst Supplements Agency, "China's nuclear development," (August 1969): 10-11.

ระหว่างการเดินทางกลับจากการเยือนสหรัฐฯในเดือนกันยายน ค.ศ. 1959 ครุสชอฟได้หยุดเยี่ยมเยือนจีนด้วย ผู้นำทั้งสองประเทศได้เจรจากันนานกว่า 7 ชั่วโมง การเจรจาในครั้งนี้เกิดการโต้เถียงและความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างนโยบายของทั้งสองประเทศในเรื่องอาวุธนิวเคลียร์และภัยคุกคามจากสหรัฐฯ ครุสชอฟแสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าหากจีนยื่นกรานที่จะปฏิบัติต่อสหรัฐฯ ด้วยการไม่ดำเนินนโยบายฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันต่อไปโซเวียตจะไม่เข้าปกป้องหรือช่วยเหลือจีนในทุกกรณี ทางด้านผู้นำจีนได้กล่าวอย่างชัดเจนเช่นกันว่าจีนขอปฏิเสธว่าโซเวียตไม่ใช่ผู้นำของโลกคอมมิวนิสต์อีกต่อไป อีกทั้งจีนไม่เคยยอมรับในท่าทีหยิ่งโง่และทัศนคติที่มีเผด็จการของโซเวียต การโต้เถียงกันอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลให้สหภาพโซเวียตยกเลิกข้อตกลงที่กระทำขึ้นกับจีนเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1957 ที่ว่าด้วยเรื่องการให้ความร่วมมือช่วยเหลือจีนเพื่อพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ พร้อมกับถอนกำลังทหารที่ปรึกษาโครงการความร่วมมือนี้ออกจากจีนทั้งหมดตลอดช่วงเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ปี ค.ศ. 1960 เมื่อโซเวียตยกเลิกข้อตกลงดังกล่าว ย่อมส่งผลต่อโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีน และยังทำให้ผู้นำจีนหวาดระแวงว่าโซเวียตต้องการขยายบทบาทการป้องกันด้วยนิวเคลียร์เหนือจีน มากไปกว่านั้นผู้นำจีนวิตกว่าการที่จีนดำเนินนโยบายพึ่งพิงโซเวียตและอยู่ใต้ชายคานิวเคลียร์มาเกือบตลอดทศวรรษ 1950 จะนำทางให้โซเวียตเข้าควบคุมกองกำลังทหารของจีนด้วยในอนาคต⁵⁰ เมื่อจีนขาดความไว้วางใจและเชื่อมั่นต่อนโยบายของโซเวียตที่ให้กับจีนแล้วจึงทำให้ผู้นำจีนวิตกกังวลต่อความสัมพันธ์จีนโซเวียตมากขึ้น รวมทั้งความช่วยเหลือในโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ด้วย

(2) ความขัดแย้งระหว่างจีน-โซเวียตที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์

สถานะพันธมิตรระหว่างจีนกับโซเวียตสิ้นสุดลงมีปัจจัยชี้ขาดที่สำคัญคือการยุติความช่วยเหลือและความร่วมมือเรื่องโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างกัน ความช่วยเหลือที่จีนได้รับจากโซเวียตนั้นเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่า ซึ่งหากมองในทางกลับกันทางฝ่ายโซเวียตนั้นเริ่มเห็นความเสียเปรียบที่อาจเกิดขึ้นจากการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่านี้ เพราะหากจีนสามารถเรียนรู้จนสามารถผลิตอาวุธนิวเคลียร์เป็นของตนเองได้แล้ว ย่อมส่งผลให้จีนมีศักยภาพทางการทหารมากขึ้นตามมหาสมุทรอย่างโซเวียตที่คอยให้ความช่วยเหลือจีนมาตลอด และจีนอาจกลายเป็นภัยคุกคามโซเวียตในอนาคต ซึ่งสถานการณ์ความขัดแย้งค่อยๆ ปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุผลจากสภาพภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ที่ดินแดนของทั้งประเทศนั้นทอดติดกันหลายร้อยกิโลเมตรซึ่งใกล้พอที่จีนจะโจมตีโซเวียตด้วยอาวุธนิวเคลียร์ที่โซเวียตสอนให้จีน

⁵⁰ John Wilson Lewis and Xue Litai, *China builds the bomb*, pp. 160-161.

สร้างขึ้นเอง ในทางกลับกันท่ามกลางความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่ก่อตัวขึ้น ฝ่ายจีนต้องดำเนินนโยบายรักษาความสัมพันธ์กับโซเวียตไว้อย่างอดทน อดกลั้น และระมัดระวัง จนกว่าจีนนั้นสามารถสร้าง ควบคุม และปล่อยขีปนาวุธนิวเคลียร์ได้เอง ดังนั้น ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในขณะนี้จึงอยู่ร่วมกันอย่างระแวดระวังข้ามเส้นแบ่งของคำว่าพันธมิตรไปแล้ว

ผลที่ตามมาปรากฏว่า ต้นปี ค.ศ. 1959 ทางกรมออสโคว์ได้ออกคำสั่งอย่างเป็นทางการถึงผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่ทำงานอยู่ในจีนทั้งหมด สาระสำคัญมีอยู่ว่าให้ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านถ่วงเวลา และหน่วงเหนี่ยวการปฏิบัติหน้าในโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ส่วนที่มอสโคว์เองเริ่มยกข้อกล่าวอ้างต่างๆ ขึ้นปฏิเสธการร้องขอจากจีนเพื่อขอขยายความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ การบอกปฏิเสธของโซเวียตนั้นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งหยุดให้ความช่วยเหลืออย่างถาวรในปี ค.ศ. 1959 เป็นธรรมดาที่จีนจะต้องโกรธเกรี้ยว แต่ในอีกทางหนึ่งภายหลังจากการถูกปฏิเสธนั้น จีนได้นำมาใช้เป็นแรงผลักดันสำคัญและแทบจะกลายเป็นวาระแห่งชาติว่า จีนต้องครอบครองนิวเคลียร์ให้จงได้ เมื่อทบทวนสำรวจความเป็นไปได้ทั้งหมดพบว่า จีนพึงพร้อมไปด้วยเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่จีนได้รับการถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญโซเวียตและสั่งสมมาตลอดช่วงเวลากว่า 2 ปี (ค.ศ. 1957 – 1959) หลังจากลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือโครงการอาวุธนิวเคลียร์กับจีน ซึ่งเพียงพอที่จะใช้เป็นรากฐานสำคัญของจีนในการต่อยอดความรู้เหล่านั้นเพื่อสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยความสามารถของจีนเอง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างจีน – โซเวียตจึงข้ามผ่านช่วงเวลาการปรับความเข้าใจและประนีประนอมเข้าสู่ช่วงเวลาแตกหักได้ทุกเมื่อ เพราะต่างฝ่ายไม่เห็นประโยชน์ที่จะดำเนินความสัมพันธ์อีกต่อไป ก่อนที่ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศนี้ได้หยุดชะงักลงในปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา⁵¹

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อโซเวียตและสหรัฐฯ ได้เริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้กล่าวแสดงความไม่พอใจต่อกรณีดังกล่าวนี้ว่า รัฐบาลโซเวียตมุ่งแสดงให้เห็นที่จริงว่าข้อตกลงของสองชาตินี้สร้างขึ้นเพื่อป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แต่ในมุมมองของจีนนั้น การกระทำเช่นนี้จีนเชื่อว่าข้อตกลงนี้แท้จริงมีเป้าหมายที่ไม่สมควรอย่างยิ่งกล่าวคือ โซเวียตต้องการผูกมัดจีนในขณะที่จีนพยายามพัฒนาศักยภาพให้ก้าวมาสู่การเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ โดยสร้างข้อตกลงร่วมกับสหรัฐฯ เหมือนยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัวเพราะฝ่ายโซเวียตเห็นว่า การที่โซเวียตยินยอมให้เกิดข้อตกลงดังกล่าวร่วมกันนั้นเป็นการดีที่จะสานความสัมพันธ์ตามแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับสหรัฐฯ และประเทศอื่นๆ ในแถบทวีปยุโรป และในขณะเดียวกันข้อตกลงนี้ยังมีสาระสำคัญคล้ายเพื่อต่อต้านจีนด้วยอาวุธนิวเคลียร์เมื่อการติดตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์ของจีนแล้วเสร็จสมบูรณ์

⁵¹ William E. Griffith, *The Sino-Soviet rift* (Cambridge: The M.I.T. Press, 1964), pp. 352-355.

ต่อมาการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตและสหรัฐฯ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับอาวุธนิวเคลียร์ได้ก้าวหน้าขึ้นไปอีกเมื่อสหรัฐฯและโซเวียตได้ลงนามในข้อตกลง Limited Test Ban Treaty ในปี ค.ศ. 1963 ที่กรุงมอสโก ซึ่งแน่นอนว่าจีนปฏิเสธที่จะเข้าร่วมใน LTBT จีนได้อธิบายจุดยืนนี้ว่า รัฐบาลจีนกล่าวยืนยันอย่างหนักแน่นครั้งแล้วครั้งเล่าว่า จีนจะไม่ยอมรับข้อผูกมัดใดๆ ซึ่งเป็นข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการลดกำลังอาวุธ หรือข้อตกลงระหว่างประเทศอื่นๆ ที่จีนไม่ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมอภิปราย และพิจารณา หรือผู้แทนจีนไม่ได้ลงนามในข้อตกลงนั้น⁵²

จีนประณาม Limited Test Ban Treaty ว่าเป็นผลที่ได้จากการสมรู้ร่วมคิดระหว่างรัฐที่ต้องการ “ผูกขาด” (monopolize) การเป็นมหาอำนาจครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ พร้อมกันนี้จีนได้กล่าวแก้ต่างว่า การทดลองนิวเคลียร์ของจีนนั้นวางอยู่บนพื้นฐานสิทธิที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ (inalienable right) ของจีนที่เพิ่มพูนขึ้นตามอำนาจอธิปไตยของรัฐ และจีนไม่สามารถจะนิ่งเฉยในขณะที่ภัยคุกคามนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ⁵³

(3) สนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ (Limited Test Ban Treaty: LTBT)

การร่วมลงนามระหว่างโซเวียต สหรัฐฯ และอังกฤษในสนธิสัญญาห้ามทดลองนิวเคลียร์เป็นการปิดประตูความสำเร็จในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ในทัศนะของจีนการลงนามครั้งนี้หรือสนธิสัญญาฉบับอื่นๆที่เกี่ยวข้องในประเด็นการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ที่กำลังจะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วระหว่างโซเวียตกับสหรัฐฯนั้น มีนัยสำคัญว่าโซเวียตกำลังเปลี่ยนทิศทางการดำเนินความสัมพันธ์จากชาติตะวันออกไปสู่ชาติตะวันตก ในเชิงยุทธศาสตร์การร่วมลงนามครั้งนี้เป็นเป้าประสงค์ของโซเวียตที่จะแสดงให้เห็นให้จีนทราบว่า สนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์สร้างปัญหาให้กับจีนได้หลายระดับ อย่างน้อยที่สุดความช่วยเหลือจากโซเวียตที่มอบให้โครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนจะต้องหยุดชะงักลง รวมทั้งกฎหรือข้อบังคับบางประการของสนธิสัญญาที่มีผลยับยั้งการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ของจีนในภายหน้า หรือสนธิสัญญานี้อาจนำไปสู่ ข้อตกลงเกี่ยวกับการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างโซเวียต-สหรัฐฯ ซึ่งจะเป็นหนทางเพิ่มแรงกดดันและต่อต้านจีนไม่ให้เข้าร่วมในสโมสรนิวเคลียร์ (nuclear club) ดังนั้น การลงนามในสนธิสัญญาร่วมกันระหว่างสหรัฐฯ โซเวียต และอังกฤษ จึงทำลายความสัมพันธ์จีน-โซเวียตให้เลวร้ายมากขึ้น

⁵² Hungdah Chiu, “Communist China’s attitude towards nuclear tests,” *The China Quarterly* 21 (January-March 1965): 102-104.

⁵³ Morton H. Halperin, “Sino-Soviet nuclear relations, 1957-1960,” in *Sino-Soviet relations and arms control*, Molton H. Halperin (ed.) (London: M.I.T Press, 1967), pp. 117-120.

พร้อมกับเป็นการสร้างอคติต่อแนวคิดการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านระบอบหรือสถาบันระหว่างประเทศให้กับจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁵⁴

ความขัดแย้งระหว่างจีน-โซเวียต เผยให้เห็นว่าประเด็นข้อตกลงห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้เลวร้ายลงกว่าเดิม โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1959 – 1962 ความขัดแย้งนี้ได้ผสมรวมกับความขัดแย้งประการอื่นๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้ว ในขณะที่โซเวียตพยายามเจรจาต่อรองกับสหรัฐฯ เพื่อร่างสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์นั้นฝ่ายจีนได้รับข้อมูลว่าโซเวียตยืนยันและให้การสนับสนุนร่างข้อตกลงการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เสนอโดยเลขาธิการ รัสก์ (Rusk) ซึ่งร่างข้อตกลงนี้มีใจความสำคัญว่า 1. รัฐอาวุธนิวเคลียร์ไม่ควรส่งอาวุธนิวเคลียร์ หรือข้อมูลทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ให้แก่รัฐอื่นที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ และ 2. ประเทศที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ไม่ควรสร้างอาวุธนิวเคลียร์ หรือแสวงหาอาวุธนิวเคลียร์จากรัฐอาวุธนิวเคลียร์ หรือรับข้อมูลด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ เมื่อโซเวียตได้แจ้งคำตอบรับร่างข้อตกลงดังกล่าวนี้ให้ฝ่ายจีนทราบ ทางกรจีนได้ส่งบันทึก ตอบกลับถึงทางการโซเวียตทั้งหมดสามฉบับ โดยทั้งสามฉบับมีสาระสำคัญคล้ายคลึงกัน ความว่า “เรื่องนี้ส่งผลต่อจีน ไม่ว่าจะรัฐบาลโซเวียตจะผูกมัดตนเองตามร่างข้อตกลงนี้กับสหรัฐฯ เพื่อยกเลิกการส่งอาวุธนิวเคลียร์ เทคโนโลยีนิวเคลียร์ หรือข้อมูลด้านเทคนิคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้กับจีนหรือไม่ก็ตาม แต่รัฐบาลจีนหวังว่ารัฐบาลโซเวียตจะไม่ถูกล่าสัทธิอธิปไตยจีนและไม่กระทำการใดที่สันนิษฐานได้ว่าโซเวียตจะยกเลิกการส่งเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้จีน หากเป็นเช่นนั้นจีนจะไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตามตามข้อตกลงที่กระทำขึ้นระหว่างสองฝ่ายที่ต้องการกีดกันจีนให้ออกจากการเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์⁵⁵

ระหว่างการเจรจาเพื่อแสวงหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างโซเวียต-สหรัฐฯ เพื่อร่างสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ความช่วยเหลือในโครงการพัฒนานิวเคลียร์ที่โซเวียตมีให้แก่ฝ่ายจีนเริ่มลดน้อยถอยลง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1960 นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านนิวเคลียร์ชาวโซเวียตถูกสั่งให้ออกจากพื้นที่ของโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และเดินทางกลับประเทศทั้งหมด และต่อมาในปี ค.ศ. 1963 สนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์พร้อมเปิดให้ลงนามโดยมีสหรัฐฯ โซเวียต และอังกฤษร่วมกันลงนาม โดยมีผลกีดกันให้จีนต้องยอมข้อตกลงในสนธิสัญญาดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่จีนไม่สามารถยอมรับได้ รวมถึงการที่โซเวียตหันไปพัฒนา

⁵⁴ Asian Analyst Supplements Agency, “China’s nuclear development,” (August 1969): 10-11.

⁵⁵ ส่งถึงทางการโซเวียตตามลำดับเวลาดังนี้ ฉบับที่ 1 วันที่ 3 กันยายน 1962, ฉบับที่ 2 วันที่ 20 ตุลาคม 1962 และฉบับที่สาม วันที่ 6 มิถุนายน 1963

⁵⁵ Walter C. Clement, Jr., “The nuclear test ban and Sino-Soviet relations,” in *Sino-Soviet relations and arms control*, Morton H. Halperin (ed.) (London: M.I.T Press, 1967), pp. 145-149.

ความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ อย่างจริงจัง ยิ่งทำให้ความร่วมมือด้านโครงการพัฒนานิวเคลียร์ระหว่างจีน-โซเวียตล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เมื่อช่วงเวลากองนาใน Limited Test Ban Treaty ในปี ค.ศ. 1963 มาถึงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-โซเวียตและความสัมพันธ์ที่เคยดีต่อกันจึงสิ้นสุดลง⁵⁶ เพราะจีนเห็นว่าสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างโซเวียตและสหรัฐฯ มีนัยซ่อนเร้นบางประการ กล่าวคือ จีนถือว่าการกระทำครั้งนี้เป็นการสมคบคิดของจักรวรรดินิยมที่ไม่เพียงต้องการกีดกันจีนให้ออกจากความพยายามสร้างอาวุธนิวเคลียร์เท่านั้นแต่ยังเป็นการขัดขวางกิจกรรมทางการเมืองของจีนที่กำลังเดินหน้าในประเศโลกที่สามด้วย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเจรจาข้อตกลงห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์นี้ ส่งผลกระทบต่อจีนก่อนที่จะมีการลงนามร่วมกันระหว่างชาติมหาอำนาจทั้งสองฝ่าย กล่าวคือในปี ค.ศ. 1959 จีนเริ่มเล็งเห็นความเป็นไปได้ว่า โซเวียตคงจะไม่ให้ความช่วยเหลือจีนในการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ในอนาคตอันใกล้ ซึ่งจีนพยายามเตรียมรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นนี้ แต่สิ่งที่ไม่ปรารถนาให้เกิดผลต่อเนื่องภายหลังการลงนามสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์คือ สนธิสัญญาฯ จะถูกพัฒนาให้เป็นข้อตกลงการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของโซเวียตและสหรัฐฯ บีบบังคับให้จีนยกเลิกโครงการพัฒนานิวเคลียร์อย่างถาวร⁵⁷

(4) นโยบายนิวเคลียร์ของจีนหลังแตกหักกับโซเวียต

เมื่อจีนแตกหักกับโซเวียตในอีกทางหนึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเหตุการณ์นี้มีส่วนช่วยให้จีนตัดสินใจและดำเนินโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ได้อย่างคล่องตัวและรวดเร็วมากขึ้น การประชุมสมัชชาฯ ในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1960 ผู้นำจีนได้ออกคำสั่งฉุกเฉินด้วยตนเองในที่ประชุมว่า “จีนจะพัฒนานิวเคลียร์โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียต” ผู้นำจีนได้มอบกำหนดระยะเวลาให้ที่ประชุมรับทราบซึ่งแบ่งออกเป็นสามช่วงได้แก่ ระยะเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องและปัญหาทางเทคนิคต่างๆ กำหนดระยะเวลา 3 ปี ใช้เวลาในการพัฒนาและสร้างอาวุธนิวเคลียร์ภายใน 5 ปี และภายใน 8 ปีจีนจะมีปริมาณระเบิดนิวเคลียร์สำรองไว้ในจำนวนที่เหมาะสมตามที่ตั้งใจไว้ หากคำนวณจากจำนวนปีที่กำหนดเอาไว้ ณ วันที่ผู้นำจีนประกาศเจตนารมณ์จีนจะมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองได้สำเร็จภายในปี ค.ศ. 1968⁵⁸ วิสัยทัศน์ของผู้นำจีนเริ่มชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นการประกาศว่าจีนจะต้องพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ให้สำเร็จแม้ว่าจะต้องใช้เวลายาวนาน ความข้างต้น

⁵⁶ William E. Griffith, *The Sino-Soviet rift*, pp. 351-352.

⁵⁷ Walter C. Clement, Jr., “The nuclear test ban and Sino-Soviet relations,” in *Sino-Soviet relations and arms control*, Morton H. Halperin (ed.) (London: M.I.T Press, 1967), pp. 154-159.

⁵⁸ Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” : 210-211.

บ่งชี้ว่าผู้นำจีนให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดฐานะของจีนในระบบระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีคำกล่าวของนายเฉิน ยี่ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในที่ประชุมสมัชชาพรรคฯพิเศษในช่วงฤดูร้อนของปี ค.ศ. 1961 ว่า จีนจะพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ต่อไปโดยไม่สนใจต่อต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น “แม้ว่าประชาชนจีนจะต้องจำนังกางเกงที่พวกเขาใส่ เพื่อแลกกับเป้าหมายของเราก็คงตาม” ซึ่งบ่งชี้ว่าจีนมีความมุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะก้าวขึ้นเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ ด้วยความเห็นที่สอดคล้องกันของผู้นำระดับสูงจีนจึงมีนโยบายเร่งรัดให้นักวิทยาศาสตร์ศึกษาและวิจัยอาวุธนิวเคลียร์ให้เร็วขึ้นอีก ถึงขณะนี้ผู้นำจีนยอมรับแล้วว่าอาวุธนิวเคลียร์เข้ามามีบทบาทมากกว่าสหรัฐฯและสหภาพโซเวียต

ความมุ่งมั่นและความตั้งใจอย่างแน่วแน่ทั้งของเหล่าผู้นำ รวมทั้งบรรดานักวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิจัยและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ได้ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อค่ำของวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 จีนประสบความสำเร็จในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ลูกแรก โดยโจว เอินไหลได้เข้ารายงานข่าวดีนี้กับเหมาด้วยตนเอง หลังตรวจสอบข้อเท็จจริงจากศูนย์วิจัยและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ เหมาจึงบอกให้โจวรายงาน “ข่าวดี” นี้ให้ทั่วโลก รู้โดยทันที ดังนั้นเมื่อทั่วโลกได้รับข่าวจากสถานีวิทยุปักกิ่ง (Radio Beijing) รายงานว่า จีนทดลองระเบิดอาวุธนิวเคลียร์สำเร็จเมื่อเวลา 15.00 น. ในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 ซึ่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ได้ยกระดับให้จีนเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์เรียบร้อยแล้ว⁵⁹ ความยินดีอย่างล้นหลามได้ส่งผ่านจากผู้นำในพรรคฯ รวมทั้งประชาชนจีนมาถึงผู้นำ นอกจากนี้ข้อความแสดงความยินดีแล้วยังได้สรรเสริญว่าความสำเร็จในครั้งนี้ได้ทำลายการผูกขาดอาวุธนิวเคลียร์ของมหาอำนาจและเป็นจุดกำเนิดของโลกแห่งสันติภาพ

นอกจากจีนจะมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองตามเป้าหมายแล้ว มากไปกว่านั้นจีนต้องการเปลี่ยนสถานะให้กลายเป็นชาติมหาอำนาจอีกชาติหนึ่งของโลกด้วย ภายหลังจากทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม ยังมีการทดลองอย่างต่อเนื่องในช่วงปี ค.ศ. 1965-1967 ในช่วงนั้นชาติมหาอำนาจอื่นเริ่มให้ความสนใจพัฒนาระบบยิงนิวเคลียร์ในระยะเวลาใกล้เคียงเท่าปฏิกรณ์นิวเคลียร์ได้น้ำและการสร้างระเบิดไฮโดรเจน ผู้นำจีนจึงกล่าวกับนักวิทยาศาสตร์ที่อยู่ในโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ว่า จีนต้องทดลองระเบิดไฮโดรเจนครั้งแรกให้ได้ก่อนปี ค.ศ. 1968 และจีนก็ทำสำเร็จโดยทดลองระเบิดไฮโดรเจนครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1967 ความสำเร็จในการทดลองทุกครั้งของจีนอย่างต่อเนื่องได้นำมาซึ่งความสนใจจากทั่วโลก ในฐานะที่จีนเป็นอีกชาติหนึ่งที่มีความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ จะเห็นได้ว่าความสำเร็จในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในทุกครั้งเกิดขึ้นเร็วกว่าเวลาที่กำหนดไว้มาก เช่น

⁵⁹ Jonathan D. Pollack, “Chinese attitudes towards nuclear weapons, 1964-1969,” *The China Quarterly* 50 (April-June 1972): 246-248.

ระเบิดนิวเคลียร์ที่ผู้นำจีนได้กำหนดระยะเวลาไว้ในการประชุมสมัชชาฯ ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1960 ว่าการทดลองจะสำเร็จภายในปี ค.ศ. 1968 แต่จีนก็สามารถทดลองระเบิดนิวเคลียร์ครั้งแรกสำเร็จได้ในช่วงปลายปี 1964 เท่านั้น ซึ่งเร็วกว่ากำหนดเวลากว่า 3 ปี หรือในกรณีของระเบิดไฮโดรเจนก็สามารถทำได้สำเร็จก่อนกำหนดเวลาเกือบ 1 ปี⁶⁰ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักวิทยาศาสตร์ของจีนมีความมุ่งมั่นและมีความรู้ความสามารถในระดับดีซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้มาจากความสัมพันธ์ระหว่างจีน-โซเวียต ก่อนหน้าที่จะแตกหักกันไป โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาจีนได้เข้าไปศึกษาในโซเวียต และนักศึกษาจำนวนไม่น้อยก็เลือกเรียนในสาขาวิศวกรรมนิวเคลียร์หรือการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์โดยตรง แต่อีกนัยหนึ่งจีนก็แสดงให้เห็นว่า จีนสามารถสร้างและทดลองระเบิดนิวเคลียร์สำเร็จได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือทั้งด้านเทคโนโลยีและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญของโซเวียต ภายหลังจากที่โซเวียตถอนบุคลากร และเครื่องมือ เทคโนโลยีที่จำเป็นออกจากจีนเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนทั้งหมดกับโซเวียตหยุดชะงักลงในปี ค.ศ. 1960

จีนเป็นตัวหลักสำคัญที่ต้องการสร้างแรงผลักดันให้กับประเทศอื่นๆ ทั้งที่อยู่ร่วมในระบบสังคมนิยมและระบบการปกครองอื่นๆ ให้สร้างอาวุธนิวเคลียร์ได้ด้วยตนเอง เช่น การตอบคำถามระหว่างการแถลงข่าวของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กับคำถามที่ว่า “จีนจะยอมถ่ายทอด/แบ่งปันเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้กับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ หรือไม่?” นายเฉิน ได้ยกคำพูดของเหมามาอ้างถึงดังนี้ “จีนยินดีที่จะช่วยเหลือประเทศในทวีปเอเชียและแอฟริกาให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาและสร้างอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง เพราะเมื่อประเทศที่สามารถสร้างอาวุธนิวเคลียร์ได้มีจำนวนมากขึ้นย่อมส่งผลดีต่อการถ่วงดุลอำนาจในระบบระหว่างประเทศ” เฉินได้อธิบายคำกล่าวนี้ของเหมาเพิ่มเติมว่า ยิ่งประเทศขนาดเล็กและประเทศที่อ่อนแอเหล่านี้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ได้เร็วเท่าไร การผูกขาดอาวุธนิวเคลียร์ของชาติมหาอำนาจก็จะสิ้นสุดลงเร็วเท่านั้น และชาติมหาอำนาจไม่สามารถใช้นิวเคลียร์มาข่มขู่เราได้อีกต่อไป⁶¹

ผู้นำจีนเข้าใจว่าอาวุธนิวเคลียร์ที่อยู่ในมือจีนเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินยุทธศาสตร์แบบสกัดกั้น เหมาจึงปรับเปลี่ยนทัศนคติต่ออาวุธนิวเคลียร์ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงมากขึ้น จีนเน้นสร้างกองกำลังนิวเคลียร์ขนาดเล็กเพื่อสกัดกั้นการโจมตีด้วยนิวเคลียร์ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ของจีนตลอดช่วงทศวรรษ 1960-1970 กองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ถูกสร้างขึ้นโดยยึดหลักการที่ว่า “สร้างในปริมาณน้อย แต่มีประสิทธิภาพสูง” (building nuclear weapons with small quantity but high quality)⁶²

⁶⁰ Leo Yueh-Yun Liu, *China as a nuclear power in world politics*, pp. 35-39.

⁶¹ Morton H. Halperin, “Chinese nuclear strategy: The early post-detonation period,” *Asian Survey* 5, 6 (June 1995): 273-274.

⁶² Shu Guang Zhang, “Between ‘Paper’ and ‘Real Tigers’: Mao’s view of nuclear weapons,” : 213.

จุดยืนของผู้นำจีนได้เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยยอมรับบทบาทของอาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น ผู้นำจีนยอมรับว่าจีนไม่สามารถรักษาอำนาจอธิปไตยหรือระเบียบบนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้หากจีนไม่มีนิวเคลียร์⁶³ ฉะนั้น แนวคิดของผู้นำจีนที่มีต่ออาวุธนิวเคลียร์จึงกลายมาเป็นส่วนสำคัญและมีอิทธิพลต่อ และเป็นแรงผลักดันให้จีนเดินหน้าเข้าสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจ

(5) ความสำเร็จในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของจีน

ภายหลังความพยายามกว่าสิบปีนับตั้งแต่การลงนามในข้อตกลงระหว่างจีน-โซเวียต เพื่อสร้างความร่วมมือโครงการพัฒนานิวเคลียร์ในประเทศจีน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายของทั้งสองประเทศ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนที่ได้ความช่วยเหลือจากโซเวียตมาตั้งแต่เริ่มต้น ความช่วยเหลือจากโซเวียตนั้นในช่วงแรกทุ่มเทให้อย่างมากซึ่งตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ประเทศพันธมิตรที่ดำเนินอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ หากความเดือดร้อนใดที่สหภาพโซเวียตกำลังประสบอยู่สหภาพโซเวียตไม่สามารถเพิกเฉยได้ แต่โครงการดังกล่าวก็ไม่ได้สำเร็จลุล่วงตามความตั้งใจของจีน อันเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ ซึ่งแน่นอนว่าโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่ทั้งสองประเทศนี้ให้ความร่วมมือต่อกันนั้นได้สิ้นสุดลงด้วย

ความพยายามในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนนั้น เริ่มต้นจากการถูกสร้างภัยคุกคามจากนิวเคลียร์โดยสหรัฐฯ จากเหตุการณ์สงครามเกาหลีในปี ค.ศ. 1950 เมื่อประธานาธิบดีสหรัฐฯ ออกคำสั่งให้ติดตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์บนน้ำแปซิฟิก เพื่อข่มขู่การเข้าแทรกแซงของจีนในสงครามเกาหลีโดยจะใช้นิวเคลียร์เป็นเครื่องมือเพื่อหยุดยั้งการเข้าแทรกแซงของจีน ภัยคุกคามนิวเคลียร์จากสหรัฐฯ รวมถึงการแสดงลัทธิจักรวรรดินิยมที่เกิดขึ้นตลอดช่วงสงครามเกาหลีนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้จีนเริ่มพัฒนาโครงการอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งเริ่มต้นเมื่อปลายปี ค.ศ. 1955 ด้วยความช่วยเหลือจากโซเวียต อีกทั้งยังได้ก่อตั้งหน่วยงานที่ควบคุมดูแลปฏิบัติการในโครงการดังกล่าวนี้ โดยเริ่มต้นใช้ชื่อว่า Ministry of Machinery Building ขึ้นในปี ค.ศ. 1956 ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อ

⁶³ Shu Guang Zhang, "Between 'Paper' and 'Real Tigers': Mao's view of nuclear weapons," : 214-215.

* ภายหลังการทดลองนิวเคลียร์ครั้งแรกของจีน ท่ามกลางความยินดีของผู้นำและประชาชนจีนนั้น จีนได้ถูกประณามจากนานาประเทศ เช่น ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไทย สหรัฐฯ เป็นต้น นอกจากการร่วมประณามจีนในระดับระหว่างประเทศแล้วการทดลองครั้งนี้ได้กลายมาเป็นอุปสรรคของจีนในการขอคืนที่นั่งในองค์การสหประชาชาติแทนได้วันด้วย แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศออกมาสนับสนุนและแสดงความยินดีในความสำเร็จครั้งนี้

เป็น Second Ministry of Machinery Building ในปี ค.ศ. 1957 และเปลี่ยนแปลงอีกครั้งเป็น Ministry of Nuclear Industry ในปี ค.ศ. 1982 และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน⁶⁴

ถึงแม้ว่าความช่วยเหลือจากโซเวียตจะสิ้นสุดลงเมื่อเกิดความแตกแยกระหว่างจีน-โซเวียต แต่ความพยายามของจีนได้บรรลุผลสำเร็จ ในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 จีนได้ทดลองระเบิดนิวเคลียร์ลูกแรกเป็นผลสำเร็จ ด้วยการใส่แร่ยูเรเนียมเสริมสมรรถนะ (enriched uranium) ที่ผลิตขึ้นเองจากเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่เมือง Lanzhou

ภายหลังการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ลูกแรกของจีนได้สำเร็จเสร็จสิ้นลงรัฐบาลจีนได้ออกแถลงการณ์ตามมา 1 ฉบับลงวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 ซึ่งรายละเอียดตามแถลงการณ์ฉบับนี้แบ่งออกได้ 5 ส่วนไล่เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ส่วนแรก เป็นการรายงานผลตามข้อเท็จจริงที่ว่าจีนทดลองระเบิดนิวเคลียร์ครั้งแรก เวลา 15.00 น. และผลจากการทดลองครั้งนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี ซึ่งจีนถือเป็นความสำเร็จครั้งใหญ่ที่ประชาชนชาวจีนได้ต่อสู้มายาวนานเพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับกองทัพเพื่อต่อสู้และปกป้องความมั่นคงของจีน ส่วนที่สอง จีนได้กล่าวถึงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจีนจึงต้องสร้างนิวเคลียร์ ซึ่งจีนให้เหตุผลถึงสิทธิที่แบ่งแยกมิได้ของรัฐอธิปไตยเพื่อปกป้องสันติภาพของโลกซึ่งเป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกๆประเทศที่รักสันติ อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จีนไม่อาจอยู่เฉยได้คือการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามนิวเคลียร์ที่เพิ่มความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆจากสหรัฐฯ ซึ่งประเด็นหลังนี้บีบบังคับให้จีนไม่สามารถนั่งมองภัยคุกคามเหล่านั้นได้ ซึ่งจีนได้ขยายความภัยคุกคามนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ จากหลายๆเหตุการณ์ อาทิ การเร่งผลิตและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์อย่างรวดเร็วอีกทั้งการทดลองนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นอีกหลายสิบครั้งในช่วงก่อนที่จีนจะทดลองระเบิดในปี ค.ศ. 1964 การติดตั้งนิวเคลียร์ใต้น้ำในญี่ปุ่นซึ่งจีนเห็นว่าเป็นภัยคุกคามต่อประชาชนจีนโดยตรง ความพยายามที่จะส่งมอบนิวเคลียร์ให้กับเยอรมันตะวันตกเพื่อใช้คุกคามความมั่นคงของเยอรมันตะวันออกและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ที่อยู่ในยุโรปตะวันออก กองทัพเรือสหรัฐฯติดหัวรบนิวเคลียร์ที่เทียบท่าประจำการที่ช่องแคบไต้หวัน หรือที่ออกลาดตระเวนในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มหาสมุทรแปซิฟิก มหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งฝ่ายจีนเห็นว่าล้วนเป็นการสร้างภัยคุกคามต่อประเทศรักสันติทั้งสิ้น ภายใต้สภาพแวดล้อมเช่นนี้จึงบีบบังคับให้จีนต้องสร้างอาวุธนิวเคลียร์เพื่อป้องกันประเทศและสร้างความมั่นคงให้ประชาชนจีน ส่วนที่สาม ตามแถลงการณ์ฉบับนี้กล่าวถึงจุดประสงค์การใช้ประโยชน์จากอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนสร้างได้เป็นผลสำเร็จนั้นไม่ใช่เพื่อแสดงความยิ่งใหญ่และไม่มีแผนการที่จะใช้ระเบิดนิวเคลียร์ที่สร้างได้นี้ข่มขู่และรุกรานประเทศอื่น ในทางกลับกันจีนพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อความมุ่งหวัง 2 ประการคือ เพื่อทำลายอำนาจที่เกิดจากการครอบครองนิวเคลียร์ และเพื่อกำจัดนิวเคลียร์ที่ถูก

⁶⁴ Nuclear Threat Initiatives, Nuclear overview: History [Online], 21 March 2009. Available from:

สร้างขึ้นแล้วให้หมดไป ส่วนที่สี่ ส่วนนี้นับเป็นส่วนที่สำคัญมากและยังเป็นหลักการที่จีนยังคงใช้อยู่จนปัจจุบัน พร้อมกับการเรียกร้องให้รัฐอาวุธนิวเคลียร์ทุกประเทศยอมรับและยึดถือตามหลักการนี้ กล่าวคือรัฐบาลจีนได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า จีนจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ก่อนไม่ว่าจะเมื่อไหร่ และสถานการณ์แวดล้อมจะเป็นอย่างไรก็ตาม หรือที่รู้จักกันดีว่าหลัก “no-first use” (NFU) หลักการนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นที่จีนแสดงให้เห็นว่าจีนยอมรับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อยู่กลายๆ และเป็นกำหนดทิศทางดำเนินการเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศเมื่อเผชิญกับภัยคุกคามนิวเคลียร์จากมหาอำนาจอื่นอย่างชัดเจน พร้อมกันนั้นจีนเรียกร้องให้ประเทศรักสันติตระหนักว่าสงครามนิวเคลียร์จะไม่เกิดขึ้นหากทุกประเทศร่วมกันใช้ความพยายามและยืนกรานต่อต้านสงครามนิวเคลียร์ และ ส่วนที่ห้า ตามแถลงการณ์นี้ รัฐบาลจีนได้เสนอข้อตกลงที่ได้จากการประชุมสุดยอดของทุกประเทศในโลกที่เข้าร่วมเพื่อเสนอความเห็นและอภิปราย ต่อทางออกการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ ในขั้นแรกนี้ที่ประชุมมีข้อสรุปซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันซึ่งผูกพันกับประเทศอาวุธนิวเคลียร์ และประเทศอื่นๆที่มีแนวโน้มจะกลายเป็นประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์ในเร็ววันนี้ให้เข้ารับผิดชอบว่าจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์เพื่อต่อต้านประเทศที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์และกลุ่มประเทศปลอดนิวเคลียร์ (nuclear-free zone) รวมทั้งการใช้อาวุธนิวเคลียร์ต่อผู้โจมตีระหว่างประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ด้วยกัน

หลักสำคัญทั้งห้าส่วนของแถลงการณ์ฉบับนี้เป็นการแสดงเจตนารมณ์ของจีนที่สำคัญฉบับหนึ่ง เพราะมีความชัดเจนในทางปฏิบัติและจีนยังได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนส่งสารที่เกิดขึ้นจากการประชุมสมัชชาฯ ให้ประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์ได้ทราบถึงเจตนารมณ์และความต้องการของประเทศอื่นๆทั่วโลกว่าคิดเห็นเช่นไรต่อภัยคุกคามนิวเคลียร์ จีนได้ย้ำว่า รัฐบาลจีนสนับสนุนกระบวนการหารือในรูปแบบระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและได้ข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับในการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ โดยในระหว่างการหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปนี้ จีนมีความจริงจังและยืนยันทามแนวทางเสริมความแข็งแกร่งให้กับการป้องกันประเทศและรักษาสันติภาพของโลกต่อไป⁶⁵

⁶⁵ Nuclear Threat Initiative, Statement of the Government of the People's Republic of China, 16 October 1964 [Online], 18 September 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/chins/engdocs/nucsta64.htm>

(6) การประกาศหลักการ no-first-use (NFU)⁶⁶

ภูมิหลังหลักการ NFU ของจีนและผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก

หากย้อนกลับไปเมื่อช่วงสงครามเย็นระหว่างทศวรรษ 1950 ถึงช่วงต้นทศวรรษ 1960 ชัดเจนว่าจีนสร้างอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นเพราะถูกบีบบังคับจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความมั่นคงของจีนโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐฯ จีนเป็นประเทศจากโลกที่สามเพียงประเทศเดียวที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งที่สหรัฐฯ มีเป้าหมายการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ดังเช่นสงครามเกาหลีในปี ค.ศ. 1950 และวิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันในปี ค.ศ. 1954 และ ค.ศ. 1958 ในขณะที่จีนประกาศว่า จีนพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อใช้ปกป้องประชากรของจีนให้พ้นจากภัยคุกคามนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ แต่เบื้องหลังที่สำคัญนอกเหนือจากการมีนิวเคลียร์เพื่อป้องกันตนเอง คือจีนเชื่อว่านิวเคลียร์ต้องถูกกำจัดและควบคุมด้วยนิวเคลียร์เท่านั้น

แถลงการณ์ของจีนในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1964 มีสาระสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงมโนทัศน์ของจีน อีกประการหนึ่งที่มีต่ออาวุธนิวเคลียร์คือ จีนประกาศอย่างหนักแน่นว่าจะไม่เป็นฝ่ายเริ่มใช้อาวุธนิวเคลียร์โจมตีประเทศอื่นไม่ว่าด้วยสถานการณ์หรือเวลาใดๆ⁶⁷ ต่อมาเป็นที่รู้จักกันดีในนาม หลักการ no-first use ในปีต่อๆ มาจีนยังคงปฏิบัติตามตามข้อตกลงเอกภาคีนี้อย่างแข็งขันและไม่มีเงื่อนไข โดยเพิ่มเติมอีกว่าจีนจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ที่จีนมีอยู่ข่มขู่คุกคามหรือต่อต้านประเทศที่ไม่ใช้รัฐอาวุธนิวเคลียร์ การปฏิบัติตามข้อตกลง NFU อย่างต่อเนื่องนี้ทำให้ NFU ได้กลายมาเป็น หลักการนิวเคลียร์ของจีนเพื่อใช้ปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติด้านความมั่นคง ชี้นำแนวทางในการวางยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ และเพื่อส่งเสริมสันติภาพและการปลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ จีนสนับสนุนให้ทำลายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหมดของประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์และนำเสนอแนวทางปฏิบัติว่าควรเริ่มต้นที่การสร้างข้อตกลงเพื่อลดบทบาทของนิวเคลียร์ที่จะใช้ในการข่มขู่หรือโจมตี ในยามที่เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ ในแถลงการณ์ฉบับเดียวกันนี้จีนได้เสนอให้จัดตั้งคณะผู้บริหารระดับโลกเพื่อดำเนินการจัดการประชุมสุดยอดของผู้นำทุกประเทศเพื่อถกเถียง แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในเรื่องการกำจัดและทำลายอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ซึ่งควรจัดให้มีความสำคัญลำดับแรกสุด นอกจากนี้ การประชุมสุดยอดที่มีขึ้นควรใช้เป็นเวทีในการกำหนดข้อตกลงที่ใช้บังคับประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์และประเทศอื่นๆ ที่มีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นรัฐอาวุธ

⁶⁶ สรุปและเรียบเรียงจาก Pan Zhenqiang, "On China's No-First-Use of nuclear weapons" *Peace* 66 (March 2003): 2-12.

⁶⁷ Nuclear Threat Initiative, *Statement of the Government of the People's Republic of China*, 16 October 1964 [Online], 8 July 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/nucsta64.htm>

นิวเคลียร์ทั้งหมดว่าจะไม่ใช่อาวุธนิวเคลียร์เพื่อต่อต้านข่มขู่ประเทศอื่น และจะไม่ใช่นิวเคลียร์ข่มขู่คุกคามระหว่างประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง ทั้งหมดนี้ปรากฏตามแถลงการณ์ที่จีนประกาศในวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 นับได้ว่าเป็นข้อเสนอฉบับแรกจากกลุ่มประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยข้อสรุปตามแถลงการณ์ฉบับนี้รัฐบาลจีนต้องการ “คำสัญญา” ว่าทุกประเทศควรยอมรับหลักการ NFU ซึ่งจีนเชื่อว่าจะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การกระบวนกรกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ในลำดับต่อไป ทั้งนี้ เพื่อสร้างมาตรฐานในเชิงการเมืองระหว่างประเทศด้วย

ดังนั้น หลักการ NFU กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กำลังอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ตามเงื่อนไขที่ปรากฏตามหลักการ NFU นี่ตีความได้อีกว่าจีนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาองค์กำลังอาวุธนิวเคลียร์ขนาดใหญ่และไม่จำเป็นต้องแสวงหาวิธีการในการเพิ่มศักยภาพให้กองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ให้สูงขึ้นเช่น การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการโจมตีเป้าหมายทางการทหารโดยการใช้ระบบนำร่องในการโจมตีที่แม่นยำมากขึ้น หรือการติดหัวรบนิวเคลียร์มากกว่าหนึ่งลูก เป็นต้น จีนได้ทดลองนิวเคลียร์เป็นจำนวนครั้งที่น้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์อื่น และจีนนั้นไม่เคยเข้าร่วมการแข่งขันเพื่อสังสมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจด้วยกัน ยิ่งสำคัญไปกว่านั้นท่าทีของจีนที่ไม่แสดงอาการยั่วยุให้เกิดความโกรธเคืองนั้นสะท้อนว่ากรอบยุทธศาสตร์ของจีนในช่วงสงครามเย็นนั้นต้องการเสถียรภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งเราไม่อาจจินตนาการได้เลยว่าโครงสร้างอำนาจของโลกที่มีนิวเคลียร์เป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์จะเป็นเช่นไรหากจีนไม่กำหนดหลักการนิวเคลียร์ NFU ตามแบบของจีน แต่กลับหันมาพัฒนาสังสมและสร้างกองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ขนาดใหญ่แข่งขันกับชาติมหาอำนาจอื่น ๆ

เมื่อจีนพยายามผลักดัน NFU ให้กลายเป็นข้อตกลงในระดับระหว่างประเทศ

ความพยายามลำดับแรกคือการพุ่งเป้าหมายไปที่สหรัฐฯ ให้ยอมรับในหลักการ NFU ภายหลังจากความสำเร็จของจีนในการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1964 นั้น จีนทำท่ามมหาอำนาจเช่นสหรัฐฯ ผ่านการเจรจาวิภาคีโดยพยายามสร้างข้อสรุปและข้อตกลงร่วมกันว่าจะไม่ใช่อาวุธนิวเคลียร์ต่อสู้ระหว่างกัน ซึ่งสหรัฐฯ ไม่ยอมรับในข้อเสนอดังกล่าวนี้นี้ จีนได้เปลี่ยนแปลงข้อเสนอเล็กน้อยเพื่อเสนอแนะต่อสหรัฐฯ อีกครั้ง เพื่อให้ฝ่ายสหรัฐฯ นั้นยอมรับข้อตกลงว่าแต่ละฝ่ายต้องเข้ารับประกันว่าจะไม่เป็นฝ่ายเริ่มใช้อาวุธนิวเคลียร์โจมตีระหว่างกัน แต่ข้อเสนอนี้ก็ยังคงได้รับการปฏิเสธเช่นเดิม⁶⁸ เมื่อจีนเข้ามีสิทธิอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะสมาชิกความมั่นคง

⁶⁸ “The new starting point to strive for complete prohibition of nuclear weapons,” *People's Daily* 22 November 1964 in Pan Zhenqiang, “On China's No-First-Use of nuclear weapons” *Peace* 66 (March 2003): 4.

ถาวรแห่งสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1971 จีนได้นำวาระการลดกำลังอาวุธเข้าเสนอแก่สมัชชาใหญ่อย่างเร่งด่วน โดยเสนอหลักการ NFU ให้เป็นจุดเริ่มต้นของการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ทั่วโลก นอกจากนี้ในการประชุมวาระพิเศษแห่งสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติกรณีการลดกำลังอาวุธ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1982 จีนได้ใช้โอกาสอันดีนี้เสนอหลักการ NFU เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการยับยั้งการแข่งขันการสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์อย่างรวดเร็ว และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือดำเนินการลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างมีประสิทธิภาพ⁶⁹ ซึ่งจีนนั้นยังคงยึดมั่นในหลักการ NFU ที่จีนกำหนดขึ้นมาโดยตลอดเสมือนว่าหลักการดังกล่าวนี้เป็นข้อตกลงและเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติในระบบระหว่างประเทศ

เห็นได้ชัดว่า จีนนั้นจริงจังและมีความต่อเนื่องในทางปฏิบัติต่อหลักการ NFU การจำกัดโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเอง รวมถึงการเข้าร่วมเพื่อแสวงหาข้อตกลงร่วมกันในระดับระหว่างประเทศในลักษณะเชิงรุกที่นำเสนอหลักการ NFU ที่จะใช้เป็นบันไดขั้นแรกเพื่อนำไปสู่การลดอาวุธนิวเคลียร์ที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ บ่อยครั้งที่จีนนั้นเข้าร่วมกับกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์เพื่อเรียกร้องต่อกลุ่มประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ให้ร่วมสร้างความมั่นคงตามเงื่อนไขหรือข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้⁷⁰

นอกจากการนำเสนอและปฏิบัติตามหลักการ NFU อย่างต่อเนื่องและเคร่งครัดแล้วจีนยังคงดำเนินการปฏิสนธินโยบายการสกัดกั้นด้วยนิวเคลียร์ (nuclear deterrence) ของประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์อื่นๆ เพราะนโยบายนี้โดยสาระสำคัญที่จริงแล้วคือการยอมรับว่า การใช้อาวุธนิวเคลียร์เพื่อโจมตีนั้นเป็นการกระทำที่ขอบด้วยกฎหมาย จีนชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีการสกัดกั้นที่ปฏิบัติกันอยู่นี้จะนำมาซึ่งอุปสรรคอันใหญ่หลวงของหลักการ NFU และจะเป็นจุดเริ่มต้นของการแข่งขันสั่งสมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างรัฐอาวุธนิวเคลียร์ด้วยกัน

นอกจากการผลักดันให้ NFU ให้กลายเป็นข้อตกลงในระดับระหว่างประเทศด้วยเหตุผลด้านการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพแล้วนั้น อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศจีนที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รวมทั้งการแสวงหาสันติภาพและเสถียรภาพให้เกิดขึ้นในระยะยาว และการใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับความมั่นคงของจีน อีกทั้งการที่จีนยืนหยัดสนับสนุนและปฏิบัติตามหลักการ NFU นี้จะช่วยเปลี่ยนแปลงและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของจีนในกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ด้วย

⁶⁹ China and the world (2) (Beijing review foreign affairs series: Beijing, 1982), p. 20.

⁷⁰ Pan Zhenqiang, "China Insistence on No-First-Use of Nuclear Weapons" *China Security* 1 (Autumn 2005): 15 – 18.

(7) ทักษะของจีนต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในยุคเหมา

สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เข้ามามีบทบาทต่อจีนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงระหว่างประเทศ ตั้งแต่สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เปิดให้ลงนามในปี ค.ศ. 1968 จีนยังคงแยกตัวออกห่างจากสนธิสัญญาฯ และระบบระหว่างประเทศอื่นๆ พร้อมกันนั้นยังคงวิพากษ์สนธิสัญญาฉบับนี้ว่าเป็นเครื่องมือที่มหาอำนาจทั้งสหรัฐฯและโซเวียตใช้เพื่อรักษาสถานะการครอบครองนิวเคลียร์แบบผูกขาด เพื่อสร้างข้อได้เปรียบต่อประเทศที่อ่อนแอหรือกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ นอกจากนี้ จีนยังคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสนธิสัญญาฉบับนี้มีการเลือกปฏิบัติและแบ่งแยก เพราะสนธิสัญญาฯ ได้กำหนดกลุ่มประเทศสมาชิกไว้สองระดับ ระดับแรกคือ กลุ่มประเทศที่ประกาศว่าเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์และได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กับระดับที่สองคือประเทศที่ไม่ใช่รัฐนิวเคลียร์ซึ่งหมายถึงทุกประเทศที่เหลือทั้งหมด ยกเว้นสหรัฐฯ สหภาพโซเวียต อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน โดยสนธิสัญญาฉบับนี้มีข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ สิทธิ และหน้าที่ตามประเภทของกลุ่มประเทศสมาชิกที่แตกต่างกัน⁷¹

ทัศนคติของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจีนไม่เห็นด้วยและค่อนข้างไปทางต่อต้านสนธิสัญญาฉบับนี้ด้วยซ้ำ และก่อนหน้านั้นจีนมีประสบการณ์จากสนธิสัญญาว่าด้วยการห้ามทดลองนิวเคลียร์ ปีค.ศ. 1963 ที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลและบทบาทของสหรัฐฯและโซเวียต เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการกำหนดยุทธศาสตร์และยกประเด็นเรื่องการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์มาเป็นข้ออ้าง ซึ่งจีนเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่จริงใจต่อจีนรวมทั้งประเทศอื่นๆ ด้วย การวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงความเห็นต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ไม่ได้มีเฉพาะจีนเท่านั้น ยังรวมถึงกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non Aligned Movement: NAM) และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่เห็นด้วยและปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่นกัน

หากพิจารณาสถานการณ์ภายในประเทศที่อาจส่งผลต่อทัศนคติของจีนที่มีต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ก็อาจอธิบายได้อีกทางหนึ่งว่า ช่วงที่เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีนมีลักษณะของการกตัญญูและมีความโหดร้ายทารุณมาก เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ผู้นำจีนประสงค์ให้จีนอยู่ให้ห่างจากระบบระหว่างประเทศ เพราะอาจเป็นหนทางที่นานาประเทศจะใช้เป็นเครื่องมือเข้ามาก้าวร้าวการเมืองภายในที่อยู่ใต้อาณัติไม่เป็นปกติ

สุนทรพจน์ของผู้แทนจีนที่องค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1984 ซึ่งเป็นปีแรกที่จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกแบบอาสาของ IAEA ได้กล่าวโดยสรุปถึงจุดยืนของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่

⁷¹ Wendy Frieman, *China, Arms Control, and Nonproliferation* (London: Routledge Curzon, 2004), p. 13.

แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ดังนี้ จีนวิพากษ์ถึงลักษณะการเลือกปฏิบัติและแบ่งแยกของ สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และจีนปฏิเสธที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาฉบับนี้ แต่จีนไม่มีความตั้งใจที่จะแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และไม่เข้าเกี่ยวข้องกับ การแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในทางที่จะช่วยประเทศอื่นๆ สร้างอาวุธนิวเคลียร์ จีนให้ความมั่นใจแก่นานาประเทศได้ว่าวัตถุประสงค์เกี่ยวกับนิวเคลียร์ที่จีนทำการส่งออกหรือนำเข้านั้นล้วนมีจุดประสงค์เพื่อใช้ในทางสันติ และจีนยังยึดในหลักการ NFU อย่างเคร่งครัด⁷²

(8) การเปิดลงนามสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1968

ภายหลังจากความสำเร็จในการทดลองนิวเคลียร์ครั้งแรก และเมื่อจีนประกาศหลักการ NFU ในระหว่างนั้นสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในกระบวนการร่างบทบัญญัติซึ่งมี สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตเป็นหัวเรือใหญ่มีอิทธิพลและบทบาทอย่างมากกับสนธิสัญญาฉบับนี้ โดยใช้ความวิตกกังวลของนานาประเทศที่ห่วงเกรงอันตรายและภัยคุกคามจากการแข่งขันกันสั่งสมและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์มาเป็นข้อกล่าวอ้างเพื่อแสดงบทบาทและอิทธิพลในการร่าง สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งจีนเห็นว่าทั้งสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตร่วมมือกันเพื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการต่อรองและผูกขาดอำนาจนิวเคลียร์ต่อไป ดังนั้นการเปิดลงนาม สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1968 จึงได้รับการปฏิเสธจากจีน แต่จีน จะขอยึดมั่นในหลักการ NFU ของจีนเท่านั้น⁷³ และจะพยายามผลักดันหลักการ NFU ให้เป็นที่ ยอมรับอย่างเท่าเทียมกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วย

ปัญหาของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนสังเกตเห็น เริ่มตั้งแต่ที่มา ของสนธิสัญญาฉบับนี้ จีนกล่าวว่าเป็นการสมรู้ร่วมคิดของสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต เพื่อรักษา อำนาจนิวเคลียร์แบบผูกขาด ตามบทบัญญัติของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ไม่ เพียงพยายามบีบบังคับประเทศอื่นๆ ที่มีความต้องการพัฒนาองค์กำลังอาวุธนิวเคลียร์เพื่อป้องกัน ตัวเองเท่านั้น แต่ยังเป็นการจำกัดสิทธิการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติด้วย ในขณะที่สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตยังมีพฤติกรรมแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในแนวตั้ง (vertical) เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น จีนและประเทศอื่นๆ ที่เป็นมิตรกับจีน จึงไม่เชื่อว่าทั้งสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตจะมี

⁷² “Envoy tells IAEA of PRC nuclear stand,” Xinhua News Agency (1984): A3 in Wendy Frieman, *China, Arms Control, and Nonproliferation*, p. 14.

⁷³ Colin Hines and David Lowry, “Reluctant compromise on the nuclear arms chase,” *Third World Quarterly* 8, 2 (April 1986): 568-569.

เจตนาให้สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงของโลกอย่างแท้จริง⁷⁴

(9) จีนกับองค์การสหประชาชาติ

เมื่อจีนสามารถสร้างและครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ได้สำเร็จ จีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในชาติมหาอำนาจนิวเคลียร์ร่วมกับสหรัฐฯ สหภาพโซเวียต อังกฤษ และฝรั่งเศส แต่เป้าหมายของจีนที่จะทำให้ประชาคมโลกยอมรับฐานะของจีนอย่างไม่มีข้อโต้แย้งคือการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและขอคืนที่นั่งของคณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติคืนจากไต้หวัน ปี ค.ศ. 1971 จีนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและได้รับการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้นในขณะเดียวกันเมื่อจีนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแบบพหุภาคีนี้ ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อแนวคิดและการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของจีนไม่น้อย ซึ่งรวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วย⁷⁵

ปัจจุบันจีนเป็นสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติ ภายหลังจากสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1949 จีนถูกกีดกันออกจากที่นั่งในองค์การสหประชาชาติอย่างถูกกฎหมายแต่รัฐบาลจีนได้ต่อสู้ในเวทีระหว่างประเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งความชอบธรรมและคืนสิทธิให้กับจีน ซึ่งก่อนหน้านี้มีการเสนอเรื่องนี้เข้าที่ประชุมสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติหลายต่อหลายครั้ง แต่ข้อเสนอถูกคัดค้านจากสหรัฐฯมาโดยตลอด กระทั่งการลงคะแนนเสียงรับรองสถานะของสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1971 จีนประสบความสำเร็จได้คะแนนเสียงส่วนมากยอมรับรัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนและคืนที่นั่งในตำแหน่งสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งองค์การสหประชาชาติ โดยได้รับความพยายามช่วยเหลือร่วมกันจากกลุ่มประเทศอาเซียน แอฟริกา ลาติน-อเมริกา ดังนั้น การประชุมครั้งที่ 26 สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติได้ผ่าน resolution ในการคืนสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมายให้สาธารณรัฐประชาชนจีนในองค์การ

⁷⁴ Hong Hua, "Speech at the special session of the UN General Assembly on Disarmament, 29 May 1978"; Xia Yishan, "China pushes for total disarmament," in *China and the world* (7), Zhou Guo (ed.) (Beijing: Beijing Review, 1986), pp. 81-84.

⁷⁵ Han Nianlong, *Diplomacy of Contemporary China* (New Horizon Press: Hong Kong, 1990), p.392-396.

สหประชาชาติ⁷⁶ หลังจากนั้นมาจีนได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เหน็ดเหนื่อยและไม่ย่อท้อตลอดมา โดยคำนึงถึงเป้าหมายและหลักการของกฎบัตรองค์การสหประชาชาติอันได้แก่ การรักษาสันติภาพ ส่งเสริมมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก และส่งเสริมการพัฒนามนุษยชาติโดยตลอด

ภารกิจของจีนในองค์การสหประชาชาติที่มีส่วนเชื่อมโยงกับการยอมรับและการสนับสนุนระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นเริ่มชัดเจนมากขึ้นเมื่อจีนได้ทำหน้าที่คณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งองค์การสหประชาชาติร่วมกับ สหรัฐฯ สหภาพโซเวียต สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ซึ่งล้วนเป็นประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองทั้งสิ้น ก่อนหน้าที่จีนจะได้เข้าทำหน้าที่ในฐานะคณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาตินั้นจีนได้ใช้ความพยายามอยู่หลายสิบปีเพื่อต่อสู้กับระบบการเมืองระหว่างประเทศในเรื่องการลดอาวุธ เพราะความตึงเครียดที่เกิดจากภัยคุกคามนิวเคลียร์ ถึงแม้ว่าในช่วงปี ค.ศ. 1963 ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์อย่างจำกัด (Limited Test Ban Treaty: LTBT)^{*} ระหว่างสามชาติมหาอำนาจรัฐอาวุธนิวเคลียร์ที่กรุงมอสโกแล้วก็ตาม แต่ทางการจีนเห็นว่าสนธิสัญญาฉบับนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขเพื่อผู้ขาดอำนาจอาวุธนิวเคลียร์ให้ตกอยู่เฉพาะสามประเทศนี้เท่านั้น เพราะหากจีนหรือประเทศอื่นๆที่กำลังพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ที่โซเวียต สหรัฐฯ และอังกฤษอ้างว่าเป็นจุดเริ่มต้นการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ จีนจะไม่สามารถทดลองอาวุธนิวเคลียร์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1964 ได้ ดังนั้น ความพยายามของจีนก่อนที่จะได้สิทธิแทนได้หวั่นในองค์การสหประชาชาตินั้นจึงเป็นเพียงการยื่นข้อเสนอผ่านแถลงการณ์เรียกร้องให้เกิดการประชุมสมัชชาในกลุ่มผู้นำรัฐบาลต่างๆ เพื่ออภิปรายถกเถียงเพื่อให้ได้ข้อสรุปและทางออกต่อความวิตกกังวลเรื่องการแข่งขันในการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ที่ส่งผลต่อความมั่นคงของโลกเป็นอย่างมาก

กระทั่งวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 จีนประสบความสำเร็จในการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ และในวันเดียวกันจีนได้ประกาศว่าจีนยังคงยืนหยัดสนับสนุนให้เกิดกระบวนการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์แบบ จีนย้ำว่าการทดลองนิวเคลียร์ของจีนนั้นมีจุดประสงค์เพื่อการป้องกันตนเอง (self defense) เท่านั้น และจีนไม่ใช่อาวุธนิวเคลียร์โจมตีไม่ว่าเวลาใดหรือสถานการณ์ใดก็ตาม ตามหลักการ No-First-Use การที่จีนได้รับคืนสิทธิเป็นสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาตินั้น เป็นการเปิดทางจีนโดยตรงต่อการเข้าร่วมกิจการที่เกี่ยวข้องกับการลดกำลัง

⁷⁶ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of China, *Struggle to restore China's lawful seat in United Nations*, 17 November 2000 [Online], 21 July 2009. Available from:

<http://www.fmprc.gov.cn/eng/ziliao/3602/3604/t18031.htm>

^{*} มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Partial Test Ban Treaty: PTBT

อาวุธทุกรูปแบบในระดับระหว่างประเทศ ครั้งแรกที่จีนเข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติ ประเด็นที่จีนแสดงความเห็นอย่างชัดเจน คือ ชาตินิยมอำนาจทั้งสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตนั้นต้องเป็นผู้นำในการปฏิบัติเพื่อการลดอาวุธอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม และด้วยความจริงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำจัดภัยคุกคามที่อาจก่อให้เกิดสงครามนิวเคลียร์ ซึ่งจีนหมายรวมถึงการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของทุกประเทศในโลก อีกทั้งทุกประเทศต้องมีความเสมอภาคในการนำเสนอความเห็นในประเด็นการลดกำลังอาวุธทุกรูปแบบ และกลุ่มประเทศที่รวมตัวกันสร้างเขตประเทศปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear-weapon-free zone) หรือเขตสันติภาพ (zone of peace) ต้องได้รับการปกป้องและดูแลเรื่องความมั่นคงแห่งชาติอย่างเข้มงวดและจริงจัง⁷⁷

การกระทำหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าจีนแสดงความรับผิดชอบในฐานะประเทศสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาตินั้นคือ จีนเป็นประเทศที่ริเริ่มเสนอให้เกิดการเจรจาความร่วมมือกัน คือการประกาศจุดยืนเรื่องการลดกำลังอาวุธที่การประชุมสมัชชาองค์การสหประชาชาติให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1973 จีนได้ลงนามในพิธีสารเพิ่มเติมของสนธิสัญญาว่าด้วยอาวุธนิวเคลียร์ในละตินอเมริกา (Treaty of Nuclear weapons in Latin America) ทั้งนี้ จีนให้คำสัญญาว่าจะไม่ใช้และไม่คุกคามชาติอื่นด้วยนิวเคลียร์ และจะไม่เกี่ยวข้องในการทดลอง สร้างผลิต กักตุนกักเก็บ ติดตั้งระบบยิงขีปนาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคนี้ และไม่ขนส่งยานพาหนะที่บรรจุทุกนิวเคลียร์ผ่านดินแดน น่านน้ำ น่านฟ้าของกลุ่มประเทศเหล่านี้ด้วย เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1978 มีการจัดประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติเพื่อหาข้อยุติในเรื่องการลดอาวุธ ผู้แทนจีนให้ความเห็นว่าการลดกำลังอาวุธกับความมั่นคงระหว่างประเทศนั้นเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐด้วย ดังนั้น การอภิปรายหรือการพิจารณาในประเด็นนี้จีนเห็นว่าควรดำเนินการภายใต้การจัดการขององค์การสหประชาชาติโดยที่ประเทศสมาชิกทุกประเทศต้องเข้าร่วม

นอกจากการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะประเทศสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติแล้ว จีนยังได้เข้าร่วม UN Disarmament Commission: UNDC* ในปี ค.ศ. 1979 และ Committee

⁷⁷ Han Nianlong, *Diplomacy of Contemporary China*, pp. 400-405.

* UN Disarmament Conference: UNDC เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี 1952 แต่ไม่ได้รับความสนใจมากนัก กระทั่งได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งในปี 1978 เป็นส่วนงานพิเศษที่มีสมาชิกจากหลากหลายประเทศ โดยมีสิทธิและอำนาจออกคำสั่งและเสนอข้อแนะนำที่เป็นรูปธรรม ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเด็นการลดและควบคุมอาวุธ และการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นกรณีๆ ไป จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิก UNDC อย่างเป็นทางการในปี 1979 โดยได้แต่งตั้ง Hu Xiaodi เป็นทูตผู้มีอำนาจเต็มในการดำเนินงานด้านการควบคุมและลดกำลังอาวุธ

Disarmament: CD^{*} ในปี ค.ศ. 1980 ด้วยการแสดงจุดยืนของจีนเรื่องการลดกำลังอาวุธในเวทีระหว่างประเทศนั้นเป็นความพยายามหนึ่งที่จีนต้องการแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ในฐานะประเทศมหาอำนาจอีกประเทศหนึ่ง ถึงแม้ว่าในขณะที่นั้นจีนยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก IAEA ก็ตาม พร้อมกันนั้นจีนยังได้ตั้งคำถามชุดใหญ่ให้กับสหรัฐฯและสหภาพโซเวียตว่าจะจัดการกับปัญหาการแข่งขันในการสะสมอาวุธทุกรูปแบบอย่างไร

บทบาทของจีนใน UNDC อาทิ การนำเสนอร่างการใช้เครื่องมือตามแบบโครงการลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างครอบคลุม (China's Proposal on the Elements of a Comprehensive Program of Disarmament) ซึ่งรับพิจารณาและผ่านร่างของ UNDC ในวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 1979 ให้เป็นข้อปฏิบัติของประเทศจีนโดยเฉพาะ⁷⁸

ในส่วนของ CD จีนเข้าเป็นสมาชิก CD อย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1980 และในปี ค.ศ. 1983 ได้แต่งตั้งทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำ CD ซึ่งดำรงตำแหน่งโดย Hu Xiaodi การทำงานของจีนใน CD จะไม่จับกลุ่มหรือรวมตัวกับประเทศอื่นๆ ที่มีอยู่ใน CD เช่น การตั้งกลุ่มประเทศยุโรป กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย แต่จีนจะปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาประเด็นความขัดแย้ง หรือปัญหาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธเป็นอิสระ ตามสมุดปกขาวปี ค.ศ. 1995 ในหัวข้อ Arms control and disarmament จีนกล่าวชัดเจนที่จะสนับสนุนให้เกิดการเจรจาแบบพหุ

---

^{*} Conference of Disarmament: CD ก่อตั้งขึ้นในปี 1979 เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่การเจรจาต่อรองและประกาศข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการเจรจาในรูปแบบพหุภาคีบังคับใช้กับประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธ การป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เป็นต้น โดยเป็นส่วนงานที่แยกเป็นอิสระจากหน่วยงาน disarmament ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในองค์การสหประชาชาติ โดยมีภารกิจหลักดำเนินการเรื่องการลดกำลังอาวุธทุกรูปแบบ CD มีความสัมพันธ์ระดับพิเศษกับ UN กล่าวคือ CD จะจัดทำรายงานเสนอ UN โดยได้รับเงินสนับสนุนการทำโครงการศึกษาวิจัยจาก UN โดยที่ CD มีกฎและแนวทางในการปฏิบัติเฉพาะตัว มีการกำหนดวาระการประชุมเอง และผลที่ได้จากการประชุมจะพิจารณาเพื่อยื่นเสนอต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ เพื่อผ่านกระบวนการพิจารณาบังคับใช้ในรูปแบบต่างๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศ ประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาเจรจาพหุภาคีของเหล่าผู้แทนที่ทำหน้าที่อยู่ใน CD เช่นการควบคุมอาวุธระดับพหุภาคี การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และข้อตกลงเพื่อลดกำลังอาวุธรูปแบบอื่นๆ จนสำเร็จและนำมาบังคับใช้แล้ว อาทิ สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์, Environment Modification Treaty: ENMOT, Seabed Arms Control Treaty, Biological Weapons Convention: BWC และ Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT เป็นต้น โดยที่ประชุมกำหนดรูปแบบการทำงานแบบลงฉันทามติ ซึ่งในทางปฏิบัติทำให้เกิดปัญหาในการลงมติผ่านร่างสนธิสัญญาหลายฉบับล่าช้า เช่น CTBT ที่ใช้เวลาพิจารณานานกว่า 20 ปี หรือความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯกับจีนที่มีต่อ FMCT ที่ยังไม่มีการข้อมติ เพราะจีนเห็นว่า FMCT เป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงของจีน เป็นต้น

⁷⁸ UN Disarmament Conference (UNDC) [Online], 18 July 2009. Available from:

ภาคีเพื่อลดกำลังอาวุธ ซึ่งสอดคล้องตามข้อเสนอของจีนที่นำเสนอต่อ CD โดยที่จีนเชื่อว่าการดำเนินการเจรจาแบบพหุภาคีนี้เป็นวิธีการที่ให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีที่สุด⁷⁹

(10) จีนกับการเข้าเป็นสมาชิก IAEA

องค์การพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) เป็นองค์การพิเศษที่ทำงานอยู่ภายใต้ระบบการบริหารขององค์การสหประชาชาติ ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1957 โดยมีเป้าหมายเพื่อทำการวิจัยพัฒนา และกำหนดแนวทางปฏิบัติในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติทั่วโลก โดยริเริ่มและจัดการกำหนด “ระบบพิทักษ์ป้องกัน” (safeguard system) เพื่อให้ตรวจสอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของทุกประเทศสมาชิกจะไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการทหาร โดยจะเข้าตรวจสอบตามคำร้องของประเทศสมาชิก และปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบอำนาจตามสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ หรือสนธิสัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามกรณี⁸⁰

จีนกับฐานะหนึ่งในห้าของรัฐอาวุธนิวเคลียร์ตามกฎหมายยังผลให้จีนได้รับโอกาสและได้แสดงบทบาทต่อประชาคมโลกตามฐานะพิเศษนี้ ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 ช่วงการปฏิวัติหลังยุคเหมา รัฐบาลจีนเริ่มเห็นประโยชน์และคุณค่าในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งการตัดสินใจเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ หากพิจารณาในเชิงสัญลักษณ์นั้นมีประโยชน์กับจีนมากเพราะได้แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ตระหนักถึงปัญหาภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ ที่กระทบถึงความมั่นคงและสันติภาพของโลก⁸¹

จุดยืนอย่างเป็นทางการของจีนต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นสัญญาณที่มีพลังมากเพราะจีนจะช่วยส่งเสริมระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นี้ให้ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติได้อย่างดี รวมทั้งบทบาทของจีนในประเด็นเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ก็กลายเป็นสัญลักษณ์ว่าจีนยอมรับและเข้าร่วมกับชุมชนระหว่างประเทศ ตั้งแต่จีนปรับเปลี่ยนนโยบายเปิดประเทศในต้นทศวรรษ 1980 ก่อนหน้านั้นเกิดข้อกล่าวหาจีนในเรื่องความ

⁷⁹ Conference on Disarmament [Online], 22 July 2009. Available from:

<http://www.nti.org/db/china/cdorg.htm>

⁸⁰ Wendy Frieman, China, Arms Control, and Nonproliferation (London: Routledge Curzon, 2004), p. 7

⁸¹ Zhou Ping (Head of delegation), Statement at the 29th session of the General Conference of International Atomic Energy Agency (September, 1985) [Online], 21 July 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/iaeadocs/izp0985.htm>

รับผิดชอบต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อภาพลักษณ์ของจีนกับชุมชนระหว่างประเทศ⁸²

จีนเข้าสู่ระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของโลกอย่างเป็นทางการเมื่อจีนขอเข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิกของ IAEA ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1983 การขอสมัครเข้าร่วมในครั้งนี้ได้รับการตรวจพิจารณาในการประชุม IAEA ครั้งถัดมาและรับจีนเข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการของ IAEA ในปี ค.ศ. 1984 การเข้าร่วมของจีนในโอกาสนี้สร้างข้อได้เปรียบและข้อดีแก่จีนหลายประการ ประการแรก การลงนามในครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่จีนให้การยอมรับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศซึ่งรวมถึงระบบพิทักษ์ป้องกัน (safeguard system) และการตรวจตรา (inspection) ทั้งที่จีนมีฐานะพิเศษเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ของ IAEA อยู่ก่อนแล้ว โดยที่จีนไม่ต้องขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกของ IAEA นับเป็นการกระทำที่ได้รับการยอมรับอย่างมากโดยเฉพาะจากกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ ประการที่สอง สมาชิกภาพของจีนใน IAEA นั้นได้หมายรวมถึงว่าจีนสามารถสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่มีมาตรฐานด้านความปลอดภัย การควบคุมกระบวนการผลิต วัสดุก่อสร้าง และเครื่องมือต่างๆ ที่ทันสมัย ประการที่สาม สมาชิกภาพของจีนใน IAEA สร้างความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะร่วมกันลดโอกาสการเติบโตของอุตสาหกรรมนิวเคลียร์ที่อาจบั่นทอนความมั่นคงในภูมิภาค และความเคลือบแคลงสงสัยในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ไปในทางที่ผิด และประการที่สี่ สมาชิกภาพของจีนใน IAEA ทำให้เห็นชัดเจนว่าจีนสามารถเพิ่มน้ำหนักและความแข็งแกร่งให้กับระบบระหว่างประเทศ กล่าวคือ IAEA จะเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือมากขึ้นเมื่อสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติ เข้ามาร่วมอยู่ในระบอบดังกล่าวครบทั้งห้าประเทศ⁸³

ทั้งนี้ข้อสังเกตว่า ด้วยโครงสร้างองค์กรและเป้าหมายของ IAEA นี้ มีส่วนในการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิก IAEA เนื่องด้วยมีข้อผูกมัดทางการเมื่อน้อยกว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาอื่นๆ เช่นสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

สำหรับจีนในปี ค.ศ. 1983 การเข้าเป็นสมาชิก IAEA ได้นำมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสร้างความได้เปรียบให้กับจีนเป็นอย่างมากเพราะหลังจากวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สองที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตกนั้นผู้นำจีนเริ่มตระหนักว่าความต้องการพลังงานจะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจอีกหลายเท่าตัว ถึงแม้ว่าจีนจะมีถ่านหินจำนวนมาก พบแหล่งพลังงานปิโตรเลียมหลายแห่งแต่ด้วยกระบวนการทางปิโตรเคมีต้นทุนสูงและมีความซับซ้อน จีนจึงเลือกใช้

⁸²Center of Nonproliferation Studies, China and the International Atomic Energy Agency [Online], 21 July 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/iaeaorg.htm>

⁸³ Wendy Frieman, China, Arms Control, and Nonproliferation (London: Routledge Curzon, 2004), pp. 9-12.

พลังงานนิวเคลียร์และเริ่มทยอยสร้างโรงปฏิกรณ์นิวเคลียร์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้จีนประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจ

ดังนั้น การเข้าร่วม IAEA ของจีนนั้นเป็นการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานที่มีต้นทุนต่ำ (low-cost) แต่ได้ค่าตอบแทนสูง (high pay-off) เพราะจีนจะได้รับโอกาสนั่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการควบคุมดูแลองค์การรวมทั้งได้รับความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีและด้านการอบรมโดยที่จีนไม่ต้องร้องขอ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่จีนที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ได้อย่างถูกต้องและไม่จำกัด อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ถึงคุณค่าขององค์การระหว่างประเทศหรือระบอบระหว่างประเทศที่กำหนดเงื่อนไขเพื่อสร้างความเรียบร้อยให้เกิดในชุมชนระหว่างประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้ IAEA ทำให้จีนเริ่มต้นการพิจารณาข้อตกลงความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ระหว่างประเทศกับอาร์เจนตินา เบลเยียม บราซิล ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น ปากีสถาน และสหรัฐฯ ได้ง่ายขึ้นด้วย ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้บางประเทศเป็นคู่ค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับจีนอยู่ก่อนแล้ว บางประเทศเป็นผู้จัดหาซึ่งล้วนแต่เป็นประโยชน์กับจีนในด้านเศรษฐกิจทั้งสิ้น อีกทั้งข้อตกลงนี้ทำให้การค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์เป็นไปอย่างโปร่งใส ไม่สร้างปัญหาและก่อภัยคุกคามนิวเคลียร์ให้กับประเทศอื่นเพราะผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันและการตรวจสอบจาก IAEA และถึงแม้ว่า IAEA เป็นองค์กรเพียงหนึ่งเดียวตามระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนเข้าร่วม แต่นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีเพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าจีนเริ่มยอมรับและเล็งเห็นประโยชน์ที่ได้จากระบอบระหว่างประเทศ

2.4.3 นโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะที่สาม ค.ศ. 1984 – 1992

(1) การปรับนโยบายต่างประเทศของจีนในสมัยเติ้งเสี่ยวผิง

นโยบายต่างประเทศจีนในสมัยของเติ้ง เสี่ยว ผิงนั้น ครอบคลุมช่วงเวลาในยุคสงครามเย็นและหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง ในช่วงเวลานั้นจีนได้กำหนดวาระการปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายหลายภาคส่วนด้วยกัน ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การบูรณาการเพื่อความเป็นหนึ่งของชนชาติจีน การยกเลิกนโยบายปิดประเทศและโดดเดี่ยวตนเองจากประชาคมโลก การรักษาความมั่นคงทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก และการจัดระเบียบโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจใหม่⁸⁴

⁸⁴ Joseph Yu-Shek Cheng and Franklin Wukun Zhang, "Chinese foreign relation strategies under Mao and Deng: A systematic and comparative analysis," p. 92.

จีนเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไปและขยายขอบเขตงานด้านการต่างประเทศตั้งแต่ราวปี ค.ศ. 1982 ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าจีนได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่ขึ้นกับประเทศใดและยึดมั่นในสันติภาพ จุดมุ่งหมายด้านการต่างประเทศจีนในยุคใหม่นี้ ตั้งเสียวมึงได้กล่าวสุนทรพจน์เพื่อเปิดการประชุมสมัชชาใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 12 ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1982 ว่า จีนมีภารกิจสำคัญ 3 ประการที่ต้องดำเนินการในทศวรรษ 1980 นี้ ได้แก่ การขับเคลื่อนสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยสังคมนิยมแบบร่วมสมัย (socialist modernization) การรวมได้หวนเข้ากับจีนแผ่นดินใหญ่ การต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้า การพิทักษ์รักษาสันติภาพของโลก และการปรับโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ⁸⁵

การดำเนินนโยบายต่างประเทศตามการทูตแบบใหม่ยังคงรักษาอิสรภาพและเอกราชของจีนอย่างเคร่งครัด จีนปฏิบัติต่อประเทศอื่นไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่อย่างเท่าเทียมและเสมอภาค ไม่แสวงหาหนทางเพื่อกลายเป็นรัฐที่มีอำนาจเหนือชาติอื่น และไม่ยินยอมให้ชาติใดเข้ามาก้าวกายและมีอำนาจเหนือจีนเช่นกัน ในช่วงเวลานี้จีนประกาศอย่างชัดเจนว่าจะไม่เข้าเป็นพันธมิตรหรือหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับทุกชาติมหาอำนาจเพื่อต่อต้านชาติใดชาติหนึ่ง ในด้านการต่างประเทศจีนมุ่งมั่นตั้งใจในจุดยืนที่จะสร้างผลประโยชน์ขึ้นพื้นฐานในแก่ประชาชนชาวจีนและโลก⁸⁶ จีนยอมรับว่าจีนนั้นต้องให้ความสำคัญ และร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อประชาคมระหว่างประเทศเพื่อช่วยสร้างโลกที่มีสันติภาพและเสถียรภาพ

จีนเริ่มปรับตัวต่อความท้าทายในด้านยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นเพื่อตอบสนองกับสถานการณ์ที่ไม่มีแน่นอน นโยบายต่างประเทศของจีนจึงมีความชัดเจนมากขึ้น จีนเลือกใช้นโยบายสร้างฉันทามติร่วมกันเพื่อใช้แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ และการดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งอย่างประนีประนอม ทศวรรษ 1980 จีนดำเนินการลดจำนวนกำลังพลที่เข้าประจำการในกองทัพ เพื่อแสดงออกและแสดงเจตนาว่าจีนเป็นประเทศรักสันติและไม่มุ่งใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาทั้งปัญหาภายในและระหว่างประเทศ⁸⁷ จีนปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่พึ่งพามากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการแข่งขันเป็นมหาอำนาจ และเป็นการสร้างโอกาสให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ผู้นำจีนได้คาดการณ์ว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่หันมาให้ความสนใจกับการทำให้ทันสมัย จะเป็นจุดเริ่มต้นและสร้างรากฐานที่สำคัญที่ทำให้จีนบรรลุเป้าหมายเป็นชาติที่มั่งคั่ง มีอำนาจ และสร้างภาพลักษณ์ให้จีน

⁸⁵ Han Nianlong, *Diplomacy of contemporary China*, pp. 411-413.

⁸⁶ Jing Men, "Changing ideology in China and its impact on Chinese foreign policy," in *New dimensions of Chinese foreign policy*, Sujian Guo and Shiping Hua (eds.) (New York: Lexington Books, 2007), pp. 17-20.

⁸⁷ Avery Goldstein, *Rising to the challenges: China's grand strategy and international security* (California: Stanford University Press, 2005), pp. 22 – 26.

เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของประชาคมโลก ตลอดช่วงทศวรรษ 1980 – 1990 จีนดำเนินนโยบายต่างประเทศบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัย ยึดหลักสันติภาพ และการพัฒนาเป็นสำคัญ⁸⁸

ในส่วนนโยบายการพัฒนา จีนได้ทำความเข้าใจและได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดมาบ้างแล้ว เช่น การเข้าร่วมในองค์การพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศเพื่อยังประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ และพร้อมดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ หันมาให้ความสนใจคุณภาพชีวิตของประชากรโดยลดปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมจีนอย่างกว้างขวาง แทนที่แนวนโยบายที่มุ่งเน้นแสวงหาและรักษาไว้เพื่ออำนาจหรือผลประโยชน์แห่งชาติเช่นแต่ก่อน จีนยกให้หลักสันติภาพและการพัฒนาเป็นแกนสำคัญในการกำหนดทิศทางและวิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อสรรสร้างความมั่งคั่งให้แก่ประชาชน รวมทั้งรักษาสันติภาพผ่านความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ

ดังนั้น การต่างประเทศของจีนในสมัยเติ้ง เสี่ยว ผิง นั้น เน้นการปฏิบัติ (not just words) โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงระหว่างประเทศจีนจะแสดงออกอย่างเปิดเผยและตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส เช่นริเริ่มการทำสมุดปกขาวเปิดเผยการใช้งบประมาณด้านการทหาร หรือเสริมสมรรถนะกองทัพและจำนวนของอาวุธที่จีนมีอยู่จริงทั้งที่เป็นอาวุธตามรูปแบบ และอาวุธทำลายล้างสูงอย่างระเบิดนิวเคลียร์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการการันตีว่าจีนไม่ดำรงตนเป็นภัยคุกคามของประเทศเพื่อนบ้าน ของภูมิภาค และของโลก อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์รวมทั้งสร้างชื่อเสียงที่ดีให้กับจีนในฐานะชาติที่ให้ความร่วมมือในระบระหว่างประเทศเป็นอย่างดี และเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศอีกด้วย โดยแสดงบทบาทเชิงรุกในการเข้าร่วมกับระบบพหุภาคีนิยม⁸⁹ เช่น การเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์นิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี เป็นต้น จีนในยุคของเติ้ง เสี่ยวผิง จึงเป็นจีนที่มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศให้มีเสถียรภาพเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ และเพิ่มบทบาทของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่เป็นมิตรมิใช่ศัตรูทั้งในด้านความมั่นคง การเมือง และเศรษฐกิจ

⁸⁸ Yang Jiemian, "China's diplomacy: Achievements, experiences and theoretical thinking in 30 year's reform and opening up," *International Review* (2000): 3-8.

⁸⁹ Avery Goldstein, *Rising to the challenges: China's grand strategy and international security*, pp. 118-120.

(2) แนวคิดพหุภาคีนิยมและสถาบันระหว่างประเทศของจีน

ก. นโยบายการโดดเดี่ยวตนเองในยุคเหมา

จีนในยุคเหมาให้ความสำคัญต่ออธิปไตยของรัฐในการกำหนดนโยบายต่างประเทศเป็นลำดับแรกสุด ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่นำมาอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดจีนถึงจะเข้าร่วมในระบอบระหว่างประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง แม้ว่าระบอบต่างๆ อาจยังประโยชน์แก่จีนเมื่อเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนกับผลประโยชน์ (cost-benefit)

เมื่อเข้าสู่ยุคตั้งเสี่ยวผิง การเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกับระบอบระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป โดยตระหนักว่าข้อมูลจากระบอบระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งยังมีความเที่ยงตรงมากกว่าซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนและดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงด้วย ผู้นำจีนเคยมีทัศนคติต่อแนวคิดตามระบบพหุภาคีนิยมไว้อย่างน่าสนใจ ตามที่เคยกล่าวไว้ถึง “ทฤษฎีแมว” ว่า “จะเป็นแมวสีอะไรนั้นไม่สำคัญ ขอเพียงให้สามารถจับหนูได้ก็พอ” ซึ่งมีนัยว่า แนวคิดของตะวันตกและจีนสามารถนำมาผสมผสานกันได้ทั้งระบอบ บรรทัดฐาน หรือกฎหมายต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นและจะเสริมสร้างศักยภาพในการสร้างประโยชน์ของจีนและยังส่งเสริมบทบาทและภาพลักษณ์ของจีนให้น่าเชื่อถือและยอมรับในระบบระหว่างประเทศมากขึ้น⁹⁰

ข. พหุภาคีนิยมในแบบของจีน

ทัศนคติของจีนที่มีต่อระบอบ/สถาบัน/องค์กรระหว่างประเทศ และการตัดสินใจเข้ามาอยู่ในระบบระหว่างประเทศแตกต่างไปจากชาติมหาอำนาจอื่น เนื่องจากจีนคาดหวังให้องค์การระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างความชอบธรรม และผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ใช่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจเหมือนชาติมหาอำนาจอื่น⁹¹

จีนทราบดีว่าทุกประเทศที่เข้าร่วมในระบอบ/สถาบันระหว่างประเทศต่างร่วมกันแบกเข้าภาระความเสี่ยงซึ่งรวมถึงความเป็นไปได้ที่สมาชิกจะละทิ้งข้อผูกพัน (defect) โกง (cheating) หรือดำรงตนเป็น free-rider ถึงกระนั้นระบอบ/สถาบันระหว่างประเทศยังคงมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งให้เห็นว่ายังคงสร้างผลประโยชน์ร่วมกันให้กับทุกประเทศสมาชิกในทุกระดับและ

⁹⁰ Marc Lanteigne, *Chinese foreign policy: An introduction*, p. 56.

⁹¹ Christopher R. Hughes, “Nationalism and multilateralism in Chinese foreign policy: Implications for Southeast Asia,” *The Pacific review* 18, 1: 119-122.

ขอบเขตของความร่วมมือ แนวทางพหุภาคีนิยมของจีนมีพัฒนาการอย่างเป็นลำดับและมีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางนโยบายต่างประเทศด้วย ในสมัยเติ้งเสี่ยวผิงนอกจากนโยบายปฏิรูปในด้านต่างๆอย่างกว้างขวางแล้ว จีนยังได้เริ่มต้นดำเนินนโยบายต่างประเทศสู่แนวคิดพหุภาคีนิยมและสถาบันระหว่างประเทศด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยเหมา เจ๋อตงที่ยึดแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบพึ่งพาตนเองและมีอคติต่อระบอบหรือสถาบันระหว่างประเทศ นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการต่างประเทศจีน เด็งเห็นว่เมื่อผลประโยชน์ของจีนได้ขยายกว้างขึ้นในระดับโลกจีนจึงจำเป็นต้องใช้ระบอบ/สถาบันระหว่างประเทศเพื่อเข้ามาช่วยจัดการระบบและเปิดรับข้อมูลอื่นๆที่จำเป็นเพื่อให้จีนได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากระบบระหว่างประเทศ ยกเลิกนโยบายโดดเดี่ยวตนเอง ดำเนินการเข้าร่วมสถาบันระหว่างประเทศอย่างหลากหลายและมีขอบเขตความร่วมมือที่กว้างขวางมากขึ้น ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง ซึ่งรวมถึงการเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วย

ยุคปฏิรูปในสมัยเติ้งเสี่ยวผิง การปฏิบัติของจีนต่อองค์การระหว่างประเทศได้รับการฟื้นฟูขนานใหญ่ จากที่ไม่เคยได้รับความสนใจมาก่อน แนวทางการปฏิรูปของเติ้งเสี่ยวผิงได้เปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมที่มีการเข้าร่วมในระบอบระหว่างประเทศ ซึ่งเปิดโอกาสให้จีนได้เข้าร่วมการประชุมในเวทีใหม่ๆ ในประเด็นที่ร่วมสมัยมากขึ้น ทั้งนี้ จีนแสดงความตั้งใจที่จะเข้าร่วมกับระบอบระหว่างประเทศในฐานะ status quo และสร้าง positive-sum ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศและรับผลประโยชน์ร่วมกันกับประเทศสมาชิก (player) อื่นๆ ที่มีอยู่ในกรอบความร่วมมือนั้นๆ ซึ่งจีนเลือกที่จะให้ความร่วมมือกับระบอบที่ให้ผลประโยชน์ในระยะยาว (shadow of the future) มากกว่าระยะสั้น รวมทั้งคำนึงถึงความสม่ำเสมอของผลประโยชน์ที่จีนจะได้รับตลอดการดำรงเป็นสมาชิกภาพด้วย⁹²

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันจีนได้ปรับเปลี่ยนนโยบายให้เข้ากับระบอบระหว่างประเทศที่มีอยู่ก่อนและระบอบที่เกิดขึ้นใหม่ ด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงรุกและตอบรับต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบระหว่างประเทศอยู่เสมอ โดยจีนมีความตั้งใจที่จะสังเกตการณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากระบบต่างๆที่จีนเข้าร่วม ยิ่งไปกว่านั้นจีนยังดำเนินนโยบายการปฏิรูปทุกด้านอย่างเปิดเผย และดำเนินนโยบายทั้งภายในและระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับระบอบระหว่างประเทศที่จีนเข้าร่วมอีกด้วย

⁹² Marc Lanteigne, *Chinese foreign policy: An introduction*, p. 58.

(3) ทักษะคิดที่มีต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์หลังยุคเหมา

เนื่องจากสมัยของเหมาจีนสถาปนาประเทศขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง และเป็นรูปแบบความขัดแย้งแบบ zero - sum กำลังกองทัพเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาและป้องกันผลประโยชน์ที่มีประสิทธิภาพที่สุด ส่งผลให้ในยุคเหมาปฏิเสธรและมือคติกกับนโยบายการควบคุมอาวุธ จีนปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกระบวนการควบคุมอาวุธทุกรูปแบบในระดับพหุภาคี และยังมีแนวคิดที่ว่านโยบายการควบคุมอาวุธที่เกิดขึ้นก็เสมือนกับข้อตกลงทวิภาคีระหว่างสหรัฐฯและโซเวียตที่สร้างขึ้นเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ และดำเนินการแข่งขันกันส่งสมอาวุธต่อไป และยังพยายามพยายามใช้สถาบันเป็นเครื่องมือในการสร้างลัทธิรองความเป็นเจ้าของมหาอำนาจทั้งสอง

แต่ในสมัยของเติ้งนั้นมีการดำเนินนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยเหมา มาก การดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ลดสมมติฐานความเป็น realpolitik ลง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่ง Alastair I. Johnston เรียกพฤติกรรมเช่นนี้ว่า constituted learning ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของจีนที่มีต่อระบบหรือสถาบันระหว่างประเทศ จากการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงมาสู่การเข้าร่วมในกระบวนการควบคุมอาวุธและระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระดับพหุภาคี เช่น เข้าเกี่ยวข้องกับสถาบันระหว่างประเทศ อาทิ การประชุมเพื่อลดกำลังอาวุธ การเข้าเป็นสมาชิก IAEA การลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยเขตปลอดนิวเคลียร์ เป็นต้น เนื่องจากจีนได้เห็นผลประโยชน์ในระยะยาวที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมในสถาบัน/ระบบระหว่างประเทศ จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของจีนจนเป็นที่ยอมรับ และสร้างผลประโยชน์ด้านความมั่นคงให้กับจีนไปพร้อมกันด้วย

การปรับเปลี่ยนทัศนคติและนโยบายด้านการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เรื่อยมาที่ทิศทางที่ชัดเจน มีส่วนอย่างยิ่งในการฟื้นฟูและส่งเสริมภาพลักษณ์ของจีนในประชาคมระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี และการเข้าร่วมในระบบการควบคุมอาวุธอย่างหลากหลายที่เกิดขึ้นจะช่วยให้จีนได้รับประโยชน์จากการเป็น free - rider จากระบบ/สถาบันระหว่างประเทศมากขึ้นอีกด้วย⁹³

⁹³Alastair Iain Johnston, "Learning versus adaptation: explaining change in Chinese arms control policy in the 1980s and 1990s," *The China Journal* 35 (January 1996): 27 - 36.

(4) ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์จีน-สหรัฐฯ

หลังจากการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นในช่วงทศวรรษ 1980 ประเด็นการควบคุมอาวุธ และการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์จีน-สหรัฐฯ โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก การดำเนินงานด้านการควบคุมอาวุธและนโยบาย การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป⁹⁴

ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศที่เริ่มสร้างข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์นั้น เป็นแรงผลักดันสำคัญและช่วยสร้างความมั่นใจให้จีน ด้วยการสร้างข้อมูลชุดใหม่ให้แก่จีนที่จะมีต่อระบบ/สถาบันระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปนโยบายต่างประเทศ ที่เลือกยอมรับแนวทางการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคีมากขึ้นนอกเหนือจากความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ความร่วมมือเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ เริ่มต้นจากวัตถุประสงค์ที่ต้องการสนับสนุนวาระการควบคุมกำลังอาวุธและปัญหาภัยคุกคามที่เกิดจากการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ รวมทั้งจีนมีความตั้งใจที่จะแก้ไขความแตกต่างของนโยบายระหว่างจีนกับประเทศตะวันตกโดยการเริ่มยอมรับความร่วมมือแบบพหุภาคีนิยม ที่จีนเคยถือคติเป็นอย่างมาก

การเจรจาระหว่างจีน-สหรัฐฯ ได้เพิ่มประโยชน์และความหลากหลายในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งสามารถสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงคุณค่าของระบอบระหว่างประเทศให้กับจีนมากขึ้น และเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาระบบการควบคุมอาวุธระหว่างประเทศ ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ศูนย์การควบคุมอาวุธและความมั่นคงระหว่างประเทศของสหรัฐฯ ได้ต้อนรับนักศึกษาชาวจีนเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย และเป็นการสร้างสังคมและองค์ความรู้การควบคุมอาวุธในจีนไปพร้อมกันด้วย เกิดโครงการแลกเปลี่ยนมากมายระหว่างรัฐบาลและเอกชน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่นักวิจัยและนักศึกษาเป็นสำคัญ โครงการแลกเปลี่ยนทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้จีนเข้าร่วมการประชุมควบคุมอาวุธระหว่างประเทศ (International Arms Control) ในปี ค.ศ. 1988 เป็นครั้งแรกอีกด้วย ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนานักวิชาการจีนให้พร้อมกลับไปทำหน้าที่ดำเนินการก่อตั้งโครงการวิจัย

⁹⁴ Tan Qingshan, *The making of U.S. China policy: From normalization to the post-cold war era* (London: Lynne Rienner Publishers, 1992), pp.115-123.

Agreement for cooperation between the Government of the United States of America and the Government of the People's Republic of China concerning peaceful use of nuclear energy, 23 July 1985 [Online], 21 July 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/1985nca.htm>

Congressional Research Service, U.S.-China nuclear cooperation agreement (2005), pp. 3-12.

ด้านการควบคุมอาวุธในสถาบันการศึกษาของจีนหลายแห่ง อาทิ มหาวิทยาลัยฟู่ถัน (Fudan University) มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Beijing University) และรวมถึง think tank ของรัฐบาลจีนด้วย⁹⁵ นับเป็นประสบการณ์สำคัญ ที่มีส่วนในการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อแนวคิดที่มีต่อระบบ/สถาบันระหว่างประเทศ และส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทิศทางของนโยบาย และจุดยืนของจีนที่มีต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในเวลาต่อมา

นอกจากการปรับตัวของจีนเองแล้ว สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศก็เอื้อจีนยอมรับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้ง่ายขึ้น เมื่อการแข่งขันกันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐฯและโซเวียตเริ่มบรรเทาลง และในขณะที่จีน-สหรัฐฯอยู่ในช่วงฟื้นฟูความสัมพันธ์ทั้งหมดจึงเป็นสัญญาณให้กับทางการจีนว่าการแข่งขันเพื่อสะสมอาวุธกำลังจะสิ้นสุดลง ซึ่งแนวโน้มที่ว่านี้ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนในการตัดสินใจการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน และนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กองทัพสนับสนุนและเห็นชอบให้จีนเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์⁹⁶

นอกจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากฝ่ายชาติมหาอำนาจแล้ว กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าสนับสนุนระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้จีนเห็นความสำคัญของการเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จากอดีตที่จีนมีทัศนคติเห็นว่าสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นสนธิสัญญาที่เลือกปฏิบัติและกีดกันผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา แต่เมื่อกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามีท่าทีสนับสนุนสนธิสัญญาฯ มากขึ้น ผู้นำจีนจึงมีความเต็มใจที่จะพิจารณาเสนอให้จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์⁹⁷

ข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ ที่เจรจามาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1980 สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของจีนที่ให้การยอมรับและเห็นว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสามารถจัดการให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของจีนได้ ข้อตกลงนี้เป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่กระทำขึ้นเพื่อควบคุมการส่งออกหรือนำเข้าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นิวเคลียร์ระหว่างสองประเทศ และข้อตกลงฉบับนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือกำหนดการลงโทษ (sanction) ที่มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ และมีความเท่าเทียมระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย⁹⁸

⁹⁵ Qingshan Tan, "U.S.-China nuclear cooperation agreement: China's nonproliferation policy," *Asian Survey* 29, 9 (September 1989): 870 – 877.

⁹⁶ CRS Report for congress, *U.S.-China Nuclear Cooperation Agreement* (2010), pp. 1-3.

⁹⁷ Evan S. Medeiros, "Rebuilding bilateral consensus: Assessing U.S.-China arms control and Nonproliferation achievement," *The Nonproliferation Review* (Spring 2001): 136.

⁹⁸ *Ibid.*: 137.

การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมอาวุธและนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วจากกลุ่มเอกชน (นักวิจัย/นักวิชาการ/นักศึกษา) ผู้แทนระดับรัฐบาลที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของจีน จากเดิมจีนยึดติดกับรูปแบบของความคิดและพฤติกรรมที่มักหงุดหงิดใจกับ resolution ที่ใช้แก้ไขความขัดแย้ง หรือแนวทางการสร้างความไว้วางใจภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในรูปแบบทวิภาคี พหุภาคี ระบอบ/สถาบันต่างๆ หรือสิ่งที่จะเข้าร่วมในระบอบ/สถาบันระหว่างประเทศ ที่จีนวิตกว่าจะส่งผลถึงอำนาจอธิปไตย เช่นอาจกระทบถึงกิจกรรมการค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับ แอลจีเรีย อิหร่าน และปากีสถานที่อาจถูกก้าวร้าวจากภายนอก เป็นต้น โดยจีนมิได้คำนึงถึงความเสี่ยงและภัยคุกคามที่แฝงอยู่ในกิจกรรมการค้าเหล่านั้นที่อาจส่งผลต่อความมั่นคงของโลก ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติของฝ่ายจีนที่มีต่อระบอบระหว่างประเทศในทิศทางที่ดีมากขึ้น และสนับสนุนระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นลำดับ⁹⁹

เมื่อการต่างประเทศจีนเปลี่ยนแปลงและทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ ที่ผ่อนคลายมากขึ้น จึงเกิดมิติใหม่บนความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศ นอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจที่จีนเร่งพัฒนาตามนโยบายปฏิรูปแล้ว จีนได้เห็นชอบริเริ่มดำเนินการเจรจาสร้างข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับสหรัฐฯ ด้วยวิสัยทัศน์ของผู้นำที่เล็งเห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนจะเป็นบรรลุตามเป้าหมายจำเป็นต้องใช้พลังงานมหาศาล ที่เน้นไปที่การสร้างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งพลังงานนิวเคลียร์ได้ตอบโจทย์ความต้องการของจีน¹⁰⁰

ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ นั้นเป็นอีกเหตุปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดที่มีต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากองค์การระหว่างประเทศเช่น IAEA ซึ่งจะทำหน้าที่ตรวจสอบกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายใต้ข้อตกลงระหว่างทั้งสองประเทศนี้ จะต้องไม่กระทบถึงผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ และจีน อีกทั้งต้องไม่กระทบถึงความมั่นคงของโลกด้วย ข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์จีน-สหรัฐฯ ฉบับนี้ร่างขึ้นภายใต้กฎหมายของสหรัฐฯ ที่มีระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์ ซึ่งมีหลายขั้นตอนในกระบวนการเจรจาทั้งในระดับการทูต ระดับการเมือง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ ได้เริ่มร่างและพิจารณาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982¹⁰¹

⁹⁹ Evan S. Medeiros, "Rebuilding bilateral consensus: Assessing U.S.-China arms control and Nonproliferation achievement," *The Nonproliferation Review* (Spring 2001):138.

¹⁰⁰ Thomas Graham, "Strengthening arms control," *Washington Quarterly* (Spring 2000): 196.

¹⁰¹ Ibid., : 183-191.

เนื่องด้วยความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์เป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหว จึงส่งผลให้การเจรจามีขั้นตอนและรายละเอียดอยู่มาก อีกทั้งประเด็นปัญหาจากฝ่ายจีนที่ยังไม่ยอมรับและยังคงวิพากษ์สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และปฏิเสศที่จะลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ที่ประกอบด้วยขั้นตอนการส่งออกและนำเข้าเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับนิวเคลียร์ และในขณะนั้นจีนยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก IAEA ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินแนวทางการพิทักษ์ป้องกันการส่งออกนิวเคลียร์อีกด้วย ทำให้เกิดปัญหาระหว่างการเจรจาอยู่ไม่น้อย เช่น ความวิตกกังวลว่าจีนอาจส่งต่อเทคโนโลยีนิวเคลียร์เหล่านี้สู่ประเทศที่สาม เพราะในขณะนั้นจีนกำลังช่วยปากีสถานพัฒนากระบวนการเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียมที่ฝ่ายสหรัฐฯ เชื่อว่าจะถูกนำไปใช้ในการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ และยังวิตกกังวลว่าจีนอาจให้ข้อมูลที่มีความอ่อนไหวอย่างมาก เช่น วิธีการออกแบบสร้างอาวุธนิวเคลียร์ให้แก่ปากีสถานอีกด้วย

หลังการเจรจานานกว่า 2 ปี ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ในทางสันติระหว่างสหรัฐฯ และจีนได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อประธานาธิบดีเรแกนเดินทางเยือนจีนในเดือนเมษายน ค.ศ. 1984 นอกเหนือจากผลด้านเศรษฐกิจที่สหรัฐฯ จะได้รับจากการขยายอุตสาหกรรมนิวเคลียร์ที่จะเข้าสู่ตลาดของจีนแล้ว รัฐบาลสหรัฐฯ ยังมีความคาดหวังว่าความร่วมมือที่เกิดขึ้นนี้จะช่วยโน้มน้าวให้จีนเข้าร่วมกับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระดับระหว่างประเทศด้วย เพราะข้อตกลงความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์จีน-สหรัฐฯ จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะได้เรียนรู้กลไกการทำงานของหน่วยงานระหว่างประเทศในเชิงปฏิบัติมากขึ้น

ข้อตกลงความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์จีน-สหรัฐฯ ลงนามอย่างเป็นทางการในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1985 ฝ่ายจีนลงนามโดยรองนายกรัฐมนตรี หลี่เผิง และฝ่ายสหรัฐฯ ลงนามโดยเลขาธิการองค์การพลังงานนายจอห์น เอส. เฮอริงตัน โดยมีเป้าประสงค์ร่วมกันเพื่อการเริ่มต้นขยายขอบเขตความร่วมมือในส่วนของการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ภายใต้พื้นฐานของการเคารพอธิปไตยร่วมกัน การไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศระหว่างกัน และภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเสมอภาค¹⁰²

ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ นี้ เป็นอีกหนึ่งก้าวสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้จีนได้เรียนรู้ขั้นตอนการปฏิบัติงานของอำนาจ และหน้าที่ของ IAEA มากขึ้น และเรียนรู้ประโยชน์และกลไกการทำงานของระบอบระหว่างประเทศที่จะเข้ามาช่วยจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นหากมีประเทศที่ละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามระบอบนั้นๆ

¹⁰² Qingshan Tan, "U.S.-China Nuclear Cooperation Agreement: China's Nonproliferation Policy," *Asian Survey* 29, 9 (September 1989): 870-882.

(5) ระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน

ยุคปฏิรูปในสมัยเติ้งเสี่ยวผิงนั้นเป็นช่วงเวลาแห่งความท้าทายของระบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนซึ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อราวต้นทศวรรษ 1980 เมื่อจีนเริ่มทำการค้าและสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชนระหว่างประเทศ เริ่มต้นยุคปฏิรูประบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนถือว่าล่าช้าอย่างมาก และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะรองรับกับแรงกดดันจากภายนอกที่ให้จีนดำเนินการด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพราะอุตสาหกรรมนิวเคลียร์ของจีนในช่วงแรกสร้างขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของกองทัพเท่านั้น

ภายใต้แผนปฏิรูปของเติ้ง เสี่ยวผิง อุตสาหกรรมนิวเคลียร์เริ่มขยายตัวจากการผลิตเพื่อใช้เป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยส่งออกเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนิวเคลียร์ไปทั่วโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาระงบประมาณที่ต้องใช้ดูแลอุตสาหกรรมประเภทนี้จำนวนมาก¹⁰³ ดังนั้น ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 จีนจึงถูกมองว่านั้นมีพฤติกรรมเหมือน ประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระบบระหว่างประเทศ เพราะนอกจากพฤติกรรมการค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์แล้ว ในช่วงเวลาเดียวกันจีนยังไม่ได้เข้าร่วมในสนธิสัญญาหรือข้อตกลงฉบับสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ พร้อมทั้งนั้นยังมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จากฝ่ายจีนอย่างหนาหูในประเด็นการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติของประเทศมหาอำนาจ นอกจากนี้ จีนยังเพิ่มเติมว่า สนธิสัญญาหรือข้อตกลงตามระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือของมหาอำนาจที่ใช้สกัดกั้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนอีกด้วย

ท่ามกลางการค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่อยู่ในภาวะเบงบาน จีนกลับมีระบบบริหารจัดการ/ควบคุมที่ด้อยประสิทธิภาพแม้ว่าในปี ค.ศ. 1984 จีนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ IAEA แล้วก็ตามจีนเคยออกกฎข้อบังคับเพื่อปรับใช้ในการจัดการบริหารระบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ชื่อว่า Regulations on the Control of Nuclear Materials แต่ยังไม่ครอบคลุมและยังไม่เป็นที่ยอมรับจากประเทศอื่นๆ เพราะมีหลายประเด็นหลักที่ยังไม่ได้รวบรวมไว้ในข้อบังคับนี้ อาทิ ไม่ได้กล่าวถึงการส่งออกเครื่องมือที่สามารถใช้ในกระบวนการหรือที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ เนื่องจากฝ่ายจีนยังลังเลที่จะให้ข้อมูลเหล่านี้กับประเทศต่างๆ เพราะเกรงว่าหากเปิดเผยข้อมูลมากเกินไปจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคง¹⁰⁴

¹⁰³ Evan S. Medeiros, *Chasing the Dragon: Assessing China's System of Export Controls for WMD-Related Goods and Technologies* (RAND Corporation: California, 2005), pp. xv-xviii.

¹⁰⁴ David Shambaugh, "Sino-U.S. strategic relations: From partners to competitors," *Survival* (Spring 2000): 97-115.

จีนได้พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์และออกบังคับใช้ภายในประเทศมาเป็นลำดับ และปรับเปลี่ยนให้มีความครอบคลุมและน่าเชื่อถือ รวมทั้งอยู่ภายใต้กรอบของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในฉบับต่อๆ มา ภายหลังจากที่จีนเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1992 ตั้งแต่กฎหมายควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ฉบับแรกเรื่อยมาจนปี ค.ศ. 1997 จีนได้ออกกฎหมายฉบับสมบูรณ์ที่ควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์อย่างครอบคลุม ซึ่งจีนเป็นประเทศแรกของกลุ่มประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ ที่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยมีชื่อว่า Regulation on Nuclear Export Control¹⁰⁵

ตารางที่ 2.1 แสดงลำดับกฎหมายควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน

ปี	ชื่อ	สาระสำคัญ
1950	Provisional Rules of Foreign Trade Administration	กำหนดให้ผู้ส่งออกและนำเข้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ทุกรายต้องมีใบอนุญาตที่ออกโดยผู้มีอำนาจจากส่วนกลางหรือจังหวัด
1980	Temporary Provision of Export Licensing System	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดกระบวนการขอใบอนุญาตแบบใหม่ - กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมในการตรวจสอบผู้ส่งออกทุกรายเพื่อประกอบการออกใบอนุญาต - กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานหรือสถาบันที่เข้ากำกับดูแลระบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ - ตามกฎหมายฉบับนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1985 – 1988 ได้ออกพระราชบัญญัติเพิ่มเติมในรายละเอียดอีก 7 ฉบับ*
1993	Temporary Rules on the Management of Export Goods	เกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1988 โดยแบ่งสินค้าควบคุมออกเป็น 4 หมวดหมู่ ให้มีความละเอียดมากขึ้นตามชนิดของเทคโนโลยีนิวเคลียร์

¹⁰⁵ Evan S. Medeiros, *Chasing the Dragon: Assessing China's System of Export Controls for WMD-Related Goods and Technologies*, pp. 9 -13.

* เช่น Notices on Multilevel Management of Export Licenses (18 มีนาคม 1985), Notices on the Principles and Regulations Concerning Issuing Export Licenses (13 มกราคม 1988), Several Regulations on Adjusting the Management of Import and Export Licenses (1 มิถุนายน 1988) ประกาศโดยกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าต่างประเทศ

ปี	ชื่อ	สาระสำคัญ
1997	Regulation on Nuclear Export Controls	เป็นกฎหมายที่พัฒนาขึ้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากกฎหมายฉบับก่อนหน้า เช่น รายการควบคุมที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม รวมเข้ากับเงื่อนไขข้อบังคับที่กำหนดตามสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนเข้าร่วมในปี ค.ศ. 1992 และเป็นประเทศแรกที่มีกฎหมายควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย 22 มาตรา

นอกจากนี้ ระบบอำนาจบริหารจัดการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ถูกปรับเปลี่ยนในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ถึงช่วงต้นทศวรรษ 1990 อันเนื่องมาจากแรงกดดันจากนานาชาติที่กล่าวถึงระบบการควบคุมที่ไม่เข้มงวดซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จากจีน โดยเฉพาะกรณีการค้าเทคโนโลยีระหว่างจีนกับกลุ่มประเทศแถบตะวันออกกลางและเอเชียใต้ ผู้นำจีนเริ่มยอมรับว่าการดำเนินการผลิตและส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างอาวุธทำลายล้างสูงทุกรูปแบบสร้างผลกระทบทางลบแก่ภาพลักษณ์ของจีนในระดับระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก¹⁰⁶ จีนได้จัดตั้งองค์กรที่เข้าดูแลกิจการด้านนี้แทนที่กระทรวงการต่างประเทศที่มีโครงสร้างไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ด้านการควบคุมการส่งออกโดยตรง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามความเห็นของ State Council and Central Military Commission คือ China National Nuclear Corporation: CNNC (ชื่อเดิม Ministry of Nuclear Industry) เป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจตัดสินใจ และจัดการกับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับนิวเคลียร์ทุกชนิด โดยทำหน้าที่บูรณาการเข้ากับระบบการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาล ร่างและตรวจสอบเอกสารเพื่อลงนามความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับประเทศอื่น ๆ

¹⁰⁶ Evan S. Medeiros, *Chasing the Dragon: Assessing China's System of Export Controls for WMD-Related Goods and Technologies*, pp. xi-xiii

(6) จีนกับการเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1992

หลังเหตุการณ์ที่จัตุรัสเทียนอันเหมินแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนถูกจับตามองมากขึ้น แต่จีนเริ่มบูรณาการนโยบายต่างๆ ให้เข้ากับระบบระหว่างประเทศมาก่อนแล้วตามนโยบายปฏิรูปในสมัยเติ้งเสี่ยวผิง โดยยึดหลักการพึ่งพาในระบบระหว่างประเทศมากกว่าการโดดเดี่ยวตนเองเหมือนในอดีต ซึ่งประเด็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้เริ่มต้นขึ้นในช่วงปีเดียวกันซึ่งยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของผู้บริหารระดับสูงและยังไม่มีข้อสิ้นสุด ปี ค.ศ. 1990 จีนแสดงบทบาทเชิงรุกขอเข้าร่วม NPT Review Conference ในฐานะผู้สังเกตการณ์ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ได้ว่าจีนจะเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในอนาคตอันใกล้ เพราะรูปแบบพฤติกรรมลักษณะนี้เกิดขึ้นมาแล้วเมื่อครั้งจีนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ Conference Disarmament ในช่วงปลายทศวรรษ 1970

ปี ค.ศ. 1991 ฝรั่งเศสซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่นเดียวกับจีน และมีความเห็นต่อสนธิสัญญา เช่นเดียวกับจีนมาตลอดประกาศอย่างเป็นทางการในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1991 ว่าฝรั่งเศสตัดสินใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญา ฉะนั้น จีนจึงเป็นประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์เพียงประเทศเดียวที่อยู่นอกสนธิสัญญา และถูกตั้งคำถามทันทีว่าเพราะเหตุใดจีนจึงไม่แสดงความรับผิดชอบต่อความมั่นคงระหว่างประเทศในฐานะประเทศมหาอำนาจอีกประเทศหนึ่ง โดยเข้าร่วมกับสนธิสัญญา เช่นเดียวกับรัฐอาวุธนิวเคลียร์อื่นๆ อีกทั้งปัญหาพฤติกรรม ประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ของจีนที่ถูกเปิดเผยออกมาเป็นระลอกสร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์ที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นอย่างมาก เพราะอาจพิจารณาได้ว่าจีนไม่สามารถปฏิบัติตามจุดยืน 3 ประการ^{*} ที่เคยกล่าวไว้ในเวทีระหว่างประเทศ เช่น การประชุม IAEA การประชุม Conference Disarmament¹⁰⁷

เมื่อจีนเริ่มปรับตัวเข้าสู่ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งเห็นได้จากการสร้างข้อตกลงความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์จีน-สหรัฐฯ การเข้าเป็นสมาชิก IAEA การออกกฎหมายเพื่อควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ และรวมถึงการประชุม NPT Review Conference 1990 โดยจีนเสนอแนวทางนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ผ่านจุดยืนของจีน 3 ประการ แต่จีนยังคงวิพากษ์สนธิสัญญาว่าควรจะให้ความสำคัญไปที่การต่อต้านการ

* ได้แก่ จีนส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์เพื่อใช้ในทางสันติเท่านั้น เทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่ส่งออกทุกชนิดจะต้องผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันจาก IAEA และ เทคโนโลยีนิวเคลียร์ต้องไม่ถูกส่งออกไปยังประเทศที่สามหากไม่ได้รับความยินยอมจากจีน

¹⁰⁷ Arpit Rajain, *Nuclear deterrence in Southeast Asia: China, India and Pakistan* (New Delhi: Sage Publication, 2005), p. 178.

ติดตั้งหัวรบนิวเคลียร์นอกดินแดนประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหมดด้วย สนธิสัญญาฯ จึงจะเป็นที่น่ายอมรับแก่ฝ่ายจีนมากขึ้น ดังนั้น จีนจึงยังปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

เมื่อการประชุม NPT Review Conference 1990 ผ่านพ้นไป จีนได้ประกาศว่าจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระหว่างที่ผู้นำญี่ปุ่นเดินทางเยือนจีน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1991¹⁰⁸ นับแต่นั้นจีนได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาลงมติต่อการเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ผ่านที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ ในวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1991 สนับสนุนให้จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในที่สุดจีนได้ลงนามเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1992 พร้อมกันนั้นจีนได้ออกแถลงการณ์ประกอบการเข้าร่วมครั้งนี้ด้วย*

จีนได้แสดงเจตจำนงของจีนที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ออกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1) จีนยังคงยึดหลักการดำเนินนโยบายแบบพึ่งพาเพื่อสันติภาพ โดยจีนยืนกรานเรียกร้องให้เกิดกระบวนการปลดอาวุธนิวเคลียร์ และทำลายอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอยู่ทั้งหมด ซึ่งจีนเชื่อว่าจะเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การสร้างสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพได้อย่างถาวร
- 2) จีนไม่มีนโยบายสนับสนุนหรือข้องเกี่ยวกับกระบวนการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และไม่ช่วยเหลือประเทศใดๆ สร้างและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ จีนยอมรับและปฏิบัติตามเป้าหมายหลักทั้ง 3 ประการของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
- 3) จีนยังคงเห็นว่าการป้องกันการแพร่กระจายนิวเคลียร์ไม่ใช่จุดจบของปัญหาแต่เป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้กระบวนการปลดอาวุธนิวเคลียร์ และการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์มีความเป็นไปได้มากขึ้น จีนเน้นว่าการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กับการปลดอาวุธนิวเคลียร์ต้องดำเนินไปพร้อมกัน เพื่อใช้ตรวจสอบประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายผ่านกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และจีนเห็นว่าระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อสามารถดำเนินการปลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งจีนชี้เป้าไปที่ประเทศที่มีกองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ขนาดใหญ่ที่จะต้องยอมรับในเงื่อนไขใหม่มากกว่าประเทศอื่น กล่าวคือ ต้อง

¹⁰⁸ Evan S. Medeiros, "Rebuilding bilateral consensus: Assessing U.S. – China arms control and non-proliferation achievement," *The Nonproliferation Review* (Spring 2001): 140.

* ดูแถลงการณ์ฉบับเต็มในภาคผนวก ข

หยุดทดสอบ สร้าง และติดตั้งหัวรบนิวเคลียร์ทั้งในและนอกประเทศ โดยจีนหวังให้กระบวนการที่จีนเสนอนี้จะได้รับความเห็นชอบจากผู้แทนในเวทีการประชุมระหว่างประเทศ

4) เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และช่วยให้การปลดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์แบบบรรลุตามเป้าหมาย จีนได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่

4.1) ประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ควรยอมรับหลักการ NFU อย่างไม่มีเงื่อนไข และควรสนับสนุนให้หลักการ NFU ยกระดับเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศโดยเร็ว

4.2) ประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ต้องไม่ใช้นิวเคลียร์ข่มขู่หรือคุกคามประเทศอื่น ทั้งประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ หรือกลุ่มประเทศที่รวมตัวกันเป็นพื้นที่ปลอดนิวเคลียร์ และไม่ใช้กฎหมายระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การใช้นิวเคลียร์ เช่น การใช้มติขององค์การสหประชาชาติเพื่อเข้าแทรกแซงทางการทหาร

4.3) ประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ต้องสนับสนุนข้อเสนอของกลุ่มประเทศที่อยู่ในพื้นที่ปลอดนิวเคลียร์

4.4) ให้ถอนกำลังอาวุธนิวเคลียร์ที่ประจำการอยู่นอกดินแดนของประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ออกจากพื้นที่ทั้งหมดโดยไม่มีข้อยกเว้น¹⁰⁹

สังเกตได้ว่าแถลงการณ์ประกอบการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นี้ ได้เสนอแนวคิดตามแบบจีนซึ่งจีนได้อ้างว่าเป็นตัวแทนแนวคิดของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ฐานะของตัวแทนกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเป็นอีกแรงผลักดันให้จีนเข้าร่วมกับสนธิสัญญาฯ เพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงและช่วงชิงข้อไหวที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำและเลือกปฏิบัติบางประการที่มีอยู่ในสัญญาฯ ซึ่งจีนเห็นว่าประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ต้องแสดงความรับผิดชอบมากกว่า นอกจากนี้จีนยังย้ำจุดยืนที่ชัดเจนเรื่องการปลดอาวุธ และกำจัดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์อื่นยังไม่มีมีความชัดเจนในเรื่องนี้

การตัดสินใจเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนได้รับความสนใจและเป็นที่พอใจกับประชาคมโลกที่วิตกกังวลในสถานการณ์ความไม่มั่นคงที่เกิดจากนิวเคลียร์อย่างมาก และเพิ่มความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจให้กับนานาประเทศที่วิตกกังวลถึงปัญหาประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ของจีนอีกด้วย

¹⁰⁹ Nuclear Threat Initiative, China's instrument of accession to the Nonproliferation Treaty (NPT), 11 March 1992 [Online], 21 July 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/nptdec.htm>

บทที่ 3

ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กับการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีน

เนื้อหาในส่วนนี้จะทำการศึกษาเหตุของความเปลี่ยนแปลงนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนที่ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เนื้อหาในส่วนแรกจะกล่าวถึงเหตุปัจจัยหลักที่ส่งผลให้จีนตัดสินใจลงนามเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1992 ในส่วนที่สองจะเป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนเมื่อจีนเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยใช้กรอบความคิดเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศวิเคราะห์และอธิบายความเปลี่ยนแปลงของนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เริ่มต้นจากการวิพากษ์ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จนได้มาเป็นส่วนหนึ่งของระบอบนี้ และในส่วนท้ายเป็นการนำเสนอผลประโยชน์ร่วมกันที่จีนได้รับจากสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และการปรับตัวตามข้อกำหนดของสนธิสัญญาฉบับนี้

3.1 จีนกับการควบคุมอาวุธแบบพหุภาคีนิยม

การเข้าร่วมในพหุภาคีนิยมในด้านการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนนับได้ว่าเป็นประเทศผู้มาทีหลัง (late comer) เนื่องมากจากการใช้นโยบายปกครองประเทศแบบสังคมนิยมซึ่งมักพิจารณาพหุภาคีนิยมอย่างระมัดระวังและคัดเลือกรายละเอียดอย่างเข้มงวด โดยคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น อีกส่วนหนึ่งของการพิจารณาการสร้างความร่วมมือรูปแบบพหุภาคีคือจำนวนสมาชิก (player) ที่อยู่ในกรอบความร่วมมือนั้นๆ เพื่อประโยชน์แก่การจัดการและใช้เป็นเวทีในการปกป้องผลประโยชน์ของจีนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

นับตั้งแต่จีนเข้าเป็นสมาชิกความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1971 จีนได้รับประสบการณ์จากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกมากขึ้น จีนเข้าร่วมในหลายเวทีการประชุมและแสดงแนวคิดของจีนต่อประเด็นต่างๆอย่างชัดเจน ซึ่งรวมถึงการควบคุมอาวุธและระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

จุดยืนของจีนในเรื่องการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เริ่มเปลี่ยนแปลงในช่วงทศวรรษ 1970 เมื่อจีนเข้าร่วมการประชุมสมัยพิเศษขององค์การสหประชาชาติ

เรื่องการลดกำลังอาวุธ และต่อมาในการประชุม UN's Disarmament Committee และ Conference on Disarmament จากเดิมที่จีนปฏิเสธและไม่ยอมรับระบบต่างๆที่กำหนดขึ้นโดยสองชาติมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตโดยยกข้ออ้างเรื่องการแบ่งแยกเลือกปฏิบัติอย่างไม่มี ความชอบธรรม เรื่อยมาในช่วงต้นทศวรรษ 1980 จีนเริ่มให้การสนับสนุนการควบคุมอาวุธและระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้สกัดกั้นการแข่งขันเพื่อสะสมอาวุธของประเทศมหาอำนาจ และยังผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแก่จีน การเข้าร่วมในกระบวนการควบคุมอาวุธและระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นดำเนินไปอย่างช้าๆ และค่อนข้างเฉพาะเจาะจง ก้าวสำคัญที่เปลี่ยนแปลงนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนคือช่วงทศวรรษ 1990 ซึ่งชี้วัดได้จากการเข้าร่วมในสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์หลายฉบับ และการออกกฎหมายของจีนเพื่อควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์อย่างครอบคลุม เป็นต้น จีนก้าวเข้าสู่ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิ การยอมรับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แนวโน้มของแรงสนับสนุนระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จากนานาประเทศ แต่ที่เป็นปัจจัยเหตุสำคัญคือความวิตกกังวลของวิกฤตด้านภาพลักษณ์ในระดับระหว่างประเทศของจีน อีกทั้ง จีนประเมินว่าการเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศอื่นๆ ให้ดียิ่งขึ้น¹

จีนดำเนินการเชิงรุกแบบมีส่วนร่วมในเวทีอภิปรายด้านการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่จัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ และยังปรับตัวด้วยการรับแนวพหุภาคีนิยมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการทูตจีน จีนดำเนินงานทางการทูตแบบพหุภาคีอย่างแข็งขัน และแสดงบทบาทอย่างชัดเจนในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาในระดับระหว่างประเทศด้วย เช่น วิกฤตการณ์บนคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งจีนเป็นประเทศที่ริเริ่มและเสนอเสนอให้มีการตั้งโต๊ะเจรจาเพื่อหาแนวทางออกอย่างสันติ หรือในกรณีของอิหร่านที่มีการสร้างเครือข่ายของ A.Q. Khan ลักลอบสร้างอาวุธนิวเคลียร์ในประเทศ จีนได้มีส่วนเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาผ่านความร่วมมือของสหภาพยุโรป เป็นต้น ทุกกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นจีนเห็นว่าเป็นการทำทลายระบอบการไม่

---

¹ เช่น Latin American Nuclear Weapons-Free Zone (1973), Biological Weapons Convention: BWC (1984), South Pacific Nuclear Weapons-Free Zone (1987), Chemical Weapons Convention: CWC (1993), Comprehensive Test Ban Treaty (กันยายน 1996), Africa Nuclear Weapons-Free Zone (1996), Southeast Asian Nuclear Weapons Free-Zone (1999)

¹ Jing-dong Yuan, "The new player in the game: China, arms control, and multilateralism," in *China turns to multilateralism: Foreign policy and regional security*, Guoguang Wu and Helen Lansdowne (eds.) (New York: Routledge, 2008), pp. 52-60.

แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และท้าทายความสามารถในการเข้าจะจัดการปัญหาตามรูปแบบพหุภาคีนิยม

จากสังเกตการณ์ของ A. I. Johnston อธิบายพฤติกรรมของจีนที่มีต่อการควบคุมอาวุธหรือการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ว่าได้รับอิทธิพลมาจากความวิตกกังวลสองประการ คือ การพิจารณาว่าการควบคุมอาวุธนั้นส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์จีนในระดับระหว่างประเทศ และการพิจารณาว่าการควบคุมอาวุธนั้นเป็นภัยคุกคามหรือเป็นผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของจีน อย่างไรก็ตาม การพิจารณาภาพลักษณ์มีอิทธิพลอย่างมากต่อระดับการจัดการเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนผ่านสนธิสัญญาฉบับต่างๆ ซึ่งหมายความว่าจีนต้องดำเนินนโยบายด้วยความระมัดระวัง คัดเลือกอย่างรอบคอบ และต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของจีนด้วย

3.2 ประเด็นที่กระทบต่อภาพลักษณ์ของจีน

เมื่อกล่าวถึง “ภาพลักษณ์” ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการและกำหนดนโยบายด้านการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน ปัจจัยด้านภาพลักษณ์นี้สามารถใช้อธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดจีนใช้เวลากว่า 20 ปีตัดสินใจเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ หรือการตัดสินใจเข้าร่วมลงนามใน “พื้นที่ปลอดนิวเคลียร์” ซึ่งเป็นข้อตกลงในระดับภูมิภาค โดยจีนตั้งใจแสดงฐานะเป็นประเทศกลุ่ม “have nots” ทั้ๆ ที่ความเป็นจริงแล้วจีนเป็นประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง พฤติกรรมนี้เป็นความตั้งใจของจีนที่จะแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของจีนที่สนับสนุนและวิตกกังวลต่อ “have nots” และพยายามเรียกความเชื่อมั่น ความไว้วางใจว่า จีนสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ในเวทีระหว่างประเทศได้อย่างจริงจัง

ภาพลักษณ์ของจีนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์โดยเฉพาะนี้เกิดจากหลายสาเหตุ ซึ่งล้วนเป็นแรงกดดันให้จีนตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในปี ค.ศ. 1992 ข้อมูลหลายอย่างถูกเปิดเผยจากองค์การระหว่างประเทศที่สืบทราบได้ว่าจีนได้ให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์แก่บางประเทศ โดยไม่ได้ผ่านการตรวจสอบจาก IAEA ข้อมูลถูกเปิดเผยออกมาในช่วงเวลาใกล้เคียงกันคือ ช่วงปี ค.ศ. 1989 – 1991 มีหลายประเด็นได้แก่ พฤติกรรมประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (proliferators) จาก การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน, โครงการนิวเคลียร์สมัยใหม่ (Nuclear modernization), วาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน,” การประกาศเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของฝรั่งเศสซึ่งทำให้จีนในฐานะประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์อยู่นอกระบอบการไม่แพร่กระจาย

อาวุธนิวเคลียร์เพียงประเทศเดียว จากทุกประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวมานี้ล้วนบั่นทอนความมั่นคงของระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ควรแสดงความรับผิดชอบในระบอบระหว่างประเทศ แม้จะไม่เกิดผลกระทบด้านความมั่นคงแบบซึ่งหน้าทั้งแก่จีนเองและประเทศอื่นๆ แต่ความน่าเชื่อถือของจีนที่พยายามแสดงบทบาทเป็นตัวแทนของประเทศกำลังพัฒนาได้เสื่อมถอยไป โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์

3.2.1 พฤติกรรมประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (proliferators) ของจีน

(1) ความร่วมมือระหว่างจีน-อิหร่าน

การสนับสนุนการพัฒนาโครงการนิวเคลียร์นี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการเสริมสร้างและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างจีน-อิหร่านโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990 ย้อนกลับไปได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1985 จีนให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์แก่อิหร่านและเป็นหุ้นส่วนที่ใหญ่ที่สุด ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์นี้เกิดขึ้นอย่างลับยาวนานถึง 6 ปี กระทั่งปี ค.ศ. 1991 ทั้งสองฝ่ายเพิ่งจะออกยอมรับแก่สาธารณชนว่าให้ความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์ระหว่างกันจริง รายงานชิ้นสำคัญที่ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศนี้ได้จัดทำขึ้นภายใต้ชื่อ Iran and China to the International Atomic Energy Agency ในปี ค.ศ. 2003² ถึงแม้ว่ารายงานนี้จัดทำขึ้นโดย IAEA แต่หลายฝ่ายเชื่อว่ายังไม่ใช่ข้อมูลทั้งหมด

เดิมอิหร่านภายใต้การปกครองของพระเจ้าชาห์นั้นมีความทะเยอทะยานที่จะสร้างโครงการนิวเคลียร์อยู่ก่อนแล้วด้วยความร่วมมือกับสหรัฐฯ ฝรั่งเศส และเยอรมนี แต่เมื่อใดไม่ขึ้นปกครองประเทศก็ได้ระงับความร่วมมือดังกล่าวทั้งหมดในปี ค.ศ. 1979³

ในปี ค.ศ. 1984 อิหร่านได้ก่อตั้งสถาบันวิจัยนิวเคลียร์มีชื่อว่า Esfahan the Nuclear Research Center: ENRC เพื่อใช้วิจัยเทคโนโลยีนิวเคลียร์อย่างครอบคลุม ทั้งเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ การเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียม เป็นต้น ก่อนหน้าปี ค.ศ. 1979 ฝรั่งเศสเป็นผู้ถือสัญญาว่าด้วยการพัฒนาวิจัยเทคโนโลยีนิวเคลียร์กระทั่งถอนตัวไปในช่วงเกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศส

² Director General of IAEA, Implementation of NPT Safeguards Agreement with Islamic Republic of Iran [Online], 15 January 2009. Available from: <http://www.iaea.org/publications/documents/board/2003/gov2003.75.pdf>

³ International Atomic Energy Agency, Detailed technical chronology [Online], 20 January 2009. Available from: <http://www.iaea.org/publication/documents/1990.html>

ในปี ค.ศ. 1985 อิหร่านได้ตัดสินใจสร้างโครงการเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียมซึ่งข้อมูลนี้เพิ่งได้รับการเปิดเผยจาก IAEA ในปี ค.ศ. 2003⁴ และเดือนมิถุนายน ปีเดียวกันระหว่างการเดินทางเยือนปักกิ่งของ Rafsanjani จีนและอิหร่านได้ข้อสรุปร่วมกันเป็นพิธีสารความร่วมมือด้านการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติและรวมถึงข้อตกลงที่จะให้ความช่วยเหลืออิหร่านกับโครงการวิจัยใน ENRC ซึ่งทั้งพิธีสารและข้อตกลงดังกล่าวนี้เกิดขึ้นอย่างลับ⁵ ดังนั้น ความช่วยเหลือโดยส่วนมากนั้นจึงไปเกิดกิจกรรมที่ ENRC ภายใต้ข้อตกลงฉบับปี ค.ศ. 1985 นี้จีนได้ช่วยเหลืออิหร่านในเชิงวิชาการความรู้ที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ อีกทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ทันสมัยทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ซึ่งหมายรวมถึงการช่วยเหลือในการก่อสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์แห่งแรกในอิหร่านที่เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 1988 ด้วย⁶ ซึ่งกลายมาเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักต่อจีนในช่วงปี ค.ศ. 1992 นอกจากแห่งแรกที่เริ่มต้นสร้างในปี ค.ศ. 1988 แล้วยังมีแผนการสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์อีกสามแห่งที่เริ่มสร้างในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งกลายเป็นกรณีที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากและล้วนส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์จีนว่าเป็นประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (proliferators) ในเวลาต่อมา ถึงแม้ว่าจีนจะยืนยันว่าการให้ความช่วยเหลือทั้งหมดนี้เป็นการใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในทางสันติก็ตาม ในระหว่างนั้นยังพบว่านักวิศวกรนิวเคลียร์ชาวอิหร่านจำนวน 15 คน ถูกส่งตัวให้เข้ารับการอบรมในประเทศจีน และวิศวกรชาวจีนถูกส่งตัวเข้ามาทำงานติดตั้งอุปกรณ์เสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียมในอิหร่านเช่นกัน

เดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1990 จีนและอิหร่านได้ข้อสรุปข้อตกลงร่วมกันเรียกว่า ten-year agreement ซึ่งเป็นข้อตกลงที่จีนจะจัดหาและสร้างความร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับอิหร่านอย่างต่อเนื่อง ข้อตกลงนี้ได้ประกาศโดยสำนักข่าว ซินหัวหลังจากที่มีการลงนามไปเรียบร้อยแล้วต่างชาติให้ความสนใจและวิตกกังวลต่อความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ฉบับใหม่นี้ แต่ในอีกแง่หนึ่งหากจะทำความเข้าใจถึงเหตุผลในการสร้างความร่วมมือนี้อธิบายได้ว่า จีนนั้นเป็นประเทศที่มีแร่ยูเรเนียมเป็นจำนวนมาก และต้องสร้างรายได้จากการส่งออกพลังงานนิวเคลียร์หรือเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์ ซึ่งประเทศผู้บริโภครายที่จีนให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษคือกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีศักยภาพในการซื้อ เช่น ปากีสถาน ซีเรีย กานา และรวมถึงอิหร่านด้วย แต่ด้วยความร่วมมือนี้กลับทำให้นานาชาติเห็นพ้องกันว่า พฤติกรรมของจีนมีความเสี่ยงต่อการละเมิดระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และยังเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างภัยคุกคามให้กับความมั่นคงระหว่าง

⁴ News Review, *Nuclear Engineering International* (13 December 1984) in *Iran Nuclear Chronology* [Online], 20 January 2009. Available from: http://nti.org/e-research/e1_iran_nch.html

⁵ International Atomic Energy Agency, *Iran Research Reactors Details: ENRC* [Online], 20 January 2009. Available from: <http://www.iaea.org/iranbdENRC1984.htm>.

⁶ "Sino - Iranian Nuclear Pact Alleged," *Nuclear Weeks* (2 May 1997): 17.

ประเทศในระยะเวลาอีกด้วย ในช่วงปี ค.ศ. 1991 จีนส่งแร่ยูเรเนียมให้กับอิหร่านจำนวนมากถึง 1.8 ตัน ซึ่งเป็นการขนส่งอย่างลับและไม่ได้รายงานแก่ IAEA⁷ กระทั่งปี ค.ศ. 2003 เมื่อข้อมูลเหล่านี้ถูกเปิดเผยฝ่ายจีนรีบออกแถลงการณ์ตอบโต้ว่าการส่งแร่ยูเรเนียมในครั้งนี้กระทำขึ้นอย่างเปิดเผย และเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบจาก IAEA เรียบร้อยแล้ว

นอกจากข้อตกลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องดังที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ความสัมพันธ์ด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-อิหร่านได้ก้าวหน้าอย่างสำคัญเมื่อนายกรัฐมนตรีหลี่เฉิงเดินทางเยือนอิหร่านในเดือนกรกฎาคมปี ค.ศ. 1991 นายกฯ หลี่ ได้พูดคุยประเด็นความร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับประธานาธิบดี Rafsanjani จนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าทั้งสองประเทศเห็นด้วยในหลักการที่จีนจะช่วยสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาดใหญ่ที่ บูเชเฮอร์ (Bushehr) ที่ตั้งอยู่บนชายฝั่งอ่าวเปอร์เซียให้แล้วเสร็จ⁸ เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์แห่งนี้เริ่มต้นได้รับความช่วยเหลือจากฝรั่งเศสและเยอรมนีในช่วงปลายทศวรรษ 1970 แต่ล้มเลิกความช่วยเหลือไปหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1979 พร้อมกันนี้จีนได้ตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือด้านอื่นๆ อีก อาทิ ด้านเทคโนโลยี การทหาร ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นจะมีการร่างข้อตกลงความร่วมมือเฉพาะทางอีกครั้งหนึ่ง นอกจากการเยือนอิหร่านของนายกฯ หลี่เฉิงแล้ว เดือนตุลาคม ปีเดียวกัน ประธานาธิบดีหยาง ช่างคุน ได้เยือนอิหร่านหลายครั้งเพื่อเยี่ยมชมโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของอิหร่านที่ได้รับความช่วยเหลือจากจีน หยางได้กล่าวย้าว่าจีนให้คำมั่นที่จะดำเนินการช่วยเหลืออิหร่านสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่เมืองบูเชเฮอร์ ให้เสร็จสมบูรณ์ตามข้อตกลง

การเยือนอิหร่านในระดับผู้นำจีนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนี้ดำเนินข่าวต่างพากันรายงานข่าวโจมตีจีนว่า แท้จริงแล้วฝ่ายจีนนั้นให้ความช่วยเหลือโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของอิหร่านที่ปิดเป็นความลับ ร้อนถึงฝ่ายจีนที่ต้องออกแก้ต่างข้อกล่าวหาที่มีต่อความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-อิหร่าน เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1991 โฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีนได้ตอบคำถามระหว่างแถลงการณ์ชี้แจงรายงานความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นระหว่างจีนกับอิหร่าน โดยกล่าวว่าความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้เป็นความร่วมมือ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายด้านการทหาร และรายงานข่าวจากสำนักข่าวที่กล่าวหาจีนว่าความร่วมมือที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในขอบเขตเพื่อการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์นั้นไม่มีมูลความจริงโดยสิ้นเชิง โฆษกได้กล่าวเพิ่มเติมว่าความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-อิหร่าน และรวมถึงกับประเทศอื่นๆ นั้นมีหลักเกณฑ์ควบคุมกรอบความร่วมมือด้านนิวเคลียร์สามประการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิบัติที่จีนได้กล่าวไว้ภายหลังการเข้าเป็นสมาชิก IAEA คือ ประการแรกความร่วมมือนั้นเกิดขึ้นได้เพียงเพื่อจุดประสงค์เดียวเท่านั้นคือการ

⁷ Nuclear Threat Initiative, *An Iranian Nuclear Chronology, 1987 – 1992* [Online], 20 January 2009.

Available from: <http://www.nti.org/iran/database>

⁸ "The China-Iran Nuclear Cloud," *Middle East Defense News* (22 July 1991): 18.

ใช้ประโยชน์ในทางสันติ ประการที่สองความร่วมมือที่เกิดขึ้นครั้งนี้ได้เปิดให้มีการตรวจสอบในระดับระหว่างประเทศ และประการที่สามประเทศผู้รับความช่วยเหลือจากจีนไม่ว่าจะเป็นในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี เครื่องมือต่างๆนั้นต้องไม่ถูกส่งต่อไปยังประเทศที่สามหากมิได้รับความยินยอมจากจีน

นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศจีนได้ออกร่างแถลงการณ์ต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรกว่า เครื่องแยกไอโซโทปตามมวลอะตอม (calutron) และเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์พลังการผลิต 27 กิโลวัตต์ที่จีนส่งมอบให้อิหร่านในปี ค.ศ. 1989 และ 1991 ตามลำดับนั้น ได้ดำเนินการตามกระบวนการตามกฎหมายสากล โดยจีนได้ร้องขอให้ IAEA เข้าตรวจสอบตามระบบพิทักษ์ป้องกันก่อนที่จีนจะส่ง calutron และเตาปฏิกรณ์ให้อิหร่านแล้ว เชื่อกันว่าการออกแถลงการณ์ยอมรับและยืนยันความร่วมมือตามข้อตกลงระหว่างจีน-อิหร่านนั้นเกิดขึ้นจากแรงกดดันของสหรัฐฯ ด้วยส่วนหนึ่ง เนื่องจากภายหลังแถลงการณ์ดังกล่าวไม่นานนัก นายเจมส์ เบกเกอร์ ผู้นำระดับสูงของสหรัฐฯ มีกำหนดการเดินทางเยือนจีนเพื่อเข้าพบพูดคุยกับผู้นำจีนในประเด็นความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ตามข้อตกลงระหว่างจีน-อิหร่าน และประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องที่อาจกระทบต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และความมั่นคงระหว่างประเทศ นับเป็นการเดินทางเยือนจีนครั้งแรกของผู้นำระดับสูงของสหรัฐฯ ตั้งแต่วิกฤตการณ์เทียนอันเหมิน ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1989

หลังจีนเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แล้วในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1992 ในเดือนกันยายนปีเดียวกันทั้งจีนและอิหร่านได้มีข้อตกลงร่วมกันอีก 1 ฉบับคือ “Song – Amrollahi Agreement” ที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางเยือนจีนของผู้นำอิหร่าน โดยมีสาระสำคัญว่าจีนจะให้ความช่วยเหลืออิหร่านออกแบบ และก่อสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาด 300 เมกกะวัตต์อย่างน้อยอีกสี่แห่ง รวมทั้งดำเนินการช่วยเหลือด้านการวิจัยเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ การค้นหาแหล่งแร่ยูเรเนียม เป็นต้น ซึ่งจีนและอิหร่านยืนยันอย่างเป็นทางการว่าทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อตกลงฉบับนี้อยู่ภายใต้การควบคุมจาก IAEA Safeguard อย่างเต็มรูปแบบ และวิงวอนให้ประชาคมเชื่อว่าความร่วมมือระหว่างจีน-อิหร่านในด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สรรพประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ และไม่เกี่ยวข้องกับการทหารโดยสิ้นเชิง

ตารางที่ 3.1 แสดงข้อตกลงความร่วมมือจีน – อิหร่าน

ช่วงเวลา	กรอบความร่วมมือ
ปี ค.ศ. 1985	ข้อตกลงความร่วมมือสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์และฐานควบคุมการผลิตพลังงานนิวเคลียร์
เดือน มิถุนายน ค.ศ. 1990	ข้อตกลงว่าด้วยการให้เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาดเล็ก
ปี ค.ศ. 1990	ข้อตกลงชื่อ Ten-year agreement ที่เป็นการสร้างความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งหมายรวมถึงนิวเคลียร์ และการส่งเทคโนโลยีด้านการทหาร
ปี ค.ศ. 1992	ข้อตกลงว่าด้วยการให้อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนิวเคลียร์หลายรายการ โดยมีเครื่องเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียมด้วยแม่เหล็กไฟฟ้า
วันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 1992	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์ โดยจีนยินยอมส่งมอบให้ความช่วยเหลือสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์กำลังการผลิต 300 เมกกะวัตต์ให้อิหร่าน - ความร่วมมือในการสำรวจแหล่งแร่ยูเรเนียมและกระบวนการสกัดและเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียม - ยื่นคำขอเข้ารับการตรวจสอบจาก IAEA
วันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ. 1993	<ul style="list-style-type: none"> - พิธีสารเพิ่มเติมความร่วมมือด้านอื่นๆ เพิ่มเติม โดยเฉพาะการสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์เพื่อใช้ในทางสันติภายใต้ระบบการพิทักษ์ป้องกันอย่างเต็มรูปแบบของ IAEA

(2) ความร่วมมือจีน-ปากีสถาน

การส่งเทคโนโลยีนิวเคลียร์และความช่วยเหลืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจากจีนสู่ปากีสถานสร้างความวิตกกังวลให้กับทั่วโลก เพราะอาจส่งเสริมให้เกิดการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นซ้ำอีก แม้จีนจะยืนยันว่าการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนและโครงการความร่วมมือที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางสันติไม่มีเป้าประสงค์ในด้านการทหารหรือกองทัพ แต่ความวิตกกังวลของนานาชาติยังคงมีอยู่ เนื่องจากจีนยังปฏิเสธและไม่ยอมรับให้มีระบบพิทักษ์ป้องกันจาก IAEA อย่างเต็มรูปแบบ (ก่อนปี ค.ศ. 1984) ในอดีตจีนถูกกล่าวหาว่าให้ความช่วยเหลือจัดหาเทคโนโลยีที่จำเป็นโดยตรงแก่โครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน รวมทั้งได้ขายแบบหัวรบพร้อมยูเรเนียมเสริมสมรรถนะ (Highly Enriched Uranium: HEU) จำนวน 2 ลูกให้ด้วย จีนให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดหาและจัดส่งวัตถุ dual – use ที่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อใช้สร้างอาวุธ

นิวเคลียร์ต่อไปได้⁹ ซึ่งทางการจีนได้ยืนยันว่า ความช่วยเหลือของจีนทั้งหมดนั้นอิงกับบทบัญญัติ ข้อมูลด้านเทคนิคในการใช้พลังงานอย่างสันติไม่ใช้เพื่อสร้างนิวเคลียร์ จีนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เปิดเผยแก่สาธารณะมากที่สุด เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายด้านส่งออก เทคโนโลยีนิวเคลียร์ โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิก IAEA ในปี ค.ศ. 1984 นอกจากนั้นจีนยังตกลงที่จะเข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งจีนได้ประกาศหลักปฏิบัติในการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์อย่างชัดเจนและเป็นทางการ เพื่อให้ควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน 3 ประการด้วยกัน คือ 1) จีนยอมรับระบบการ พิทักษ์ป้องกันของ IAEA 2) การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ต้องใช้ในทางสันติเท่านั้น และ 3) ประเทศผู้รับต้องไม่ส่งต่อเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่ได้รับจากจีนสู่ประเทศที่สามหากจีนไม่เห็นชอบ หลายปีที่ผ่านมาจีนได้ร่างกฎหมายภายในประเทศเพื่อควบคุมและกำกับดูแลการส่งออก เทคโนโลยีนิวเคลียร์เหล่านี้

ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ระหว่างจีน-ปากีสถานมีผลสืบเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-โซเวียตที่หยุดชะงักลงก่อนหน้านี้ ทั้งจีนและโซเวียตต่างก็เป็นพันธมิตร ของประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชียได้ แต่ด้วยความแตกต่างด้านยุทธศาสตร์และแนวคิดที่มีต่อระบอบ การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กล่าวคือ ฝ่ายจีนต่อต้าน แต่ฝ่ายโซเวียตสนับสนุน จึงเป็นเหตุผล ให้ปากีสถานเล็งแสวงหาความร่วมมือจากจีน แม้ว่าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนยังล้าหลังกว่า โซเวียตอยู่มาก รวมทั้งในขณะนั้นจีนไม่ต้องการจะสร้างข้อตกลงหรือสร้างพันธะผูกพันกับ สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และสนธิสัญญาฉบับอื่นๆ ตามระบอบการไม่ แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศด้วย จึงส่งผลดีต่อการพัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์ใน ปากีสถานให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

การปฏิรูปอุตสาหกรรมด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ของจีนที่เริ่มต้นขึ้นราวปี ค.ศ. 1980 หลังจากออกแผนปฏิรูปในช่วงปี ค.ศ. 1979 ตามแนวนโยบายของเติ้ง จีนมีความจำเป็นต้อง ปรับเปลี่ยนสายการผลิต เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้ฝ่ายพลเรือนมากยิ่งขึ้น ในขณะที่อุตสาหกรรมใน ภาคส่วนที่เกี่ยวกับการทหารได้มีกระบวนการปรับเปลี่ยนขนานใหญ่ให้กลายมาเป็นการผลิตเพื่อ ปนประโยชน์ด้านพลเรือนเช่นกัน ในขณะเดียวกันโครงการพัฒนานิวเคลียร์นั้นได้เริ่มเปลี่ยนแปลง สร้างโครงการวิจัยและพัฒนาเป็นพลังงานนิวเคลียร์ผลิตกระแสไฟฟ้าตามความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น ผ่านการเรียนรู้เทคโนโลยีตะวันตกซึ่งต้องการเงินทุนจำนวนมากเช่นเดียวกัน

⁹ Robert S. Norris and Hans Kristensen, "Nuclear Notebook: Pakistani nuclear forces, 2009," *Bulletin of the Atomic Scientists* (September/October 2009) [Online], 21 January 2009. Available from: <http://thebulletin.metapress.com>.

ความร่วมมือระหว่างจีนปาก็สถานด้านนิวเคลียร์เริ่มปรากฏขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ในปี ค.ศ. 1983 หน่วยข่าวกรองสหรัฐฯ รายงานว่าจีนส่งแบบพิมพ์เขียวระเบิดนิวเคลียร์ที่สมบูรณ์ที่สุดให้กับปาก็สถานพร้อมด้วยแร่ยูเรเนียมเสริมสมรรถนะที่มีคุณสมบัติและมีปริมาณเพียงพอ เพื่อใช้สร้างอาวุธนิวเคลียร์ได้ถึง 2 ลูก¹⁰ ประกอบกับข้อมูลจากฝ่ายจีนก็มีรายงานว่าช่วยเหลือปาก็สถานจัดการสร้างเตาปฏิกรณ์ปรมาณูเพื่อเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียมที่เมือง Kahuta ในปาก็สถานด้วย ในปี ค.ศ. 1986 จีน-ปาก็สถานสรุปข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์แบบครอบคลุม (comprehensive nuclear) และทยอยส่งนักวิทยาศาสตร์ชาวจีนเข้าให้ความช่วยเหลือในโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของปาก็สถาน นอกจากนี้จีนยังส่งแร่ยูเรเนียมเสริมสมรรถนะและก๊าซทริเทียมให้ปาก็สถานซึ่งนำไปใช้เป็นสารตั้งต้นที่นำมาใช้สร้างปฏิกิริยาฟิวชันในระเบิดไฮโดรเจน ซึ่งปริมาณของก๊าซทริเทียมมีมากพอที่จะใช้สร้างระเบิดได้มากถึง 10 ลูก หลังจากนั้นจีนยังคงจัดหาผลิตภัณฑ์และความช่วยเหลือบริการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิวเคลียร์ให้ปาก็สถานอย่างหลากหลายและยกระดับความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งปี ค.ศ. 1989 นักวิทยาศาสตร์ปาก็สถานได้ใช้เมือง Lop Nur ในประเทศจีนเป็นฐานทดลองยิงระเบิดนิวเคลียร์ นอกจากนี้วันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1991 จีนลงนามในสัญญาที่จะสร้างโรงงานพลังงานนิวเคลียร์ขนาด 300 เมกกะวัตต์ที่เมือง Chasma ของปาก็สถาน ภายใต้คำมั่นว่าของจีนว่าจะส่งเครื่องมืออุปกรณ์ให้กับปาก็สถานเฉพาะที่ได้รับการตรวจสอบจาก IAEA เท่านั้น แต่ปาก็สถานเป็นสมาชิก IAEA เพื่อยอมรับระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA อย่างจำกัด (limited scope) ดังนั้น ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าปาก็สถานจะใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่ได้จากจีนในทางสันติเท่านั้นหรือไม่

ความขัดแย้งประเด็นใหญ่ที่สุดของจีนที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และส่งผลอย่างมากต่อความน่าเชื่อถือของจีนและภาพลักษณ์ของประเทศในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงระหว่างประเทศคือจีนได้ขายวงแหวนแม่เหล็ก (magnet ring) ซึ่งใช้ในการสกัดแร่ยูเรเนียมสำหรับทำระเบิดนิวเคลียร์จำนวนมากถึง 5,000 ชิ้นจากบริษัทชาวจีนให้ห้องวิจัยนิวเคลียร์ในปาก็สถานโดยไม่ผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันจาก IAEA แต่ฝ่ายจีนออกโรงปฏิเสธว่าไม่มีการขาย magnet ring ให้ปาก็สถาน และกล่าวต่อว่าข้อมูลที่ว่านี้ ไม่มีหลักฐาน¹¹ จีนเตือนถึงสหรัฐฯว่าไม่ควรบีบบังคับจีนด้วยการลงโทษ (sanction) จากข้อมูลที่เป็นเพียงข่าวลือ ในขณะที่เดียวกันปาก็สถานได้ออกมากล่าวปฏิเสธข่าวนี้ด้วยเช่นกัน และเสริมต่อว่าจีนไม่ควรที่จะถูกลงโทษจาก

¹⁰ Sharad Joshi, "Nuclear proliferation and South Asia: Recent trends," *James Martin Center for Nonproliferation Studies* (August 2007) [Online], 21 January 2009. Available from: http://www.nti.org/e_research/e3_91.

¹¹ ข้อมูลที่ได้นี้มาจาก CIA ของสหรัฐฯ โปรดดูเพิ่มเติมใน เขียน ธีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 426-429.

นานาชาติด้วยเหตุผล 2 ประการ 1) จีนยืนยันว่าบริษัทที่ถูกอ้างตามข่าวว่าเป็นตัวแทนขายวงแหวนแม่เหล็ก ให้ปารีสสถานนั้นไม่ได้อยู่ในการควบคุมของรัฐบาลจีน และ 2) วงแหวนแม่เหล็กตามรายงานนี้ไม่ได้อยู่ตาม trigger list ของ Nuclear Supplier Group: NSG เพราะคุณสมบัติวงแหวนแม่เหล็กตามรายงานนั้นต้องมีคุณสมบัติเป็นแม่เหล็กจึงต้องผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันจาก IAEA ฝ่ายจีนได้ออกปฏิเสธและพร้อมกับแสดงจุดยืนว่าจีนเป็นประเทศที่มีความรับผิดชอบในระบอบการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์อย่างเคร่งครัด และไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์โดยเด็ดขาด

ความสัมพันธ์ที่จีน-ปารีสสถานเริ่มก่อปัญหาบานปลายในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามรายการความช่วยเหลือที่จีนมีให้ปารีสสถานข้างต้น จีนได้ดำเนินการแก้ต่างมาได้ระยะหนึ่งแต่ไม่เป็นผล ดังนั้น เพื่อลดแรงเสียดทานและความหวาดระแวงจากประชาคมระหว่างประเทศจีนจึงเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในเวลาต่อมา และเสนอเพิ่มเติมว่าให้รวมเอาวงแหวนแม่เหล็กตามที่เป็นกรณีปัญหาข้างต้นเข้าไว้ในรายการที่ต้องได้รับการตรวจสอบจาก IAEA ก่อนการซื้อขายแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ซึ่งจีนให้ความเห็นเพิ่มเติมและตำหนิว่าการรายงานข่าวที่ไม่มีมูลความจริงหรือไม่มีหลักฐานเพียงพอ ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์จีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะที่จีนเป็นประเทศที่มีบทบาทโดดเด่นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

ตารางที่ 3.2 แสดงข้อตกลงความร่วมมือจีน – ปารีสสถาน

วันที่	กรอบความร่วมมือ
วันที่ 26 เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1976	ข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์โดยที่ไม่ระบุข้อมูลที่แน่นอนว่าเป็นความร่วมมือในส่วนใด และ จีนดำเนินให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคที่เคยเกิดขึ้นตั้งแต่ 30 กรกฎาคม 1966 ต่อไป
วันที่ 15 เดือน กันยายน ค.ศ. 1986	ข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์อย่างครอบคลุม โดยระบุเพื่อใช้พลังงานในทางสันติ
เดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 1989	ร่างข้อตกลงการให้เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาดกำลังผลิต 300 เมกกะวัตต์ และให้ความช่วยเหลือในการสร้างและออกแบบเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาด 27 กิโลวัตต์
ปี ค.ศ. 1990	ให้ความช่วยเหลือสร้างเครื่องเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียมที่ Chashma
ปี ค.ศ. 1991	ข้อตกลงความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ โดยจีนจะสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาดกำลังผลิต 300 เมกกะวัตต์ให้ปารีสสถาน

(3) ความร่วมมือจีน-แอลจีเรีย

จีนทำการค้าและให้ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับแอลจีเรียเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในระดับระหว่างประเทศคือ ความขัดแย้งระหว่างจีน-สหรัฐฯ ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 หน่วยข่าวกรองของสหรัฐฯ ได้เสนอรายงานว่าจีนกำลังให้ความช่วยเหลือแอลจีเรียทั้งในด้านเทคโนโลยีและการให้ความรู้ในการออกแบบเพื่อสร้างหัวรบนิวเคลียร์ที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับระบบเครื่องซีปนาอู Scub-B ของแอลจีเรียที่มีอยู่ก่อนแล้ว¹² เดือนมกราคมปี ค.ศ. 1991 ดาวเทียมสหรัฐฯ ได้ตรวจพบเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาดกำลังผลิต 15 เมกกะวัตต์ที่เมือง Ain Oussera ที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศแอลจีเรีย ซึ่งได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินการก่อสร้างโดยจีนที่เริ่มต้นก่อสร้างมาตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1980¹³ ข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยนี้ส่งผลอย่างมากและก่อให้เกิดความวิตกกังวลที่จะส่งผลกระทบต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยเฉพาะคำถามที่ว่าเพราะเหตุใดความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ระหว่างจีน-แอลจีเรียจึงต้องดำเนินการให้เป็นความลับ ฝ่ายจีนได้ออกแถลงแก้ต่างเมื่อสหรัฐฯ ตรวจพบความช่วยเหลือนั้นทันทีว่าความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีน-แอลจีเรียที่เกิดขึ้นและกิจกรรมอื่นที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อตกลงนั้นทั้งหมดเพื่อวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ในทางสันติเท่านั้น และแอลจีเรียได้ให้สัตยาบันกับจีนว่าเตาปฏิกรณ์ที่จีนช่วยเหลือในการก่อสร้างนี้จะถูกนำไปใช้เฉพาะในทางสันติ ต่อมาจีนและแอลจีเรียเห็นพ้องที่จะจัดการให้อำนาจ IAEA เข้าตรวจสอบข้อเท็จจริง และต่อมาแอลจีเรียได้ลงนามในข้อตกลงระบบการพิทักษ์ป้องกันภายใต้กรอบอำนาจของ IAEA ซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้ามามีอำนาจตรวจสอบความปลอดภัยของเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์แห่งอื่นๆ ด้วย¹⁴

ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1991 หลังจากที่ข้อมูลความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ของทั้งสองฝ่ายที่เกิดขึ้นอย่างลับนั้นถูกเปิดเผยจากประเทศตะวันตกผู้นำระดับรัฐมนตรีของจีนได้ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อต่างชาติเพื่อแก้ต่างและสร้างความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและรักษาภาพลักษณ์ที่เป็นประเทศที่ไม่ทำลายและให้การสนับสนุนระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในเดือนเมษายนโฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีนได้กล่าวให้รายละเอียดและสร้าง

¹² "Algeria and China hang over reactor data," *Nuclear Engineering International* (July, 1991): 10.

Mark Hibbs, "Despite U.S. alarm over Algeria, Europeans won't blacklist China," *Nucleonics Week* (May 1991): 8.

¹³ Bill Gertz, "The Algeria nuclear problem 1991: Controversy over the Es Salam nuclear reactor," *The National Security Archives* [Online], 20 January 2009. Available from: <http://www.gwu.edu>

¹⁴ Nuclear Threat Initiative, *China's nuclear export and assistance to Algeria* [Online], 23 July 2009. Available from: <http://www.nti.org/db/china/nalgp05.htm>

ความเข้าใจเพิ่มเติมซึ่งมีสาระสำคัญว่า ความร่วมมือระหว่างจีน-แอลจีเรียในเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์ทั้งหมดนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในทางสันติ และให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1983 จีนและแอลจีเรียได้ลงนามในพิธีสารความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ซึ่งมีข้อตกลงว่าจีนเห็นด้วยที่จะจัดหา เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์พลังงานน้ำเพื่อใช้สนับสนุนการวิจัยในแอลจีเรีย โดยเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ชุดนี้ถูกออกแบบมาให้มีขนาดกำลังผลิตเพียง 10 เมกกะวัตต์ และสูงสุดไม่เกิน 15 เมกกะวัตต์เท่านั้น ซึ่งจีนได้ชี้แจงก่อนจะถูกตั้งคำถามและข้อสงสัยต่อวัตถุประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นจากความช่วยเหลือเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาดกำลังผลิต 10 เมกกะวัตต์นี้ว่าเตาปฏิกรณ์ให้พลังงานต่ำเกินไปที่จะนำไปใช้สร้างอาวุธนิวเคลียร์ นานาชาติจึงไม่ต้องวิตกกังวลในความร่วมมือที่เกิดขึ้นนี้

ตารางที่ 3.3 แสดงข้อตกลงความร่วมมือจีน – แอลจีเรีย

วันที่	กรอบความร่วมมือ
เดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1983	ความร่วมมือในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ ความช่วยเหลือในการสร้างและออกแบบเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ขนาด 10 เมกกะวัตต์ที่ดำเนินการเป็นความลับ
เดือน มิถุนายน ค.ศ. 1996	เริ่มโครงการวิจัยเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์แห่งที่สอง
วันที่ 21 เดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1997	จีนให้ความช่วยเหลือให้พิมพ์เขียวและออกแบบโครงการก่อสร้างระยะที่ 3 ของศูนย์วิจัยพลังงานนิวเคลียร์แห่งแอลจีเรีย (Algeria's center for nuclear energy research)

ความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์ทั้งสามกรณีนี้เป็นกรณีที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดในช่วงเวลานั้นหลังเกิดเหตุการณ์ที่จอร์เจียอันheiminจนถึงก่อนเวลาที่จีนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แม้จีนจะออกมาชี้แจงข้อกล่าวหาที่ฝ่ายจีนเห็นว่าไม่เป็นความจริง แต่พฤติการณ์บางอย่างจีนต้องยอมรับเช่น การให้ความช่วยเหลือหรือข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับนิวเคลียร์อย่างลับๆ โดยที่ไม่ผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันและการตรวจสอบจาก IAEA ทั้งที่จีนเข้าเป็นสมาชิก IAEA ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บั่นทอนความน่าเชื่อถือของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และของจีนเองด้วย อีกทั้งมีความแย้งกันระหว่างการกระทำและวาจากล่าวคือ หลังจากที่จีนประสบความสำเร็จในการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ครั้งแรก จีนได้เสนอหลัก NFU และเมื่อจีนเข้ามาเป็นสมาชิกของ IAEA จีนยินดีและยอมรับตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้พร้อมเสนอหลักการ 3 ประการที่จีนจะยึดถือปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือหรือการสร้างความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับประเทศอื่นๆ คือ จะต้องนำไปใช้ในทางสันติ จะต้อง

ผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA และไม่สามารถส่งต่อเทคโนโลยีนิวเคลียร์ไปยังประเทศที่สาม ได้หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากจีน

แต่ความร่วมมือที่เกิดขึ้นกับทั้งสามประเทศที่ขัดแย้งกับหลักปฏิบัติของจีนที่เคยแถลงไว้ในที่ประชุม IAEA ค.ศ. 1984 จีนเคยยืนยันกับ IAEA ว่าความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ระหว่างจีนกับประเทศอื่นๆ จะต้องผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA ดังนั้น ข้อตกลงหรือความร่วมมือที่เกิดทางลับระหว่างจีนกับอิหร่าน ปากีสถาน และแอลจีเรียนั้นย่อมไม่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบของ IAEA อย่างแน่นอน แม้จีนจะยืนยันว่าเป็นความร่วมมือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในทางสันติ แต่คำถามที่น่าสนใจคือ เมื่อความร่วมมือเกิดขึ้นในทางสันติแล้วเพราะเหตุใดจึงต้องดำเนินการสร้างความร่วมมืออย่างลับ เฉพาะปัญหาในส่วนนี้จีนต้องออกแถลงการณ์ชี้แจงความเข้าใจคู่ขนานไปกับข้อมูลที่ถูกเปิดเผยมาโดยตลอด ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าจีนให้ความสำคัญและกังวลกับข้อมูลที่ปรากฏขึ้นซึ่งกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยเฉพาะเมื่อจีนเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์

3.2.2 วาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” (China Threat)

ภัยคุกคามจากจีนนั้นเป็นคุณลักษณะที่ต่างชาตินมองจีนว่าเป็นประเทศที่มีความโหดร้าย ไม่มีความมั่นคงทางการเมือง อีกทั้งจีนยังมีพฤติกรรมบั่นทอนและทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข้อกล่าวหาเหล่านี้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อคุณสมบัติของจีนในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990¹⁵

บางส่วนมีความเห็นว่าญี่ปุ่นเป็นอีกประเทศหนึ่งที่กระตือรือร้นและพยายามเผยแพร่ข้อมูลในทางที่กล่าวหาว่าจีนเป็นประเทศอันตรายและเป็นภัยคุกคาม นักวิชาการจีนนับเอาว่าญี่ปุ่นเริ่มกล่าวถึงภัยคุกคามจากจีนในช่วงปี ค.ศ. 1990 บางส่วนเห็นว่าญี่ปุ่นเริ่มตั้งแต่เมื่อปี ค.ศ. 1984 โดยให้เหตุผลว่าญี่ปุ่นประคองเรื่องภัยคุกคามจากจีนเพื่อใช้เบี่ยงเบนความสนใจจากกรณีที่ญี่ปุ่นเริ่มกลับมาดำเนินการปรับปรุงด้านการทหารอีกครั้ง¹⁶ ด้วยลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ญี่ปุ่นที่ไม่ราบรื่นอยู่ในขณะนั้น พร้อมด้วยพฤติกรรมการต่อต้านจีนของญี่ปุ่นที่มีอยู่ก่อนแล้ว ประเด็นที่ญี่ปุ่นวิตกกังวลมากที่สุดและกำหนดขึ้นให้เป็นภัยคุกคามจากจีนคือ อาวุธนิวเคลียร์ และ

¹⁵ Yong Deng, “Reputation and the security dilemma: China reacts to the china threat theory,” in *New directions in the study of China's foreign policy*, Alastair Iain Johnston and Robert S. Ross (eds.) (California: Stanford University Press, 2006), pp.186-188.

Bertrand Ateba, “Is the rise of China security threat?,” *Polis* 9 (2002): 3 – 6.

¹⁶ ไชยวัฒน์ คำชู, “จีนกับญี่ปุ่น,” ใน *จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง*, ไชยวัฒน์ คำชู และ ปทุมพร วัชรเสถียร (บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 119.

กำลังทหารของจีนที่ปรับปรุงตามนโยบายทันสมัย นับแต่นั้นมาวาทกรรมภัยคุกคามจากจีนได้เข้ามาบีบคั้นก่อความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ญี่ปุ่นมาตลอดช่วงทศวรรษ 1990^{*}

ข้อโต้แย้งวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” ได้แฝงเข้าเป็นประเด็นหนึ่งของงานเขียนทางวิชาการของจีน ความวิตกกังวลของจีนที่มีต่อวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” เป็นแรงผลักดันหนึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมระหว่างประเทศของ โดยเฉพาะด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงซึ่งได้รวมถึงการตัดสินใจเข้าร่วมในสถาบันหรือระบอบระหว่างประเทศ ความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นจากวาทกรรมกลายมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยที่จีนมีความจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีนให้กลับคืนมา ซึ่งวิธีการหนึ่งตามเป้าหมายนี้คือการสร้างความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ

ทฤษฎีภัยคุกคามจากจีนนั้นเหมารวมทั้งเรื่องความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงได้พุ่งเป้าโจมตีไปที่การสร้างกองทัพจีน การขยายขนาดกองกำลังอาวุธตามแบบและอาวุธร้ายแรงเช่นนิวเคลียร์อย่างไม่มีขีดจำกัด แนวทางการต่อสู้เพื่อถือครองดินแดนที่เป็นกรณีพิพาทอย่างไม่ประณีประนอม ซึ่งฝ่ายจีนเห็นว่าเกิดขึ้นด้วยอคติและความเข้าใจผิดทั้งสิ้น แต่ทว่าข้อกล่าวอ้างที่สหรัฐฯนำเสนอต่อนานาชาติประเทศนั้นกลับน่าเชื่อถือ มีอิทธิพลมากพอที่ทำให้ภาพลักษณ์จีนเสื่อมทรามลงอย่างรวดเร็ว ทั้งที่ข้อกล่าวอ้างเหล่านั้นบ้างก็เกินความจริงและไม่สมเหตุสมผล อาทิเช่น จีนเป็นประเทศที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อในระบบระหว่างประเทศ จีนมีพฤติกรรมที่บั่นทอนความมั่นคงของประเทศอื่นๆ เป็นต้น¹⁷ แต่ท่ามกลางกระแสวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” จีนยังคงมีมิตรประเทศที่ไม่พิจารณาว่าจีนเป็นภัยคุกคาม อาทิ เกาหลีเหนือ อิหร่าน ปากีสถาน และประเทศในแถบทวีปแอฟริกา เป็นต้น โดยให้ความเห็นว่าการขยายตัวของกองกำลังอาวุธตามแบบ และอาวุธร้ายแรงของจีนมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นหากเทียบกับจำนวนที่สหรัฐฯ และรัสเซียครอบครอง และยังมีประสิทธิภาพตามหลังประเทศมหาอำนาจอื่นๆ อยู่มาก¹⁸

* นอกจากแนวคิดภัยคุกคามจากจีนที่เริ่มต้นในช่วงต้นทศวรรษ 1990 จากสหรัฐฯและญี่ปุ่นแล้ว หลังจากนั้นยังมีงานเขียนทางวิชาการที่กล่าวถึงภัยคุกคามจากจีนเป็นจำนวนมากทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมาตลอดทศวรรษ 1990 เช่น Lester Bown จากงานเขียนเรื่อง Who will feed China? Wake-up call for a small planet งานเขียนของ Samuel Huntington เรื่อง The clash of civilizations ซึ่งเป็นงานเขียนที่เห็นด้วยกับทฤษฎีภัยคุกคามจากจีน ส่วนงานเขียนที่เห็นแย้งและเห็นว่าทฤษฎีภัยคุกคามจากจีนนั้นถูกกล่าวขึ้นอย่างเกินจริง เช่นงานเขียนของ Gerald Segal ชื่อ “Does China matters?” ในวารสาร Foreign Affairs งานเขียนของ Samuel Kim เรื่อง China as a regional power งานเขียนของ Michael Yahuda เรื่อง China's Foreign Relations: The Long March, Future Uncertain เป็นต้น

¹⁷ Yong Deng, “Reputation and the security dilemma: China reacts to the china threat theory,” in *New directions in the study of China's foreign policy*, Alastair Iain Johnston and Robert S. Ross (eds.), p. 192.

¹⁸ Gary Klintworth, “China: Status quo power or regional threat?,” *The Journal of East Asian Affairs* 12 (Summer-Fall 1998): 372.

เมื่อจีนปรับตัวภายใต้วาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน”

สำหรับจีนวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” อาจจะไม่ได้นำไปใช้ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากนัก แต่ได้สร้างมลทินให้กับภาพลักษณ์ของจีนเป็นอย่างมากและนำไปสู่ความแตกแยกทางการเมืองและด้านจิตวิทยาของประเทศเพื่อนบ้านและประเทศมหาอำนาจอื่น จีนได้ตอบโต้โดยแสดงความเห็นอย่างชัดเจนว่าจีนตระหนักรู้ถึงอันตรายซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียต่อภาพลักษณ์ของจีน และในขณะเดียวกันวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” ที่ว่านี้อาจขับเคลื่อนให้จีนดำเนินนโยบายใดด้วยตนเองอีกครั้ง เพื่อต่อต้านกับการเลือกปฏิบัติจากประเทศตะวันตกต่อจีน¹⁹

ภายใต้สภาวะแรงกดดันจากภายนอกจีนตัดสินใจดำเนินการส่งผู้นำทหารในระดับสูง และผู้นำพลเรือนออกเดินทางเยือนต่างประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อชี้แจงข้อกล่าวหาเรื่อง “ภัยคุกคามจากจีน” งานเขียน สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ (chimed) จำนวนมากหลั่งไหลเข้าสู่ตลาดวิชาการเพื่อร่วมเสนอข้อเท็จจริง และอธิบายต่อความสับสน และความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่ถูกนำมาใช้อธิบายถึง “ภัยคุกคามจากจีน” ในช่วงแรกมีผู้นำระดับสูงจำนวนไม่น้อยลงความเห็นว่าจีนควรดำเนินการตอบโต้ประเทศผู้สร้างวาทกรรมนี้อย่างรุนแรง แต่วิธีการนี้เท่ากับเป็นการยืนยันถึง “ภัยคุกคามจากจีน” ว่าเป็นความจริงจึงทำกลุ่มผู้นำจีนกลุ่มนี้เรียนรู้การประเมินต้นทุน (the weight cost) ในทุกรูปแบบการกระทำที่ล้วนส่งผลต่อภาพลักษณ์ของจีน

เพื่อการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีน นักคิด นักวิเคราะห์ด้านยุทธศาสตร์ได้นำเสนอทางเลือกผ่านแนวคิดและนโยบาย “China's Peaceful Rise” เริ่มต้นด้วยการพิสูจน์ความจริงจากข้อกล่าวหาเรื่องศักยภาพกองทัพจีนที่ถูกนำมารวมเป็นที่มาของวาทกรรมภัยคุกคามจีนนั้น กล่าวหาเกินจริงและได้ตีความความตั้งใจของจีนผิดไป อีกทั้งความไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ของนโยบายตามแบบจีน ความจริงแล้วศักยภาพของกองทัพจีนในภาพรวมนั้นยังคงอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับมหาอำนาจอื่นทั้งสหรัฐฯ รัสเซีย อังกฤษ หรือฝรั่งเศส การใช้จ่ายงบประมาณด้านการทหารนั้นยังน้อยกว่าปริมาณรายได้ประชากรต่อหัว ในส่วนกำลังพลจีนได้เสนอให้มีแผนการลดกำลังพลที่ประจำการอยู่ในกรมกองและตามแนวชายแดนอย่างเป็นทางการ จีนยืนยันว่าจีนดำเนินนโยบายอย่างสันติและเป็นสมาชิกที่ดีของโลกร่วมสมัยที่มีความรับผิดชอบและเคารพในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ในมุมมองของจีนการพัฒนาของกำลังทหารให้ทันสมัยตามนโยบายที่ทันสมัยนั้น จีนมีเจตนาและความตั้งใจเพียงเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น ส่วนนโยบายต่างประเทศของจีนมีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าจีนมีนโยบายที่รักสันติ มีความรับผิดชอบ

¹⁹ John Garver, “Sino-American Relations in 2001: The difficult accommodation of two great powers,” *International Journal* 57 (Spring 2002): 309.

และปฏิบัติตามกฎหมาย ระบอบระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด เช่น ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์²⁰

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสดงการกระทำของจีนที่ส่งผลในทางบวกแก่ China's Rise ในด้านความมั่นคงระหว่างประเทศคือการที่จีนเข้าร่วมสนับสนุนและให้การยอมรับรูปแบบพหุภาคีที่มีความหลากหลายอย่างยิ่งซึ่งเป็นหลักฐานที่พิสูจน์ได้อย่างดีว่า จีนให้ความสนใจและเป็นกังวลในเรื่องภาพลักษณ์ของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการเข้าร่วมในระบอบปฏิบัติ อันได้แก่ ระบอบการควบคุมอาวุธระหว่างประเทศและระบอบการลดกำลังอาวุธ ซึ่งจีนพิสูจน์ให้สังคมระหว่างประเทศยอมรับว่าจีนเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบ ภายใต้การดำเนินยุทธศาสตร์สร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับทุกประเทศรวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแสวงหาความชอบธรรมให้แก่การกำหนดทิศทางและโครงสร้างให้กับนโยบายต่างประเทศจีนในองค์รวมซึ่งระยะเวลาและสาระสำคัญของนโยบายถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศให้สามารถลดแรงกดดันจากภายนอกที่เกิดขึ้นจากวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน”²¹

ฝ่ายจีนตอบโต้ข้อกล่าวหาโดยออกแถลงว่า การร่วมมือกันของต่างชาติโจมตีจีนจากวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” ส่งผลให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ภาพลักษณ์ของจีนเสมือนว่าจีนนั้นเป็นประเทศที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบก้าวร้าว ซึ่งจีนเห็นว่าการกล่าวหาเช่นนั้นนั้นทำให้จีนตกเป็นเหยื่อบริสุทธิ์ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งหมดนี้พิจารณาได้ว่าจีนให้ความสนใจเรื่องความชอบธรรมของจีนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและจีนเกรงว่าสภาพแวดล้อมเรื่องความมั่นคงนั้นจะกลายมาเป็นภัยคุกคามจีนอีก เหตุเพราะช่วงเวลานี้เป็นยุคสันติภาพของกลุ่มประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย ดังนั้น ความรุนแรงหรือวาทกรรมภัยคุกคามจากจีนนั้นจะนำไปสู่การกีดกันจีนให้หลุดจากฐานะกลุ่มผู้นำ ภาพลักษณ์ของจีนในทางลบที่ปรากฏต่อสายตาชาวตะวันตกนั้นจะยิ่งทำให้เกิดการต่อต้าน²²

สาเหตุหลักที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนคือประเด็นเรื่องตำแหน่งแห่งที่ของจีนในระบบระหว่างประเทศ จีนต้องเร่งฟื้นฟูภาพลักษณ์ในเรื่องความรับผิดชอบและความร่วมมือในระบบระหว่างประเทศเป็นสำคัญ จึงจะสามารถใช้พิสูจน์ความจริงต่อคำกล่าวหา “ภัยคุกคามจาก

²⁰ Song Niansheng, *Peaceful rise: China's road to development*, 23 April 2004 [Online], 22 July 2009.

Available from: <http://www.people.com.cn/GB/paper68/11864/1069451.html>

²¹ Yong Deng, “Reputation and the security dilemma: China reacts to the china threat theory,” in *New directions in the study of China's foreign policy*, Alastair Iain Johnston and Robert S. Ross (eds.), pp. 202-205.

²² Thomas Moore and Dixia Yang, “Empowered and restrained: Chinese foreign policy in the age of economic interdependence,” in *Making of Chinese foreign and security policy*, David M. Lampton (ed.), pp. 108-115.

จีน” ได้ เพราะการสร้างความร่วมมือในระบบระหว่างประเทศนั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่จีนเลือกปฏิบัติตามกลไกทางเลือกที่จีนเห็นว่าจะสามารถสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกันเพื่อมุ่งสู่ผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายทั้งฝ่ายจีนและฝ่ายที่กล่าวหาจีนว่าจีนเป็นภัยคุกคาม อีกทั้งการเข้าร่วมในระบบที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงเช่นประเด็นการควบคุมอาวุธ การลดการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่น ระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นนอกจากจีนจะได้ฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีนโดยแสดงเจตนาที่ดีต่อสังคมระหว่างประเทศแล้ว ในอีกด้านหนึ่งสังคมโลกก็ยังสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่จะสร้างโลกปลอดนิวเคลียร์อีกด้วย

ความร่วมมือระหว่างประเทศที่จีนสร้างขึ้นผ่านระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จะช่วยลดการแข่งขันระหว่างกันและก่อให้เกิด absolute gain ซึ่งรูปแบบของการรับผลประโยชน์มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในระบบระหว่างประเทศ นโยบายต่างประเทศของจีนตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 จึงมียุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายรูปแบบใหม่อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เช่นความร่วมมือทางการทูตที่เชื่อมโยงกับแนวทางการพึ่งพิงกันในระบบระหว่างประเทศเพื่อจัดการกับภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ ด้วยเป้าหมายเพื่อรักษาสถานะของประเทศมหาอำนาจที่ประเทศอื่นให้การยอมรับต่อไป และได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้นไปอีก

ดังนั้น นอกจากการดำเนินนโยบาย China's Rise แล้วจีนเริ่มปรับตัวและยอมรับยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งความจริงเริ่มต้นมาตั้งแต่ช่วงยุคปฏิรูปให้มีน้ำหนักต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศมากขึ้นด้วย เพื่อหวังว่าความร่วมมือระหว่างประเทศจะบังเกิดขึ้นและแสดงออกได้ถึงสิ่งที่จีนเป็นตัวแสดงที่ดีที่มีความรับผิดชอบในระบบระหว่างประเทศ และจะยิ่งส่งเสริมให้นานาชาติเชื่อมั่นและไว้วางใจว่า China's Rise เป็นจีนที่ผงาดขึ้นอย่างสันติ เพราะตั้งแต่วิกฤตการณ์เทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 ภาพลักษณ์ของจีนเสื่อมเสียลงจากพฤติกรรมที่มีลักษณะรุกรานและมุ่งใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาจึงผลให้จีนถูกคว่ำบาตรจากนานาประเทศ ซึ่งรวมถึงการคว่ำบาตรในกรณีการค้าขายอาวุธทุกประเภทจากจีนด้วย²³

การปรับตัวภายใต้วาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” แบ่งออกได้ทั้งหมด 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การออกแถลงการณ์จากรัฐบาลจีนเพื่อสร้างความเข้าใจและจัดการกับความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่เกิดขึ้นจากฝ่ายตะวันตก 2) จีนดำเนินงานทางการทูตแบบเชิงรุกโดยมุ่งเน้นที่การสร้างความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคี และ 3) เร่งสร้างความโปร่งใสในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทหาร

ตามแนวทางที่หนึ่ง จีนออกแถลงการณ์ย้ำและยืนยันว่าข้อมูลที่ปรากฏขึ้นและถูกนำมาใช้กำหนดนิยามว่าจีนเป็นภัยคุกคามนั้นกล่าวเกินจริง ทั้งประเด็นในด้านการทหาร เศรษฐกิจ และ

²³ Simon Rabinovitch, "The rise of an image-conscious China," *China Security* 4, 3 (Summer 2008): 33-35.

วัฒนธรรม เช่น จีนยอมรับว่ากองทัพปลดแอกอยู่ในช่วงเวลาสร้างความแข็งแกร่งและทำให้ทันสมัย แต่ถึงอย่างไรก็ยังมีประสิทธิภาพด้อยกว่ามหาอำนาจอื่นโดยเฉพาะสหรัฐฯ อีกทั้งกองทัพยังมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดเมื่อเทียบจากจำนวนรายได้ประชากรต่อหัวอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อมูลจากนักวิเคราะห์ที่บ่งชี้ว่าจีนมีส่วนแบ่งตลาดในการค้าขายอาวุธน้อยกว่าสหรัฐฯ อังกฤษ และฝรั่งเศส ในด้านเศรษฐกิจจีนยืนยันว่าเป็นการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวจีน จีนไม่มีเจตนาทำลายหรือสร้างปัจจัยซึ่งจะกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของเศรษฐกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก หรือสร้างความปั่นป่วนให้เกิดขึ้นกับตลาดการเงินเพื่อหวังผลประโยชน์แก่จีนเพียงฝ่ายเดียว

นอกจากการออกแถลงการณ์จากฝ่ายจีนแล้ว เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเพื่อดำเนินการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีนอย่างสากล พรรคคอมมิวนิสต์ฯ มีมติให้ก่อตั้งหน่วยงานชื่อ Overseas Propaganda Department ในปี ค.ศ. 1990 เพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่ชาวต่างประเทศมากขึ้นภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น Publicity Office เช่น ปัญหาเรื่องการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนที่ส่งผลกระทบต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และมีแนวโน้มว่าสหรัฐฯยกเลิกสิทธิการเป็นชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งของจีน เพื่อไม่ให้ปัญหาเหล่านี้กระทบกับผลประโยชน์ด้านการค้า ในปี ค.ศ. 1991 จีนได้ว่าจ้างบริษัทประชาสัมพันธ์ของสหรัฐฯ ชื่อ Hill and Knowton เพื่อกระตุ้นสภาคองเกรสให้รักษาสถานะประเทศที่รับการอนุเคราะห์ยิ่ง²⁴ เป็นต้น

แนวทางที่สอง การดำเนินการทูตเชิงรุกจีนมีความพยายามอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรเทาความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจผิดตามนโยบาย China's Rise ด้วยการดำเนินงานทางการทูตเชิงรุกในรูปแบบพหุภาคี เช่น การเข้าร่วมการประชุมพหุภาคีในหลายเวที อาทิ การควบคุมอาวุธ การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำหายเงินมากเพราะโดยปกติจีนมักดำเนินนโยบายและเลือกจัดการกับปัญหาระหว่างประเทศด้วยการเจรจาแบบทวิภาคีเท่านั้น เพราะหวังเกรงว่าการดำเนินงานทางการทูตในรูปแบบพหุภาคีนิยมจะเอื้อให้ประเทศอื่นๆ เข้าแทรกแซงกิจการภายในจีน เช่นกรณีการเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนยืนกรานปฏิเสธมาตลอด จนเมื่อเกิดปัญหาที่กระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนในประเด็นเช่นว่านี้ จีนจึงปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายจากปฏิเสธเป็นยอมรับและเข้าร่วมในระบบพหุภาคีนิยม แต่ก็ยังเป็นไปอย่างระมัดระวัง และคัดเลือกกรอบความร่วมมืออย่างรอบคอบ

แนวทางที่สาม การสร้างความโปร่งใสในข้อมูลด้านการทหารที่เห็นชัดเจนมากที่สุดคือการออก “สมุดปกขาว” (white paper) จีนใช้เวลาพิจารณาอยู่นานท่ามกลางเสียงเรียกร้องของ

²⁴ Hongying Wang, "National image building and Chinese foreign policy," *China: An International Journal* 1, 1 (March 2003), 47-48.

ประเทศอื่นๆ ที่ออกสมุดปกขาวเพื่อรายงานข้อมูลด้านความมั่นคงมาก่อนแล้วตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 จีนออกสมุดปกขาวเล่มแรกและพิมพ์เผยแพร่ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1995 ใช้ชื่อว่า White paper on arms control and disarmament in China โดยมีข้อมูลที่ล้นเกินของกับด้านการทหารเช่น จำนวนกองกำลังพล จำนวนกองกำลังอาวุธ ค่าใช้จ่ายหรืองบประมาณที่ใช้จ่ายในด้านต่างๆ รวมทั้งการให้ข้อมูลในเชิงโครงสร้างของกำลังของจีน นอกจากนี้ ยังแสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายการควบคุมอาวุธและการลดกำลังอาวุธทั้งอาวุธตามรูปแบบและอาวุธทำลายล้างสูงอีกด้วย จีนคาดหวังว่าการสร้างความโปร่งใสด้านการทหารที่เปิดเผยออกมานี้จะช่วยลดแรงเสียดทานและลดความน่าเชื่อถือของวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” ลง และเข้าใจเจตนาการดำเนินนโยบายของจีนในทุกด้านที่เกิดบิดเบือนในจากข้อเท็จจริง²⁵

หลายฝ่ายเชื่อว่าสมุดปกขาวเล่มแรกของจีนเป็นเอกสารสำคัญฉบับแรกที่จีนเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญต่อความมั่นคงของจีนแก่สาธารณะ ซึ่งนับเป็นพฤติกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ใช้งบชี้ว่าจีนยอมรับว่าความโปร่งใสเป็นไบเบกทางสำคัญที่จะช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างจีนกับประเทศอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี แม้จีนยังคงวิตกกังวลและระแวงว่าข้อมูลที่เปิดเผยผ่านสมุดปกขาวทั้งหมดนี้อาจเป็นการเผยแพร่ข้อมูลของจีนให้ประจักษ์แก่ประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงอาจจะยังไม่เป็นที่เชื่อว่าข้อมูลที่ตีพิมพ์เผยแพร่คือข้อเท็จจริงทั้งหมด แต่ในขณะที่นักวิเคราะห์อีกฝ่ายเชื่อว่า จีนอาจใช้ความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นก้าวสำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคีได้ง่ายขึ้นและมีขอบเขตความร่วมมือที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งจะสร้างผลประโยชน์ให้แก่จีนในระยะยาวท่ามกลางบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ

3.2.3 โครงการนิวเคลียร์สมัยใหม่ (Nuclear modernization)²⁶

กองทัพนิวเคลียร์เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาให้มีความทันสมัยอย่างเร่งด่วน ซึ่งเริ่มต้นขึ้นช่วงปลาย 1980s โดยกองทัพนิวเคลียร์ของจีนนั้นเพิ่มขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพซึ่งหมายถึงความแม่นยำและระยะทางการโจมตี โครงการนิวเคลียร์สมัยใหม่ถูกพัฒนาขึ้นภายใต้เป้าหมายของผู้คนที่มุ่งสร้างความแข็งแกร่งให้กับยุทธศาสตร์การสกัดกั้นด้วยอาวุธนิวเคลียร์²⁷ ที่ติดตั้งอยู่ในทะเล อากาศ และพื้นดิน

²⁵ People's Republic of China, White paper on arms control and disarmament in China (Beijing: Information of the State Council, 1995)

²⁶ Nuclear Overview [Online], 18 August 2009. Available from: <http://www.nti.org/e-research/profiles/china/nuclear/index.html>

²⁷ Chinese Nuclear Arsenal [Online], 18 August 2009. Available from: <http://www.cdi.org/issues/nukef&f/database/nukearsenals.cfm>

การทดลองนิวเคลียร์ของจีนในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ถึง 1990 จีนได้ยกระดับและพัฒนากองกำลังนิวเคลียร์ของจีนให้ทันสมัย ถึงแม้ว่าจีนจะออกแถลงการณ์ยืนยันว่าการทดลองที่เกิดขึ้นทุกครั้งนั้นเพื่อการพัฒนาความปลอดภัยของห้วงอวกาศนิวเคลียร์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว จึงคล้ายกับว่าจีนมีแนวโน้มที่จะพัฒนาห้วงอวกาศนิวเคลียร์รุ่นใหม่และเป็นไปได้ว่าจีนจะพัฒนาห้วงอวกาศนิวเคลียร์แบบหลายห้วงที่มีศักยภาพมากกว่าเดิม บ้างก็คาดการณ์ว่าจีนต้องการเร่งรัดการเข้าร่วมสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทดลองอาวุธนิวเคลียร์เพื่อเร่งดำเนินการทดลองนิวเคลียร์ที่ถูกพัฒนาขึ้นให้สำเร็จตามเป้าหมาย

ในขณะที่จีนยังอยู่นอกระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และการสร้างวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” จากสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ที่ให้ข้อมูลว่าจีนกำลังพัฒนาและสั่งสมนิวเคลียร์จนกลายเป็นภัยคุกคามระหว่างประเทศ เมื่อรวมเข้ากับการเก็บสถิติจำนวนห้วงอวกาศนิวเคลียร์ที่จีนมีอยู่ ยังคงมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ตามข้อมูลของสหรัฐฯ ยิ่งทำให้จีนเริ่มถูกมองว่าอาจจะเป็นภัยคุกคามขึ้นมาจริงๆ ซึ่งข้อมูลที่ฝ่ายสหรัฐฯ เปิดเผยออกมานั้นแม้จะเป็นข้อมูลที่เกินจริงและไม่มี ความแม่นยำ เช่นในช่วง 1960s – 1970s , 1980s – ต้น 1990s จีนสะสมห้วงอวกาศนิวเคลียร์มากถึง 435 และ 600 ลูก ตามลำดับ ทั้งที่ความเป็นจริงมีจำนวนไม่เกิน 300 และ 400 ลูก ตามลำดับ²⁸ แต่ก็ทำให้จีนกลายเป็นผู้สร้างภัยคุกคามและความวิตกกังวลให้กับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นมิตรกับสหรัฐฯ ประกอบกับสถานะของจีนที่ยังคงยืนกรานปฏิเสธการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทำให้ข้อมูลเหล่านี้ยิ่งดู น่าเชื่อถือมากขึ้น

ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนห้วงอวกาศนิวเคลียร์ทุกรูปแบบโดยประมาณที่จีนสะสมไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1964–2008²⁹

ปี ค.ศ.	จำนวนห้วงอวกาศนิวเคลียร์ (รวมทั้งหมด)
1964	1
1965	5
1966	20
1967	25

²⁸ Robert S. Norris and Hans M. Kristensen, "Chinese nuclear forces, 2003," *Bulletin of the Atomic Scientists* (November/December 2003): 77-80

²⁹ Global nuclear stockpiles, 1945–2006 Nuclear Notebook, NRDC, *Bulletin of the Atomic Scientists*, (July/August 2006): 6-8. ; Robert S. Norris and Hans M. Kristensen, "NRDC: Nuclear Notebook: Chinese nuclear forces, 2008," *Bulletin of the Atomic Scientists* (July/August 2008): 42-44.

ปี ค.ศ.	จำนวนหัวรบนิวเคลียร์ (รวมทั้งหมด)
1968	35
1969	50
1970	75
1971	100
1972	130
1973	150
1974	170
1975	185
1976	190
1977	200
1978	220
1979	235
1980	280
1981	330
1982	360
1983	380
1984	415
1985	425
1986	425
1987	415
1988	430
1989	435
1990	435
1991	435
1992	435
1993	435
1994	435
1995	425
1996	400

ปี ค.ศ.	จำนวนหัวรบนิวเคลียร์ (รวมทั้งหมด)
1997	400
1998	400
1999	400
2000	400
2001	400
2002	400
2003	400
2004	400
2005	400
2006	200
2007	200
2008	200

3.2.4 การประกาศเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์อีกประเทศหนึ่งที่ปฏิเสธการลงนามการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่นเดียวกับจีนตั้งแต่สนธิสัญญาฉบับนี้เปิดให้ลงนามในปี ค.ศ. 1968 ซึ่งเท่ากับว่าทั้งจีนและฝรั่งเศสยังถือเป็นฝ่ายเดียวกันและมีจุดยืนร่วมกัน โดยอ้างถึงความเหลื่อมล้ำและเลือกปฏิบัติของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต กล่าวให้ง่ายขึ้นคือจีนยังมีฝรั่งเศสเป็นเพื่อนร่วมชะตากรรมที่ต้องแบกรับเสียงเรียกร้องและแรงกดดันจากนานาชาติให้ยอมรับและเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และความมั่นคงของระบบระหว่างประเทศ

แต่เมื่อฝรั่งเศสออกมาประกาศอย่างเป็นทางการโดยนายกรัฐมนตรี Berezovoy ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1991^{*} ว่าฝรั่งเศสจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยประกาศนี้มิได้มีการหารือร่วมกับจีนแต่อย่างใด จึงส่งผลให้จีนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์เพียงประเทศเดียวที่แสดงตัวอยู่นอกระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เมื่อผนวกเข้ากับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้โดยเฉพาะเรื่องความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับอิหร่าน ปากีสถาน และแอลจีเรีย ยิ่งสะท้อนให้เห็นภาพว่าจีนไม่จริงใจที่จะช่วยสร้างความมั่นคงให้กับระบบระหว่างประเทศตามที่จีนได้เคยสุนทรพจน์ไว้ในหลายโอกาส

ความแปลกแยกที่เกิดขึ้นนี้สร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ควรเป็นผู้นำในการแสดงความรับผิดชอบผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศทุกรูปแบบที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความมั่นคงและลดความเสี่ยงของการเกิดสงครามนิวเคลียร์ ซึ่งสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือที่ถูกคาดหวังให้เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ดังนั้น เมื่อจีนในฐานะประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ยังไม่ได้เข้าร่วมกับสนธิสัญญาฉบับนี้เพียงประเทศเดียวนอกจากภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือที่เสื่อมทรามลง ยังจะเชื่อมโยงไปถึงประสิทธิภาพของระบบระหว่างประเทศที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศในหลายกรณี

นอกจากฝรั่งเศสแล้วยังมีกลุ่มประเทศโลกที่สามที่เป็นมิตรใกล้ชิดกับจีนให้การสนับสนุนระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และยอมรับเงื่อนไขอย่างไม่มีข้อต่อรองแม้ว่ากลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้นจะเสียเปรียบตามสนธิสัญญาฉบับนี้ ประเทศที่เข้าร่วมได้แก่ อียิปต์ อุกันดา เวียดนาม เกาหลีเหนือ กัมพูชา ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น³⁰

ทั้งหมดนี้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของจีนที่เคยยืนยันว่าจีนจะไม่ใช้นิวเคลียร์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจ หรือข่มขู่คุกคามประเทศอื่น การที่จะเรียกความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือกลับมาได้อีกครั้งหนึ่ง และแสดงความจริงใจของจีนว่าข้อมูลที่ถูกอ้างจากสหรัฐฯ นั้นไม่เป็นความจริง ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งจะช่วยพิสูจน์ได้ว่าจีนสามารถอยู่ภายใต้กฎหมายที่ควบคุมพฤติกรรมของรัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิวเคลียร์ได้

^{*} แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของฝรั่งเศสมีข้อมูลที่ชัดเจนมาก่อนหน้านี้จากสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีในวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1991 ฝรั่งเศสได้ประกาศความตั้งใจที่จะร่วมลงนามเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มาก่อนแล้ว

³⁰ Evan S. Medeiros, *Reluctant restraint: The evolution of China's nonproliferation policies and practices, 1980-2004* (Singapore: NUS Press, 2009), pp. 33-35.

อย่างไรไม่มีข้อยกเว้น และจีนไม่ได้แสดงตนเป็นประเทศผู้แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์หรือสร้างอิทธิพลจากอาวุธนิวเคลียร์

เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1991 หลังจากที่ฝรั่งเศสเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้ประกาศความตั้งใจที่จะเข้าร่วมเช่นกันถึงแม้ว่าพร้อมกันนั้นจีนยังคงกล่าวถึงลักษณะการเลือกปฏิบัติของสนธิสัญญานี้ก็ตาม ซึ่งนับเป็นสิ่งที่คลางแคลงใจและเป็นเงื่อนไขของจีนตลอดมา จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1992 ในฐานะรัฐอาวุธนิวเคลียร์ลำดับสุดท้าย

3.3 ระเบิดระหว่างประเทศกับการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีน

นโยบายการควบคุมอาวุธและการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วงทศวรรษ 1990 ซึ่งตัวบ่งชี้ที่สำคัญพิจารณาได้จากจีนเข้าร่วมในสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธและการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศหลายฉบับที่สำคัญ และเริ่มต้นกำหนดกฎหมายภายในที่ใช้บังคับและควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้อย่างรวดเร็วเกิดจากเหตุปัจจัยหลัก คือความวิตกกังวลต่อภาพพจน์ของจีนในระดับระหว่างประเทศที่เสื่อมถอยลงอย่างรุนแรง³¹ ที่เกิดจากสาเหตุหลายประการตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พัฒนาการนโยบายของจีนที่มีต่อระเบิดการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ระหว่างประเทศอีกส่วนหนึ่งคือ การเริ่มต้นออกกฎหมายควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ นอกจากนี้ยังดำเนินการพัฒนาองค์กร/สถาบัน ที่มีความโปร่งใสเข้าดูแลตรวจสอบเพิ่มมากขึ้นและยกให้เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญมากขึ้นในการเข้ากำหนดทิศทางนโยบายด้านความมั่นคงแห่งชาติจีน³²

ในช่วงทศวรรษ 1990 จีนได้กลายมาเป็นประเทศที่กระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการประชุมและความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคีด้านการควบคุมอาวุธและการป้องกันการแพร่กระจายนิวเคลียร์อย่างมาก ซึ่งจีนเข้าร่วมเวทีการประชุมขนาดใหญ่จาก Conference of Disarmament ยกฐานะมาเป็นคณะกรรมการชุดแรกแห่งองค์การสหประชาชาติ และการประชุมของ IAEA การเปลี่ยนทัศนคติที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งของจีนคือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดต่อระเบิดการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในระดับพหุภาคีที่ก่อนหน้านี้ จีนวิพากษ์วิจารณ์ระบบ

³¹ Jing-dong Yuan, "China's Proliferation and the impact of treaty policy on defense industries in United States and China" (Speech on The James Martin Center for Nonproliferation Studies on July 12, 2007)

³² Banning N. Garrett and Bonnie S. Glaser, "Chinese assessment of global trends and the emerging era in international relations," *Asian Survey* 29, 4 (April 1989): 347-362.

เหล่านี้ว่ามีปัญหาเรื่องการเลือกปฏิบัติ ความไม่โปร่งใส และข้อมาตรการกฎหมายที่มีลักษณะคลุมเครือ

จีนเริ่มเห็นโอกาสความได้เปรียบของจีนในการเป็น free – rider ในข้อตกลงการควบคุมอาวุธและระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เพราะข้อตกลงที่เกิดขึ้นนั้นล้วนเป็นข้อบังคับมหาอำนาจอื่นให้หยุดการสะสมอาวุธร้ายแรง และการหยุดพัฒนาอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์แก่จีนทั้งสิ้น ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 จีนจึงเพิ่มการมีส่วนร่วมกับข้อตกลงกรอบการเจรจา และสนธิสัญญาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น บนพื้นฐานผลประโยชน์ด้านความมั่นคงและผลประโยชน์ด้านการเมืองระหว่างประเทศจากระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์³³

จีนดำเนินนโยบายเชิงรุกเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์อย่างเร่งด่วนซึ่งเวทีระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง จีนจัดคณะผู้สังเกตการณ์อย่างเป็นทางการเข้าร่วมในการประชุม NPT Review Conference 1990 และรวมถึงการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธในเวทีระหว่างประเทศอื่นๆ ด้วย และเริ่มส่งสัญญาณเห็นชอบและสนับสนุนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ผ่านสุนทรพจน์ที่กล่าวในที่ประชุมอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารระดับสูงของจีน เช่น นายกรัฐมนตรี หลี่ เฝิง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายเจียน ฉีเซิน เริ่มออกส่งสัญญาณความเปลี่ยนแปลงของนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีน โดยกล่าวว่า “จีนอยู่ในระหว่างการพิจารณาว่าจะเข้าร่วมสนธิสัญญา หรือไม่ โดยกำลังดำเนินการศึกษาและพิจารณาถึงเงื่อนไขและปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมสนธิสัญญาอย่างต่อเนื่อง”³⁴ ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าจีนนั้นจะเข้าร่วมกับสนธิสัญญา ในเร็ววัน

นายกรัฐมนตรี หลี่ เฝิง ได้ประกาศขณะนายกรัฐมนตรีโทชิเกิ ไคฟู (Toshiki Kaifu) ของญี่ปุ่นเดินทางเยี่ยมเยือน ณ กรุงปักกิ่งในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1991 ว่า จีนยืนยันว่าจะเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์โดยจะเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์³⁵ ข้อเสนอขอเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

³³Banning N. Garrett and Bonnie S. Glaser. “Chinese Perspectives on Nuclear Arms Control” *International Security* 20, 3 (Winter 1995 – 1996): 43 – 47.

³⁴ Qian Qichen, interview with reporters during a visit Japan, June 27, 1991; Li Peng, interview with Chinese and Iranian journalist during a visit Iran, July 10, 1991 in Chinese Statements on Proliferation Issues 1979-1991 in Zachary S. Davis, “China’s nonproliferation and export control policies: Boom or bust for the NPT regime?,” *Asian Survey* 35, 6 (June 1995): 589.

³⁵ Xinhua Beijing, *Agree to Participate in Nonproliferation Treaty, August 10, 1991* [Online], 10 June 2009. Available from: FBIS Center

ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1991 กระทั่งวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1992 กระบวนการต่างๆ เสร็จสิ้นและมีผลบังคับให้จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการและมีฐานะเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเป็นพิเศษตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญาดังกล่าวด้วย

สุดท้ายแล้วเมื่อจีนเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้รับความชอบธรรมและสามารถฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่แสดงความรับผิดชอบต่อระบอบระหว่างประเทศด้วยต้นทุนและความเสี่ยงที่ต่ำมาก ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และรวมถึงผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์ด้วย

นอกจากนี้ ยังมีความคาดหวังและผลประโยชน์อื่นๆ ที่จีนจะได้รับจากการเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ดังนี้ ประการแรก จีนหวังให้การเข้าร่วม NPT ช่วยเบี่ยงเบนความสนใจของการวิพากษ์วิจารณ์ต่อนโยบายการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน ฟื้นฟูภาพลักษณ์และลบมลทินออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์จัตุรัสเทียนอันเหมิน การลงนามในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แม้ว่าอาจจะจำกัดพฤติกรรมหรือนโยบายของจีนที่ดำเนินอยู่นั้น แต่สามารถช่วยกลบและลบเสียงวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมในแถบตะวันตก ซึ่งจีนกำลังเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศโลกที่สามที่ต่อต้านระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่นกัน ประการที่สอง การลงนามในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นก้าวหนึ่งของการรักษาสถานะด้านการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่มีความเป็นไปได้ว่าจะถอนสิทธิ ประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN) ของจีนในฐานะที่ร่วมเป็นฝ่ายต่อต้าน NPT ซึ่งการเข้าร่วมสนธิสัญญาฯ ในภายหลังนี้ สหรัฐฯ รับผิดชอบว่าเป็นการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ในระดับระหว่างประเทศ จึงเป็นที่มาที่ผู้นำสหรัฐฯ เสนอให้ใช้ระบบภาษีการค้าแบบปกติและยังคงสถานะประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งให้จีนเช่นเดิมในเดือน มิถุนายน ค.ศ. 1992³⁶ ประการที่สาม เมื่อจีนมีสมาชิกภาพตาม NPT จีนสามารถซื้อสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนิวเคลียร์โดยเฉพาะจากฝรั่งเศสและประเทศอื่นๆ ที่มีต้องการขายสินค้าและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องให้กับประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์มากกว่า เพราะไม่มีความผิดต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การควบคุมที่มีท่าทีผ่อนปรนของสหรัฐฯ ในการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่มีสมรรถนะสูง (sensitive) ให้จีน และการตกลงสร้างเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูระหว่างจีนกับฝรั่งเศส แคนาดา ญี่ปุ่น รัสเซีย และเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1994 เป็น

³⁶ White house Statement, Letter to Congress and Report to Congress on Extension of MFN Status to China, Department of state Dispatch 23, 3 (June 1992): 452. in Zachary S. Davis, "China's nonproliferation and export control policies: Boom or bust for the NPT regime?": 590.

เครื่องบ่งชี้ได้ว่าจีนได้รับอรรถประโยชน์จากการลงนามเข้าร่วม NPT ได้เป็นอย่างดี ประการที่ดี การเขาเป็นสมาชิก NPT ทำให้จีนได้รับการยอมรับในฐานะรัฐอาวุธนิวเคลียร์ตามกฎหมาย และ แยกออกจากกลุ่มประเทศ nuclear threshold ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน และอิสราเอล ที่ไม่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งการอยู่ในสถานะนี้ไม่เป็นผลดีต่อจีนโดยเฉพาะในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ควรมีความรับผิดชอบเป็นอย่างยิ่ง ประการที่ห้า จีนยอมรับว่าการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นสามารถสร้างภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของจีนได้ แต่การตัดสินใจเข้าร่วมใน NPT นั้นจะสามารถหลักประกันความมั่นคงแก่จีน เพราะอย่างน้อย NPT จะช่วยกีดกัน ญี่ปุ่นและไต้หวันให้ออกห่างจากการมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง³⁷

แม้ว่าหลังจากที่จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จะยังมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มนักวิชาการบางส่วนว่า NPT ล้มเหลวในการป้องกันการแพร่กระจายนิวเคลียร์ของสหรัฐฯและโซเวียตในแนวดิ่ง (vertical proliferation) ในขณะที่แสวงหาการจำกัดการแพร่กระจายนิวเคลียร์ในแนวกว้าง (horizontal proliferation) ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยการต่อต้านการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ แต่โดยภาพรวมแล้วการเข้าร่วม NPT ของจีนจะสร้างความได้เปรียบให้จีนมากกว่าการที่จีนจะแปลกแยกอยู่นอกระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ นอกจากนี้จีนยังเห็นว่า NPT เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้หยุดการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าข้อตกลงฉบับอื่นๆที่เคยมีมา³⁸

3.4 การปรับตัวเมื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

3.4.1 ความเปลี่ยนแปลงของระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์

ต้องยอมรับว่าปัญหาการบริหารและควบคุมของจีนในช่วงแรกนั้นเกิดจากการขาดมาตรฐานในการตัดสินใจชิ้นส่วนหรือผลิตภัณฑ์ใดที่ต้องนับว่ามีความเสี่ยงต่อความมั่นคงและเสี่ยงต่อการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ อีกส่วนหนึ่งเกิดจากในช่วงแรกของการสร้างระบบควบคุมจีนใช้ปัจจัยด้านการเงินมาเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย กล่าวคือ ต้องการสร้างรายได้จากการขายอาวุธโดยไม่ได้ใส่ใจประเด็นความมั่นคง กระทั่งทศวรรษ 1990 จีนได้เริ่มพิจารณาเห็นผลกระทบจากการขายเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่ระบบควบคุมไม่มีมาตรฐานได้ส่งผล

³⁷ Zachary S. Davis, "China's nonproliferation and export control policies: Boom or bust for the NPT regime?" *Asian Survey* 35, 6 (June 1995): 591 – 593.

³⁸ Bu Ran, "The International nuclear non-proliferation mechanism," *Beijing Review* 37, 51 (December 1994): 10.

กระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนในระดับระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก จากปัญหาดังกล่าวนี้ทำให้จีนต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงระบบการตรวจสอบและควบคุมการส่งออกให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน

การเข้าร่วมในระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีนกับประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกามีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการและการพัฒนาของระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ หรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่อ่อนไหวต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ ขอบเขตข้อผูกพันของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาต่างๆ มีส่วนในการช่วยกำหนดทัศนคติของจีนที่มีต่อการควบคุมการส่งออกได้ เพราะสนธิสัญญาที่มีลักษณะเฉพาะมากๆ ก็จะเพิ่มภาระความรับผิดชอบให้จีนต้องปฏิบัติตามเช่นเดียวกัน อาทิ สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่กำหนดเงื่อนไขการปฏิบัติของประเทศสมาชิกโดยละเอียด โดยเฉพาะขั้นตอนการส่งออกหรือนำเข้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ โดยหลักสำคัญประการแรกคือ ต้องยอมรับระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA ซึ่งนับเป็นข้อดีที่ช่วยบังคับให้จีนต้องเปลี่ยนแปลงระบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้มีมาตรฐานเป็นสากลมากขึ้น ปัจจุบันภายนอกใดๆ ก็คงเทียบไม่ได้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของจีนเองที่เห็นว่า ประเด็นปัญหาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นเริ่มมีความสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของจีน และผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของจีนด้วย เพราะความเชื่อของนักนโยบายและนักวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ได้เปลี่ยนมาให้ความสำคัญที่ทั้งสองส่วนมีความสอดคล้องและสนับสนุนกัน จึงเป็นความตั้งใจประการหนึ่งของจีนที่จะพัฒนาข้อบังคับ กฎหมายการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน ให้ทันสมัยต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์³⁹

หลังการลงนามเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จีนเป็นประเทศแรกๆ ที่ออกข้อบังคับ Regulations on Nuclear Export Control ฉบับสมบูรณ์อย่างเป็นทางการในปี 1997 เพื่อควบคุมการค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนให้อยู่ในกรอบของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และ IAEA ให้รัดกุม โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย

³⁹ Evan S. Medeiros, *Chasing the dragon: Assessing China's system of export control for WMD-related goods and technologies* (Rand Cooperation: California, 2005), p.13.

3.4.2 องค์การสำคัญของระบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีน⁴⁰

ในด้านการค้าหน่วยราชการที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องแน่นอนคือ กระทรวงพาณิชย์ มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลระบบการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ทั้งหมด มีอำนาจหน้าที่ในการออกใบอนุญาตให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนถือสิทธิเป็นผู้แทนการค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในด้านต่างๆ โดยมีการสอบประวัติอย่างละเอียดต่อการค้าขายในแต่ละครั้ง ควบคุมดูแลอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ และเป็นการสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับนานาประเทศไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้กระทรวงพาณิชย์แล้วอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้กันคือ กระทรวงการต่างประเทศเป็นตัวแสดงที่เป็นศูนย์กลางในกระบวนการกำหนดนโยบายหลักของระบบการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ประโยชน์ตามตำแหน่งแห่งที่ของกระทรวงการต่างประเทศในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนบ้าง หรือในฐานะผู้แปลจากภาษาจีนไปเป็นภาษาต่างประเทศ หรือจากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาจีนในการสร้างข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี หรือในฐานะผู้แทนรัฐบาลในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ นับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ส่งผลอย่างมากและส่งผลโดยตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีน

ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศเข้าเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายที่มีลักษณะเฉพาะมากขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้บทบาทการควบคุมระบบการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของกระทรวงพาณิชย์นั้นขยายขอบเขตออกไปมากกว่าเดิม บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศที่สำคัญๆ ได้แก่ เข้าร่วมเสนอความคิดเห็นที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของคณะผู้แทนเจรจาในประเด็นต่างๆ เช่นเกี่ยวกับการพิจารณาสินค้าต่างๆ เพื่อการส่งออกนี้จะสร้างความวิตกกังวลแก่นานาประเทศหรือไม่ หน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศคือการประมวลผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการส่งออกทั้งต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐฯ นั่นเป็นประเด็นที่ทั้งสองประเทศต้องให้ความสำคัญอย่างมาก ถึงแม้ว่ากระทรวงการต่างประเทศไม่มีสิทธิระบุ “บัญชีดำ” แต่กระทรวงการต่างประเทศจะมี “บัญชีดำ” อย่างไม่เป็นทางการอยู่แล้ว ซึ่งในจีนจะเรียกใช้ว่ารายชื่อไม่เป็นทางการ (informal list) เช่น อิรัก อิหร่าน ลิเบีย ปากีสถาน และรวมถึงภูมิภาคที่มีปัญหาความขัดแย้งด้านการทหาร เช่น แอฟริกา เป็นต้น⁴¹ ในระหว่างการเจรจาข้อตกลง ผู้เชี่ยวชาญด้านการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของกระทรวงการต่างประเทศสามารถถูกเรียกถามถึงประเด็นที่อาจกระทบความสัมพันธ์

⁴⁰ Evan S. Medeiros, *Chasing the dragon: Assessing China's system of export control for WMD-related goods and technologies*, pp. 21-28.

⁴¹ Wu Xinbo, "The promise and limitations of Sino-US partnership," *The Washington Quarterly* (Autumn 2004): 115-126.

ระหว่างประเทศ หรือเสถียรภาพในภูมิภาค ซึ่งข้อมูลที่ได้จะช่วยประกอบการประเมินผลของฝ่ายที่จีนจะทำการค้าด้วยโดยเป็นข้อมูลเฉพาะวิเคราะห์ตามประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญที่จะพิจารณาความเสี่ยงที่มีต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศสามารถมอบหมายหน้าที่ให้สถานทูตในประเทศนั้นทำการสืบข้อมูลของประเทศคู่ค้าเพื่อข้อมูลที่ชัดเจนอีกด้วย ซึ่งปัจจุบันกรมการควบคุมอาวุธในกระทรวงการต่างประเทศมีฐานข้อมูลผู้ซื้อสินค้าที่ได้รับรายงานและรวบรวมข้อมูลได้มากกว่า 300 รายทั่วโลก⁴²

นอกเหนือจากกระบวนการออกใบอนุญาต (licensing process) ที่กระทรวงการต่างประเทศมีหน้าที่สนับสนุนด้านข้อมูลให้กับผู้แทนการค้าของจีนที่เป็นเอกชนทราบถึงกฎหมายและนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เป็นทางการของรัฐ ผู้แทนการค้าต้องมีความรับผิดชอบอย่างมากเพื่อแลกกับการได้สิทธิของการเป็นผู้แทนการค้า นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศได้ออกรายงานพิเศษจดหมายสีแดง (red letter document) เป็นหมายเหตุแจ้งข้อมูลการค้าเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่ผิดกฎหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสร้างความโปร่งใสให้กับการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนมากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่อย่างเป็นทางการแล้ว ยังมีภาคเอกชนซึ่งมีบทบาทสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจการกำหนดนโยบายในบางโอกาส และมีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการขอใบอนุญาต เช่น สมาคมอุตสาหกรรม และสถาบันวิจัยของจีนที่ทำงานด้านนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์โดยตรง ซึ่งให้ข้อมูลที่มีผลต่อการบริหารระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ส่วนใหญ่มาจากสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ของจีน และสถาบัน China Institute of Contemporary International Relations: CICIR และรวมถึงโครงการค้นคว้าวิจัยในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่ขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างมากกว่าเดิม⁴³ เพื่อเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้ดียิ่งขึ้น นักวิชาการที่มีชื่อเสียงในฐานะผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยด้านนี้ ได้แก่ศาสตราจารย์หลี่ บิน (Li Bin) จากสถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยชิงหัว (Qinghua) ที่ได้เริ่มหลักสูตรการควบคุมอาวุธ (arms control) โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างนักศึกษาให้มีความพร้อมและมีศักยภาพในการบริหารระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในอนาคต หลักสูตรนี้ยังมีเปิดที่มหาวิทยาลัยฟู่ถัน (Fudan) มี

⁴² John Lewis and Hua Di, "China's ballistic missile programs: Technologies strategies and goals," *International Security* (Fall 1992): 5-25.

⁴³ China: State Council Information Office, *China's non-proliferation policy and measures* [Online], 10 April 2010. Available from: <http://www.china.org.cn/e-white/20031202/index.htm>.

ผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงได้แก่ ฉิน ดิงลี่ (Shen Dingli) และจู หมิงฉวน (Zhu Mingquan) ซึ่งจบการศึกษาด้านความมั่นคง การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และการควบคุมอาวุธมาโดยตรง⁴⁴

จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของจีนมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการสร้างความน่าเชื่อถือและแสดงออกให้เห็นว่าจีนเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จากหลายสาเหตุที่เกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน อาทิ ข้อมูลการสนับสนุนให้ความร่วมมือกับโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์โดยไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบจาก IAEA แก้อิหร่าน ปากีสถาน และแอลจีเรีย โครงการนิวเคลียร์สมัยใหม่ของจีน เมื่อผนวกเข้ากับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เดินทางมาถึงจุดเปลี่ยนครั้งใหญ่คือ การสิ้นสุดของสงครามเย็น เป็นการเริ่มต้นและสร้างแนวโน้มที่ชัดเจนของทุกประเทศว่าเราควรรักษาโลกให้อยู่ในสันติภาพอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่าย จีนเลือกที่จะเข้าร่วมกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เพื่อหวังให้การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในรูปแบบพหุภาคีจะช่วยลดแรงเสียดทานที่เกิดขึ้นแก่จีนก่อนหน้า และจะช่วยฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีนให้กลับมาเช่นเดิม ตามที่จีนได้ประกาศไว้อย่างชัดเจนผ่านสุนทรพจน์หลายฉบับว่า จีนเป็นประเทศรักสันติ และจะดำรงตนเป็นประเทศที่เข้าร่วมมือแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศอย่างดีที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁴ Evan S. Medeiros, *Chasing the dragon: Assessing China's system of export control for WMD-related goods and technologies*, pp. 38-41.

บทที่ 4

จีนกับการประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

ตามข้อตกลงสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นได้กำหนดให้มีการประชุมเพื่อติดตามความคืบหน้า และความเคลื่อนไหวของประเทศสมาชิกในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิวเคลียร์ ทั้งในเชิงการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นการประชุมเพื่อติดตามโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของกลุ่มประเทศที่มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงระหว่างประเทศในเรื่องการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ไปพร้อมกันด้วย

ภายหลังการลงนามเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการแล้วนั้น จีนได้รับความไว้วางใจและสร้างความเชื่อมั่นในกับนานาประเทศที่จะดำเนินบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาจากอาวุธนิวเคลียร์ที่เกิดจากกลุ่มประเทศที่มีจีนเป็นมิตรที่แน่นแฟ้น

การประชุมที่กำหนดขึ้นตามสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นี้จัดให้มีขึ้นทุกๆ 5 ปี จีนเข้าร่วมการประชุมครั้งแรกในปี ค.ศ. 1990 ในฐานะผู้สังเกตการณ์ หลังจากเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1992 แล้วนั้น จีนได้เข้าร่วมการประชุมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกครั้ง และได้แสดงความเห็นต่อการจัดการปัญหาด้านนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นในหลายกรณีที่สำคัญ เช่น ปัญหานิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี โครงการพัฒนานิวเคลียร์ในอิหร่าน เป็นต้น จีนนำเสนอความเห็นตามแบบแนวคิดของจีนที่เคารพในหลักอธิปไตย และไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นๆ และด้วยการที่จีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาทำให้จีนเข้าใจว่าการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานนิวเคลียร์เป็นสิ่งที่จำเป็น แม้ว่าจะมีความเสี่ยงที่เทคโนโลยีด้านพลังงานนิวเคลียร์อาจถูกนำมาใช้ผิดวัตถุประสงค์และสร้างความไม่มั่นคงในระดับระหว่างประเทศได้ แต่ด้วยสิทธิและความเสมอภาคแล้วจึงไม่ควรประเมินเหตุการณ์ที่ประกอบด้วยอคติหรือข้อมูลด้านเดียวมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ จีนเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการสันติ และให้ความสำคัญไปที่การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในรูปแบบพหุภาคี เพื่อความโปร่งใสและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างถาวร

4.1 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT Review Conference) ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 1990¹

การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นในวันที่ 20 สิงหาคม – 14 กันยายน 1990 ณ กรุงเจนีวา มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมทั้งหมด 84 ประเทศจาก 140 ประเทศ จีนในฐานะรัฐอาวุธนิวเคลียร์ได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมครั้งที่สี่ด้วยถึงแม้ว่าจีนยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ก็ตาม แนวโน้มที่ดีได้ปรากฏขึ้นอย่างน้อยการเข้าร่วมครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่าจีนไม่ได้ปฏิเสธความพยายามของนานาประเทศที่ต้องการร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์เพื่อใช้บังคับประเทศสมาชิกให้ปฏิบัติตามและตระหนักถึงความสำคัญของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แม้ว่าจีนจะยังคงกล่าววิพากษ์สนธิสัญญาฉบับนี้อย่างต่อเนื่องในประเด็นการเลือกปฏิบัติระหว่างประเทศสมาชิก Basic Position Paper ที่นำกล่าวโดยผู้แทนจีนในวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 นั้น สะท้อนให้เห็นจุดยืน มุมมอง และความเห็นของจีนที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ตามแบบของจีนได้เป็นอย่างดี และยังรวมถึงความมุ่งหวังที่จะเห็นการร่วมสร้างสรรค์สันติภาพและเสถียรภาพให้กับโลกใบนี้มากยิ่งขึ้น

การประชุม NPT Review Conference ครั้งที่สี่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สถานการณ์ในระดับระหว่างประเทศนั้นอยู่ในประสบกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่และการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์นั้นยังคงถือเป็นภารกิจเร่งด่วนของทุกประเทศ จีนเห็นว่าบทสรุปที่จะเกิดขึ้นจากการประชุมครั้งนี้จะสร้างผลกระทบอย่างยิ่งใหญ่กับสนธิสัญญาฉบับนี้ในอนาคตอันใกล้ แม้ว่ารัฐบาลจีนได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ แต่รัฐบาลจีนได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญด้วยการติดตามการประชุมอย่างใกล้ชิด

จีนได้นำเสนอหลักการซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเด็นใหญ่ซึ่งล้วนสอดคล้องกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ผ่าน Basic Position Paper

ประการแรกจีนให้การสนับสนุนและยอมรับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในเบื้องต้นว่าเป็นเครื่องมือประเภทกฎหมายระหว่างประเทศที่จะเข้าจัดการกับปัญหาการควบคุมอาวุธและการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ ตั้งแต่สนธิสัญญาฉบับนี้มีผลใช้บังคับก็ได้เข้ามาแสดงบทบาทที่เป็นคุณกับการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพของโลก ในส่วนที่มีผลบังคับกับกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งส่วนมากเป็นประเทศกำลังพัฒนา สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างโลก

¹ China's basic position paper at the 4th NPT review conference (11 September 1990) [Online], 19 May 2010. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/npt0900.htm>

ปลอดนิวเคลียร์โดยบังคับกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ห้ามสร้างอาวุธนิวเคลียร์อย่างสิ้นเชิง

จุดยืนของฝ่ายจีนต่อเป้าหมายการรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของโลกรวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงในระดับระหว่างประเทศนั้นมีแนวโน้มนโยบายอย่างชัดเจนว่าจะไม่ส่งเสริมสนับสนุน หรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และจีนจะไม่ช่วยเหลือประเทศใดๆ ในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ และจีนขออุทิศตนที่จะร่วมสร้างระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ให้แข็งแกร่งมากขึ้น

รัฐบาลจีนสนับสนุนเป้าหมายหลักสามประการของสนธิสัญญานี้ อันได้แก่ การป้องกันการแพร่กระจายของอาวุธนิวเคลียร์ การลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ และการเสริมสร้างความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ซึ่งเป้าหมายทั้งสามประการนี้เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน และไม่สามารถแบ่งแยกเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งออกจากกันได้ จีนจะยืนหยัดเพื่อป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และในขณะเดียวกันจีนถือว่าการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ไม่ใช่เป้าหมายสุดท้าย แต่เป็นเพียงเครื่องมือที่จะก้าวไปสู่กระบวนการห้ามผลิตและจำหน่ายอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม เวลากว่า 20 ปีที่สนธิสัญญานับนี้บังคับใช้ จีนเห็นว่าน่าเสียดายที่เป้าหมายหลักทั้งสามประการของสนธิสัญญานับนี้ได้ถูกแยกออกจากกันทางปฏิบัติทั้งโดยฝ่ายรัฐและฝ่ายเอกชน บ้างก็มุ่งเน้นไปที่การป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มากเกินไป ทำให้เกิดการบีบบังคับด้วยวิธีการที่หลากหลายและเข้มงวดกับกิจกรรมที่ดำเนินเพื่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติของกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ แต่ภารกิจการลดกองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ที่สมควรได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดกลับถูกเพิกเฉยซ้ำร้ายยังเกิดการแข่งขันพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งความพยายามที่จะติดตั้งอาวุธนิวเคลียร์ตามแนวชายแดนประเทศอื่นๆ ซึ่งพฤติกรรมข้างต้นนี้เป็นที่ขุ่นเคืองกับบรรดากลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ และยิ่งเป็นการบั่นทอนความน่าเชื่อถือของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อีกด้วย

จีนยังคงแนวคิดในการสร้างโลกปลอดนิวเคลียร์ (world free from nuclear weapon) เพราะแนวทางนี้ไม่เพียงจะเป็นการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เท่านั้นแต่ยังเป็นการบังคับให้ทำลายอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ กระบวนการปฏิบัติระหว่างการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (horizontal) กับการลดอาวุธนิวเคลียร์ (vertical) ต้องดำเนินไปพร้อมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่สำคัญในการลดอาวุธนิวเคลียร์ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และยังคงต้องช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ไปพร้อมกันด้วย

จีนเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของวิธีการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ ตามมุมมองของจีน นั้นมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าทั้งสหรัฐฯและรัสเซียต่างเป็นประเทศที่ครอบครองนิวเคลียร์จำนวนมาก ทั้งสองประเทศนี้จึงต้องจริงใจที่จะสร้างข้อตกลงที่มีเงื่อนไขพิเศษ คือให้ทั้งสหรัฐฯและรัสเซีย ยอมรับในหลักการ NFU เช่นเดียวกับจีนที่ยึดถือและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด และจีน คาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักการนี้จะได้พัฒนาเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อรับรองความ ปลอดภัยให้กับประเทศ NNWS และกลุ่มประเทศปลอดนิวเคลียร์เพื่อลดภัยคุกคามจากนิวเคลียร์ โดยไม่มีข้อยกเว้น

ในฐานะผู้สังเกตการณ์จีนนำเสนอแนวทางอย่างชัดเจน และแสดงให้เห็นว่าจีนเรียนรู้ ทำ ความเข้าใจ และเริ่มปรับตัวให้เข้ากับระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้เป็นอย่างดี โดย ให้ความสำคัญไปที่การเสนอหลักการ NFU ให้เป็นที่ยอมรับกับทุกประเทศอย่างไม่มีเงื่อนไข

4.2 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT Review Conference) ครั้งที่ 5 ปี ค.ศ. 1995 ²

การประชุมครั้งนี้เป็นครั้งแรกของจีนในฐานะสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธ นิวเคลียร์หลังลงนามอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1992 และการประชุมครั้งนี้มีวาระสำคัญ คือการ พิจารณาขอมติจากประเทศสมาชิกเพื่อต่อขยายเวลาบังคับใช้สนธิสัญญาฉบับนี้ที่กำลังจะสิ้นสุด ลง จากครั้งแรกในปี ค.ศ. 1968 ได้ระบุไว้เพียง 25 ปี โดยการประชุมครั้งนี้ปรับเปลี่ยนชื่อให้ตรง ตามวาระสำคัญดังกล่าวเป็น The 1995 Review and Extension Conference: NPTEC และถือ กำหนดจัดขึ้นที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ ตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน ถึง 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1995 โดยมีประเทศสมาชิกเข้าร่วมทั้งสิ้น 175 ประเทศ การประชุมครั้งนี้ผู้แทนจากจีนได้รับ ตำแหน่งรองประธานการประชุมย่อยที่จัดคู่ขนานกันไปร่วมกับประเทศอื่นๆ อีก 32 ประเทศ เวที การประชุมย่อยคู่ขนานจัดขึ้นพร้อมกันอีก 19 เวที เพื่อทำหน้าที่พิจารณา เสนอความเห็นต่อกรณี อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ขยายความแข็งแกร่งของกระบวนการตรวจสอบ และทบทวนสนธิสัญญาการไม่ แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ 2) ส่งเสริมหลักการและเป้าหมาย 3 ประการของการไม่แพร่กระจาย อาวุธนิวเคลียร์ 3) การขยายระยะเวลาการบังคับใช้ NPT ตามที่หลักเกณฑ์ในมาตรา 10 วรรค 2

ฯพณฯ เฉียน ฉีเฉิน ในฐานะผู้แทนคณะของจีนที่เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ กล่าวย่อนถึง สภาพแวดล้อมในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ที่โลกตกอยู่ในสภาพที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคาม

² Qian Qichen, Statement of delegation of China at the 1995 Review and extension conference [Online], 5 May 2010. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/qian0495.htm>

นิวเคลียร์ที่ใช้งานจริงถึงสองครั้ง และภัยคุกคามนั้นยังคงต่อเนื่องมาถึงช่วงสงครามเย็นที่ยังปรากฏการแข่งขันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างสองมหาอำนาจ ซึ่งนับย้อนเวลาเท่ากับว่าโลกต้องตกอยู่ภายใต้ภัยคุกคามนิวเคลียร์นานกว่า 50 ปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของทุกประเทศทั่วโลก ปัจจุบันแม้สงครามเย็นจะสิ้นสุดลงแล้ว แต่ยังมีกองกำลังอาวุธนิวเคลียร์จำนวนมากที่ประจำการพร้อมโจมตีอยู่ทุกเมื่อ สิ่งที่จีนเสนอว่าต้องทำในขณะนี้คือการทำลายนิวเคลียร์ที่มีอยู่ทั้งหมดให้หมดไป เพราะจีนเชื่อมั่นว่ามนุษย์เป็นผู้เรียนรู้ที่จะสร้างในขณะเดียวกันมนุษย์ต้องทำลายได้เช่นกัน

จีนนำเสนอความเห็นต่อการประชุมในปี ค.ศ. 1995 นี้ว่าเบื้องต้นจีนขอสนับสนุนเป้าหมายหลักสามประการของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่นเดิม ได้แก่ การลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ การป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ และการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ และจีนให้ความสำคัญยกให้ NPT มีฐานะเป็นสนธิสัญญาที่มีความเป็นสากลมากที่สุด ในบรรดาสนธิสัญญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธทุกประเภท อีกทั้งยังแสดงบทบาทอย่างสร้างสรรค์ในการระงับหยุดยั้งการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มาตลอดอายุการบังคับใช้สนธิสัญญานับนี้ จีนยืนยันและแสดงความเห็นอย่างชัดเจนว่าเป้าหมายหลักทั้งสามประการของ NPT ที่ร่วมทำหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ล่อแหลมในระบบการเมืองระหว่างประเทศยุคหลังสงครามเย็น จะเป็นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันให้กับทุกประเทศสมาชิกเพื่อสร้างเสถียรภาพและสันติภาพของโลก อย่างไรก็ตาม จีนยังคงเห็นว่า NPT ยังมีข้อจำกัดและปัญหาการละทิ้งข้อผูกมัด (defect) (ซึ่งเป็นข้อเสียของระบบ/สถาบันระหว่างประเทศ) และปัญหาความเท่าเทียมในด้านสิทธิและหน้าที่ที่แตกต่างกันระหว่าง NWS กับ NNWS อาจจะทำให้เกิดช่องว่างและนำไปสู่ความขัดแย้งได้ แต่จีนยังมีความเชื่อว่าข้อจำกัดและละทิ้งข้อผูกมัดของสมาชิกที่มีอยู่ในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จะค่อยๆ ลดลง ด้วยกระบวนการตรวจสอบจากที่ประชุม และได้รับการแก้ไขอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อนำไปสู่การลดจำนวนอาวุธนิวเคลียร์และเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศ NNWS ให้สามารถเข้าถึงการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติได้อย่างทั่วถึง

ส่วนความเห็นวาระสำคัญของการประชุมครั้งนี้ คือกรณีการต่อขยายเวลาบังคับใช้สนธิสัญญาที่ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ใน 2 รูปแบบ ระหว่างการต่ออายุแบบ one fixed period กับ extension by multiple period จีนสนับสนุนรูปแบบที่สองพร้อมเสนอว่าในแต่ละช่วงที่ต่อขยายระยะเวลาไม่ควรจะมีระยะเวลาเกินกว่า 25 ปี โดยการเสนอความเห็นของทุกฝ่าย ควรมุ่งสร้างความ

ร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ซึ่งจะนำมาสู่ข้อสรุปแบบละมุนละม่อมและราบรื่น ซึ่งเป็นจุดยืนหลักของจีนในการขยายระยะเวลาการบังคับใช้สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ในครั้งนี้³

บทบาทที่โดดเด่นของจีนยังคงเป็นการเสนอแนวทางในการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ซึ่งจีนย้ำมาอย่างต่อเนื่องหลังจากปี ค.ศ. 1990 คือจีนเห็นว่า NPT เป็นเพียงเครื่องมือ (mean) เท่านั้น ไม่ได้เป็นจุดสิ้นสุด (end) ของความร่วมมือในการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แต่การเร่งรัดให้เกิดความคืบหน้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือ ห้ามสร้างอาวุธนิวเคลียร์และทำลายอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์นั้น จะสามารถเป็นจริงได้ โดยจีนได้เสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว 3 ประการ ได้แก่

1) ควรยกให้การกำจัดนิวเคลียร์ของประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ทั้งหมดให้เป็นความสำคัญลำดับแรก และดำเนินการภายใต้การควบคุมระหว่างประเทศ

2) ประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ควรแสดงเจตจำนงทางการเมือง โดยตกลงว่าจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือในการโจมตี และยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขว่าจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์สร้างภัยคุกคามหรือโจมตี NNWS และ NWFZ ซึ่งจีนเสนอแนวทางการปฏิบัตินี้ตามหลักการ NFU และจะต้องพัฒนาให้หลักการนี้เป็นสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้ให้มากขึ้น

3) ข้อตกลง CTBT^{*} ที่อยู่ในขั้นตอนการเจรจานั้นควรให้บรรลุผลให้เร็วที่สุด เพราะ CTBT จะช่วยเอื้อให้เป้าหมายการหยุดสร้างและทำลายนิวเคลียร์ที่มีอยู่ทั้งหมดประสบความสำเร็จเร็วขึ้น

จะเห็นได้ว่าหลักการ no-first use ของจีนที่เกิดขึ้นมากกว่า 30 ปี ยังได้รับการปฏิบัติและยึดมั่นอย่างเข้มแข็งตลอดมา พร้อมการผลักดันให้มีบทบาทมากขึ้นในการใช้เป็นเครื่องมือในระบบการเมืองระหว่างประเทศ และการยึดมั่นในหลักการและแถลงในที่สาธารณะมาโดยตลอดนั้นอย่างน้อยได้ทำให้เห็นความตั้งใจและความบริสุทธิ์ใจที่จะเข้าแก้ไขปัญหาการแพร่กระจายนิวเคลียร์ จีนเห็นว่าสมควรแก่เวลาที่จะต้องพัฒนาหลักการ no-first use ให้มาเป็นสนธิสัญญาตามรูปแบบของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งจีนใช้ความพยายามเพื่อผลักดันมาตั้งแต่ปี 1964 โดยผู้เชี่ยวชาญจีนเชื่อว่าเงื่อนไขที่มีอยู่ในขณะนั้นไม่เพียงพอ การกำหนดให้ no-first use เป็นสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการเพื่อสร้างพันธะผูกพันกลุ่มประเทศ/ฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนได้เสียทั้งหมด มีหลักปฏิบัติในทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง NWS ให้อยอมรับหลักการนี้เช่นเดียวกับจีน

นอกจากการสนับสนุน NPT แล้ว จีนเห็นว่าระบบการพิทักษ์ป้องกันของ IAEA จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากทุกประเทศยึดถือตามหลักเกณฑ์ 3 ประการเพื่อการส่งออกเทคโนโลยี

³ Susan B. Welsh, "Delegate perspectives on the 1995 NPT review and extension conference," *The Nonproliferation Review* (Spring-Summer 1995): 18-19.

^{*} Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT

นิวเคลียร์และสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของ IAEA คือ 1) การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์จะต้องนำไปใช้ประโยชน์ในทางสันติเท่านั้น 2) ต้องอยู่ภายใต้ระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA และ 3) การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ไม่สามารถส่งต่อไปยังประเทศที่สามได้หากไม่มีมติเห็นชอบจากจีน ซึ่งจีนย้ำว่ากิจกรรมการส่งออกเทคโนโลยีทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของ IAEA มาโดยตลอดนับตั้งแต่จีนเข้าเป็นสมาชิกในปี ค.ศ. 1984

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์กับประเทศคู่ค้า หรือประเทศที่จีนได้ทำข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการ จีนในฐานะ NWS ที่เข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แล้ว เห็นชอบและสนับสนุนหลักการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ ซึ่งจีนเห็นว่าเมื่อกลุ่ม NNWS ยอมรับในเงื่อนไขที่จะไม่แสวงหาหรือพยายามสร้างนิวเคลียร์แล้ว ดังนั้น กลุ่มประเทศ NNWS จึงสมควรได้รับการอำนวยความสะดวกให้สามารถเข้าถึงการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติได้อย่างเสรีและถูกต้องตามกฎหมาย เพราะรากฐานของสนธิสัญญาแต่เดิมนั้นได้กำหนดเงื่อนไขที่เห็นชัดว่ามีความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคระหว่าง NWS และ NNWS อยู่ก่อนแล้ว การกีดกันสิทธิของกลุ่มประเทศ NNWS ในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ ยิ่งทำให้เกิดปัญหาการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในภายหลัง ดังหลายกรณีขัดแย้งที่เกิดขึ้นแล้ว เช่น ปากีสถาน อิหร่าน และเกาหลีเหนือ ที่เกิดความรู้สึกถึงสองมาตรฐานหากเข้าร่วมในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ดังนั้น จีนหวังให้เวทีการประชุม NPT Review Conference มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเช่นว่านี้

ความเห็นของจีนที่มีต่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันตินั้นมีแนวคิดที่น่าสนใจมาก และอาจเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากประเทศตะวันตกส่วนใหญ่ อาจด้วยเพราะจีนมีการดำเนินการความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก จึงเห็นว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันตินั้น เป็นอีกภารกิจสำคัญที่จะบรรลุตามบทบัญญัติของ NPT ซึ่งสมควรที่จะได้รับความสนใจที่เท่าเทียมกับหลักการ (pillar) อื่นของ NPT ด้วย ซึ่งจะเป็นแนวทางป้องกันการแพร่กระจายนิวเคลียร์ได้อย่างถาวร

จีนในฐานะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีศักยภาพด้านอุตสาหกรรมนิวเคลียร์ ได้ดำเนินการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติเพื่อบรรลุถึงผลประโยชน์ร่วมกัน จีนได้การแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับ IAEA ในหลายด้าน และได้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือการใช้พลังงานนิวเคลียร์กับประเทศอื่นๆ กว่า 14 ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาซึ่งจีนให้ความสำคัญในการสร้างความสร้าง ความเท่าเทียม และพร้อมกันนั้นจีนได้สร้างความร่วมมือกับประเทศพัฒนาแล้วเพื่อพัฒนาปรับปรุงนโยบายปฏิรูปเปิดประเทศของจีน และการเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งจีนยังคงต้องอาศัยพลังงานนิวเคลียร์ด้วยเช่นกัน

ส่วนกรณีที่มีชาติอื่นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการทดลองนิวเคลียร์ของจีนที่เกิดขึ้นหลังจากที่จีนเข้าร่วมใน NPT แล้วนั้น ฝ่ายจีนได้อธิบายว่าจีนยอมรับว่าเป็นการกระทำที่มีความละเอียดอ่อน แต่ต้องยอมรับในข้อเท็จจริงว่าจีนยังคงเป็นประเทศที่มีจำนวนนิวเคลียร์น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศ NWS อื่นๆ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ แม้จีนยังมีการทดลองนิวเคลียร์อยู่ในช่วงเวลานั้นแต่จะกระทำภายใต้เงื่อนไขที่บีบบังคับมากขึ้น ทั้งนี้ จีนยืนยันว่าหาก CTBT มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการเมื่อไหร่จีนจะหยุดทดลองทันที ซึ่งร่าง CTBT ที่พิจารณากันอย่างยาวนานนั้นจีนได้เข้าประชุมเพื่อเสนอความเห็นและรักษาสิทธิในการออกเสียงมาอย่างต่อเนื่อง จนท้ายสุด CTBT มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996 และจีนได้ทดลองนิวเคลียร์ครั้งสุดท้ายในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1996 ก่อนหน้า CTBT จะมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ⁴

ประเด็นปัญหาหนึ่งที่เป็นที่วิตกกังวลกับทุกประเทศที่เข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้คือกรณีวิกฤตการณ์นิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีครั้งแรก เนื่องจากหน่วยข่าวกรองของสหรัฐอเมริกาตีบทราบว่า เกาหลีเหนือกำลังพัฒนาและสร้างอาวุธนิวเคลียร์ สหรัฐอเมริกาจึงส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบแหล่งที่ตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1992 แล้วพบว่าเกาหลีเหนือนำแท่งนิวเคลียร์ที่ใช้แล้วกลับมาผลิตใหม่เป็นสารตั้งต้นพลูโตเนียมเพื่อใช้ในการสร้างนิวเคลียร์ และต่อมาใน ค.ศ. 1993 ยังตรวจสอบพบสถานที่ต้องสงสัยอีก 2 แห่งที่คาดว่าอาจเป็นที่ตั้งของโครงการนิวเคลียร์ แต่เกาหลีเหนือไม่อนุญาตให้หน่วยงานใดๆ เข้าตรวจสอบโดยอ้างว่าเป็นเขตทหารของตน ทำให้เกิดความตึงเครียดและเข้าสู่ขั้นวิกฤตเมื่อเกาหลีเหนือประกาศถอนตัวจากการเป็นภาคีของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1993

ปัญหาความตึงเครียดที่เกิดขึ้นบนคาบสมุทรเกาหลีเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่จีนเดินทางเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เช่นเดียวกัน จีนถูกตั้งความหวังว่าจะสามารถแสดงบทบาทและดำเนินการอย่างสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหานิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นนี้ เช่นเดียวกับฝ่ายจีนที่มุ่งหวังให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนิวเคลียร์ในระดับระหว่างประเทศครั้งนี้ สร้างความเชื่อมั่นฟื้นฟูภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือว่าจีนมีความจริงใจที่จะช่วยบรรเทาปัญหาอย่างด้วยวิธีการเจรจาหรือวิถีทางการทูตเพื่อรักษาไว้ซึ่งสันติภาพ

ท่ามกลางวิกฤตความตึงเครียดจีนมีบทบาทสำคัญอย่างมากเพราะจีนเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อเกาหลีเหนือมากกว่าประเทศอื่นๆ เนื่องด้วยอยู่ในฐานะพันธมิตรที่มีอุดมการณ์สังคมนิยมเหมือนกัน เป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของเกาหลีเหนือ และเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือแก่เกาหลีเหนือมากที่สุด โดยเริ่มต้นดำเนินการเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาด้วยวิธีการเจรจาร่วมกัน

⁴ Nuclear Threat Initiative, China's nuclear testing [Online], 8 August 2009. Available from:

จากฝ่ายที่มีส่วนได้เสียกับกรณีดังกล่าวนี้และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาวิกฤตนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีด้วยการเจรจาต่อรองอย่างอดทนอดกลั้นซึ่งจีนเชื่อว่าจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหได้อย่างถาวร ในขณะที่เดียวกันจีนต่อต้านการใช้มาตรการลงโทษ (sanction) หรือวิธีการอื่น ๆ ที่จะบีบบังคับให้เกาหลีเหนือต้องกลับเข้าสู่การปฏิบัติตามเงื่อนไขของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จีนมีจุดยืนชัดเจนว่าจะใช้สิทธิวิโต้ทันทีหากมีการเสนอให้ใช้มาตรการการลงโทษผ่าน UN Security Resolution โดยฝ่ายจีนอธิบายว่าหากแก้ไขปัญหานี้ด้วยการใช้แรงกดดัน รั้งแต่จะทำให้สถานการณ์บนคาบสมุทรเกาหลีมีความตึงเครียดเพิ่มมากขึ้น และยังทำให้ปัญหานี้ซับซ้อนมากขึ้นไปอีก

โดยจีนมีจุดยืนที่ชัดเจน 3 ประการด้วยกัน คือ การมุ่งรักษาสันติภาพและเสถียรภาพบนคาบสมุทรเกาหลี การให้คาบสมุทรแห่งนี้ปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์ และต้องการให้ปัญหานิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีดำเนินไปด้วยสันติวิธีหรือวิถีทางการทูต ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าจีนต้องการเน้นวิธีการเจรจามากกว่าการมุ่งใช้วิธีการตามแนวทางแข็งกร้าวอย่างสหรัฐอเมริกา ในเบื้องต้นจีนได้พยายามผลักดันให้เกาหลีเหนือยอมปฏิบัติตามพันธกรณีการตรวจสอบอาวุธนิวเคลียร์โดย IAEA และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพื่อเป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด จีนเริ่มเข้ามาไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งตามจุดยืนเดิมที่ชัดเจนว่าสนับสนุนให้ใช้การเจรจาแก้ไขปัญหา แม้ว่าจะเป็นการเจรจาที่ต้องใช้ทั้งเวลาและความอดทนก็ตาม

ด้วยจุดยืนที่มุ่งมั่นในการใช้สันติวิธีแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ช่วยผลักดันให้ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนท่าทีมาใช้ความพยายามในการเจรจาจากเกาหลีเหนือ จากการที่อดีตประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ เดินทางไปพบ คิมอิลซุง ผู้นำเกาหลีเหนือในวันที่ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1994 เพื่อหารือถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา ในที่สุดเกาหลีเหนือตัดสินใจยกเลิกคำประกาศถอนตัวจากสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1994 และตามมาด้วยการเจรจาและลงนามภายใต้ “กรอบความตกลง ค.ศ. 1994” ระหว่างสหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือ โดยให้เกาหลีเหนือยุติการเดินเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์และระงับการก่อสร้างโรงงานปฏิกรณ์นิวเคลียร์อีกสองแห่ง โดยสหรัฐอเมริกาจะจัดส่งน้ำมันดิบชดเชยให้แทน⁵

บทสรุปที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้คงปฏิเสธความจริงใจของจีนที่มุ่งมั่นแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการเจรจาอย่างสันติไม่ได้ บทบาทของจีนที่มีต่อการแก้ไขปัญหานิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีที่เกิดขึ้นเป็นผลงานชิ้นเอกที่ประจวบเหมาะกับการเข้าร่วมการประชุม NPT Review Conference ครั้งแรกของจีนนับตั้งแต่เข้าร่วมในปี ค.ศ. 1992 ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งกับแนวทาง

⁵ Samuel S. Kim, "North Korea in 1994: Brinkmanship, breakdown and breakthrough," *Asian Survey*. (January 1995): 18-20.

การแก้ไขปัญหาและบทบาทของจีนในฐานะรัฐอาวุธนิวเคลียร์ที่ร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างแข็งขัน

4.3 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT Review Conference) ครั้งที่ 6 ปี ค.ศ. 2000 ⁶

การประชุมครั้งที่ 6 จัดขึ้นที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์กระหว่างวันที่ 17 เมษายน – 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2000 มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมทั้งหมด 157 ประเทศ รวมทั้งผู้แทนจากองค์การระหว่างประเทศ, ภูมิภาค และรวมถึงผู้แทนจากองค์กร NGO มากกว่า 140 แห่งเข้าร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์⁷

ปี ค.ศ. 2000 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่ การประชุมในครั้งนี้จีนได้ให้มุมมองที่สำคัญว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศาสตร์ความรู้ที่เผยแพร่กันอย่างกว้างขวางและรวดเร็วนี้ได้นำพาให้นานาชาติเฟื่องฟูและก้าวถอยหลังในกระบวนการการสร้างอารยธรรม อันเนื่องมาจากการต่อสู้ระหว่างโลกตะวันออกและตะวันตกที่ยังคงเกิดขึ้น หลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น ซึ่งความสำเร็จที่จะทำให้เกิดสันติภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืนและถาวรนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือจากทุกประเทศ จีนเห็นว่าการสิ้นสุดของสงครามเย็นเป็นช่วงเวลาที่สามารถสร้างความผ่อนคลายให้กับสถานการณ์ระหว่างประเทศ แต่ขณะนี้สันติภาพยังไม่เกิดขึ้น ตลอดช่วง 5 ปีหลังการประชุม NPT Review Conference ในปี ค.ศ. 1995 นั้นเกิดสถานการณ์ที่สร้างความไม่มั่นคงให้เกิดขึ้นในระบบการเมืองระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และปัญหาความขัดแย้งก็มีความซับซ้อนมากขึ้นไปด้วย แต่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นนี้จีนเห็นว่าการใช้กองกำลังทหารที่เป็นพันธมิตรเข้าแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม การใช้กำลังทางทหารเข้าจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง โดยมีกลุ่มประเทศที่สนับสนุนและเรียกการกระทำลักษณะนี้ว่าเป็น การแทรกแซงเพื่อมนุษยชาติ ผ่านกลไกอำนาจขององค์การสหประชาชาติ จีนเห็นว่าเป็นการสร้างความรุนแรงและเป็นการละเมิดอำนาจอธิปไตยของรัฐและยังเป็นการทำลายเสถียรภาพและสันติภาพของโลก นอกจากนี้ยังเป็นการเหยียบย่ำกฎหมายระหว่างประเทศ และบรรทัดฐานที่ใช้กำหนดแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อีกทั้ง เพื่อต้องการยกระดับยุทธศาสตร์ของประเทศที่พากองทัพเข้าแทรกแซงให้มีศักยภาพเหนือกว่า จึงทำให้มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างระบบขีปนาวุธเข้ามาประจำการอยู่ในดินแดนของ

⁶ Hu Xiaodi, Statement of the Chinese delegation at the concluding meeting of the sixth review conference [Online], 5 May 2010 Available from: http://www.nti.org/db/china/chindocs/huxiaodi_5020.htm

⁷ Center for Nonproliferation Studies, "Treaty on Non-proliferation of Nuclear weapons (NPT)," : 14.

ประเทศที่ถูกแทรกแซงนั้น ซึ่งฝ่ายจีนเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่สร้างภัยคุกคามให้กับเสถียรภาพของโลกและยังเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับหลักการที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างชัดเจน

ในภูมิภาคที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงภายในประเทศจากประเด็น การแบ่งแยกชนชาติ และความเชื่อทางศาสนาแบบสุดโต่งซึ่งเป็นประเด็นความขัดแย้งที่บั่นทอนสันติภาพภายในภูมิภาคนั้นๆ อยู่แล้ว การใช้กำลังทหารและกำลังยุทโธปกรณ์อันทันสมัยเข้าประจำการบนดินแดนของประเทศที่เกิดปัญหายังเป็นการสร้างปัญหาใหม่ให้เพิ่มพูนขึ้นอีก จีนให้ความเห็นว่าเหตุการณ์ที่ผ่านมา ปัจจัยด้านการทหารที่เข้ามามีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นนั้น นอกจากจะบั่นทอนความรู้สึกมั่นคงของประเทศต่างๆ แล้วยังทำลายความเชื่อมั่นของความร่วมมือระหว่างประเทศในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาวุธอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อเป็นการจัดการกับปัญหาเหล่านี้การจัดประชุม NPT Review Conference จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผลจากการประชุมจะมีผลโดยตรงกับอนาคตของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และกระบวนการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ด้วย ท้ายสุดแล้วความรับผิดชอบนั้นเป็นของประเทศสมาชิกทุกประเทศจึงต้องร่วมกันระดมแนวคิดและแนวทางแก้ไขปัญหามานการประชุมครั้งนี้ทั้งแก้ไขประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน จีนได้กล่าวชี้แจงและอธิบายรายละเอียดถึงจุดยืนของจีนที่มีต่อเป้าหมายหลักทั้ง 3 ประการของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กล่าวคือ การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ และการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติดังต่อไปนี้

เป้าหมายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้น จีนเห็นชอบกับการต่ออายุสนธิสัญญาอย่างไม่มีกำหนดในปี ค.ศ. 1995 ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และกระบวนการโลกปลอดนิวเคลียร์ในอนาคต แต่จีนได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาระหว่างประเทศที่เข้าทำลายกระบวนการเหล่านั้น อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศภายหลังการประชุม NPT Review Conference ในปี ค.ศ. 1995 กล่าวคือในปี 1998 เกิดการทดสอบระเบิดนิวเคลียร์ 2 ครั้งที่ เมือง Rajasthan และเมือง Baluchistan ซึ่งบั่นทอนความน่าเชื่อถือและความแข็งแกร่งของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างปฏิเสธไม่ได้ องค์การสหประชาชาติได้ออก Resolution ลำดับที่ 1172 เข้าจัดการกับปัญหานิวเคลียร์ในเอเชียใต้แต่ยังไม่เห็นผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งต่อกรณีนี้อินได้นำเสนอความเห็นแก่ที่ประชุมว่าต้นเหตุของปัญหาคือการปฏิเสธลงนามใน CTBT ของกลุ่มประเทศเอเชียใต้หากมีการ

เจรจาให้กลุ่มประเทศเอเชียใต้ยอมรับใน CTBT นั้นจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาในทางปฏิบัติได้อย่างตรงจุดที่สุด⁸

ในส่วนของจีนที่ดำรงฐานะประเทศสมาชิกของ NPT นั้นยืนยันว่าจีนมีความรับผิดชอบต่อระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นอกจากต่อต้านการดำเนินการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ทุกรูปแบบในทุกประเทศ รวมทั้งดำเนินนโยบายไม่สนับสนุน ส่งเสริมและเข้ามามีส่วนในกิจกรรมการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แล้ว จีนจะไม่ให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์โดยไม่ผ่านระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA

แต่สิ่งที่เป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญของจีนที่ตอบโจทย์ของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นอย่างดีนอกเหนือจากหลักการ 3 ประการในการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของจีนที่มีอยู่เดิมแล้วได้แก่ การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์นั้นต้องใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติเท่านั้น; การดำเนินการทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของ IAEA; และจะไม่มี การยกย้ายถ่ายโอนไปยังประเทศที่สามหากไม่ได้รับความเห็นชอบจากจีนก่อน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและพัฒนากลไกการควบคุมการส่งออกนิวเคลียร์ของประเทศจีน รัฐบาลจีนได้ผ่านร่างข้อบังคับ 2 ฉบับ คือ Regulations on the Control of Nuclear Export ในวันที่ 10 กันยายน ค.ศ.1997 และ Regulations on Nuclear dual-use Items and Related Technologies ในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1998 นอกจากนี้จีนยังเข้าร่วม Zangger Committee ที่ควบคุมระบบการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1997 ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่าจีนมีความรับผิดชอบ และมีความตั้งใจในการสร้างกลไกให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายของสนธิสัญญาฉบับนี้

และด้วยความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจากโลกาภิวัตน์และยุคข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สร้างความยากลำบากให้เกิดขึ้นกับการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จีนได้นำเสนอแนวคิดที่ควรถูกสร้างให้เกิดขึ้นเพื่อรองรับประเด็นการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ประการแรก สร้างสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงระดับโลกให้มีเสถียรภาพเพื่อเชื่อมั่นในการสร้างความร่วมมือร่วมกัน ความเชื่อมั่นที่ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เพราะสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่พึงประสงค์นี้เป็นการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาอย่างสันติในความขัดแย้งระหว่างประเทศและความมั่นคงของทุกประเทศสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จะช่วยเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจและแรงผลักดันของบางประเทศที่ต้องการครอบครองนิวเคลียร์ ประการที่สอง ต้องกำจัดความเป็นสองมาตรฐานและหลายมาตรฐานให้หมดไปจากระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การสร้าง

⁸ Sha Zukang, Statement at the 2000 review conference of the parties to the treaty on the non-proliferation of nuclear weapons [Online], 1 June 2010.

โลกปลอดนิวเคลียร์ต้องเป็นเป้าหมายในทางปฏิบัติของทุกประเทศสมาชิก และการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้นต้องไม่นำมาใช้เป็นเงื่อนไขเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับบางประเทศเท่านั้น มิฉะนั้นจะยิ่งทำให้ระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ขาดความน่าเชื่อถือ ประการที่สาม กรอบความคิดเรื่องความมั่นคงร่วมกัน (collective security) และการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นวิธีการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพที่สุดต่อกรณีการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในทุกภูมิภาคหากปราศจากความร่วมมือระหว่างประเทศ ลำพังอำนาจของประเทศใดประเทศหนึ่งไม่ว่าจะเป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งเพียงใดก็ไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายของ NPT ได้

จีนได้นำประเด็นที่เคยนำเสนอแล้วครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1995 ว่ากลุ่ม NWS ต้องมีความรับผิดชอบพิเศษมากกว่าประเทศสมาชิกอื่นที่มีฐานะเป็น NNWS เนื่องจากได้สิทธิให้สามารถมีนิวเคลียร์ในครอบครอง การประชุมในปี ค.ศ. 2000 นี้จีนยังมีข้อเสนอเช่นเดิม โดยให้ความสำคัญไปที่สหรัฐฯและรัสเซียที่ต้องมีบทบาทหลักในการดำเนินการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในฐานะที่มีกองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ที่มากด้วยจำนวนและประสิทธิภาพ นอกจากการเป็นผู้นำของ NPT แล้ว จีนเห็นด้วยที่ทั้งสองประเทศจะมีการพิจารณาข้อตกลง START I และ II ให้บรรลุผลและได้ข้อสรุปโดยเร็ว (START II เพิ่งได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองฝ่ายในปี ค.ศ. 2010) และรวมถึง CTBT ที่ทั้งสองประเทศยังไม่ได้ให้สัตยาบันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกรณีของสหรัฐฯ ที่สภาสูงลงคะแนนเสียงปฏิเสธการให้สัตยาบันแล้วถึงสองสมัยประชุมติดต่อกัน ดังนั้น จึงเรียกร้องความรับผิดชอบจากทั้งสองประเทศมหาอาจต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ให้มากกว่านี้

ฝ่ายจีนยืนยันว่า กองกำลังอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอยู่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ป้องกันตนเองเท่านั้น และนับตั้งแต่วันแรกที่จีนประสบความสำเร็จในการทดลองนิวเคลียร์ จีนได้ประกาศหลักการ NFU และปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนยืนยันว่าจะไม่สร้างภัยคุกคามให้กับ NNWS และ NWFZ และจีนไม่เคยหลบเลี่ยงความรับผิดชอบและข้อผูกมัดเพื่อการลดอาวุธนิวเคลียร์ อย่างน้อยสามารถเห็นได้จากการที่จีนเข้าร่วมเจรจา CTBT และอยู่ในกลุ่มประเทศที่ลงนามเป็นกลุ่มแรกด้วย

เรื่องความโปร่งใสซึ่งนับเป็นส่วนความสำคัญของการควบคุมอาวุธที่จะช่วยสร้างความพยายามร่วมกันในการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ให้หมดไป สำหรับประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์นั้น มียุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน การสร้างความโปร่งใสย่อมก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ดังนั้น ทั้งประเทศขนาดใหญ่และเล็กต้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน จีนได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นหลักในการสร้างความมั่นใจร่วมกันระหว่างกลุ่มประเทศ NWS อย่างไม่มีเงื่อนไข คือการยอมรับและปฏิบัติตามหลักการ NFU ที่จีนประกาศไว้และพยายามเสนอให้เป็นสนธิสัญญามาโดยตลอด

ถึงแม้โดยข้อเท็จจริงแล้วจีนทราบดีว่าหลักการ NFU ไม่สามารถเป็นหลักการที่ใช้แทนเครื่องมืออื่น เพื่อใช้ลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ได้ แต่น้อยที่สุดจะเป็นวิธีการเพิ่มความมั่นใจระหว่าง NWS ด้วยกันเอง และระหว่าง NWS กับ NNWS ด้วย เพื่อช่วยลดความเสี่ยงที่จะเกิดสงครามนิวเคลียร์ และช่วยลดความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่แล้วในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

เป้าหมายที่สามตามสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์คือ การใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าพลังงานนิวเคลียร์เป็นพลังงานสะอาดที่มีประสิทธิภาพสูง และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ตามความต้องการของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ในฐานะที่จีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่พึ่งพาการใช้พลังงานนิวเคลียร์ จีนได้สร้างความร่วมมือแบบทวิภาคีที่ไม่ขัดกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ โดยลงนามในข้อตกลงกับประเทศคู่ภาคี 16 ประเทศ ที่เพิ่มเติมมาจากครั้งก่อนได้แก่ รัสเซียและฝรั่งเศส ซึ่งจีนยังคงเดินหน้าให้ความช่วยเหลือกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้สามารถเข้าถึงการใช้พลังงานนิวเคลียร์ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในด้านอื่น นอกจากนี้ ยังมีกรอบความร่วมมือแบบพหุภาคีกับหลายภาคส่วนที่จีนแสดงความรับผิดชอบและให้ความร่วมมือมาตลอดช่วงปี ค.ศ. 1996-2000 อาทิการบรรลุความร่วมมือและแลกเปลี่ยนกับ IAEA ในโครงการก่อสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ความปลอดภัยด้านนิวเคลียร์ การจัดการกากของเสียจากนิวเคลียร์ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในด้านอื่นๆ นอกจากนี้จีนได้ชำระเงินเข้ากองทุน Technical Assistance Fund: TAF ของ IAEA ตรงเวลาและเต็มจำนวนที่รับผิดชอบ บ่อยครั้งที่จีนได้ให้งบประมาณพิเศษเพื่อเป็นทรัพยากรทุนกับ IAEA ด้วย ส่วนการให้ความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้ มีคณะบุคคลด้านเทคนิคและวิทยาศาสตร์จากประเทศกำลังพัฒนาเดินทางเข้ามารับการฝึกอบรมในจีนจำนวนมาก และช่วยเหลือ IAEA เมื่อได้รับการร้องขอ นอกจากนี้ในส่วนของความร่วมมือระดับภูมิภาคเช่นในเอเชียแปซิฟิก จีนได้เข้าร่วมในการสร้างความร่วมมือด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีพลังงานนิวเคลียร์อย่างถูกต้องในภูมิภาคด้วย

สังเกตได้ว่าจีนให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือเทคโนโลยีพลังงานนิวเคลียร์กับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เพราะจีนเชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงพลังงานนิวเคลียร์ และเป็นการลดความต้องการและกอบังคับผลักดันให้เกิดการใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ในทางที่ขัดต่อกฎหมาย ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ในการสร้างความแข็งแกร่งในระบอบการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ ความแข็งแกร่งของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์กับสิทธิในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ โดยเฉพาะของกลุ่มประเทศ NNWS นั้นจีนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีเพิ่มเติมระหว่างกัน ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติและการขยายเทคโนโลยีนิวเคลียร์จะช่วยสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

และจะเป็นแนวทางป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้อย่างยั่งยืน และในทางกลับกันหาก ความต้องการใช้ประโยชน์พลังงานนิวเคลียร์ของกลุ่ม NNWS ถูกละเมิดหรือละเลย ในขณะที่หัน ไปให้ความสำคัญกับการควบคุมการส่งออกมากเกินไป จนทำให้สิทธิการใช้พลังงานนิวเคลียร์ ในทางสันติในหลายประเทศถูกกีดกันและขัดขวางโดยใช้ข้ออ้างว่าเพื่อป้องกันการแพร่กระจาย อาวุธนิวเคลียร์ นอกจากนี้จะเป็นข้ออ้างที่มีอคติและไม่สมเหตุสมผล แล้วยังเป็นการทำลาย เป้าหมายที่แท้จริงของ NPT ซึ่งจะเริ่มต้นเหตุที่จะนำไปสู่การสร้างความกลัวในทางอ้อมด้วย

ในกรณีที่กำลังข้างต้น หากจะชี้ให้เห็นกรณีตัวอย่างให้ชัดเจนมากขึ้น ก็เช่นกลุ่มประเทศที่ บังเอิญได้เข้าไปอยู่ในการแบ่งโลกตามขอบใจของประเทศมหาอำนาจ และถูกเรียกขานจากความ มีอคติอยู่เดิมด้วยศัพท์แสงที่ฝ่ายมหาอำนาจเป็นผู้กำหนดขึ้นเอง เช่น “รัฐอันพาล” (rouge state) ที่ถูกกีดกันและขัดขวางไม่ได้สิทธิการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ เพราะเกรงว่าจะ เป็นต้นเหตุให้เกิดภัยคุกคามนิวเคลียร์ ซึ่งจีนเห็นว่าวิถีปฏิบัติแบบสองมาตรฐานหรือหลายมาตรฐาน เป็นความไม่ยุติธรรมอย่างสุดโต่งซึ่งจีนไม่เห็นด้วย จีนเห็นว่าวิถีปฏิบัติที่ว่ำนั้นนอกจากจะไม่ช่วยลด ความวิตกกังวลของการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แล้ว ยังเป็นการตอกรอยร้าวของความไว้วางใจ ระหว่างกลุ่มประเทศทั้งสองฝ่าย

ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าผิดหวังและตีบตันในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในระบบการไม่ แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในหลายประเทศโดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาซึ่งบางประเทศ ได้รับสมญาว่า “รัฐอันพาล” แล้ว สิ่งที่จีนคาดหวังที่จะได้รับจากการประชุมในปี ค.ศ. 2000 นี้คือ การใช้เวทีระหว่างประเทศสร้างประโยชน์และส่งเสริมระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยจีนหวังให้ final document สำเร็จขึ้นด้วยความเห็นชอบจากทุกฝ่าย โดย final document ควร กำหนดการประเมินผลของการปฏิบัติอย่างถูกต้องและแม่นยำตลอดระยะเวลา 5 ปีจากนี้ไป

การประชุมครั้งแรกหลังจากการต่อขยายระยะเวลาการบังคับใช้สนธิสัญญาฉบับนี้ในปี ค.ศ. 1995 เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ทุกประเทศจะก้าวข้ามประเด็นความขัดแย้งในอดีต และร่วมสร้าง เจตคติที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสนธิสัญญาฉบับนี้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะเอื้อให้สนธิสัญญา บรรลุตามเป้าหมายต่อไป

ข้อความจากนายเจียน ฉีเชิน รองนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้แทนจีน ที่กล่าวไว้ที่การประชุม สมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1994 ได้นำเสนอมุมมองของจีนที่น่าสนใจที่มีต่อ นิวเคลียร์ ส่วนหนึ่งของสุนทรพจน์ ความว่า “เหตุเพราะมนุษย์สามารถสร้างอาวุธนิวเคลียร์และใช้ ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์มาตลอดทศวรรษที่ 20 เราจึงมั่นใจว่าในทศวรรษที่ 21 จะสามารถ ระวัง ยกเลิก และทำลายอาวุธนิวเคลียร์ได้อย่างแน่นอน และใช้พลังงานนิวเคลียร์เพื่อเสริมสร้าง สวัสดิการที่ดีให้ทุกคนบนโลกนี้ ซึ่งเป้าหมายทั้งหมดสามารถทำได้จริง ขึ้นอยู่กับว่าเราทุกประเทศ

เลือกที่จะอาศัยอยู่บนโลกนี้ภายใต้ภัยคุกคามจากนิวเคลียร์หรือได้แสงแห่งสันติภาพและความสุข ซึ่งทุกเป้าหมายจะสำเร็จลุล่วงต่อเมื่อเกิดความร่วมมือระหว่างกัน”

ในส่วนของปัญหาวิกฤตการณ์นิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีหลังจากที่ได้ข้อสรุปตาม “กรอบความตกลง ค.ศ. 1994” ช่วยบรรเทาและลดความตึงเครียดได้ระยะหนึ่งเป็นการชั่วคราวเท่านั้น หลังจากนั้นมาได้เกิดเหตุการณ์ที่สร้างความตึงเครียดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เสื่อมทรามลงเรื่อยๆ เช่น ความล่าช้าของความช่วยเหลือด้านพลังงานและการดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ (ค.ศ. 1995), การปรับเปลี่ยนและกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกที่ดำเนินการเพื่อสนับสนุนบทบาทของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคทั้งเรื่องเศรษฐกิจ และความมั่นคง (ค.ศ. 1995), ทหารเกาหลีเหนือล่องล้ำเข้าไปในเขตปลอดทหารถึงสามครั้งซึ่งกองกำลังสหประชาชาติ สหรัฐอเมริกา และเกาหลีใต้เห็นว่าเป็นการกระทำอันยั่วยุ (ค.ศ. 1996), เรือดำน้ำของเกาหลีเหนือรुकล้ำเขตน่านน้ำของเกาหลีใต้และเกยตื้นที่ชายฝั่งด้านตะวันออก จนกระทั่งเกิดการสู้รบและทำให้ทหารเกาหลีเหนือเสียชีวิต 24 นาย และนายทหารเกาหลีใต้อีก 13 นาย (ค.ศ. 1996), การซ้อมรบประจำปีร่วมกันระหว่างสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้บริเวณใกล้พรมแดนเกาหลีเหนือ (ค.ศ. 1997)⁹

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยั่วยุและแข็งกร้าวของทั้งสองฝ่ายยังผลให้การเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาลงจอดต้องมีประเทศอื่นๆ ที่มีส่วนได้เสียเข้ามาร่วมเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยด้วย และเป็นเพราะทั้งสหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือไม่ยอมรับการเจรจาระหว่างกันโดยตรง ส่งผลให้มีแนวโน้มจะจัดให้มีการเจรจาสันติภาพสี่ฝ่ายขึ้น อันประกอบด้วยเกาหลีเหนือ สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ และจีน

ถึงแม้ในระยะแรกๆ จีนจะไม่ได้แสดงท่าทีใดๆ ที่ชัดเจนและกระตือรือร้นมากนัก แต่เมื่อจีนเห็นว่าการเจรจาสี่ฝ่าย เป็นก้าวแรกในการสร้างสันติภาพในภูมิภาคอย่างเป็นทางการ จึงให้การสนับสนุนในเวลาต่อมา โดยเสนอแนะต่อที่ประชุมว่า การเจรจาสี่ฝ่ายควรนำประเด็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายมาปรึกษาหารือในที่ประชุมและประเทศที่เข้าร่วมประชุมควรผ่อนปรนท่าทีของตนในการเจรจา บทบาทของจีนในการเจรจาสี่ฝ่ายได้แสดงให้เห็นความมุ่งมั่นในการใช้วิถีทางการทูตเพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับจุดยืนของจีนที่กล่าวไว้ต่อที่ประชุม NPT Review Conference ในทศวรรษการประชุม แม้จีนจะยอมรับว่าการเจรจาต้องใช้ทั้งความอดทนและเวลายาวนานกว่าปกติก็ตาม

⁹ “History of the project and commencement of the construction,” in *Peace and Cooperation 2001* (Seoul: Ministry of Unification Republic of Korea, 2001), p. 117

4.4 การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT Review Conference) ครั้งที่ 7 ปี ค.ศ. 2005

การประชุม NPT Review Conference ครั้งที่ 7 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 2 - 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมทั้งหมด 153 ประเทศจาก 189 ประเทศ และยังมีผู้แทนจากองค์การระหว่างประเทศ, ภูมิภาค และรวมถึงผู้แทนจากองค์กร NGO มากกว่า 120 คน ในวันเปิดการประชุมนายโคฟี อันนัน เลขาธิการใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับการประชุมในครั้งนี้มาก สืบเนื่องจากในรอบ 5 ปีก่อนมีการประชุมในครั้งนี้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในหลายแห่ง ไม่เว้นการโจมตีความมั่นคงของสหรัฐฯ ในวันที่ 11 กันยายน ดังนั้น จึงขอสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของ IAEA และความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้ระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในกรณีของอิหร่านผู้แทนจากหลายชาติร่วมลงความเห็นว่าการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่กำลังดำเนินอยู่ในอิหร่าน สร้างความวิตกกังวลให้กับประชาคมโลก ซึ่งที่ประชุมสนับสนุนให้เปิดช่องทางการเจรจาต่อรองระหว่าง EU กับอิหร่าน เพื่อช่วยเจรจาจัดการลดกระบวนการเสริมสมรรถนะแร่ยูเรเนียม และกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิวเคลียร์ทั้งหมด

ในกรณีปัญหาของอิหร่านจีนได้มีสุนทรพจน์ถึงปัญหาในขณะนั้นว่า จีนในฐานะผู้ติดตามความเคลื่อนไหวประเด็นปัญหานิวเคลียร์ในอิหร่านอย่างใกล้ชิดเสนอแนวทางให้แก้ไขปัญหายุ่งยากรอบอานาจหน้าที่การปฏิบัติงานของ IAEA ผ่านการเจรจาอย่างสันติ แทนที่ความพยายามสร้างแรงกดดันที่เกิดขึ้นจากการรับข้อมูลเพียงด้านเดียว ทั้งนี้มาตรการคว่ำบาตรนั้นจะไม่ช่วยแก้ไขปัญหาแต่จะเป็นการสร้างปัญหาชุดใหม่สมทบกับปัญหาเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว

จากการสังเกตของจีนนั้นข้อตกลงที่อิหร่านกล่าวอ้างว่าจะไม่พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเคร่งครัดนั้น หากนับว่าอิหร่านเป็นประเทศสมาชิกของสนธิสัญญาฉบับนี้ อิหร่านย่อมมีสิทธิตามกฎหมายในการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ภายใต้ระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA และทุกประเทศต้องเคารพในสิทธิดังกล่าวนี้เช่นกันไม่ควรตีความไปก่อนว่าอิหร่านจะใช้สิทธินี้เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การสร้างอาวุธนิวเคลียร์อีกทั้งการที่อิหร่านและกลุ่มประเทศ EU บรรลุข้อตกลงในปี 2004¹⁰ เป็นเครื่องบ่งชี้ที่ทำให้เห็นความก้าวหน้าของอิหร่านที่ร่วมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติที่เพิ่มมากขึ้น จีนจึงคาดหวังให้อิหร่านเข้าร่วมกับ IAEA อย่างเต็ม

¹⁰ Peter Crail and Maria Lorenzo Sobrado, *IAEA board welcomes EU-Iran Agreement: Is Iran providing assurances or merely providing amusement?* [Online], 2 February 2010. Available from: http://www.nti.org/e_research/e3_59a.html

รูปแบบและปฏิบัติตาม IAEA resolution รวมทั้งการให้สัตยาบันในพิธีสารเพิ่มเติมอื่นๆ เกิดขึ้นในเร็ววันเพื่อเป็นการรับประกันความบริสุทธิ์ใจของอิหร่าน¹¹

จีนเน้นการแก้ไขปัญห่าผ่านการเจรจาที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้วยความอดทนของทั้งสองฝ่าย โดยประชาคมนานาชาติควรสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขที่เอื้อให้ผลการเจรจาสำเร็จลงด้วยดี โดยเฉพาะวิถีทางการทูตและการสร้างบทบาทอย่างสร้างสรรค์ การแนะนำและการสร้างความร่วมมือที่สร้างบรรยากาศให้เกิดความไว้วางใจและให้การสนับสนุนการเจรจาระหว่างอิหร่านกับ EU ที่ผ่านการตรวจสอบจากประชาคมนานาชาติ แนวทางที่จีนเสนอจะนำมาซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค และเป็นการแสดงให้เห็นอำนาจหน้าที่ของ IAEA และร่วมรักษาระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ ซึ่งทั้งหมดล้วนให้ผลประโยชน์ร่วมกันกับประชาคมระหว่างประเทศ การที่จีนแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนี้ ทำให้จีนได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน และเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งนี้มากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งได้รับการยอมรับว่ามีบทบาทในเชิงสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญห่าที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์

กรณีของเกาหลีเหนือซึ่งนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีจีนเป็นมิตรประเทศที่ใกล้ชิดที่สุดประเทศหนึ่งยอมรับว่า การที่เกาหลีเหนือถอนตัวออกจากสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์และการที่เกาหลีเหนือประกาศว่าจะดำเนินการพัฒนาสร้างอาวุธนิวเคลียร์ต่อไป สร้างความวิตกกังวลให้กับทุกประเทศที่เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะเรียกร้องให้เกาหลีเหนือกลับเข้าสู่กระบวนการเจรจา 6 ฝ่าย ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติทางการทูตที่ดีและถูกต้องที่สุดแล้ว ผู้แทนอีกส่วนหนึ่งเสนอความเห็นอย่างเคร่งครัดว่า เกาหลีเหนือต้องยกเลิกโครงการทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งจีนเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญประเทศหนึ่งที่ทุกภาคส่วนให้การยอมรับในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยในเวทีการเจรจา 6 ฝ่าย และต่างมุ่งหวังให้การเจรจามีผลสรุปและช่วยลดปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งได้อย่างถาวร

การประชุม 2005 NPT Review Conference เป็นครั้งแรกที่จีนออกเอกสารอย่างเป็นทางการรายงานถึงผลในทางปฏิบัติของจีนที่มีต่อความพยายามสร้างความสำเร็จให้กับเป้าหมายของ NPT ทั้งสามเป้าหมายหลักซึ่งรายงานฉบับนี้เป็นการตอบสนองข้อเรียกร้องของนานาประเทศที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2000 ว่าเพื่อความโปร่งใสและสร้างความน่าเชื่อถือ รัฐบาลจีนควรแสดงรายงานดังกล่าวในที่ประชุมที่เกิดขึ้นครั้งต่อไป (ปี ค.ศ. 2005) รายงานของจีนได้นำเสนอการปฏิบัติงานที่ชัดเจนตามเป้าหมายหลักของ NPT เป้าหมายแรก การไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นอกจากภารกิจเงื่อนไขของ IAEA ที่จีนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องแล้ว ความก้าวหน้าที่ประการคือจีน

¹¹ Hu Xiaodi, Statement by Chinese disarmament ambassador on Iranian nuclear issue [Online], 2 February 2010. Available from: <http://www.china-un.org/eng/hyyfy/t197217.htm>

เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ Zangger Committee ราวเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2004 เข้าเป็นสมาชิกของ Supplier Group และการกำหนดใช้กฎหมายภายในจีนที่สอดคล้องและสนับสนุนระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ โดยกฎข้อบังคับที่จีนร่างและประกาศใช้นั้นจะคล้อยตามกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในส่วนการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์จีนมีเงื่อนไขที่กำหนดขึ้นบังคับใช้ 3 ประการได้แก่ การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ต้องนำไปใช้ประโยชน์ในทางสันติเท่านั้น การส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์จากจีนจะต้องอยู่ภายใต้ระบบพิทักษ์ป้องกันของ IAEA ทุกกรณี และประเทศผู้รับไม่สามารถส่งต่อเทคโนโลยีนิวเคลียร์ไปยังประเทศที่สามหากไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐบาลจีน

ปี ค.ศ. 1987 รัฐบาลจีนประกาศ Regulations on the Control of Nuclear Material ซึ่งเป็นระบบที่ควบคุมการออกใบอนุญาตการซื้อขายวัสดุผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับนิวเคลียร์ ซึ่งจะช่วยจัดการ ตรวจสอบ และป้องกันการส่งออกที่ละเมิดต่อ NPT และ IAEA ซึ่งได้กำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน ปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลจีนประกาศ Regulations on the Control of Nuclear Export ซึ่งในฐานะรัฐอาวุธจีนเป็นจีนประเทศแรกที่มีกฎหมายรองรับการส่งออกที่ควบคุมโดยตรงจากรัฐสภา (state council) โดยมีระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด มีบทลงโทษที่รุนแรง และมีรายละเอียดรายการควบคุมที่สมบูรณ์ ผู้แทนการค้าที่จะเข้าสู่กระบวนการส่งออกเทคโนโลยีต้องได้รับการแต่งตั้งและยอมรับจากรัฐสภาเท่านั้น ซึ่งสามารถมั่นใจได้ในระดับหนึ่งว่า รัฐบาลจีนรู้เห็นทุกกระบวนการส่งออกที่เกิดขึ้นของผู้แทน ปี ค.ศ. 1998 รัฐบาลจีนประกาศ Regulations on Export Control of Nuclear Dual-use Items and Related Technologies ออกมาเพิ่มเติมเพื่อยกระดับการควบคุมให้เข้มงวด กระบวนการส่งออกต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบตามระบบใบอนุญาต นอกจากนี้ ได้ร่างแก้ไขกฎหมายอาญาของประเทศจีนในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2001 โดยระวางโทษผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตที่ผิดกฎหมาย การลักลอบขนส่งสินค้าที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนิวเคลียร์ต้องได้รับโทษทางอาญาด้วย ซึ่งรัฐบาลจีนได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเพื่อการป้องกันประเทศ (Commission of Science, Technology, and Industry for National Defense: COSTIND) ปฏิบัติควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์และประสานความร่วมมือกับส่วนงานอื่นๆ เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2002 ได้ประกาศพระราชบัญญัติ Safeguard and Supervision of Nuclear Export and Import and Nuclear Cooperation with Foreign Countries และเดือนธันวาคม ค.ศ. 2003 รัฐบาลจีนออก “สมุดปกขาว” (white paper) ชื่อ China's non-proliferation policy and measures ที่ได้รวบรวมข้อมูลนโยบายของจีนที่มีต่อการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็นหลายส่วน เช่น มาตรการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ระบบควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ กฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการส่งออก ความรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ

ควบคุมการส่งออก การสร้างความร่วมมือเพื่อตรวจสอบและจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศด้วย

จากข้อบังคับและกฎหมายที่จีนประกาศออกบังคับใช้ทั้งหมดนั้น แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะสร้างกระบวนการอย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายแรกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ คือ การป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้เป็นอย่างดี

เป้าหมายที่สอง การลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์ จีนเข้ามาอยู่ในกระบวนการลดกำลังอาวุธนิวเคลียร์และนำเสนอเป้าหมายที่แท้จริงของจีนคือการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ที่อยู่ทั้งหมดให้หมดไป โดยพยายามสนับสนุนการสร้างควมไว้วางใจร่วมกัน (mutual trust) และสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) ผ่านความร่วมมือทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค และมุมมองของจีนที่จัดได้ว่ามีความโดดเด่นมากกว่ากลุ่มประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์อื่น ๆ นั้น คือการเรียกร้องหน้าที่และความรับผิดชอบของ NWS ที่จีนกล่าวว่าจะต้องมีมากกว่า NNWS โดยต้องเป็นผู้ริเริ่มลดจำนวนอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองที่มีอยู่มากเกินไป จีนเน้นย้ำว่าการลดจำนวนที่จีนกล่าวถึงหมายถึงการทำลายให้หมดไป ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงหรือถ่ายโอนให้อยู่ในกรรมสิทธิ์ผู้อื่น ในการประชุม NPT Review conference 2005 จีนเสนอรายงานขั้นตอนการปฏิบัติอย่างเป็นทางการในฐานะที่จีนเป็นประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ และเป็นสมาชิกของคณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งสหประชาชาติ จีนยอมรับที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขต่อไปนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า NWS อื่นจะยอมรับเช่นกัน (เงื่อนไขที่จีนกำหนดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเงื่อนไขที่ NWS ไม่ยอมรับ) 1) เดิมแนวคิดการลดจำนวนอาวุธนิวเคลียร์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว หลังจากการทดลองยิงนิวเคลียร์ครั้งแรกสำเร็จจีนได้มีนโยบายจำกัดการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของจีนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จากปี ค.ศ. 1964-1996 จีนทดลองนิวเคลียร์เป็นจำนวนครั้งที่น้อยที่สุดในบรรดา NWS ซึ่งข้อมูลนี้เป็นข้อเท็จจริง รวมทั้งจีนไม่เคยเข้าร่วมแข่งขันในการสะสมอาวุธหรือประจำการหัวรบนิวเคลียร์บนดินแดนของประเทศอื่น อีกทั้งจีนเป็น NWS ที่เริ่มปิดโครงการวิจัยและพัฒนานิวเคลียร์ให้เปลี่ยนมาเป็นแหล่งพลังงานให้กับประชากรในประเทศ (ปิดที่ Qinghai เดือนพฤษภาคม 1995) 2) การยอมรับหลักการ NFU และความพยายามผลักดันให้ยกระดับเป็นสนธิสัญญาผูกพันกับกลุ่มประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ โดยจีนเริ่มต้นจากการเจรจาระดับทวิภาคี โดยใช้ NFU เป็นพื้นฐาน ที่บรรลุข้อตกลงร่วมกันแล้วคือการเจรจาทวิภาคีระหว่างจีน-รัสเซีย¹² 3) สนับสนุนการรวมกลุ่มเป็น “เขตปลอดนิวเคลียร์” (nuclear free zone) ของประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์โดยสมัครใจ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างถาวร 4) จีนสนับสนุน CTBT หลังจากลง

¹² จีนทดลองระเบิดนิวเคลียร์ทุกรูปแบบรวม 45 ครั้ง น้อยกว่าสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต อังกฤษ และฝรั่งเศส

¹² Nuclear Threat Initiative, Sino-Russian retargeting and no-first-use agreement [Online], 2 February 2010. Available from: <http://www.nti.org/db/china/chrusdet.htm>

นามเป็นชาติแรกของประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ในปี 1996 จีนได้เข้าร่วมปฏิบัติงานเชิงรุกและสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับ CTBT ในระดับประเทศจีนได้ตั้งกลุ่มผู้แทนเพื่อดูแลงานในระดับปฏิบัติการเฉพาะกิจ 5) เพื่อส่งเสริมกระบวนการลดจำนวนนิวเคลียร์ระหว่างประเทศจีนต่อต้านการติดตั้งหัวรบนิวเคลียร์ที่ประจำการอยู่นอกดินแดนของ NWS ทั้งภาคพื้นดินและอวกาศ โดยเรียกร้องให้มีการเจรจากำหนดกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมและตรวจสอบได้ง่ายขึ้น 6) จีนสนับสนุนความร่วมมือแบบพหุภาคี

เป้าหมายที่สาม การใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ กล่าวได้ว่าจีนมีบทบาทที่สำคัญและค่อนข้างมีแนวคิดที่เป็นกลางมากกว่าประเทศอื่นโดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศตะวันตก จีนเห็นว่าการรักษาระบบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ไม่ควรใช้เป็นเงื่อนไขสร้างอคติต่อสิทธิการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติของทุกประเทศโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา สรุปผลการปฏิบัติตามเป้าหมายที่สามมีดังนี้ 1) หลังจากที่จีนเข้าเป็นสมาชิก IAEA ในปี 1984 จีนได้ทำตามหน้าที่ตามจุดประสงค์ของการก่อตั้ง IAEA มาโดยตลอดกล่าวคือ การป้องกันการแพร่กระจายนิวเคลียร์ และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ละการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือด้านเทคนิคของ IAEA ตามหลักการ “active participation, give and take” 2) จีนริเริ่มความร่วมมือเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนด้วยโดยเคารพในหลักอธิปไตยและความเท่าเทียมกันเป็นอย่างยิ่ง จีนดำเนินการแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศซึ่งเป็นความร่วมมือที่ระบุดึงการแลกเปลี่ยนทรัพยากรบุคคล การได้มาซึ่งเทคโนโลยีทันสมัย รวมทั้งการค้าอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนิวเคลียร์พร้อมกันนั้นจีนเป็นผู้ส่งออก nuclear material ให้กับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น แคนาดา ในขณะเดียวกันเป็นผู้นำเข้าเครื่องมือที่ใช้สร้างตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์จากฝรั่งเศส แคนาดา รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นต้น จีนสนับสนุนกิจกรรมทุกประเภทที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์และการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ เช่น เดือนตุลาคม 2002 จีนดำเนินดาเนินเจ้าภาพจัดการประชุม “Pacific Basin Nuclear Energy Conference” ครั้งที่ 13 ซึ่งนับเป็นเจ้าภาพครั้งที่สองแล้ว 3) จีนติดตามและให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์โดยรับในหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมถึงการดูแลรักษาระบบการกำจัดกากกัมมันตรังสี ในจีนกระบวนการทั้งหมดเริ่มต้นขึ้นเมื่อราวต้นทศวรรษ 1980 ซึ่งเป็นช่วงพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์แบบก้าวกระโดดของจีน จีนประกาศใช้กฎหมายหลายฉบับเพื่อรองรับการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งกฎหมายเฉพาะอื่นๆ ที่ควบคุมอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากกากกัมมันตรังสีด้วย นอกจากกฎหมายที่บังคับใช้ภายในประเทศจีนแล้วจีนสนับสนุนวิถึปฏิบัติของ IAEA ทุกฉบับ ซึ่งแสดงให้เห็นความตั้งใจและจริงใจเข้าร่วมกับระบบระหว่าง

ประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำของสนธิสัญญาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้จะทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติและประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์แล้ว จีนไม่ลืมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะประเทศกำลังพัฒนา ด้วยแนวคิดและทัศนคติของจีนที่มีต่อระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในหลายๆประเด็น แสดงออกถึงความเข้าใจของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศพัฒนาแล้ว และนำเสนอวิธีการแก้ไขที่มีทางออกอย่างสันติและมีความเป็นไปได้

โดยสรุป การประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในทุกครั้งสะท้อนยุทธศาสตร์และทิศทางกระดำเนินนโยบายการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนเป็นสามส่วนหลัก คือหลักการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จีนคาดหวังให้หลักการ no first use เป็นที่ยอมรับอย่างสากลด้วยการเสนอให้หลักการนี้ยกระดับขึ้นเป็นสนธิสัญญา และให้เป็นบรรทัดฐานของประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์ที่จีนเห็นว่าต้องมีความรับผิดชอบมากกว่าสมาชิกอื่นๆ อันเนื่องมาจากสิทธิที่พึงเกิดขึ้นจากการครอบครองนิวเคลียร์ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อใจของทุกประเทศที่อยู่ร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งนี้หากหลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะสนธิสัญญาแล้วก็จะยังประโยชน์ด้านความมั่นคงให้แก่จีนในระดับหนึ่งว่า หากในอนาคตเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างจีนกับประเทศอื่น ๆ นิวเคลียร์จะไม่ถูกนำมาใช้ในสงครามหรือนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อข่มขู่หรือคุกคามฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ จีนดำเนินการสนับสนุนการรวมกลุ่มประเทศเพื่อสร้างเขตปลอดนิวเคลียร์และดำเนินการเข้าร่วมลงนามในข้อตกลงที่กลุ่มประเทศต่างๆ กำหนดขึ้น เพื่อเป็นการยืนยันเจตนาของจีนว่าจะไม่สร้างภัยคุกคามหรือข่มขู่กลุ่มประเทศที่ไม่ใช้รัฐอาวุธนิวเคลียร์เหล่านี้ด้วยนิวเคลียร์ และการดำเนินงานเชิงรุกอีกประการหนึ่งคือ จีนได้ออกกฎหมายเพื่อให้ควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่ควบคุมโดยตรงจากรัฐสภาเป็นประเทศแรกซึ่งได้รับความสนใจจากนานาประเทศและเป็นการส่งสัญญาณสร้างแรงกดดันให้กับประเทศรัฐนิวเคลียร์อื่นๆ ให้เร่งออกกฎหมายควบคุมการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์มาบังคับใช้เพื่อสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้นในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์

ในส่วนหลักการควบคุมอาวุธจู่โจมที่ชัดเจนที่สุดต่อกระบวนการควบคุมอาวุธคือ จีนเสนอและร้องขอให้ทั้งสหรัฐฯและรัสเซียเป็นผู้นำเริ่มต้นลดจำนวนอาวุธนิวเคลียร์อย่างจริงจัง ด้วยสาเหตุว่าทั้งสองประเทศนี้เป็นประเทศที่มีกองกำลังอาวุธทั้งตามรูปแบบและอาวุธทำลายล้างสูง เช่นนิวเคลียร์จำนวนมาก การดำเนินการตามข้อเรียกร้องนี้นอกจากจะก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีที่เอื้อให้เกิดกระบวนการควบคุมอาวุธอย่างถาวรแล้ว นับหนึ่งเป็นผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแก่จีนด้วย นอกจากนี้ ประเด็นที่จีนดำเนินต่อต้านมากที่สุดคือการติดตั้งหัวรบนิวเคลียร์ให้ประจำการ

อยู่นอกดินแดนของประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์เพราะจะยิ่งเพิ่มความหวาดระแวงให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่รายล้อมนิวเคลียร์ที่ประจำการอยู่เช่นนั้น ซึ่งจีนเสนอให้ทุกประเทศยกเลิกพฤติกรรมเช่นว่านี้

และในหลักการส่งเสริมการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติ นับได้ว่าจีนหนึ่งในประเทศรัฐอาวุธนิวเคลียร์เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับหลักการนี้และมีบทบาทที่โดดเด่นมากที่สุดท่ามกลางกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่รัฐอาวุธนิวเคลียร์ จีนพยายามเน้นย้ำถึงสิทธิการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติที่ทุกประเทศมีสิทธิอย่างเท่าเทียมที่สามารถใช้สอยพลังงานได้อย่างถูกต้องภายใต้ข้อบังคับของสนธิสัญญา เพื่อเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นเช่นเดียวกับกรณีเกาหลีเหนือหรืออิหร่าน ซึ่งจีนเน้นการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีผ่านการเจรจาที่ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียเข้าร่วมอย่างเสรีเพื่อแสวงหาทางออกที่เป็นไปได้และเป็นธรรมมากที่สุด หลังจากที่จีนเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างสมบูรณ์ทำให้จีนได้รับความน่าเชื่อถือและไว้วางใจให้เข้าไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งด้านนิวเคลียร์ในหลายกรณี ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่าภาพลักษณ์ของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบในระบบระหว่างประเทศและเป็นประเทศที่ยึดมั่นในหลักสันติ ซึ่งล้วนเป็นผลประโยชน์ที่จีนได้รับจากการเข้าร่วมกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งนี้ จีนได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติผ่านการสร้างข้อตกลงความร่วมมือกับหลากหลายประเทศ เช่น สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส บราซิล ญี่ปุ่น เป็นต้น และที่เป็นประโยชน์อย่างมากแก่จีนคือการเข้าถึงเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น จากองค์ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ส่งสมอบอยู่ภายใต้ระบอบมาเป็นเวลานาน เพื่อให้จีนสามารถใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงพอต่อความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นตามความเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในจีนด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาเรื่องจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาโดยการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของจีนที่มีต่อสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1950 เรื่อยมาจนต้นทศวรรษ 1990 เมื่อจีนลงนามเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อย่างเป็นทางการในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1992 ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เนื่องจากตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีตั้งแต่สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ได้ถือกำเนิดขึ้น จีนปฏิเสธที่จะเข้าร่วมและวิพากษ์ถึงความไม่ชอบธรรมและเลือกปฏิบัติมาโดยตลอด ดังนั้น การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของจีนจึงเป็นที่น่าติดตาม ทั้งในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินนโยบาย และผลกระทบในระดับระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมสนธิสัญญาฉบับนี้

การศึกษาแบ่งออกเป็นสามช่วง โดยเริ่มต้นจากนโยบายของจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในช่วง ค.ศ. 1949-1960 เป็นช่วงที่จีนเพิ่งสถาปนาประเทศและมีสหภาพโซเวียตเป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้นที่สุด จีนดำเนินนโยบายฟิงฟิงและอยู่ภายใต้ชายคาการป้องกันนิวเคลียร์ของโซเวียต โดยจีนปฏิเสธการเข้าร่วมในองค์การระหว่างประเทศและการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศทุกรูปแบบ ในส่วนทัศนคติด้านนิวเคลียร์หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้นำจีนได้แสดงทัศนคติว่าอาวุธนิวเคลียร์เป็นเพียง “เสือกระดาษ” ซึ่งจีนไม่มีแนวคิดที่จะคิดค้นหรือพัฒนาอาวุธชนิดนี้เนื่องจากจีนเชื่อมั่นในสงครามประชาชนมากกว่า แต่เมื่อจีนผ่านเหตุการณ์ในช่วงสงครามเกาหลีและจากวิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันทำให้ทัศนคติที่มีต่อนิวเคลียร์เปลี่ยนแปลงไป เมื่อจีนถูกข่มขู่และคุกคามจากนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้จีนริเริ่มโครงการพัฒนานิวเคลียร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือป้องกันตนเองและคานอำนาจของสหรัฐฯ ซึ่งจีนได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล องค์ความรู้ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ โดยจีนแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่าโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่สร้างขึ้นเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่จีนสามารถกระทำได้ แต่โครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ที่ว่านี้ต้องประสบปัญหาเมื่อจีนเกิดความขัดแย้งกับโซเวียต จนทำให้ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ที่มีอยู่ต้องหยุดชะงักตามไปด้วย ค.ศ. 1960 สหภาพโซเวียตออกคำสั่งเรียกตัวนักวิชาการทั้งหมดที่ประจำการอยู่ในจีนกลับประเทศ รวมทั้งเรียกคืนเครื่องมือและอุปกรณ์จำเป็นต่างๆ ด้วย แม้ว่าความช่วยเหลือจากโซเวียตได้สิ้นสุดลงแล้ว แต่จีนยังดำเนินโครงการพัฒนานิวเคลียร์ด้วยตัวเอง

ต่อไป โดยมีเป้าหมายเพื่อทำลายการผูกขาดนิวเคลียร์ของสองชาติมหาอำนาจ และปฏิเสศการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการยับยั้งการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ หรือการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ทุกรูปแบบอย่างสิ้นเชิง

ช่วงที่สอง นโยบายของจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1960-1984 หลังจากที่มีความสัมพันธ์ระหว่างจีน-โซเวียตยุติลงอย่างถาวรจากปัญหาความขัดแย้งหลายประการโดยเฉพาะการยกเลิกความช่วยเหลือในโครงการพัฒนานิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1960 จีนได้ดำเนินการโครงการพัฒนานิวเคลียร์อย่างต่อเนื่องด้วยตนเองเรื่อยมา ในช่วงเวลาเดียวกันเมื่อจีนยุติความสัมพันธ์กับโซเวียตแล้ว โซเวียตได้กลับไปฟื้นฟูความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ในหลายด้านรวมทั้งการร่วมกันสร้างข้อตกลงร่วมกันผ่านสนธิสัญญา Limited Test Ban Treaty (LTBT) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการจำกัดและห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งทำยสุดสนธิสัญญานี้ผ่านมติองค์การสหประชาชาติ และมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1963 การกระทำเช่นนี้จึงเป็นการสร้างอคติที่มีต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้กับฝ่ายจีน เพราะจีนเชื่อว่าสหรัฐฯ-โซเวียตได้ใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านการสร้างข้อตกลงในรูปแบบสนธิสัญญามาใช้เป็นเครื่องมือผูกมัดจีนให้ไม่สามารถทดลองอาวุธนิวเคลียร์ได้สำเร็จ ซึ่งจีนปฏิเสธที่จะร่วมลงนามในสนธิสัญญานี้ และกล่าวว่า LTBT เป็นเครื่องมือที่ใช้ผูกขาดอำนาจการใช้นิวเคลียร์ของสหรัฐฯและโซเวียต แม้จีนปฏิเสธที่จะลงนามใน LTBT แต่จีนได้ประกาศยืนยันว่าโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของจีนมีเป้าหมายเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น และจีนจะไม่ใช้นิวเคลียร์เป็นเครื่องมือสร้างภัยคุกคามแก่ประเทศอื่นๆ กระทั่งวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1964 จีนประสบความสำเร็จในการทดลองนิวเคลียร์เป็นครั้งแรกพร้อมกับประกาศหลักการ no first use ในรูปแบบเอกภาคีเพื่อเป็นเครื่องการันตีว่าจีนไม่มีเจตนาแอบแฝงที่จะใช้นิวเคลียร์ข่มขู่หรือคุกคามประเทศอื่นๆ ซึ่งหลักการ no first use นี้ยังได้รับการปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งจีนยังใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะเสนอให้หลักการ no first use ยกกระดับขึ้นเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

หลังจากจีนทดลองนิวเคลียร์ครั้งแรกสำเร็จ นานาประเทศที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์มีความวิตกกังวลเป็นอย่างมาก กลุ่มประเทศเหล่านี้ได้ร่วมกันเสนอความเห็นผ่านที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติมีมติให้ร่างสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์โดย Committee on Disarmament แต่ภายหลังประเทศที่เข้าไปมีบทบาทในการร่างสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์มากที่สุดคือ สหรัฐฯและโซเวียต ทำยสุดสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เปิดให้ลงนามในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1968 และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1970 ซึ่งจีนปฏิเสธที่จะเข้าร่วมโดยหยิบยกประเด็นเรื่องการเลือกปฏิบัติและความเหลื่อมล้ำของสนธิสัญญานี้มาใช้เป็นข้ออ้าง แต่จีนยังคงยืนยันและปฏิบัติตามหลักการ no first use มาโดยตลอด แม้จีนจะปฏิเสธการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ

สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แต่แนวโน้มการยอมรับในบทบาทของความร่วมมือระหว่างประเทศเริ่มปรากฏให้เห็น เมื่อจีนได้ที่นั่งของคณะมนตรีความมั่นคงถาวรแห่งองค์การสหประชาชาติคืนจากไต้หวันสำเร็จในปี ค.ศ. 1971 หลังใช้ความพยายามอยู่หลายปี นอกจากนี้จีนจะได้รับการยอมรับในระบบระหว่างประเทศมากขึ้นจากการดำรงตำแหน่งนี้แล้ว ยังเป็นโอกาสที่เปิดให้จีนได้สัมผัสเรียนรู้ประสบการณ์ผ่านระบอบการควบคุมอาวุธและระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ตามหน่วยงานที่อยู่ในการควบคุมดูแลขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงและสร้างทัศนคติของจีนที่มีต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของโลกในระยะยาว อีกทั้งจีนสามารถสร้างผลประโยชน์ร่วมกันผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศได้อีกด้วย

เมื่อเริ่มเข้าสู่ช่วงยุคเปลี่ยนถ่ายผู้นำและแนวนโยบายที่เปลี่ยนแปลงจากยุคที่มุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติมาสู่ยุคปฏิรูปเพื่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร รวมทั้งทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสมัยการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสร้างสันติภาพและการพัฒนาบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน จึงทำให้แนวคิดและมุมมองที่มีต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านระบบพหุภาคีนิยมผ่านสถาบัน ระบบหรือองค์กรระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จีนตัดสินใจเข้าร่วมกับองค์การพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ (IAEA) ในปี ค.ศ. 1984 โดยยอมรับกฎเกณฑ์และการตรวจสอบตามระบบพิทักษ์ป้องกันในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิวเคลียร์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่า จีนไม่มีเจตนาที่จะสร้างหรือพัฒนานิวเคลียร์เพื่อข่มขู่หรือคุกคามประเทศอื่น หากแต่โครงการพัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์แบบก้าวกระโดดที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้นเพียงเพื่อรองรับและสนับสนุนแผนการปฏิรูปประเทศที่ต้องการใช้พลังงานนิวเคลียร์เป็นจำนวนมาก

ช่วงที่สาม นโยบายของจีนกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายนิวเคลียร์ปี ค.ศ. 1984-1992 หลังการเข้าร่วมและยอมรับในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในขั้นต้นโดยเข้าร่วมกับ IAEA ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าร่วมในระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์แล้ว ในด้านการต่างประเทศที่ส่งเสริมให้จีนเล็งเห็นประโยชน์ที่ได้จากการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศคือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและทัศนคติที่มีต่อระบบพหุภาคีนิยมทั้งในเรื่องเศรษฐกิจการเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความมั่นคงซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหวและเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในลำดับแรกสุดของผลประโยชน์แห่งชาติ จีนเน้นการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศผ่านกระบวนการสันติวิธีและคำนึงถึงหลักสันติภาพและการพัฒนา เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาของจีนที่จะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยตามที่ผู้นำจีนได้ตั้งเป้าหมายไว้ และจีนเชื่อว่าระบอบระหว่างประเทศสามารถที่จะสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และรวมถึงผลประโยชน์ในอนาคต โดยจีน

เลือกที่จะให้ความร่วมมือในระบอบที่ให้ผลประโยชน์ในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างประเทศยังจะช่วยฟื้นฟูและส่งเสริมสภาพลักษณะให้แก่จีน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ให้ความร่วมมือกับระบอบระหว่างประเทศอีกด้วย

การต่างประเทศรูปแบบใหม่ที่กล่าวมานี้ ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จากที่จีนยื่นกรานปฏิเสศการเข้าร่วมเป็นสมาชิกมาตลอดตั้งแต่สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เปิดให้ลงนามในปี ค.ศ. 1968 แต่ด้วยหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของจีนที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนที่จะสร้างผลกระทบกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่ในช่วงเวลานั้น สร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนอย่างมาก โดยเฉพาะในฐานะที่จีนเป็นประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์ที่ควรจะรักษาและปฏิบัติตามระบอบระหว่างประเทศที่มีอยู่ เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบและสร้างความร่วมมืออย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้น เมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลว่าจีนได้ส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์และรวมถึงเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้สร้างอาวุธนิวเคลียร์ให้กับ อิหร่าน ปากีสถาน และแอลจีเรียในช่วงปี ค.ศ. 1989 – 1991 เป็นจำนวนมากและยังสร้างข้อตกลงในทางลับที่จะให้เทคโนโลยีนิวเคลียร์จำนวนมากแก่ประเทศเหล่านี้ ข้อมูลที่ถูกเปิดเผยเหล่านี้ สร้างความวิตกกังวลให้กับนานาประเทศที่เกรงกลัวภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันจีนยังดำเนินโครงการนิวเคลียร์สมัยใหม่ ที่มีเป้าหมายเพื่อเร่งพัฒนาศักยภาพอาวุธยุทธโปกรณ์เกี่ยวกับนิวเคลียร์ทุกรูปแบบ แม้จีนจะอ้างว่าเป็นการพัฒนาเพื่อใช้ป้องกันตนเอง แต่ส่งผลให้ประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะญี่ปุ่นและไต้หวันเกิดความหวาดระแวงจีนอยู่ไม่น้อยและมองว่าจีนต้องการข่มขู่และทำทนายสหรัฐฯที่มีกองกำลังประจำการอยู่ในญี่ปุ่นด้วย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เชื่อมโยงไปถึงการสร้างวาทกรรม “ภัยคุกคามจากจีน” ให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือมากขึ้นไปอีก นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากฝ่ายจีนเองแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภายนอกก็มีส่วนอย่างมากที่เร่งกดดันให้จีนต้องรีบตัดสินใจประกาศเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ให้เร็วยิ่งขึ้น คือการประกาศเข้าร่วมกับสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1991 ส่งผลให้จีนเป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์เพียงประเทศเดียวที่อยู่นอกระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ แม้จีนจะย้ำอยู่เสมอว่าจีนเป็นประเทศที่รักษาสันติภาพและยึดมั่นในหลักการ no first use แต่จากกรณีทั้งหมดที่กล่าวมานี้ก็ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้คืนกลับมาได้ง่ายๆ นอกจากนี้ฝรั่งเศสแล้วยังมีกลุ่มประเทศโลกที่สามจำนวนมากเข้าร่วมเป็นสมาชิกและยอมรับเงื่อนไขอย่างไม่มีข้อต่อรองแม้ว่ากลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้นจะเสียเปรียบตามสนธิสัญญาฉบับนี้ ประเทศที่เข้าร่วมซึ่งเป็นมิตรกับจีนได้แก่ อียิปต์ ภูกันดา

เวียดนาม เกาหลีเหนือ กัมพูชา ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น ภาพลักษณ์จีนที่สั่นคลอนมาก่อนแล้วจึงได้รับผลกระทบมากขึ้นไปอีก ดังนั้น จีนจึงเลือกดำเนินนโยบายโดยเข้าร่วมกับระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศผ่านสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบต่อระบอบระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่าจีนได้พิจารณาแล้วว่าระบอบระหว่างประเทศจะสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือจีนได้รับประโยชน์ในการสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ผ่านการเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้รักษาผลประโยชน์ของจีนทั้งในด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่นานาประเทศได้ประโยชน์ในการสร้างและรักษาความมั่นคงให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว และการเข้าร่วมกับสนธิสัญญาฉบับนี้มีต้นทุนที่ต่ำมากเพราะโดยที่สุดแล้วจีนในฐานะประเทศที่เป็นรัฐอาวุธนิวเคลียร์ไม่ได้เสียเปรียบหรือสูญเสียผลประโยชน์ใดๆ นอกเหนือจากขั้นตอนการปฏิบัติที่ต้องผ่านการตรวจสอบจาก IAEA เพิ่มเติมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในรูปแบบต่างๆ

ดังนั้น ผลสำคัญอย่างยิ่งที่ปรากฏขึ้นภายหลังการเข้าร่วมสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในครั้งนี้ คือจีนสามารถฟื้นฟูภาพลักษณ์ให้กลับดีเท่า/มากกว่าเดิม โดยเฉพาะภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และให้ความร่วมมือระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ จีนยังได้รับผลประโยชน์ในด้านอื่นๆ ด้วย อาทิ ผลประโยชน์ในด้านความมั่นคงจากสนธิสัญญาฉบับนี้จะช่วยกีดกันทั้งญี่ปุ่นและไต้หวันประเทศเพื่อนบ้านที่มีสหรัฐฯเป็นมิตรและตั้งอยู่ใกล้กับจีนมากที่สุดให้ออกห่างจากการสร้างหรือพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ทุกประเภท ตลอดจนผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจที่จีนจะได้รับจากการส่งออกเทคโนโลยีนิวเคลียร์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับคืนสิทธิเงินช่วยเหลือตามกรอบความร่วมมือที่มีอยู่กับญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ตลอดจนฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐฯให้ดียิ่งขึ้นไป

นอกจากนี้ผู้เล่น (player) มีส่วนไม่น้อยต่อการพิจารณาตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จริงอยู่ว่าสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์จะมีสมาชิกมากกว่า 180 ประเทศ แต่ผู้เล่นที่แท้จริงที่ตามระบอบนี้มีอยู่น้อยมาก ซึ่งสร้างผลดีให้กับกลไกของความร่วมมือระหว่างประเทศในการควบคุม ตรวจสอบพฤติกรรมระหว่างกันและป้องกันการกระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้ได้พิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งขึ้นไว้ตั้งแต่ต้นว่า เหตุปัจจัยหลักที่ส่งผลให้จีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์เป็นเพราะจีนต้องการฟื้นฟูภาพลักษณ์และสร้างความเชื่อมั่นในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบผ่านการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยจีนเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นผ่านการสร้างความ

ร่วมมือตามระบอบการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ด้วย และภายหลังการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ภาพลักษณ์ของจีนดีขึ้นตามลำดับ โดยมีข้อบ่งชี้จากบทบาทของจีนที่เกิดขึ้นในเวทีการประชุมทบทวนสนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT Review Conference) และการเข้าเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหานิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลีและปัญหานิวเคลียร์ในอิหร่าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เจียน ถีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศจีน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ไชยวัฒน์ คำชู. จีนกับญี่ปุ่น. ใน ไชยวัฒน์ คำชู และ ปทุมพร วัชรเสถียร (บรรณาธิการ), จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง. หน้า 119. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- นวนิตี เศรษฐบุตร. นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- ยุพดี สวัสดิ์ชัย. บทบาทของจีนต่อวิกฤตนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี (ค.ศ. 1992-2006). วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. เศรษฐกิจการเมืองจีน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สุรชาติ บำรุงสุข. ค.ศ. 2000: ยุทธศาสตร์โลกหลังสงครามเย็น. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2537.

ภาษาอังกฤษ

- Algeria and China hang over reactor data. Nuclear Engineering International (July 1991): 10.
- Asian Analyst Supplements Agency. China's nuclear development (August 1969): 4-9.
- Ateba, B. Is the rise of China a security threat? Polis 9 (2002): 3 – 6.
- Axelrod, R. and Keohane, R.O. Achieving cooperation under anarchy. World Politics 38 (October 1985): 226-254.
- Borisov, O.B., and Koloskov, B.T. Soviet – Chinese relations 1945-1970. Bloomington: Indiana University Press, 1975.
- Center of Nonproliferation Studies. China and the International Atomic Energy Agency [Online]. Available from: <http://www.nti.org/db/china/iaeaorg.htm> [2009, July 21]

- Chang, J., and Zhang F. W., Chinese foreign policy under Mao and Deng: A systematic and comparative analysis. [Online]. 2009. Available from: journals.upd.edu.ph/index.php/kasarinlan/article/download/1415/1373 [2009, January 2]
- China and the world (2). Beijing review foreign affairs series: Beijing, 1982).
- China is working actively to put the new security concept into practice, 2001 [Online]. Available from: http://news.xinhuanet.com/english/2001-09/13/content_550412.htm [2009, January 11]
- China: State Council Information Office. China's non-proliferation policy and measures [Online]. Available from: <http://www.china.org.cn/e-white/20031202/index.htm> [2010, April 10]
- China's basic position paper at the 4th NPT review conference (11 September 1990) [Online], 19 May 2010. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/npt0900.htm>
- Chinese Nuclear Arsenal [Online], 18 August 2009. Available from: <http://www.cdi.org/issues/nukef&f/database/nukearsenals.cfm>
- Chiu, H. Communist China's attitude towards nuclear tests. The China Quarterly 21 (January-March 1965): 102-104.
- Clement, W.C., Jr., "The nuclear test ban and Sino-Soviet relations," In M.H. Halperin (ed.), Sino-Soviet relations and arms control. pp. 154-159. London: M.I.T Press, 1967.
- Conference on Disarmament [Online]. Available from: <http://www.nti.org/db/china/cdorg.htm> [2009, July 22]
- Congressional Research Service. U.S.-China nuclear cooperation agreement. 2005. Available from: <http://www.nti.org/e-research/profiles/china/nuclear/index.html> [2009, August 18]
- Crail, P. and Sobrado, M.L. IAEA board welcomes EU-Iran Agreement: Is Iran providing assurances or merely providing amusement? [Online]. Available from: http://www.nti.org/e_research/e3_59a.html [2010, February 2]
- CRS Report for congress. U.S.-China Nuclear Cooperation Agreement. 2010.

- Davis, Z.S. China's nonproliferation and export control policy: Boom or bust for the NPT regime? Asian Survey 6 (June 1995): 587-603.
- Deng, Y. Reputation and the security dilemma: China reacts to the china threat theory. In A.I. Johnston and R.S. Ross (eds.), New directions in the study of China's foreign policy. pp. 186-205. California: Stanford University Press, 2006.
- Director General of IAEA. Implementation of NPT Safeguards Agreement with Islamic Republic of Iran [Online]. Available from:
<http://www.iaea.org/publications/documents/board/2003/gov2003.75.pdf>
 [2009, January 15]
- Dougherty, J.E. and Pfaltzgraff, R.L., Jr. Contending theories of international relations. New York: Harper & Row Publisher, 1981.
- Envoy tells IAEA of PRC nuclear stand. Xinhua News Agency (1984): A3
 In W. Frieman, China, Arms Control, and Nonproliferation, London: Routledge Curzon, 2004.
- Friedman, E. Nuclear blackmail and the end of the Korean war. Modern China 1, 1 (January 1975): 75-91.
- Frieman, W. China, arms control, and nonproliferation. London: Routledge Curzon, 2004.
- Frieman, W. New members of the club: Chinese participation in arms control regime 1980 – 1995. The Nonproliferation Review (Spring-Summer 1996): 15-30.
- Garrett, B.N. and Glaser, B.S. Chinese assessment of global trends and the emerging era in international relations. Asian Survey 29, 4 (April 1989): 347-362.
- Garrett, B.N. and Glaser, B.S. Chinese Perspectives on Nuclear Arms Control. International Security 20, 3 (Winter 1995 – 1996): 43 – 47.
- Garver, J. Sino-American Relations in 2001: The difficult accommodation of two great powers. International Journal 57 (Spring 2002): 309.

- Gertz, B. The Algeria nuclear problem 1991: Controversy over the Es Salam nuclear reactor. The National Security Archives [Online]. Available from: [http:// www.gwu.edu](http://www.gwu.edu) [2009, January 20]
- Ghili, B. (ed.). The United Nations and nuclear non – proliferation. 1995.
- Gill, B., and Medeiros, E.S. Foreign and domestic influences on china's arms control and nonproliferation policies The China Quarterly (2000): 66-94.
- Gobarev, V.M. Soviet policy towards China: Developing nuclear weapons 1949-1969. The Journal of Slavic Militaries Studies 12, 4: 2-20.
- Goldstein, A. Rising to the challenges: China's grand strategy and international security. California: Stanford University Press, 2005.
- Graham, T. Strengthening arms control. Washington Quarterly (Spring 2000): 183-196.
- Griffith, W.G. Cold war and coexistence: Russia, China and the United States. London: Prentice-Hall International, 1971.
- Halperin, M.H. Chinese nuclear strategy: The early post-detonation period. Asian Survey 5, 6 (June 1995): 273-274.
- Halperin, M.H. Sino-Soviet nuclear relations, 1957-1960. In M.H. Halperin (ed.), Sino-Soviet relations and arms control. pp. 117-120. London: M.I.T Press, 1967.
- Han, S. China's peaceful development and the future of the six-party talks. Korea and World Affairs (Summer, 2005): 238-241.
- Harris, W.R. Chinese nuclear doctrine: The decade prior to weapons development (1945-1955). The China Quarterly 21 (January – March 1965): 87-91.
- Hart, G.T. Sino-Soviet relations: Re-examining the prospect for normalization. England: Gower, 1987.
- Hibbs, M. Despite U.S. alarm over Algeria, Europeans won't blacklist China. Nucleonics Week (May 1991): 8.
- Hines, C. and Lowry, D. Reluctant compromise on the nuclear arms chase. Third World Quarterly 8, 2 (April 1986): 568-569.

- Hinton, H.C. Sino-Soviet relations: Background and overview. In D.T. Stuart and W.T. Tow (eds.), China, the Soviet Union and the west: Strategic and political dimensions in the 1980s, pp. 9-15. Colorado: Westview Press, 1981.
- History of the project and commencement of the construction. In Peace and Cooperation 2001. p. 117. Seoul: Ministry of Unification Republic of Korea, 2001.
- Hsieh, A.L. Communist China's strategy in the nuclear era. New Jersey: Prentice-Hall, 1962.
- Hsu, W.L. The impact of government restructuring on Chinese nuclear arms control and nonproliferation policymaking. Nonproliferation Review 6, 4 (Fall 1999): 162-165.
- Hughes, C.R. Nationalism and multilateralism in Chinese foreign policy: Implications for Southeast Asia. The Pacific review 18, 1: 119-122.
- International Atomic Energy Agency. Detailed technical chronology [Online]. Available from: <http://www.iaea.org/publication/documents/1990.html> [2009, January 20]
- International Atomic Energy Agency. Iran Research Reactors Details: ENRC [Online]. Available from: <http://www.iaea.org/iranbdENRC1984.htm>. [2009, January 20]
- Jervis, R. The impact of the Korean war on the cold war author. The Journal of Conflict Resolution 24, 4 (December 1980): 563-592.
- Jiemian, Y. China's diplomacy: Achievements, experiences and theoretical thinking in 30 year's reform and opening up. International Review (2000): 3-8.
- Johnston, A.I. China and arms control in the Asia-Pacific region. In F.C. Langdon, and D.A. Ross (eds.), Superpower maritime strategy in the pacific, pp. 173-175. London: Routledge, 1990.
- Johnston, A.I. Learning versus adaptation: explaining change in Chinese arms control policy in the 1980s and 1990s. The China Journal 35 (January 1996): 27 – 36.

- Joshi, S. Nuclear proliferation and South Asia: Recent trends. James Martin Center for Nonproliferation Studies [Online]. Available from: http://www.nti.org/e_research/e3_91 [2009, July 21]
- Keohane, R.O. After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy. (Princeton: Princeton University Press, 1984.
- Kim, S.S. North Korea in 1994: Brinkmanship, breakdown and breakthrough. Asian Survey (January 1995): 18-20.
- Klintonworth, G. China: Status quo power or regional threat?. The Journal of East Asian Affairs 12 (Summer-Fall 1998): 371-375.
- Kornberg, J.F. and Faust, J.R. China in world politics: Policies, processes, prospect. London: Lynne Rienner, 2005.
- Lanteigne, M. Chinese foreign policy: An introduction. London: Routledge, 2009.
- Lewis, J and Di, H. China's ballistic missile programs: Technologies strategies and goals. International Security (Fall 1992): 5-25.
- Lewis, J., and Litai, X. China builds the bomb. California: Stanford University Press, 1988.
- Liu, L.Y. China as nuclear power in world politics. London: Macmillan Press, 1972.
- Medeiros, E.S. Chasing the Dragon: Assessing China's System of Export Controls for WMD-Related Goods and Technologies. RAND Corporation: California, 2005.
- Medeiros, E.S. Rebuilding bilateral consensus: Assessing U.S. – China arms control and non-proliferation achievement. The Nonproliferation Review (Spring 2001): 136-140.
- Medeiros, E.S. Reluctant restraint: The evolution of China's nonproliferation policies and practices, 1980 – 2004. Singapore: NUS Press, 2009.
- Medeiros, E.S., and Farvel, M.T. China's new diplomacy. Foreign Affairs 82, 6 (November-December 2003): 22-35.
- Men, J. Changing ideology in China and its impact on Chinese foreign policy. In S. Guo and S. Hua (eds.), New dimensions of Chinese foreign policy. pp. 17- 20. New York: Lexington Books, 2007.

- Miller, H., and Kokoski, R. The Non – proliferation Treaty: Political and technological prospect and dangers in 1990. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 1990.
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. Department of Arms Control [Online]. Available from: <http://www.mfa.gov.cn/eng/gjw/cjkk/> [2009, January 15]
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of China. Struggle to restore China's lawful seat in United Nations, 17 November 2000 [Online]. Available from: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/ziliao/3602/3604/t18031.htm> [2009, July 21]
- Moore, T. and Yang, D. Empowered and restrained: Chinese foreign policy in the age of economic interdependence. In D.M. Lampton (ed.), Making of Chinese foreign and security policy. pp. 108-115.
- News Review. Nuclear Engineering International (13 December 1984). In Iran Nuclear Chronology [Online]. Available from: http://nti.org/e-research/e1_iran_nch.html [2009, January 20]
- Nianlong, H. Diplomacy of Contemporary China. New Horizon Press: Hong Kong, 1990.
- Niansheng, S. Peaceful rise: China's road to development, 23 April 2004 [Online]. Available from: <http://www.people.com.cn/GB/paper68/11864/1069451.html> [2009, July 22]
- Norris, R.S. and Kristensen, M.H. Nuclear Notebook: Pakistani nuclear forces, 2009. Bulletin of the Atomic Scientists (September/October 2009) [Online]. Available from: <http://thebulletin.metapress.com> [2009, January 21]
- Norris, R.S. and Kristensen, M.H. NRDC: Nuclear Notebook: Chinese nuclear forces, 2008. Bulletin of the Atomic Scientists (July/August 2008): 42-44. Nuclear Non-Proliferation Treaty [Online]. Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Nuclear_Nonproliferation_Treaty [2008, June 5]
- Nuclear Threat Initiative. Agreement for cooperation between the Government of the United States of America and the Government of the People's Republic

of China concerning peaceful use of nuclear energy, 23 July 1985

[Online]. Available from: <http://www.nti.org/db/china/engdocs/1985nca.htm>
[2009, July 21]

Nuclear Threat Initiative. China's arms control bureaucracy [Online].

Available from: <http://www.nti.org/db/china/primer.htm> [2009, 21 June]

Nuclear Threat Initiative. An Iranian Nuclear Chronology, 1987 – 1992 [Online].

Available from: <http://www.nti.org/iran/database> [2009, January 20]

Nuclear Threat Initiative. China and the IAEA [Online]. Available from:

<http://www.nti.org/db/china/sec1.htm> [2009, June 12]

Nuclear Threat Initiative. China's instrument of accession to the Nonproliferation

Treaty (NPT), 11 March 1992 [Online]. Available from:

<http://www.nti.org/db/china/engdocs/nptdec.htm> [2009, July 21]

Nuclear Threat Initiative. China's nuclear export and assistance to Algeria

[Online]. Available from: <http://www.nti.org/db/china/nalgpos.htm>
[2009, July 23]

Nuclear Threat Initiative. China's nuclear testing [Online]. Available from:

<http://www.nti.org/db/china/testpos.htm> [2009, August 8]

Nuclear Threat Initiative. Sino-Russian retargeting and no-first-use agreement

[Online]. Available from: <http://www.nti.org/db/china/chrusdet.htm>
[2010, February 2]

Nuclear Threat Initiative. Statement of the Government of the People's Republic of China, 16 October 1964 [Online]. Available from:

<http://www.nti.org/db/chins/engdocs/nucsta64.htm> [2009, September 18]

Nuclear Threat Initiatives. Nuclear overview: History [Online]. Available from:

http://www.nti.org/e_research/profiles/china/nuclear/index.html
[2009, March 21]

Pande, S. Chinese nuclear doctrine. Strategic Analysis 23, 12 (March 2000): 2021-2022.

Paul, T. V. Chinese – Pakistani nuclear/missiles ties and balance of power politics.

The Nonproliferation Review 10, 2 (2003): 21-29.

- People's Republic of China. White paper on arms control and disarmament in China. Beijing: Information of the State Council, 1995.
- Ping, Z. (Head of delegation) Statement at the 29th session of the General Conference of International Atomic Energy Agency (September, 1985) [Online]. Available from:
<http://www.nti.org/db/china/engdocs/iaeadocs/izp0985.htm> [2009, July 21]
- Pollack, J.D. Chinese attitudes towards nuclear weapons, 1964-1969. The China Quarterly 50 (April-June 1972): 246-248.
- Qichen, Q. Statement of delegation of China at the 1995 Review and extension conference [Online]. Available from:
<http://www.nti.org/db/china/engdocs/qian0495.htm> [2010, May 5]
- Rabinovitch, S. The rise of an image-conscious China. China Security 4, 3 (Summer 2008): 33-35.
- Rajain, A. Nuclear deterrence in Southeast Asia: China, India and Pakistan. New Delhi: Sage Publication, 2005.
- Ran, B. The International nuclear non-proliferation mechanism. Beijing Review 37, 51 (December 1994): 10.
- Selected work of Deng Xiaoping. Beijing: People's Press, 1983. p. 56 Cited in M. Zhu, The evolution of China's nuclear nonproliferation policy. The Nonproliferation Review (Winter 1997): 44.
- Selected work of Mao Zedong. Peking: Foreign Language Press, 1968. p. 100 Cited in M. Zhu, The evolution of China's nuclear nonproliferation policy. The Nonproliferation Review (Winter 1997): 41.
- Selected works of Zhou Enlai on foreign affairs. California: Stanford University Press, 1988. p. 319 Cited in M. Zhu, The evolution of China's nuclear nonproliferation policy. The Nonproliferation Review (Winter 1997): 41.
- Shambaugh, D. Sino-U.S. strategic relations: From partners to competitors. Survival (Spring 2000): 97-115.
- Sino - Iranian Nuclear Pact Alleged. Nuclear Weeks (2 May 1997): 17.
- Tan, Q. The making of U.S. China policy: From normalization to the post-cold war era. London: Lynne Rienner Publishers, 1992.

- Tan, Q. U.S. – China nuclear cooperation agreement: China's nonproliferation policy. Asian Survey 29,9 (September 1989): 870-882.
- The China-Iran Nuclear Cloud. Middle East Defense News (22 July 1991): 18.
- The new security concept proposed by China, 2005 [Online]. Available from: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zwjg/zwbd/t127609.htm> [2009, January 11]
- UN Disarmament Conference (UNDC) [Online]. Available from: <http://www.nti.org/db/china/undcorg.htm> [2009, July 18]
- Vladimir, W. Understanding soviet foreign policy: Reading and document. New York: McGraw-Hill, 1990.
- Welsh, S.B. Delegate perspectives on the 1995 NPT review and extension conference. The Nonproliferation Review (Spring-Summer 1995): 18-19.
- White house Statement. Letter to Congress and Report to Congress on Extension of MFN Status to China. Department of state Dispatch 23, 3 (June 1992): 452. In Z.S. Davis. China's nonproliferation and export control policy: Boom or bust for the NPT regime? Asian Survey 6 (June 1995): 590
- Xiaodi, H. Statement of the Chinese delegation at the concluding meeting of the sixth review conference [Online]. Available from: http://www.nti.org/db/china/chindocs/huxiaodi_5020.htm [2010, May 5]
- Xiaodi, H. Statement by Chinese disarmament ambassador on Iranian nuclear issue [Online]. Available from: <http://www.china-un.org/eng/hyyfy/t197217.htm> [2010, February 2]
- Xinbo, W. The promise and limitations of Sino-US partnership. The Washington Quarterly (Autumn 2004): 115-126.
- Xinhua. Agree to Participate in Nonproliferation Treaty, August 10, 1991 [Online]. Available from: FBIS Center [2009, June 10]
- Xinhua. Chinese Government Decides to Accede to NPT in Principle, August 11, 1991 [Online] Available from: http://www.xinhua.com/en/pol_448231.htm [2008, August 4]

- Xinhua. Must Prohibit and Dismantle Nuclear Weapons Comprehensively, September 13, 1990 [Online]. Available from: http://www.xinhua.com/en/pol_446588.htm [2008, August 4]
- Yahuda, M. The international politics of the Asia-Pacific. London: Routledge, 2004.
- Yishan, X. China pushes for total disarmament in Z. Guo (ed.) China and the world (7). pp. 81-84. Beijing: Beijing Review, 1986.
- Young, O.R. Chinese views on the spread of nuclear weapons. In M.H. Halperin (ed.), Sino-Soviet relations and arms control. p. 16. London: M.I.T. Press, 1967.
- Yuan, J. China's Proliferation and the impact of treaty policy on defense industries in United States and China. Speech on The James Martin Center for Nonproliferation Studies on July 12, 2007. 2007.
- Yuan, J. The evolution of Chinese nonproliferation policy 1989-1999: Progress, problem, and prospect [Online]. Available from: http://www.ciapnet.org/olj/meria/meria598_yuan.html [2009, October 9]
- Yuan, J. The new player in the game: China, arm control and multilateralism. In G. Wu and H. Lansdowne (eds.), China turns to multilateralism: Foreign policy and regional security, pp. 51-67. New York: Routhledge, 2008.
- Wang, H. National image building and Chinese foreign policy. China: An International Journal 1, 1 (March 2003), 46-72.
- Zagoria, D.S. The Sino-Soviet conflict 1956-1961. Princeton: Princeton University Press, 1966.
- Zhang, S.G. Between 'Paper' and 'Real Tigers': Mao's view of nuclear weapons. In J. Lewis, P.H. Gordon and E.R. May (eds.), Cold war statesmen confront the bomb: Nuclear diplomacy since 1945. pp. 195-215. London: Oxford University Press.
- Zhenqiang, P. China insistence on no-first-use nuclear weapons [Online]. Available from : <http://irchina.org/en/news/view.asp?id=403> [2008, August 4]
- Zhenqiang, P. China Insistence on No-First-Use of Nuclear Weapons. China Security 1 (Autumn 2005): 15 – 18.

- Zhenqiang, P. On China's No-First-Use of nuclear weapons. Peace 66 (March 2003): 2-12.
- Zhu, M. The evolution of China's nuclear nonproliferation policy. The Nonproliferation Review (Winter 1997): 40-47.
- Zuberi, M. Soviet and American technological assistance and the pace of Chinese nuclear test. Strategic Analysis 24, 7: 1248-1250.
- Zukang, S. Statement at the 2000 review conference of the parties to the treaty on the non-proliferation of nuclear weapons [Online]. Available from: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/zyjh/t24956.htm> [2010, June 1]

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์
(Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons)

Signed at Washington, London, and Moscow July 1, 1968

Ratification advised by U.S. Senate March 13, 1969

Ratified by U.S. President November 24, 1969

U.S. ratification deposited at Washington, London, and Moscow March 5, 1970

Proclaimed by U.S. President March 5, 1970

Entered into force March 5, 1970

The States concluding this Treaty, hereinafter referred to as the "Parties to the Treaty",

Considering the devastation that would be visited upon all mankind by a nuclear war and the consequent need to make every effort to avert the danger of such a war and to take measures to safeguard the security of peoples,

Believing that the proliferation of nuclear weapons would seriously enhance the danger of nuclear war,

In conformity with resolutions of the United Nations General Assembly calling for the conclusion of an agreement on the prevention of wider dissemination of nuclear weapons,

Undertaking to cooperate in facilitating the application of International Atomic Energy Agency safeguards on peaceful nuclear activities,

Expressing their support for research, development and other efforts to further the application, within the framework of the International Atomic Energy Agency safeguards system, of the principle of safeguarding effectively the flow of source and special fissionable materials by use of instruments and other techniques at certain strategic points,

Affirming the principle that the benefits of peaceful applications of nuclear technology, including any technological by-products which may be derived by nuclear-weapon States from the development of nuclear explosive devices, should be available for peaceful purposes to all Parties of the Treaty, whether nuclear-weapon or non-nuclear weapon States,

Convinced that, in furtherance of this principle, all Parties to the Treaty are entitled to participate in the fullest possible exchange of scientific information for, and to contribute alone or in cooperation with other States to, the further development of the applications of atomic energy for peaceful purposes,

Declaring their intention to achieve at the earliest possible date the cessation of the nuclear arms race and to undertake effective measures in the direction of nuclear disarmament,

Urging the cooperation of all States in the attainment of this objective,

Recalling the determination expressed by the Parties to the 1963 Treaty banning nuclear weapon tests in the atmosphere, in outer space and under water in its Preamble to seek to achieve the discontinuance of all test explosions of nuclear weapons for all time and to continue negotiations to this end,

Desiring to further the easing of international tension and the strengthening of trust between States in order to facilitate the cessation of the manufacture of nuclear weapons, the liquidation of all their existing stockpiles, and the elimination from national arsenals of nuclear weapons and the means of their delivery pursuant to a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control,

Recalling that, in accordance with the Charter of the United Nations, States must refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations, and that the establishment and maintenance of

international peace and security are to be promoted with the least diversion for armaments of the worlds human and economic resources,

Have agreed as follows:

Article I

Each nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes not to transfer to any recipient whatsoever nuclear weapons or other nuclear explosive devices or control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly; and not in any way to assist, encourage, or induce any non-nuclear weapon State to manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices, or control over such weapons or explosive devices.

Article II

Each non-nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes not to receive the transfer from any transferor whatsoever of nuclear weapons or other nuclear explosive devices or of control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly; not to manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices; and not to seek or receive any assistance in the manufacture of nuclear weapons or other nuclear explosive devices.

Article III

1. Each non-nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes to accept safeguards, as set forth in an agreement to be negotiated and concluded with the International Atomic Energy Agency in accordance with the Statute of the International Atomic Energy Agency and the Agency's safeguards system, for the exclusive purpose of verification of the fulfillment of its obligations assumed under this Treaty with a view to preventing diversion of nuclear energy from peaceful uses to nuclear weapons or other nuclear explosive devices. Procedures for the safeguards required by this article shall be followed with respect to source or special fissionable material whether it is being produced, processed or used in any principal nuclear facility or is outside any such

facility. The safeguards required by this article shall be applied to all source or special fissionable material in all peaceful nuclear activities within the territory of such State, under its jurisdiction, or carried out under its control anywhere.

2. Each State Party to the Treaty undertakes not to provide: (a) source or special fissionable material, or (b) equipment or material especially designed or prepared for the processing, use or production of special fissionable material, to any non-nuclear-weapon State for peaceful purposes, unless the source or special fissionable material shall be subject to the safeguards required by this article.

3. The safeguards required by this article shall be implemented in a manner designed to comply with article IV of this Treaty, and to avoid hampering the economic or technological development of the Parties or international cooperation in the field of peaceful nuclear activities, including the international exchange of nuclear material and equipment for the processing, use or production of nuclear material for peaceful purposes in accordance with the provisions of this article and the principle of safeguarding set forth in the Preamble of the Treaty.

4. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty shall conclude agreements with the International Atomic Energy Agency to meet the requirements of this article either individually or together with other States in accordance with the Statute of the International Atomic Energy Agency. Negotiation of such agreements shall commence within 180 days from the original entry into force of this Treaty. For States depositing their instruments of ratification or accession after the 180-day period, negotiation of such agreements shall commence not later than the date of such deposit. Such agreements shall enter into force not later than eighteen months after the date of initiation of negotiations.

Article IV

1. Nothing in this Treaty shall be interpreted as affecting the inalienable right of all the Parties to the Treaty to develop research, production and use of nuclear energy for

peaceful purposes without discrimination and in conformity with articles I and II of this Treaty.

2. All the Parties to the Treaty undertake to facilitate, and have the right to participate in, the fullest possible exchange of equipment, materials and scientific and technological information for the peaceful uses of nuclear energy. Parties to the Treaty in a position to do so shall also cooperate in contributing alone or together with other States or international organizations to the further development of the applications of nuclear energy for peaceful purposes, especially in the territories of non-nuclear-weapon States Party to the Treaty, with due consideration for the needs of the developing areas of the world.

Article V

Each party to the Treaty undertakes to take appropriate measures to ensure that, in accordance with this Treaty, under appropriate international observation and through appropriate international procedures, potential benefits from any peaceful applications of nuclear explosions will be made available to non-nuclear-weapon States Party to the Treaty on a nondiscriminatory basis and that the charge to such Parties for the explosive devices used will be as low as possible and exclude any charge for research and development. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty shall be able to obtain such benefits, pursuant to a special international agreement or agreements, through an appropriate international body with adequate representation of non-nuclear-weapon States. Negotiations on this subject shall commence as soon as possible after the Treaty enters into force. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty so desiring may also obtain such benefits pursuant to bilateral agreements.

Article VI

Each of the Parties to the Treaty undertakes to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament, and on a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control.

Article VII

Nothing in this Treaty affects the right of any group of States to conclude regional treaties in order to assure the total absence of nuclear weapons in their respective territories.

Article VIII

1. Any Party to the Treaty may propose amendments to this Treaty. The text of any proposed amendment shall be submitted to the Depositary Governments which shall circulate it to all Parties to the Treaty. Thereupon, if requested to do so by one-third or more of the Parties to the Treaty, the Depositary Governments shall convene a conference, to which they shall invite all the Parties to the Treaty, to consider such an amendment.

2. Any amendment to this Treaty must be approved by a majority of the votes of all the Parties to the Treaty, including the votes of all nuclear-weapon States Party to the Treaty and all other Parties which, on the date the amendment is circulated, are members of the Board of Governors of the International Atomic Energy Agency. The amendment shall enter into force for each Party that deposits its instrument of ratification of the amendment upon the deposit of such instruments of ratification by a majority of all the Parties, including the instruments of ratification of all nuclear-weapon States Party to the Treaty and all other Parties which, on the date the amendment is circulated, are members of the Board of Governors of the International Atomic Energy Agency. Thereafter, it shall enter into force for any other Party upon the deposit of its instrument of ratification of the amendment.

3. Five years after the entry into force of this Treaty, a conference of Parties to the Treaty shall be held in Geneva, Switzerland, in order to review the operation of this Treaty with a view to assuring that the purposes of the Preamble and the provisions of the Treaty are being realized. At intervals of five years thereafter, a majority of the Parties to the Treaty may obtain, by submitting a proposal to this effect to the Depositary Governments, the

convening of further conferences with the same objective of reviewing the operation of the Treaty.

Article IX

1. This Treaty shall be open to all States for signature. Any State which does not sign the Treaty before its entry into force in accordance with paragraph 3 of this article may accede to it at any time.

2. This Treaty shall be subject to ratification by signatory States. Instruments of ratification and instruments of accession shall be deposited with the Governments of the United States of America, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Union of Soviet Socialist Republics, which are hereby designated the Depositary Governments.

3. This Treaty shall enter into force after its ratification by the States, the Governments of which are designated Depositaries of the Treaty, and forty other States signatory to this Treaty and the deposit of their instruments of ratification. For the purposes of this Treaty, a nuclear-weapon State is one which has manufactured and exploded a nuclear weapon or other nuclear explosive device prior to January 1, 1967.

4. For States whose instruments of ratification or accession are deposited subsequent to the entry into force of this Treaty, it shall enter into force on the date of the deposit of their instruments of ratification or accession.

5. The Depositary Governments shall promptly inform all signatory and acceding States of the date of each signature, the date of deposit of each instrument of ratification or of accession, the date of the entry into force of this Treaty, and the date of receipt of any requests for convening a conference or other notices.

6. This Treaty shall be registered by the Depositary Governments pursuant to article 102 of the Charter of the United Nations.

Article X

1. Each Party shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from the Treaty if it decides that extraordinary events, related to the subject matter of this Treaty, have jeopardized the supreme interests of its country. It shall give notice of such withdrawal to all other Parties to the Treaty and to the United Nations Security Council three months in advance. Such notice shall include a statement of the extraordinary events it regards as having jeopardized its supreme interests.

2. Twenty-five years after the entry into force of the Treaty, a conference shall be convened to decide whether the Treaty shall continue in force indefinitely, or shall be extended for an additional fixed period or periods. This decision shall be taken by a majority of the Parties to the Treaty.

Article XI

This Treaty, the English, Russian, French, Spanish and Chinese texts of which are equally authentic, shall be deposited in the archives of the Depositary Governments. Duly certified copies of this Treaty shall be transmitted by the Depositary Governments to the Governments of the signatory and acceding States.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed this Treaty.

DONE in triplicate, at the cities of Washington, London and Moscow, this first day of July one thousand nine hundred sixty-eight.

ภาคผนวก ข**China's Instrument of Accession to the Nuclear Non-proliferation Treaty (NPT)****11 March 1992**

I have the honour to inform you that the People's Republic of China, in accordance with the decision made by the Standing Committee of the National People's Congress of the People's Republic of China on 29 December 1991, hereby accedes to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (hereinafter referred to as the Treaty) which was opened for signature at London, Moscow and Washington on 1 July 1968, and to state as follows:

1. Pursuing an independent foreign policy of peace, China has all along stood for the complete prohibition and thorough destruction of nuclear weapons. With a view to bringing about this objective and maintaining international peace, security and stability, and taking into consideration the aspirations and demands of the large numbers of non-nuclear-weapon countries, China has decided to accede to the Treaty.
2. China pursues a policy of not advocating, encouraging or engaging in the proliferation of nuclear weapons, nor helping other countries to develop nuclear weapons. China supports the objectives set forth in the Treaty, namely, prevention of the proliferation of nuclear weapons, acceleration of nuclear disarmament and promotion of international cooperation in the peaceful use of nuclear energy, and believes that these three objectives are interrelated.
3. China maintains that the prevention of proliferation of nuclear weapons is not an end in itself, but a measure and step in the process towards the complete prohibition and thorough destruction of nuclear weapons. Non-proliferation of nuclear weapons and nuclear disarmament should be mutually complementary. Only when substantive progress is made in the field of nuclear disarmament can the proliferation of nuclear weapons be checked most effectively and the authority of the nuclear non-proliferation regime truly enhanced. At the same time, an effective nuclear non-proliferation regime is conducive to the goal of total elimination of nuclear weapons. To attain the lofty goal of

complete prohibition and thorough destruction of nuclear weapons, countries with the largest nuclear arsenals should earnestly fulfill their special obligations by taking the lead in halting the testing, production and deployment of nuclear weapons and drastically reducing those weapons of all kinds they have deployed inside and outside their countries. Tangible progress they make in all these aspects will create conditions for the convening of a widely representative international conference on nuclear disarmament with the participation of all nuclear-weapon states.

4. China maintains that in order to improve and strengthen the nuclear non-proliferation regime and help attain the goal of complete prohibition and thorough destruction of nuclear weapons, the following specific measures should also be taken:

1. All nuclear-weapon states undertake not to be the first to use nuclear weapons at any time and under any circumstances, and an international agreement on the non-first-use of nuclear weapons should be concluded.

2. All nuclear-weapon states undertake not to use or threaten to use nuclear weapons against non-nuclear-weapon countries or nuclear-free zones, and an international legal instrument on the non-use or non-threat of nuclear weapons against non-nuclear-weapon countries and nuclear-free zones should be concluded.

3. All nuclear-weapon states undertake to support the proposition of establishing nuclear weapon-free zones, respect the status of such zones and undertake corresponding obligations.

4. All states that have nuclear weapons deployed outside their boundaries withdraw all those weapons back to their own territories.

5. The major space powers halt their arms race in outer space and cease the development of space weapons, the nuclear-related in particular.

5. The signing and ratification of the Treaty by the Taiwan authorities in the name of China on 1 July 1968 and 27 January 1970 respectively are illegal and null and void.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชญาณิศ นันทสกุลกร อายุ 25 ปี เกิดวันที่ 16 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 เป็นบุตรสาวคนที่ 2 ของครอบครัว ภูมิลำเนาจังหวัดราชบุรี สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เกียรตินิยมอันดับสอง จากคณะสังคมศาสตร์ วิชาเอกรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2549 และเข้ารับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ คณะรัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2550

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย